

ДИЗЪК АЗИМОВ

СЪБРАНИ РАЗКАЗИ

ТОМ ВТОРИ

АЙЗЪК АЗИМОВ СЪБРАНИ РАЗКАЗИ ТОМ ВТОРИ

Превод: Елена Кортел, Явор Иванов

chitanka.info

За legionите почитатели на Айзък Азимов, които се радват на неговите разкази вече почти половин век, но просто не са могли да съберат всичко от периодиката, това е завършената колекция „Събрани разкази“.

Написани с голяма ерудиция и богато въображение, провокиращи или просто шеговити, разказите илюстрират многообразието на забележителния му талант. Да прочетете който и да е от тях означава веднага да разберете защо Айзък Азимов се радва на огромна и повсеместна популярност. Да ги притежавате като колекция означава да останете завинаги читатели или почитатели на Айзък Азимов, откривайки неговите въображаеми нови светове отново и отново.

ПРОИЗНАСЯЙ ИМЕТО СИ СЪС „С“

Маршал Зебатински се чувстваше глупаво. Струваше му се, че нечийи очи го следят иззад замърсените стъкла и дървената преграда. Не му бе удобно в тези стари, вехти дрехи, нито пък с тази шапка с ниско нахлупена периферия. При други обстоятелства не би ги сложил, нито тях, нито очилата.

Чувстваше се глупаво и от това бръчките по челото му ставаха още по-дълбоки, а лицето, което не издаваше годините му — още по-бледо.

Той никога не би могъл да обясни на никого защо един ядрен физик като него трябва да посещава някакъв номеролог. (Никога. Никога.) Та той не би могъл да го обясни и на самия себе си. Но позволи все пак на жена си да го убеди в необходимостта от тази среща.

Номерологът седеше зад едно старо бюро. То сигурно бе втора употреба. Не бе възможно да се захаби така само при един собственик. Същото би могло да се каже и за дрехите му. Човекът бе дребен, мургав и пронизваше Зебатински с малките си очички, които издаваха невероятната му енергия.

— Никога досега не съм имал клиент физик, доктор Зебатински.

— Вие разбирате, че разговорът ни е поверителен — реагира бурно гостът.

Номерологът се усмихна така, че около ъгълчетата на устата му се появиха множество бръчки, а кожата по брадичката му се опъна:

— Всички мои работни разговори са поверителни.

— Мисля, че трябва да Ви кажа едно нещо. Аз не вярвам в номерологията, а и не смятам, че изведнъж ще започна да питая доверие към нея. Ако признанието ми променя нещата, кажете ми го веднага.

— Тогава защо сте тук?

— Според жена ми във Вас има нещо, каквото и да е то. Обещах й, затова съм тук — той присви рамене от неудобство и усети с още по-

голяма острота глупостта на положението си.

— И какво целите? Пари? Сигурност? Дълъг живот? Какво точно?

Зебатински мълча доста време, докато номерологът го наблюдаваше спокойно и не притесни клиента си дори с едно движение.

„Какво да кажа наистина? — мислеше си физикът. — Че съм на трийсет и четири години и нямам бъдеще?“

— Искам успех — проговори най-после той. — Искам признание.

— По-добра работа ли?

— Съвсем *различна* работа. Различен *вид* работа. Незабавно. Сега съм в един екип, изпълнявам чужди заповеди. Тези екипи! Това е тя, държавната научно-изследователска работа. Там си като цигулар, изгубен в симфоничния оркестър.

— А Вие искате да сте солист?

— Аз искам да се измъкна от екипа в... в *себе си*. — Зебатински бе като замаян, почти не усещаше главата си. Почувства се така сега, когато облече в думи желанието си пред още някого, освен жена си. — Преди двайсет и пет години с моите възможности и опит аз бих получил работа в първия завод, захранван от ядрена енергия. Така днес щях да управлявам един от тези заводи или да бъда ръководител на научно-изследователска група в някой университет. А къде ще съм при сегашното си положение след двайсет години? Никъде. Все още в някой екип. Все още ще внасям лептата си от два процента за общото благо. Давя се в тълпата от ядрени физици. Онова, което сега ми трябва, е сухо местенце, ако ме разбирате какво имам предвид.

— Вие разбирате, доктор Зебатински — кимна едва-едва номерологът, — че аз не давам гаранции за успех.

Физикът, макар и да нямаше никаква вяра в него, изпита дълбоко разочарование:

— Така ли? Тогава *какво* по дяволите гарантирате?

— Вероятно подобрение. Работата ми по същество е статистическа. Щом като сте запознат добре с атомите, сигурно разбирате законите на статистиката.

— А Вие? — запита огорчен физикът.

— Да ви кажа, разбирам. Аз съм математик и боравя с математически методи. Не Ви го казвам, за да вдигам цената си. Цената е определена. Петдесет долара. Но понеже сте учен, ще можете да оцените работата ми по-добре от другите клиенти. За мен ще е дори удоволствие да Ви обясня.

— Бих предпочел да не го правите, ако не възразявате. Не си струва да ми говорите за цифровите измерения на буквите, за тяхната мистична значимост и така нататък. За мен това не е математика. Да говорим по същество...

— Значи искате да Ви помогна без да Ви натрапвам никакви глупави ненаучни теории за начина, по който Ви помагам. Така ли?

— Ами да. Точно така.

— Но Вие все още си мислите дали съм номеролог или не съм. Аз самият се наричам така, за да не ме закача полицията и — тук дребосъкът се засмя и гласът му прозвуча сухо — психиатрите. Аз наистина съм математик.

Зебатински се усмихна в отговор, а номерологът продължи:

— Аз конструирам компютри. Изучавам вероятното бъдеще.

— Какво?

— Това още по-зле ли Ви звучи от номерологията? И защо? При достатъчно данни и мощен компютър за редица команди в определено време, бъдещето е предсказуемо, поне в рамките на допустимото. Когато изчислявате траекторията на снаряд, за да насочите анти-снаряд, това не е ли предсказване на бъдещето? Снарядът и антиснарядът няма да се сблъскат, ако бъдещето е предсказано неправилно. Аз правя същото. Но тъй като работя с огромно количество променливи величини, моите резултати са по-неточни.

— Искате да кажете, че ще предскажете *моето* бъдеще?

— Приблизително. След като го направя, ще внеса поправка в информацията, като променя името Ви, но няма да посегна на нито един друг факт от живота Ви. После ще внеса така оформената информация в съответна програма. След което ще подбере други имена. Ще проуча всяка моделирана перспектива и ще намеря една, в която има по-голямо признание за Вас, отколкото в перспективата, която сега имате пред себе си. Или не, нека да го направя по друг начин. Ще намеря перспектива, в която възможността за съответното признание е по-голяма, отколкото имате сега.

— Защо ще променяте името ми?

— Това е единствената промяна, която изобщо правя. Причините са няколко. Първо: много е лесно. В крайна сметка, ако направя една съществена промяна или множество дребни, ще се появят толкова варианти, че аз няма да мога да изтълкувам резултата. Апаратурата ми е все още примитивна. Второ: тази промяна е в рамките на разумното. Аз не мога да променя Вашия ръст, нали, нито цвета на очите Ви, нито характера Ви. Трето: промяната все пак ще е важна. Имената означават много за хората. И накрая, четвърто: такива промени стават всеки ден, правят го стотици хора.

— Ами ако не намерите по-добро бъдеще?

— Това е риск, който се налага да поемете. Няма да Ви е по-зле, отколкото сега, приятелю.

— Изобщо не вярвам в тия неща — Зебатински се взря неспокоен в дребосъка. — По-скоро бих повярвал на номерологията.

— Мислех си, че личност като Вас — въздъхна другият — ще изпита по-голямо облекчение щом научи истината. Аз *искам* да ви помогна, но се иска много и от Вас. Ако вярвахте, че съм номеролог, не бихте довели тази работа до край. Реших, че ако Ви кажа истината, ще ми позволите да ви помогна.

— Ако Вие можете да предсказвате бъдещето...

— Защо не съм най-богатият човек на света? Това ли искате да ме питате? Но аз съм богат... всичките ми желания се сбъдват. Вие искате признание, а аз искам спокойствие, да бъда със себе си. Върша си работата. Никой не ми досажда. Това ме прави милиардер. Аз имам нужда от неголяма сума истински пари. Получавам ги от хора като Вас. Да помагаш на хората е толкова хубаво и навярно някой психолог би казал, че така добивам усещането за мощ, така храня своето его. Е... искате ли да Ви помогна?

— Колко казахте, че е цената?

— Петдесет долара. Необходима ми е подробна информация за живота Ви. Имам готов формуляр, за да се водите по него. Съжалявам, малко е дълъг, но все пак, ако го пуснете в пощенската ми кутия до края на седмицата, ще имам отговор за Вас до... — номерологът присви устни и лицето му се сгърчи в гримаса от сметката, която си правеше наум — до дваисети следващия месец.

— След пет седмици? Толкова дълго се чака?

— Имам и друга работа, приятелю, други клиенти. Ако бях някой шарлатанин, щях да го правя много по-бързо. Значи, договорихме се?

— Ами договорихме се — изправи се Зебатински и след миг-два колебание добави: — Всичко остава между нас, нали?

— Напълно. Ще си получите обратно попълнения формуляр, когато Ви кажа каква промяна е необходима. Имате думата ми никога по-нататък да не използвам нито един факт от вашата биография.

— Не се ли опасявате, че мога да кажа на някого, че не сте номеролог? — спря се на изхода физикът.

— Кой ще ви повярва, приятелю? — поклати глава в знак на отрицание онзи. — Дори и да допуснем, че ще Ви се прииска да кажете тук и там къде сте били.

На двайсети Маршал Зебатински спря пред олющената врата. Огледа се няколко пъти пред кантората с малката табелка, опряна на стъклото и с надпис „Номерология“. Буквите едва се различаваха от прахоляка. Физикът влезе, но все се надяваше някой клиент да го е предварил. Трябваше да има някакво извинение, за да отхвърли колебливото си намерение и по-бързо да си тръгне оттук.

На няколко пъти се опитваше да прогони натрапчивата мисъл, затова и не можеше да попълни формуляра с необходимите данни наведнъж. Когато се заемаше с него се объркваше. Обземаше го чувството, че е невероятно глупаво да вписва имената на приятелите си, цената на къщата си, дали жена му е имала спонтанни аборти, ако е имала, кога са били... И зарязваше въпросника.

Но не можеше и да се откаже от идеята си. Затова доста вечери подред седнаше отново над формуляра.

Вероятно го объркваше мисълта за компютъра, мисълта за дяволски дръзки дребосък, който направо безочливо твърдеше, че уж имал компютър. Изкушението да го разобличи и да види какво ще стане, се оказваше непреодолимо.

Най-накрая все пак изпрати попълнения въпросник по пощата с обикновено писмо. Сложи му марка за девет цента и го пусна без да го претегли: „Ако се върне, ще си го взема.“

Но писмото не се върна.

Зебатински надникна в кантората. Вътре не се виждаше жива душа. Нямаше как, трябваше да влезе. При отварянето на вратата звънна едно звънче.

Изад завесата веднага се появи старият номеролог.

— Да?... А, доктор Зебатински?

— Помните ли ме? — направи опит да се усмихне физикът.

— О, да.

— Каква е присъдата?

Номерологът кръстоса съсухрените си ръце и каза:

— Преди това, сър, има един малък...

— Един малък проблем със заплащането?

— Аз приключих своята работа, сър. И си спечелих парите.

Зебатински не възрази. Беше готов да заплати. Щом като е стигнал дотук, ще е глупаво да се откаже заради пари.

Отброи пет банкноти по десет долара и ги подаде над тезгяха:

— Е?

Номерологът преброи парите бавно, а после ги пхна в чекмеджето на бюрото си. Едва тогава заговори:

— Вашият случай беше много интересен. Бих Ви посъветвал да промените името си на Себатински.

— Себа... Как го казахте?

Дребосъкът произнесе името буква по буква.

— Променяте първата буква — ококори очи възмутен физикът.

— Вместо „З“ да бъде „С“? Това ли е всичко?

— Достатъчно е. Щом като промяната е подходяща, по-безопасно ще е тя да е малка.

— Но как би могла такава промяна да повлияе на каквото и да било?

— А как го прави едно или друго име? — запита кротко номерологът. — Не мога да Ви кажа. Има си някакъв начин. Само толкова мога да Ви кажа. Помнете, че аз не Ви гарантирам успех. Разбира се, ако не пожелаете да направите промяната, оставете нещата така, както са си. Но в такъв случай аз не мога да възстановя сумата.

— И какво да правя сега? Да предупредя всеки да казва името ми със „С“?

— Ако приемете съвета ми, обърнете се към адвокат. Променете името си по законен път. Той може да Ви посъветва за някои дреболии.

— Колко време ще трябва? Имам предвид времето, за да се оправят моите работи.

— Как бих могъл да зная? Може би никога. Може би утре.

— Но нали предсказвате бъдещето. Вие *твърдяте*, че го предвиждате.

— Но не като в кристалното кълбо на гадателите. Не, доктор Зебатински. Аз получавам от моя компютър единствено кодирани числа. Мога да Ви изредя комбинациите от цифри за вероятностите, но не виждам картини от бъдещето.

Зебатински се обърна и побърза да се махне от това място. Петдесет долара за промяната на една буква! Петдесет долара за Себатински! Господи, какво име! Та то звучи по-неприятно от Зебатински!

Измина още един месец, докато реши да се посъветва с адвокат. И най-накрая прие идеята за промяната.

Каза си, че винаги може да си възвърне предишното име.

Опитай, навиваше той сам себе си.

По дяволите, да не би да е противозаконно?!

Хенри Бранд преглеждаше папката внимателно лист по лист, с набито око на специалист, който работи вече четиринайсет години в отдела за охрана. Не се налагаше да чете всяка дума. Ако имаше нещо особено, то щеше да се набие в очите му.

— Човекът ми изглежда чист — заяви той.

Хенри Бранд също изглеждаше чист: с мек, закръглен корем и розов тен от обичайното за него яко жулене на кожата по няколко пъти на ден. Сякаш непрекъснатият контакт с всякакви човешки прегрешения — от вероятно невежество до вероятно предателство — го принуждаваше да се къпе често.

Лейтенант Албърт Куинси, който му донесе папката, бе млад и изпълнен с отговорност към задълженията си на служител в отдела за охрана на Ханфорд Стейшън.

— Но защо „Себатински“? — настояваше да разбере той.

— А защо не?

— Защото няма смисъл. „Зебатински“ е чуждестранно име и аз самият бих го променил, ако се казвах така. Но бих го променил на

нещо англо-саксонско. Ако Зебатински бе направил именно така, щях да го разбера, нямаше да се усъмня в нищо. Но защо да променя „З“ на „С“? Мисля, че сме длъжни да разберем какви намерения има.

— Някой питал ли го е защо е промяната?

— Задължително. В приятелски разговор, разбира се. Аз уредих много внимателно нещата. Не казва нищо повече от това, че му е омръзнало да се мотае в края на азбуката.

— Възможно е, нали лейтенант?

— Възможно е, но защо да не промени името си на „Сандс“ или „Смит“, щом като толкова иска да започва със „С“? Или, ако толкова му е додеяло това „З“, защо да не направи пълна промяна и да предпочете „А“? Защо да не е име като... м-м-м... Арънс?

— Не е достатъчно англо-саксонско — промърмори Бранд. — Ние този човек в нищо не можем да го обвиним. Няма значение дали промяната на името му звучи за нас налудничаво. Самият факт не може да бъде използван срещу никого.

Лейтенант Куинси изглеждаше явно нещастен от това стечение на обстоятелствата и Бранд реши да разбере нещо повече:

— Кажете ми, лейтенант, сигурно има нещо странно, което Ви тревожи. Нещо да Ви е хрумнало, някаква идея, някакъв ефектен трик? Какво?

Другият се намръщи. Светлите му вежди се склупиха, а устните му се свиха в гримаса:

— Ами, дяволите да го вземат, сър, този е руснак.

— Не, не е. Той е трето поколение американец.

— Ама името му е руско.

— Не, лейтенант — ведрото на пръв поглед изражение на Бранд започна да отстъпва под напора на тъмни облаци. — Отново грешите. Той е поляк.

— Същата работа — подразни се младият и разпери нервно ръце.

— Не го казвайте на един поляк, лейтенант — избухна Бранд, чиято майка бе по баща Вишевски. После продължи по-спокойно. — Нито пък на руснак.

Лейтенантът се изчерви:

— Сър, аз искам да кажа, че и поляците, и руснаците са от другата страна на Завесата.

— Всички го знаем.

— И Зебатински или Себатински, както и да го наричате, може да си има там роднини.

— Той е трето поколение американец. Допускам, че може да има там втори братовчеди. И какво от това?

— По същество нищо особено. Много хора имат там далечни роднини. Но Зебатински промени името си.

— Продължавайте.

— Може би се опитва да отвлече вниманието ни. Може би някой негов втори братовчед е станал твърде известен и Зебатински се опасява, че роднинските му връзки са в състояние да попречат на неговите шансове за повишение в работата.

— Промяната на името не би могла да му донесе добро. Те пак ще си останат втори братовчеди.

— Разбира се, но по този начин роднинството му няма да е така натрапчиво.

— Чували ли сте *някога* за някой Зебатински от другата страна?

— Не, сър.

— Значи не би могъл да е знаменитост. Тогава как нашият Зебатински би узнал за него?

— Има вероятност да поддържа връзки с близките си. Подозрително ще е, особено при сегашните обстоятелства — той е ядрен физик.

Бранд отново прегледа внимателно цялата папка:

— Теорията Ви е страшно хилава, лейтенант. Толкова хилава, че е направо невидима.

— Можете ли да предложите друго обяснение, сър? Защо е трябвало да направи точно такава промяна на името си?

— Не, не мога. Признавам си.

— Тогава според мен сме длъжни да проверим, сър. Длъжни сме да издирим всички Зебатински от другата страна и да видим дали ще се свържем с тях. — Лейтенантът изведнъж извиси глас, сякаш го осени нова мисъл. — Възможно е да си променя името, за да отвлече вниманието от *онези*, за да ги предпази.

— Според мен той цели точно обратното.

— Сигурно не го осъзнава, но желанието да ги предпази е вече мотив.

— Добре, ще разплетем този възел, наречен „Зебатински“ — въздъхна Бранд. — Но, ако не открием нищо, лейтенант, оставяме тази работа. Оставете ми папката.

Когато информацията стигна най-после до Бранд, той почти бе забравил лейтенанта и неговата теория. Рапортът, който получи, включваше седемнайсет биографии (всяка в отделен плик) на руски и полски граждани на име Зебатински. „Какво по дяволите е това?“ — изуми се в първия миг Бранд. Но после си спомни, изруга тихо и започна да чете.

Рапортът започваше с хората от американска страна. Маршал Зебатински (отпечатьци от пръстите), роден в Бафъло, Ню Йорк (дата, медицински изследвания). Баща му бе роден също в Бафъло, майка му в Осуего, Ню Йорк. Родителите на прабабите и прадядовците му са били родени в Бялисток, Полша (дата на пристигането в САЩ, дата на получаването на гражданство, фотографии).

Седемнайсет руски и полски граждани на име Зебатински бяха потомци на хора, които преди около половин век са живели около или в Бялисток. Имаше вероятност да са роднини, но такива данни не бяха отбелязани за нито един човек. (След Първата световна война за хората от Източна Европа досиета почти не бяха попълвани, ако те изобщо имаха досиета.)

Бранд прегледа отделните биографии на всички сегашни Зебатински, мъже и жени (учудваше се колко много информация е събрана за тях, особено биографиите на руснаците бяха изпъстрени с данни). Една от тях привлече вниманието му и го удиви, той вдигна изумен вежди, безметежното му чело се набразди от бръчки. Остави настрана заинтригувалата го биография и продължи да чете. Накрая събра всичко на едно място, с изключение на тази, която сложи отново в плика и я отдели.

Бранд остана известно време умислен, втренчил поглед в този плик, докато изрядно поддържаните му нокти потропваха по бюрото. После с известна неохота той се обади на доктор Пол Кристоф от Комисията по атомна енергия.

Доктор Кристоф изслуша историята с каменно изражение на лицето. Накрая махна от месестия си нос някакво несъществуващо петънце. Косата му бе цялата посивяла, късо подстригана и силно оредяла. Дори би могло да се каже, че докторът е плешив.

— Не, не съм чувал за някой руснак на име Зебатински — заяви доктор Кристоф. — Но не съм чувал и за американец.

— Ами... аз не мисля, че е нещо сериозно — Бранд се почеса по слепоочието, — но и не ми се иска да претупам работата набързо. Имам си един млад лейтенант около мене. Знаете какви са те. Не искам да се пали и да стига до Комисията на конгреса. Освен това... факт е, че един от руските Зебатински, Михаил Андреевич Зебатински, се занимава с ядрена физика. Сигурен ли сте, че не сте чували за него?

— Михаил Андреевич Зебатински ли? Не... не, никога не съм чувал. Не че това доказва нещо.

— Бих могъл да кажа, че е съвпадение, но нали знаете, в случая то поражда съмнение. Един Зебатински тук и един там. И двамата са ядрени физици. И изведнъж този тука си променя името на Себатински, на всичкото отгоре е много докучлив. Не позволява да се допускат грешки в новото му име. Заявява съвсем ясно: „Произнасяйте името ми със «С»“. А на моя „бдителен“ лейтенант с шпионско подсъзнание това му идва дюшеш, за да блесне... Има още едно странно нещо: руският Зебатински е изчезнал преди около година.

— Екзекутиран е! — отзова се вяло доктор Кристоф.

— Има такава вероятност. В друга ситуация бих казал, че е така, макар че руснаците не са по-глупави от нас и не убиват току-така ядрени физици. Въпросът е защо измежду всичките хора точно един ядрен физик изведнъж ще изчезне? Не се налага да Ви обяснявам с подробности.

— Може да е във връзка с революционни научни изследвания, нещо свръхсекретно. Допускам, че това имате предвид. Вярвате ли го?

— Свържете го с всичко останало, добавете интуицията на лейтенанта и дори аз ще започна да се чудя дали не е така.

— Дайте ми тази биография — доктор Кристоф се пресегна за плика и изчете написаното два пъти. После тръсна глава и накрая каза: — Ще проверя в моя *Ядрен Справочник*.

Ядрената документация бе подредена на цяла една стена в кабинета на доктор Кристоф в малки кутийки, пълни с микрофилми.

Членът на Комисията по атомна енергия проверяваше с прожекционния си апарат микрофилмите, докато Бранд го наблюдаваше търпеливо, доколкото би могъл да е търпелив при така стеклите се обстоятелства.

— Има един Михаил Зебатински — доктор Кристоф говореше тихо, като на себе си, — който се явява като автор или съавтор през последните шест години. Ще извадим тези текстове и съществува някаква вероятност да се доберем до нещо чрез тях. Макар лично аз да се съмнявам.

Селекторът щракна необходимите кадри. Доктор Кристоф ги подреди; прокара ги през прожекционния апарат и тогава напрегнатото му лице помръкна:

— Това е странно.

— Кое е странно? — веднага откликна Бранд.

— По-добре да не казвам още нищо — облегна се на стола си докторът. — Можете ли да ми набавите имената на други ядрени физици, които са изчезнали в Съветския съюз през последната година?

— Да не би да открихте нещо?

— Не съвсем. Не и ако просто преглеждах тази документация. Сега, като чета за всички тях и знаейки, че този човек може да е на границата на научно откритие и на всичкото отгоре имайки предвид Вашите подозрения, които пуснаха кълнове и в моето съзнание... — докторът сви енергично рамене. — Не, няма нищо.

— Да бяхте ми казали какво ви хрумна — подкани го сериозно Бранд. — Може и двамата да изглеждаме смешни в решението си.

— Ако смятате така... Напълно е възможно този мъж да прави изследвания за отражението на гама лъчите.

— От голямо значение ли са?

— Ако може да бъде изобретена отразяваща преграда за гама лъчи, ще стане възможно и построяването на индивидуални защитни средства срещу радиоактивните дъждове. Онези, опасните радиоактивни дъждове, знаете ги. Една водородна бомба е в състояние да унищожи цял град, но радиоактивните дъждове са бавният убиец на хората на територия дълга хиляди и широка стотици мили.

— Ние работим ли в тази насока? — побърза да запита Бранд.

— Не.

— И ако те успеят, а ние нямаме такова откритие, руснаците ще могат да унищожат Съединените щати, да ни направят *на пух и прах* с цената на... да речем десет града.

— Далечни, далечни перспективи... А ние сме взели да ги обсъждаме „на ура“. Всичко това се основава на някакъв човек, който е променил една буква от името си.

— Добре де, аз може и да съм откачил. Но няма да оставя така нещата. Не и при *това* положение. Ще Ви набавя имената на изчезналите ядрени физици, дори ако се наложи да отида за целта в самата Москва.

Бранд се сдобил с имената на изчезналите. После прегледаха цялата научна документация на опитите, провеждани от тях. Последва разширено заседание на Комисията, а после и среща на ядрените мозъци на нацията. Доктор Кристоф най-после излезе от сесията, продължила цяла нощ. В нея взе участие дори самият президент.

Бранд посрещна доктора. И двамата бяха уморени, имаха нужда от сън.

— Е, какво? — запита нетърпеливо Бранд.

— Повечето са съгласни. Някои се колебаят, но по-голямата част са „за“.

— А Вие? Убеден ли сте?

— По-убеден не бих могъл да бъда. Но ми се иска да погледна проблема от друг ъгъл. По-лесно е да повярвам, че Съветите работят по програма за предпазване от гама лъчи, отколкото да приема, че цялата информация, която разкрихме, няма никаква взаимовръзка.

— Решено ли бе ние също да започнем изследвания по защитната преграда?

— Да — Кристоф приглади назад оредялата си, щръкнала коса и почти зашепна, гласът му звучеше сухо. — Ще работим с всички сили. Знаейки трудовете на изчезналия физик, ще ги следваме направо по петите. Можем дори да ги надминем... Разбира се, те ще разберат, че работим в същата насока.

— Нека. Нека. Аз ще отклонявам атаките им. Не виждам никакъв смисъл да продаваме десет от нашите градове, за да се сдобием с десет

от техните... след като и двете страни са защитими, а те са достатъчно глупави и няма да се усетят скоро.

— Дано да не е прекалено скоро. Не искаме да разберат *прекалено* бързо. Ами американския Зебатински-Себатински?

— Все още няма никаква връзка с разследванията ни за гама лъчите — Бранд бе угрижен. — По дяволите, *огледахме* всичко. Съгласен съм с вас. Сега се намира на възлово място и не бива да го държим там, макар и да е чист.

— Не можем да го изхвърлим току-така, в противен случай руснаците ще се усъмнят.

— Имате ли някакви предложения?

Двамата вървяха по дългия коридор към асансьора в дъното. Беше четири часа сутринта. Пустош и тишина.

— Разбрах какво работи. Той е добър — по-добър от много други, но не е доволен от работата си. Не е за колективна работа.

— Тогава какво?

— Той е от типа учени, които ги бива най-вече за академична работа. Ако му предложим в някой голям университет висока длъжност в катедрата по физика, мисля, че ще приеме с удоволствие. Има достатъчно места, без да са секретни, за да го държим настрана и под око. И накрая ще имаме естествено развитие. Тогава руснаците може и да не се почесват от учудване. Какво ще кажете?

— Това е идея — съгласи се Бранд. — Дори звучи много добре. Ще поставя въпроса на шефа.

Когато се качиха в асансьора, Бранд се замисли дълбоко над всичко, което се случи през последните дни. Какъв край за история, започнала с промяната на една буква...

Маршал Себатински бе почти онемял от почуда:

— Кълна ти се, не зная как стана всичко — обясняваше той на жена си. — Нямах и представа, че ме познават... Боже милостиви... Софи, доцент по физика в Принстън. Помисли си само.

— Смяташ ли, че е заради изказванията ти на събранията на АПС?

— Не проумявам. Съвсем неочаквано в отдела бе проведен тест, всеки се претрепа да се представи добре. Значи тези, които са ме

проучвали, са от университета в Принстън — щракна той с пръсти — Това е. Нали знаеш колко формуляри попълних през последните шест месеца. Ами онези разговори, които никой не можеше да ми обясни защо са. Бях започнал да си мисля, че съм заподозрян като нарушител... А всъщност от Принстън са ме проучвали. Само те са.

— Може да е заради името ти — предложи Софи. — Заради промяната.

— Гледай сега вече какво ще направя. Моят професионален живот ще си е само мой най-послед. Аз ще направя своите открития. Щом получа възможност да работя без... — Той изведнъж замлъкна и се обърна към жена си: — Моето име! Имаш предвид буквата „С“?

— Ти не получи предложението, докато не си смени името, нали?

— Не го получих и дълго след това. Не, просто съвпадение. Нали ти казвах преди. Софи, хвърлих онези петдесет долара, само за да те успокоя. Господи, какъв глупак се чувствах пред самия себе си, когато упорствах за това нелепо „С“.

— Аз не съм те карала да го правиш, Маршал — Софи зае изцяло отбранителна позиция. — Предложих го, но не съм те подтиквала да го правиш. Не казвай, че съм го правила. Освен това наистина стана хубаво. Сигурна съм, че причината е в името.

— Ами, суеверия — усмихна се снизходително Себатински.

— Не ме е грижа как го наричаш, но няма да си възвръщаш старото име.

— О, не, сигурно няма. Толкова неприятности си имах, докато накарам хората да произнасят името ми със „С“, че мисълта да си върна предишното име ми е непоносима. Може би трябва да променя и малкото си име на „Джонс“, а? — той избухна в почти истеричен смях.

— Не го закачай — Софи бе напълно сериозна.

— О, добре, само се пошегувах... Знаеш ли, ще отида някой ден при онзи старец и ще му кажа, че всичко свърши добре. Ще му дам още една десетарка. Така доволна ли ще си?

Марш изгаряше от нетърпение да отиде в кантората на номеролога през следващата седмица. Този път не се дегизира. Носеше своите си очила, своя костюм и не си сложи шапка.

Дори си затананика, когато наближи кантората и направи път на една жена с кисела физиономия да мине с количката си за близнаци.

Сложи уверено ръка на дръжката и натисна силно, но тя не поддаде. Вратата бе заключена.

Прашната, нечетлива табелка с надпис „Номеролог“ вече я нямаше. Вместо нея бе закачена друга табелка с подбити краища, която бе започнала да пожълтява на слънцето. На нея пишеше: „Дава се под наем.“

Себатински присви безпомощен рамене. Това е то. Опита се да направи едно добро.

Хараунд, успешно освободен от израстъка си, лудуваше на воля и енергийните му вихрови полета осветяваха в бледочервена светлина кубичните хипермили.

— Спечелих ли? Спечелих ли? — ликуваше той.

Местак се бе отдръпнал. Неговите вихрови полета бяха във формата на сияйна елипса в хиперпространството:

— Още не съм изчислил.

— Ами хайде. Няма да промениш резултатите като протакаш работата... Уф, какво удоволствие е да се върнеш в чистата енергия. Когато си имах материално тяло, ми беше нужен цял микроцикъл, за да го постигна. И един изразходван. Но си струваше, щом като трябваше да ти *покажа*.

— Добре, признавам, че ти предотврати ядрена война на планетата — отбеляза спокойно Местак.

— Това е ли вече или *не е* ефект от клас „А“?

— Това е ефект от клас „А“. Безспорно.

— Чудесно. А сега провери дали не съм постигнал ефект от клас „А“ със стила на клас „Ф“.

— Какво?

— О, няма значение. Всичко си е на мястото. Направих го за тебе.

— Предавам се — каза неохотно Местак. — „А“ клас — „Ф“ стимули.

— Тогава аз *печеля*. Признай го.

— Никой от нас няма да спечели, ако Наблюдателят погледне какво става тук.

Хараунд, който на Земята бе изпълнявал длъжността на старши номеролог и все още не можеше да дойде на себе си след като се освободи от това бреме, заяви уверено:

— Ти изобщо не се тревожеше за това, когато се хванахме на бас.

— Не смятах, че ще си толкова глупав, че да се хванеш.

— Врели-некипели! А и защо да се тревожа? Наблюдателят никога няма да провери стимулите от клас „Ф“.

— Може и да не ги провери, но ще провери ефекта от клас „А“. Ще го забележи.

— Твоята беда, Местак е там, че не искаш да си платиш. Ти шикалкавиш.

— Ще си платя. Но чакай да видиш какво ще стане, когато Наблюдателят разбере, че сме работили по непредвиден проблем и сме направили непозволена промяна. Разбира се, ако ние... — той не можа да довърши мисълта си.

— Добре, добре — прекъсна го Хараунд. — Ще върнем всичко по старому. Той никога няма да разбере.

— Ще ти трябват още стимули от клас „Ф“, ако искаш да не забележи — в енергийното поле на Местак блесна лукаво пламъче.

— Мога и да го направя — разколеба се Хараунд.

— Съмнявам се.

— Мога.

— Искаш ли отново да се обзаложим? — в лъчите на Местак вече се прокрадваше сиянието от тържеството на победата.

— Разбира се — отговори начаса Хараунд. — Ще си сложа онези материални израстъци отново и наблюдателят никога няма да разбере каква е разликата.

— Тогава се откажи от първия бас — възползва се от предимството си Местак. — И направи три пъти повече облога за втория бас.

— Добре — хазартното чувство завладя и Хараунд. — Приемам. Три пъти по-големи залози.

— Дадено!

— Дадено!

ПОСЛЕДНИЯТ ВЪПРОС

Последният въпрос бе зададен за пръв път, почти на шега, на 21-ви май 2061 година, във времето, когато човечеството правеше първите си стъпки в усвояването на светлината. Въпросът изникна в резултат на петдоларов бас, който бе скрепен от доста чаши уиски със сода. Сега ще разберете как стана всичко.

Александър Адел и Бертрам Лупов бяха двама предани служители на Мултивак. Те знаеха по-добре от всяко човешко същество какво се крие зад студеното, цъкащо и проблясващо лице на този гигантски компютър, който се простираше на площ от много квадратни мили. Поне имаха известна представа от общия план на електрическите релета и вериги, а системата отдавна бе усъвършенствана до такава степен, че нито един човек не би могъл да я управлява изцяло.

Мултивак бе самонастройващ се и самокоригиращ се компютър. Налагаше се да действа на този принцип, защото никой човек не би могъл да го настрои и коригира с необходимата бързина, та дори и с необходимата вещина. Затова Адел и Лупов се грижеха за гиганта-страшилище отгоре-отгоре, но все пак по-добре, отколкото всеки друг човек би могъл. Подаваха му данни, обработваха въпросите така, че да му бъдат ясни и превеждаха отговорите от компютърен език на говоримия език на Земята. Накрая несъмнено двамата, както и техните колеги, имаха пълно право да споделят славата на Мултивак.

Десетилетия наред гигантският компютър бе помагал в проектирането на космически кораби, в начертаването на траекториите, благодарение на които човекът бе стъпил на Луната, на Марс и на Венера. Но после се разбра, че бедните земни ресурси не могат да захранват корабите. За дългите пътувания бе необходима твърде много енергия. Земята използваше въглищата и урана от недрата си все по-ефективно, но все пак количеството им бе ограничено.

Малко по малко в Мултивак се събра достатъчно информация, за да може да отговаря по-изчерпателно и на сложните въпроси. И така на 14 май 2061 година онова, което бе само теория, се превърна в реалност.

Стана възможно усвояването на слънчевата енергия. След преобразуването ѝ тя можеше да бъде използвана директно в планетарен мащаб. Цялата Земя прекрати употребата на въглища и уран, за да щракне копчето, което свързваше всички нейни райони с една малка станция. Тази станция имаше диаметър два километра и обикаляше около Земята, а орбитата ѝ се намираше на половината разстояние между планетата и Луната. Така цялата Земя започна да се хранва с невидимите лъчи на слънчевата енергия.

Дори и седмица след грандиозното събитие, славата му не помръкна. Адел и Лупов най-накрая успяха да избягат от всенародното тържество и да се срещнат на едно тихо място, където на никого не би му хрумнало да ги потърси: в безлюдните подземни помещения, там се виждаха само някои части от могъщото тяло на Мултивак. Тъй като от известно време компютърът не бе получавал никакви команди, сега той бездействаше, подреждайки наличните си данни с доволно, мързеливо прищракване. Той също си бе заслужил ваканцията и момчетата напълно я одобряваха. Първоначално нямаха никакво намерение да го закачат.

Бяха си донесли бутилка уиски и единствената им грижа в момента бе да си отпочинат в компанията един на друг и на бутилката.

— Изумява ме дори мисълта за това нещо — каза Адел. Широкото му лице носеше белезите на умората. Той разбъркваше бавно питието си със стъклена пръчица и наблюдаваше неравномерните движения на ледените кубчета. — Цялата енергия, която можем да използваме когато си искаме, е безплатна. Толкова енергия, че да разтопим Земята до гигантска капка непречистено желязо и пак да не почувстваме липсата на енергия. Всичката енергия, която сме в състояние някога да използваме. Завинаги, завинаги, завинаги...

Лупов взе да клати глава ту наляво, ту надясно. Имаше навик да го прави, когато не беше съгласен с нещо, а сега му се искаше да е в контра, отчасти защото на него му се падна да донесе леда и чашите.

— Не завинаги.

— О, да го вземат дяволите, почти завинаги. Докато слънцето не угасне, Бърт.

— Това не е вечно.

— Добре де. Милиарди, милиарди години. Двайсет милиарда, може би. Доволен ли си?

Лупов прокара пръсти през оредялата си коса, сякаш искаше да се увери отново, че му е останал някой-друг косъм.

— Двайсет милиарда години не е вечността — отпи той от уискито си.

— Толкова е нашето време, нали?

— Така щеше да стане с въглищата и с урана.

— Добре, но сега ние можем да включим всеки кораб към Слънчевата Станция, а той може да отиде до Плутон и обратно милион пъти, без да берем грижа за горивото. С въглища и уран *това* не се постига. Питай Мултивак, ако не ми вярваш.

— Няма нужда да питам Мултивак. Знам го.

— Тогава престани да омаловажаваш онова, което Мултивак направи за нас — разпали се Адел. — Той направи всичко както трябваше.

— Кой казва, че не е? Аз твърдя, че Слънцето не е вечно. Това е. Осигурени сме за дваайсет милиарда години, а после какво? — Лупов насочи разтреперан пръст към колегата си. — И не ми казвай, че ще се включим към друго слънце.

За момент настъпи тишина. Адел поднесе чашата към устните си несъзнателно, а Лупов затвори бавно очи. Двамата мълчаха. После изведнъж очите на Лупов светнаха.

— Мислиш си, че ще се включим към... към някое друго слънце, когато нашето угасне, нали?

— Не мисля.

— Сто на сто си мислиш. Слаба ти е логиката, ето какво ти куца. Ти си като оня, който попаднал под проливен дъжд и хукнал към близката горичка да се подслони под някое дърво. Изобщо не се тревожел, нали разбираш, защото си въобразявал, че след като това дърво прогизне, той ще се скрие под друго.

— Ясно ми е — отвърна Адел. — Не викай! Щом Слънцето угасне, другите звезди също ще угаснат.

— На кукуво лято... — промърмори Лупов. — Всичко това е започнало по време на големия космически взрив, каквото и да е представлявал. И ще свърши, когато всички звезди се изтощят. Някои угасват по-бързо, други — по-бавно. По дяволите, тия гиганти няма да живеят стотици милиони години! Слънцето ще изкара двайсет милиарда години, а джуджетата, може и да стигнат до сто милиарда години в най-добрия случай. Да знаеш само какво ще е след трилион години? Всичко ще потъне в мрак. Ентропията няма как да не достигне максимума си, в това е цялата работа.

Тук вече достойнството на Адел е засегнато:

— Знам аз всичко за ентропията.

— Знаеш друг път...

— Знам толкова, колкото и ти.

— Тогава знаеш, че един прекрасен ден всичко свършва.

— Добре де, кой казва, че не е така?

— Ти, глупако! Нали каза, че имаме цялата енергия, от която се нуждаем, завинаги. Ти каза „завинаги“.

— Може би някога ще успеем да променим нещата — възпротиви се на свой ред Адел.

— Никога.

— А защо не? Някой ден може и да стане.

— Никога.

— Попитай Мултивак.

— *Ти* попитай Мултивак. Хайде де! Пет долара, че няма как да стане.

Адел бе достатъчно опиянен, за да опита и достатъчно трезвен, за да зададе въпроса си чрез съответните символи и операции. На човешки език той би звучал така: „Ще може ли човечеството някой ден да възстанови, без никакви енергийни разходи, най-голямата мощност на Слънцето, дори и след като то умре от старост?“

А вероятно можеше да бъде зададен и по-просто: „Как наличната ентропия във Вселената може да бъде намалена до минимум?“

Мултивак замлъкна. Доскоро бавно примигващите светлини секнаха, а далечното цъкане на релетата изчезна. Двамата мъже притаиха дъх.

После, когато ужасените техники усещаха, че вече не могат да издържат без да дишат, телетайпът изведнъж оживя. На лентата бяха

изписани пет думи: „НЕДОСТАТЪЧНИ ДАННИ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.“

— Край на баса — прошепна Лупов.

Двамата мъже си тръгнаха набързо.

На следващата сутрин с уста, сякаш натъпкани с памук и с глави, в които като че ли играеха ковашки чукове, те забравиха за инцидента.

Джерод, Джеродин и Джеродет I и II наблюдаваха по визио промяната в звездната картина, преминавайки през хиперпространството, без да просрочат необходимото за тази операция време. Изведнъж еднообразието от равномерно поръсени като пращинки звезди отстъпи пред един ярък мраморен диск, който се настани в центъра на картината.

— Това е Х-23 — каза уверено Джерод. Фините му ръце се заключиха зад гърба му така здраво, че кокалчетата им побеляха.

Малките Джеродети, две момиченца, преминаваха за пръв път в живота си през хиперпространството и бяха объркани от моменталната смяна на гледката отвън. Те престанаха да хихикат, да се гонят лудешки около майка си и завикаха:

— Стигнахме Х-23... стигнахме Х-23... стигнахме...

— Тихо, деца — усмири ги рязко Джеродин. — Сигурен ли си, Джерод?

— Как да не съм сигурен? — Джерод погледна бегло към издутото метално приспособление току под тавана. В него нямаше нищо особено, за да предизвика интерес, преминаваше през цялата стая и продължаваше през стените в другите помещения. Беше дълго колкото кораба.

Джерод едва ли знаеше нещо повече за дебелата метална ивица, освен това, че се нарича Микровак и това, че човек би могъл да ѝ задава въпроси, ако желае. Микровак имаше задължението да направлява кораба към набелязаната цел, при условие, че човекът е неопитен; да захранва кораба с енергия от различните Субгалактически Енергийни Станции; да изчислява уравненията за скоковете в хиперпространството.

Джерод и семейството му трябваше само да чакат, настанени удобно в жилищната част на кораба.

Някой веднъж каза на Джерод, че „ак“ в края на „Микровак“ на древен английски означава аналогов компютър, но той почти го бе забравил. Очите на Джеродин се навлажниха, докато гледаше визио:

— Странно чувство ме обзе, откакто напуснахме Земята. Не мога да го преодоляя.

— Защо, за бога? — удиви се Джерод. — Там нямахме нищо. На Х-23 ще си имаме всичко. Ти няма да си сама. Няма да си първата. На планетата вече има повече от един милион души. Боже господи, нашите правнуци ще търсят нови светове, защото Х-23 ще бъде пренаселена по тяхно време — той помисли малко и продължи: — Казвам ти, голям късмет е, че компютрите разработиха междузвездните пътувания щом населението взе да се увеличава.

— Знам, знам — отговори Джеродин тъжно.

— Нашият Микровак е най-добрият Микровак в света — обади се точно тогава Джеродет I.

— И аз мисля така — погали я по косата Джеродин. Да притежаваш собствен Микровак беше *наистина* чудесно. Джерод изпитваше удоволствие от това, че е част от сегашното поколение, а не от друго. През младежките години на баща му единствените компютри имали страховити размери, заемали по сто квадратни мили.

Имало само по един на планета. Наричали ги Планетарни АК. Хиляди години размерите им непрекъснато се увеличавали, докато изведнъж настъпило времето на усъвършенстването им. На мястото на транзисторите дошли молекулярните клапи, така че дори и най-големият Планетарен АК сега заема едва половината пространство от космическия кораб.

Джерод изпитваше гордост всеки път, когато си помислеше, че неговият собствен персонален компютър е много по-сложен от древния и примитивен Мултивак, който за пръв път опитомил Слънцето. Микровак бе почти толкова сложен, колкото и земния Планетарен АК (най-големия), решил проблема за пътуванията през хиперпространството — така станали възможни пътуванията до звездите.

— Толкова много звезди, толкова много планети — въздъхна Джеродин, заета със своите си мисли. — Според мен семействата винаги ще пътуват към нови планети, както и ние сега.

— Не винаги — усмихна се Джерод. — Някой ден всичко ще свърши, но след милиарди години. Милиарди, милиарди... Дори звездите се изчерпват. Ентропията трябва да се увеличи.

— Какво е „ентропия“, тате? — обади се пискливото гласче на Джеродет II.

— Ентропия, малката ми сладурана, е дума, която означава степента на изтощаване на Вселената. Всичко се изтощава, както знаеш. Като твой малък уоки-токи робот, спомняш ли си?

— Не може ли просто да се сложи нова батерия като на моя робот?

— Самите звезди са батерии, скъпа. Изтощят ли се веднъж, за тях няма източници на енергия.

— Не им позволявай, татко — избухна неочаквано в плач Джеродет I. — Не позволявай на звездите да угаснат.

— Виждаш ли какво направи? — упрекна го тихо Джеродин.

— Как можех да зная, че това ще ги уплаши — отвърна шепнешком Джерод.

— Попитай Микровак — изхлипа Джеродет I, — питай го как да заредим отново батериите.

— Хайде — подкани го майката. — Това ще ги успокои.

(Междувременно Джеродет II също се бе разплакала.)

— Сега, сега, мили мои — присви рамене бащата, поставен в безизходно положение. — Ще попитаме Микровак. Не се тревожете, той ще ни каже.

Джерод зададе въпроса на компютъра и побърза да добави: „Напечатай отговора.“

— Чуйте, Микровак казва, че ще има грижа за всичко, когато му дойде времето — каза бодро Джерод, след като пое тънката лента от целуфилм. — Така че не се безпокойте.

— А сега, деца, време е за лягане — обади се Джеродин. — Скоро ще бъдем в нашия нов дом.

Джерод прочете отново отговора преди да го унищожи: „НЕДОСТАТЪЧНИ ДАННИ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.“ После присви рамене от недоумение и погледна визиото. Точно пред тях стоеше Х-23.

VJ-23X от Ламет се вторачи в черните дълбини на триизмерната, дребномащабна карта на Галактиката и каза:

— Не мога да реша дали не е нелепо, че сме така загрижени за материята.

MQ-17J от Никрон тръсна глава в знак на отрицание:

— Мисля, че не. Знаеш, че след пет години Галактиката ще бъде препълнена при този ръст на населението.

И двамата изглеждаха около двайсетгодишни. И двамата бяха високи, с безупречни фигури.

— И все пак се колебая да предам песимистичен рапорт на Галактическият Съвет — каза представителят на Ламет.

— Аз и не помислям за друг вид рапорт. Стресни ги малко. Ще трябва да ги постреснем.

— Космосът е безкраен — въздъхна VJ-23X. — Стотици милиарди галактики очакват хората. Даже повече.

— Сто милиарда *не е* безкрайно число. А и те намаляват непрекъснато. Помисли! Преди двайсет хиляди години човечеството решава проблема за използването на звездната енергия, а няколко столетия по-късно стават възможни междувездните пътувания. За да населят един малък свят, на хората са били нужни един милион години, а за да пренаселят останалата част от Галактиката са потръбвали само петнайсет хиляди години. Сега населението се удвоява на всеки десет години...

— За това трябва да благодарим на безсмъртието — прекъсна го VJ-23X.

— Така е. Безсмъртието съществува и ние трябва да се съобразяваме с него. Признавам, че и то си има своите лоши страни. Галактическият АК реши много наши проблеми, но спасявайки ни от старостта и смъртта, той изостави другата си работа.

— Надявам се, че не се отказваш от живота.

— В никакъв случай — бе категоричен MQ-17J, но веднага омекна — Все още не. Аз съвсем не съм толкова стар. На колко си години?

— На двеста двайсет и три. А ти?

— Нямам още двеста... Но да се върнем на мисълта ми. Населението ни се удвоява на всеки десет години. Когато нашата Галактика се препълни, ще има преселение към друга, но и тя ще

отеснее за десет години. След още десет ще заселим докрай други две Галактики. А след още десет години — четири Галактики. След сто години ще ни трябват хиляда Галактики. За хиляда години — един милион Галактики. След десет хиляди години — цялата известна нам Вселена. А после?

— В допълнение към казаното ще има и проблем с транспортирането — каза VJ-23X. — Колко ли слънчеви единици енергия ще са необходими за придвижването на населението от Галактика на Галактика?

— Много правилно го отбеляза. Сега човечеството изразходва по две слънчеви единици на година.

— Повечето се пропилява. Само нашата Галактика черпи по хиляда слънчеви енергийни единици в годината, а използваме едва две от тях.

— Така е, но дори и при сто процента ефективност ние само ще забавим края. Нашите енергийни потребности нарастват с геометрична прогресия, дори по-бързо от растежа на населението. Ще изпитаме недостиг на енергия още по-скоро, отколкото на Галактики. Много добре го каза.

— Ще ни се наложи да създаваме нови звезди от междузвезден газ.

— Или може би от прахосаната топлина? — във въпроса на MQ-17J прозвуча нескрит сарказъм.

— Вероятно има някакъв начин за реверсирането на ентропията. Ще трябва да попитаме Галактическият АК.

VJ-23X не говореше сериозно, но MQ-17J извади от джоба си персоналния си АК-контакт и го сложи на масата пред тях.

— Двоумях се дали да го направя. Човечеството един ден непременно ще се сблъска с този проблем.

Той се зае съвсем сериозно с малкия си АК-контакт. Приспособлението представляваше кубче с височина два инча, без никакви особености, но бе свързано чрез хиперпространството с главния Галактически АК, който служеше на цялото човечество. А хиперпространство бе неразделна част от Галактическият АК.

MQ-17J за миг застина неподвижен: помисли си дали някой ден ще му се удаде възможност да види Галактическият АК. Той се намираше в един малък, само негов свят и енергийните му лъчи като в

паяжина държаха материята, в която вълните от субмезони заеха мястото на старите тромави молекулярни клапи. Но независимо от почти ефирната му структура, за Галактическия АК бе известно, че има хиляда стъпки в диаметър.

— Възможно ли е ентропията някога да бъде реверсирана? — запита неочаквано своя АК-контакт MQ-17J.

— Слушай, аз нямах предвид такъв въпрос — изненада се VJ-23X.

— А защо не?

— И двамата знаем, че ентропията не може да бъде реверсирана. Не можеш да превърнеш дима и пепелта отново в дърво.

— Имате ли дървета на вашата планета? — запита представителят от Никрон.

Гласът на Галактическия АК ги сепна и те замълчаха. От малкия АК-контакт на масата се разнесе нежен и приятен глас: „НЯМА ДОСТАТЪЧНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.“

— Разбра ли? — запита VJ-23X.

После двамата мъже се върнаха на въпроса за рапорта, който трябваше да направят за Галактическия Съвет.

Мозъкът на Зи Прайм обозря за миг с леко любопитство новата Галактика, осеяна от безброй разнородни звезди. Досега не бе я забелязвал. Дали някога щеше да види отново всичките нейни звезди? Многобройни и всяка една — пренаселена с хора... Но този човешки товар бе кажи-речи ненужно бреме. Все повече и повече истинската същност на хората бе тук, в открития Космос.

Мозъци, а не тела! Безсмъртните тела оставаха на планетите, за тях съществуваше само вечността. Понякога те се раздвижваха, за да има и движение на материята, но това се случваше все по-рядко. Малко индивиди се пръкваха, за да се присъединят към невъобразимото по брой множество. Но какво от това? Във Вселената почти нямаше място за нови индивиди.

Зи Прайм се сепна от допира със засуканите ластари на един друг мозък.

— Аз съм Зи Прайм. А ти кой си?

— Аз съм Ди Суб Ун. Коя е твоята Галактика?

— Ние я наричахме просто Галактиката. А твоята?

— И ние наричахме нашата така. Всички хора наричат своята Галактика „Галактиката“ и нищо повече. А защо не?

— Вярно. Щом като всички Галактики са еднакви?

— Не всички. Човешкият род ще да се е появил на една определена Галактика. По това тя се различава от другите.

— И коя е тази Галактика? — запита Зи Прайм.

— Не зная.

— Вселенският АК сигурно знае.

— Да го питаме ли? Изведнъж ме обзе любопитство.

Способността за възприятие на Зи Прайм започна да расте, докато самите Галактики се свиха и заприличаха на пръснати из безкрая точки. Стотици милиарди звезди, населени с безсмъртни същества. Всяка Галактика съхраняваше своя интелектуален потенциал в мозъци, които се носеха свободно в пространството. И все пак една от тези Галактики бе уникална, защото в развитието си е имала период, в който единствено тя е била заселена от хора.

Зи Прайм изгаряше от нетърпение да види точно тази Галактика и извика:

— Вселенски АК! От коя Галактика е произлязло човечеството?

Вселенският АК чу въпроса му, защото на всяка планета и из целия Космос той си имаше будни рецептори. Всеки един от тях водеше през хиперпространството до някаква неизвестна точка, където се намиреше усамотен самият Вселенски АК.

Зи Прайм познаваше само един човек, чиито мисли бяха проникнали в сетивното поле на Вселенския АК. И после заяви за съществуването на блестяща сфера с диаметър две стъпки, почти незабележима.

— Но как може целият Вселенският АК да е само толкова? — бе запитал тогава Зи Прайм.

— По-голямата част от него е в хиперпространството — обясни очевидецът. — Под каква форма съществува там не мога да си представя.

Не би и могъл, защото отдавна нито един човек не взимаше каквото и да е участие в изграждането на Вселенския АК. Всеки пореден Вселенски АК конструираше своя заместник. Всеки, по време на своето съществуване от един милион години или повече, събираше

необходимите данни за построяването на по-добър, по-сложен и по-способен заместник, в който да внедри събраната информация и своята индивидуалност.

Вселенският АК прекъсна мислите на Зи Прайм, но не с думи, а с напътствия. Поведе интелекта му през мъглявото море от Галактики, за да му я покаже в уголемен мащаб, до планетите в нея.

До Зи Прайм достигна една безкрайно далечна, но безкрайно ясна мисъл: „ТАЗИ Е ПРАРОДИНАТА НА ЧОВЕКА.“

Но тя не изглеждаше по-различна от останалите. Зи Прайм потисна разочарованието си. Ди Суб Ун, чийто разум го съпровождаше, изведнъж запита:

— И една от тези звезди е родната звезда на човека?

— РОДНАТА ЗВЕЗДА НА ЧОВЕКА СЕ ПРЕВЪРНА В НОВА. ТЯ Е БЯЛО ДЖУДЖЕ — каза Вселенският АК.

— Загинали ли са хората на нея? — запита Зи Прайм стреснат.

— КАКТО И В ДРУГИ ПОДОБНИ СЛУЧАИ, ЗА ТЕЛАТА ИМ НАВРЕМЕ БЕ ПОСТРОЕНА НОВА ПЛАНЕТА.

— Да, разбира се — промълви Зи Прайм, но все пак изпита болка от загубата. Разумът му се откъсна от родната Галактика на човечеството, отправи се стремително в обратна посока и се изгуби сред неясните точки. Не искаше да вижда тази Галактика никога повече.

— Какво има? — запита го Ди Суб Ун.

— Звездите умират. Звездата-прародина е мъртва.

— Те всички трябва да умрат. А как иначе?

— Но когато цялата енергия се изчерпи, най-накрая и телата ни ще умрат, а заедно с тях и аз, и ти...

— Дотогава ще минат милиарди години.

— Не искам това да става и след трилион години. Вселенски АК! Как звездите могат да избегнат смъртта?

— Ти питаш как може да бъде спрян процесът на ентропията? — Ди Суб Ун бе изумен.

— ВСЕ ОЩЕ НЯМА ДОСТАТЪЧНО ДАННИ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.

Мислите на Зи Прайм полетяха отново към неговата Галактика. Той не изпрати мисли към Ди Суб Ун, чието тяло може би се намираше

в някоя Галактика на разстояние един трилион светлинни години или в съседство до звездата на Зи Прайм. Нямаше значение.

В нещастieto си Зи Прайм започна да събира междувъзвезден водород за да си построи от него своя собствена малка звезда. Щом звездите трябва да умрат някой ден, поне нещичко все още може да бъде построено.

Човечеството най-накрая се сдоби с единен разум. И Човекът започна да обмисля всичко сам със самия себе си. Той се състоеше от трилиони, трилиони, трилиони безсмъртни тела. Всяко от тях бе на мястото си, почиваше мирно, тихо и ненакърнимо. За всяко се грижеха свършени автомати — също така ненакърними, а умовете на всички тези тела се сляха в едно компактно цяло.

— Вселената умира — каза Човекът.

Той огледа мъглявите Галактики. Гигантските звезди отдавна бяха изчезнали вдън космическата тъма на далечното минало. Почти всички звезди бяха бели джуджета пред угасване.

От междувъзвездния прах бяха създадени нови звезди — някои се появиха от самосебе си, а други построи Човекът, но всички те до една гаснеха. Рядко се образуваха условия, при които белите джуджета се сблъскваха, а от гигантската енергия, която се освобождаваше по този начин, се образуваха нови звезди. Но на хиляда унищожени бели джуджета се появяваше само една. Новите звезди също умираха.

— Ако изразходваме разумно дори малкото енергия, която ни е останала, според инструкциите на Космическия АК, Вселената ще живее още милиарди години — каза Човекът.

— Но дори и така все някога тя неминуемо ще се свърши — отвърна Човекът. — Както и да се стопанисва, както и да се пести, щом се харчи, енергията намалява и не може да бъде възстановена. Ентропията трябва да достигне максимума си.

— Възможно ли е ентропията да бъде предотвратена? Хайде да попитаме Космическия АК.

Мощният, невидим АК бе навсякъде около тях, а не в точно определено място. Нито една негова частичка не се виждаше. Той се ширеше из хиперпространството — направен от нещо, което не бе нито материя, нито енергия. Човекът не би могъл да зададе нито един

смислен въпрос за неговите размери и природа, тъй като не бе в състояние да проумее физическите понятия, залегнали в основата на неговото създаване.

— Космически АК, как може да се промени хода на ентропията в обратна посока? — запита Човекът.

— ВСЕ ОЩЕ НЯМА ДОСТАТЪЧНО ДАННИ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.

— Събери допълнителна информация.

— ЩЕ ГО НАПРАВЯ. ОТ СТО МИЛИАРДА ГОДИНИ СЪБИРАМ ДАННИ. ТОЗИ ВЪПРОС Е БИЛ ЗАДАВАН НА МОИТЕ ПРЕДШЕСТВЕНИЦИ МНОГО ПЪТИ, ТОЙ СТОИ И ПРЕД МЕН. ВСИЧКИ ДАННИ, С КОИТО РАЗПОЛАГАМ, СА ВСЕ ОЩЕ НЕДОСТАТЪЧНИ.

— Ще дойде ли време, когато данните ще са достатъчни или проблемът е нерешим при всички обстоятелства?

— НЯМА НЕРАЗРЕШИМ ПРОБЛЕМ.

— Кога ще имаш необходимите данни, за да отговориш на този въпрос?

— ВСЕ ОЩЕ НЯМА ДОСТАТЪЧНО ДАННИ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.

— Ще продължиш ли да работиш по него?

— ЩЕ ПРОДЪЛЖА.

— Ние ще чакаме.

Звездите и Галактиките умираха и се разсейваха. След десет трилиона години на изтощаване, тъмнината в Космоса ставаше все по-непрогледна.

Един по един хората се сливаха с АК. Всяко физическо тяло се лишаваше от своята интелектуална идентичност, но това в крайна сметка не бе загуба, а печалба.

Последният човешки разум се спря преди сливането и огледа пространството, в което нямаше нищо друго, освен остатъци от последната угаснала звезда. Около нея се стелеше изключително фина материя, от време на време тя се раздвижваше от почти неуловим приток на топлина, чиято температура скоро щеше да достигне абсолютната нула.

— АК, това крайт ли е? — запита Човекът. — Не е ли възможно този хаос отново да бъде превърнат във Вселена? Не може ли да стане това?

— ВСЕ ОЩЕ НЯМА ДОСТАТЪЧНО ДАННИ ЗА СМИСЛЕН ОТГОВОР.

И последният човешки интелект се разсея. Остана единствено АК... в хиперпространството.

Материята и енергията бяха вече изчерпани, а заедно с тях се стопиха пространството и времето. Дори АК съществуваше единствено заради последния въпрос. И никога досега не даде отговор. Преди десет милиарда години един полупиян служител го бе задал на компютъра, който имаше по-малко сходство с АК, отколкото тогавашните хора със сегашния Човек.

Всички други въпроси получиха отговор и докато АК не отговори на този последен въпрос, нямаше да остави в покой своето съзнание.

Събирането на данни вече бе приключило. Не остана нищо, което би му послужило за информация.

Но събраните данни трябваше да бъдат съпоставени и обработени по всички възможни взаимозависимости.

Операцията отне известно време.

И стана така, че накрая АК се научи по какъв начин да обърне хода на ентропията.

Но не бе останал и един човек, та да му отговори на последния въпрос. Все едно — с демонстрацията на отговора си АК щеше да има предвид и този факт.

Измина още известно време, докато АК реши как да го направи най-добре. Той грижливострои програмата си за действие.

Съзнанието на АК побра всичко онова, което някога се наричаше Вселена, и съсредоточи мисълта си върху царящия сега Хаос. Трябваше да го постигне — стъпка по стъпка.

И АК каза:

— ДА БЪДЕ СВЕТЛИНА!

И се роди светлина...

ГРОЗНОТО МАЛКО МОМЧЕ

Едит Фелоус приглади работната си престилка, както правеше винаги преди да отвори вратата със сложния заключващ механизъм. После прекрачи невидимата граница, която разделяше *реалния* свят от *нереалния*. Носеше бележник и молив, макар вече да не си водеше бележки, с изключение на случаите, за които смяташе, че непременно трябва да докладва.

Този път тя донесе и куфар. („Игри за детето“ — усмихна се на пазача, който отдавна дори не си и помисляше да я разпитва. Само ѝ направи знак да продължи.)

И този път, както винаги, грозното малко момче я усети и се спусна към нея:

— Госпожице Фелоус... госпожице Фелоус... — извика то, като сливаше думите в неясни звуци.

— Тими — тя прокара ръка по рошавата му, кестенява коса, която покриваше плътно малката, неправилно оформена глава на детето. — Какво се е случило?

— Ще дойде ли Джери да си играем пак? Съжалявам за онова, дето стана.

— Сега вече няма значение, Тими. Затова ли си плакал?

— Не само затова, госпожице Фелоус — той сведе поглед. — Аз пак сънувах.

— Същия сън ли? — младата жена присви нервно устни. Разбира се, онази история с Джери е станала причина сънят да се върне отново.

Малкият кимна в знак на потвърждение и понечи да се усмихне. А когато устните му се разтягаха в широка усмивка върху силно издадената челюст, се виждаха прекалено едрите му зъби и се набиваха на очи.

— Кога ще стана толкова голям, че да отида там, госпожице Фелоус?

— Скоро — промълви тя, а сърцето ѝ се късаше от мъка. — Скоро.

Жената позволи на детето да я хване за ръка и се зарадва на допира от грубата, суха кожа на дланта му. Тими я поведе през трите стаи, които представляваха Първо отделение на „Стаза“ — наистина доста удобно отделение, но все пак то си оставаше неизменен затвор за грозното малко момче в продължение на всичките тези седем години (седем ли станаха?) от неговия живот.

Детето я водеше към единствения прозорец с изглед към храсталаците в *реалния* свят (скрит сега от нощта), от който ги отделяше ограда с изписани забрани за влизане в „Стаза“.

— Ето там навън, госпожице Фелоус — опря детето носле о стъклото.

— Има и по-приятни места. По-хубави места — каза тя тъжно, загледана в нещастното, мъничко, затворническо лице, чийто профил се очертаваше ясно на фона на тъмнината отвън. Челото му бе плоско, силно наклонено назад, а косата му падаше на гъсти кичури отгоре. Тилната част на черепа бе изпъкнала и от това главата на детето изглеждаше огромна и тежка. Масата ѝ сякаш повличаше цялото тяло напред и го прегърбваше. Костните наслоявания над очите му вече изпъваха кожата. Голямата му уста бе издадена много повече от широкия, сплескан нос. Брадичка почти не се забелязваше, само долната челюст се спускаше плавно надолу и назад. Детето бе дребно за годините си, а късите му крачета бяха криви.

Тими бе много грозно малко момче, но Едит Фелоус го обичаше от все сърце.

Той не виждаше нейното лице, затова младата жена не се постарала да прикрие печалното потрепване на устните си.

Те *не биха* могли да го убият. Тя ще направи всичко, за да им попречи. Каквото и да е необходимо. Жената решително отвори куфара и започна да изважда дрехите, които бе донесла.

Едит Фелоус прекрачи за пръв път прага на официално регистрираната компания „Стаза“ преди малко повече от три години. По това време тя нямаше ни най-малка представа какво се върши тук. Никой нищо не знаеше, освен онези, които работеха за компанията. Но един ден след нейното пристигане новината гръмна по целия свят.

Преди това компанията бе дала обява, че търси жена, която има познания по физиология, опит в областта на клиничната химия и обича деца. Едит Фелоус бе сестра в родилно отделение и смяташе, че отговаря на тези изисквания.

Джералд Хоскинс, чието име бе изписано на табелката върху бюрото му заедно с титлата „доктор“, потърка с палец едната си буза и изгледа изпитателно младата жена.

Тя се вцепени под втренчения му поглед и усети, че мускулите на лицето ѝ (с леко асиметричен нос и с малко нещо по-дебели вежди, отколкото би трябвало), започнаха да играят.

„И той не е кой знае какъв красавец — помисли си тя засегната. — Пълнее, оплешивява, а тези присвити устни му придават начумерен вид...“ Но заплащането, за което стана дума, бе доста по-високо от предположенията ѝ, затова тя изчакваше.

— Наистина ли обичате децата? — запита Хоскинс.

— Не бих го казала, ако не беше така.

— А може би обичате единствено хубавките деца? Пълнички, топчести деца със сладки нослета-копчета и все гукат, гукат?

— Децата са си деца, доктор Хоскинс — отвърна госпожица Фелоус. — И напълно възможно е точно онези, които не са хубавки, да се нуждаят най-много от помощ.

— Тогава да речем, че Ви вземем...

— Искате да кажете, че ми предлагате тази длъжност?

По устните му се появи едва доловима усмивка и за миг широкото му лице се оживи от неподозиран чар:

— Аз бързо взимам решения. Но засега Ви предлагам временна работа. Мога и светкавично да реша да ви освободя. Готова ли сте да рискувате?

Госпожица Фелоус стисна здраво чантата си и взе да пресмята бързо наум. После се отказа от сметките, реши да се подчини на инстинкта си:

— Добре.

— Чудесно. За довечера сме планирали експеримент „Стаза“. Мисля, че е най-добре да присъствате и да започнете работа веднага. Началният час е осем. Ще ви бъда признателен, ако дойдете в седем и трийсет.

— Но какво...

— Добре, добре. Засега — толкова — той даде знак на секретарката си и тя влезе усмихната, за да изпрати гостенката.

На тръгване госпожица Фелоус се вгледа за миг в затворената врата на доктор Хоскинс, учудена какво ли значи „Стаза“, каква е връзката между този огромен хамбар и... служителите със значки на реверите, набързо издигнатите коридори, безспорната атмосфера на конструкторско бюро и децата...

Позамисли се дали да дойде вечерта или да му даде хубав урок на този високомерен мъж. Но знаеше, че ще дойде, дори само от чисто любопитство. Искаше да разбере какво общо имат с цялата тази работа децата.

Пристигна в седем и половина и не се наложи да се представя. Изглежда и мъжете, и жените до един знаеха коя е и каква длъжност изпълнява. Под техните погледи тя се почувства излъгана, обречена още щом я въведоха.

Доктор Хоскинс бе тук, но когато я погледна, от очите му появ хладина. Последва сдържан поздрав:

— Госпожице Фелоус.

Дори не ѝ предложи да седне, но младата жена невъзмутимо придърпа един стол до парапета и седна.

Бяха на някакъв балкон с изглед към огромно партерно помещение, пълно с уреди, които наподобяваха нещо средно между командно табло на космически кораб и работния екран на компютър. В единия му край имаше цял апартамент без таван, като гигантска куклена къща. Едит Фелоус можеше да я наблюдава отвисоко.

В една от стаите бяха сложени електронна печка и хладилна камера, следваше банята, а предметът, който забеляза в другата стая, би могъл да бъде единствено част от легло, от малко легло.

Хоскинс разговаряше с някакъв мъж. На балкона нямаше други, освен тях двамата и госпожица Фелоус. Хоскинс не понечи да представи непознатия и тя го огледа крадешком. Беше слаб и доста привлекателен мъж на средна възраст. Имаше тънки мустачки, а очите му пъргаво опипваха всичко наоколо, докато разговаряше с домакина:

— Няма да се преструвам, че разбирам изцяло това тук, доктор Хоскинс. Проумявам толкова, колкото е във възможностите на един

доста интелигентен лайк във вашата област. И все пак, ако има нещо, което ми убягва, то това е избирателният момент. Можете да достигнете не по-далече от определена точка — напълно логично: колкото по-далече се целите, толкова по-неясен е обектът, а е нужна и повече енергия. Не разбирам, обаче, как така не можете да достигнете по-наблизо. Тук вече недоумявам.

— Аз мога да разсея недоумението Ви, Девъни, ако ми разрешите да използвам една аналогия.

(Щом чу името на непознатия, госпожица Фелоус се досети кой е той и силно се впечатли въпреки волята си. Мъжът очевидно бе Кандид Девъни, телевизионен коментатор на научните изследвания. Закон бе той да присъства на всяко значимо научно откритие. Младата жена си спомни, че го бе виждала по телевизионните новини дори и сред астронавтите, които кацнаха за пръв път на Марс... Значи доктор Хоскинс със сигурност е намислил нещо значително.)

— Непременно си послужете с някоя аналогия, ако смятате, че тя ще помогне — гласът на Девъни прозвуча унил.

— Ами ето: нали не можете да четете книга, напечатана с обичайния шрифт, ако я държат на около два метра от очите Ви. Но, ако е на трийсетина сантиметра — ще можете. И така, колкото по-наблизо, толкова по-добре. Ако обаче доближите книгата на разстояние до три сантиметра, пак няма да виждате нищо. Ето че сега пречи прекалената близост, нали разбирате.

Девъни реагира само с едно „хм“.

— Да вземем друг пример — продължи доктор Хоскинс. — Дясното Ви рамо е на около седемдесет сантиметра от върха на десния Ви показалец и вие можете да пипнете дясното си рамо с десния си показалец. А разстоянието от десния Ви лакът до десния Ви показалец е на половината от предишното. По всички закони на логиката би трябвало да е по-лесно да го докоснете, но въпреки това вие не сте в състояние да пипнете десния си лакът с десния си показалец. Ето го отново това прекалено близко разстояние.

— Мога ли да използвам тези аналогии в разказа си?

— Разбира се. Само бих се радвал. Толкова отдавна чакам някого като Вас, за да опише този случай. Ще Ви дам всякаква информация, каквато пожелаете. Необходимо е най-после светът да надникне през рамото ни. Има какво да научи.

(Госпожица Фелоус усети, че се възхищава от неговата спокойна увереност въпреки волята си. Усещаше силата на този човек.)

— Колко далече ще стигнете? — запита Девъни.

— Четиридесет хиляди години.

Дъхът на госпожица Фелоус секна от удивление.

Години!

Напрежението се носеше във въздуха. Хората на пулта почти не помръдваха. Един от тях, настанен пред микрофон, с тих, монотонен глас издаваше кратки нареждания, от които госпожица Фелоус не разбираше нищо.

— Ще видим ли нещо, доктор Хоскинс? — запита Девъни, надвесен над парапета на балкона с втренчен поглед в огромния трап.

— Какво? Не. Нищо, докато операцията не приключи. Изследваме средата индиректно, по принципа на радара, само че използваме мезони вместо радиовълни. При определени условия мезоните се движат назад. Някои от тях се връщат и ние трябва да ги анализираме.

— Звучи сложно.

Хоскинс се усмихна отново и както винаги бегло:

— Това е крайният резултат на петдесетгодишни изследвания. Започнали са четиридесет години преди аз да се включа в тях... Да, сложна работа е.

Служителят пред микрофона вдигна едната си ръка.

— От седмици настройваме апаратурата на точно определен момент във времето, прекъсвахме връзката, възстановявахме я след като преизчислявахме собственото си движение във времето, за да сме сигурни, че можем да владеем потока на времето с необходимата прецизност. Този път трябва да успеем.

Но напрежението бе оросило челото му с пот.

Едит Фелоус не усети как скочи от стола и се озова до парапета на балкона. Нищо не се виждаше.

— Хайде — изрече тихо мъжът пред микрофона.

За миг, колкото човек да си поеме един дъх, настъпи тишина. После откъм кукления дом отекна ужасяващ писък на дете, момченце. Смразяващ, пронизителен писък!

Госпожица Фелоус машинално обърна глава натам. Беше забравила, че е тук заради едно дете.

А Хоскинс удари с юмрук по парапета. Гърлото му се бе свило, гласът му трепереше възторжен:

— *Успяхме.*

Госпожица Фелоус се отправи към ниската, спираловидна стълба под силния натиск на Хоскинс. Лекарят бе опрял настойчива длан между плешките ѝ. Вървеше без да каже и дума.

Хората, които преди мигове стояха пред пулта, се бяха пръснали наоколо, усмихваха се, пушеха, наблюдаваха как тримата се спускат на приземния етаж. Откъм кукления дом се чуваше тихичко бръмчене.

— Влизането в отдела „Стаза“ е напълно безопасно — поясни Хоскинс на Девъни. — Правил съм го хиляди пъти. Само за момент изпитваш едно особено чувство. То не дава никакви отражения.

Лекарят прекрачи безмълвно прага на отворената врата, до която ги отведе, за да докаже нагледно думите си. Девъни се усмихна нервно, пое дълбоко дъх и го последва.

— Госпожице Фелоус! Моля! — Хоскинс нетърпеливо я призова, присвивайки палец.

Жената кимна и претъпи прага сковано. И в същия миг като че ли някаква вълна премина през нея, някакво гъделичкане отвътре.

Но щом влезе, всичко отново изглеждаше нормално. От куклената къщичка замириса на скоро нарязани дърва и... на... като че ли на влажна пръст.

Никой не проронваше и дума, но се чуваше шум от провлечени стъпки и като че ли някой дращеше с нокти по дървото... после се разнесе тих стон.

— Къде е то? — запита госпожица Фелоус разтревожена.

Не ги ли е грижа тези глупави мъже?

Момчето бе в спалнята, ако не спалня в истинския смисъл на думата, то поне — стая с легло.

То стоеше голо, малкият му гръден кош, изцапан с кал, се надигаше често-често. Пред босите му почернели нозе имаше пръсната купчина пръст и жилава трева. Оттам бе мирисът на пръст, примесен с някакво зловоние.

— Не можем да измъкнем едно момче от някое си време чисто, госпожице Фелоус — Хоскинс проследи погледа ѝ, в гласа му надделя нотка на досада. — Наложил се да вземем и част от обкръжението му, за всеки случай. Или бихте предпочели да пристигне без крак, а може би и с половин глава?

— *Моля ви!* — госпожица Фелоус бе обзета от внезапен изблик на отвращение. — Така ли ще стоим тука? Горкото дете е изплашено. И *мръсно*.

Тя имаше право. По тялото на момчето се виждаше засъхнала кал и нещо мазно, а бедрото му бе издраскано. Нараненото място се бе зачервило и възпалило.

Малкият изглеждаше на не повече от три години. Когато Хоскинс се приближи до него, той се сниши над земята и се отдръпна рязко. После оголи горната си челюст, започна да фучи като котка. Докторът сграбчи с бързо движение двете му ръце и го вдигна от пода, макар че детето се гърчеше и пищеше.

— Дръжте го така — каза госпожица Фелоус. — Първо трябва да го изкъпем. Имате ли необходимите неща? Ако имате, нека да ги донесат. Отначало ще ми трябва помощ, за да го усмиря. После, за Бога, наредете да изчистят цялата тази мръсотия.

Сега вече се разпореждаше тя. Сама разбираше, че се справя много добре. И понеже пристъпи към задълженията си на медицинска сестра, а не остана в числото на стъписаните наблюдатели, погледна детето със спокойни очи... но веднага усети как я полазват тръпки на ужас. През мръсотията и писъците, през мятащите се крайници и безпомощните гърчове, взорът ѝ се избистри за онова, което сред тези хора единствено тя можеше да забележи. Самото дете.

То бе най-грозното малко момче, което някога бе виждала. Ужасно уродливо — от безформената глава до кривите крака.

Едит изкъпа детето с помощта на трима мъже. В същото време други служители се суетяха в усилията си да почистят. Жената вършеше работата си без да продума, с нарастващо чувство на възмущение, ядосана от съпротивата и от писъците на детето, от пръските на сапунената вода, които ѝ се струваха направо непристойни.

Доктор Хоскинс бе намекнал, че детето не е хубаво, но думите му бяха твърде далеч от истината за тази отблъскваща уродливост. А и от малкия се носеше такава воня, че сапунът и водата едва успяваха бавно да я заличат.

Изпитваше огромно желание да тикне това създание в ръцете на доктора така както си бе сапунисано, след което да си тръгне. Но не го направи от професионална гордост. В края на краищата бе приела споразумението... А и в очите на Хоскинс сигурно щеше да се появи онзи хладен поглед, който отново щеше да я запита: „Само хубавите деца, така ли госпожице Фелоус?“

Хоскинс стоеше настрана от всички. Наблюдаваше ги невъзмутимо отдалеч. Когато срещаше погледа ѝ, по устните му се появяваше тънка усмивка, сякаш нейното възмущение го забавляваше.

Едит реши да потърпи още малко и после да напусне. Да го направи сега би означавало сама да се унизи.

После, когато малкият доби приемлив розов тен и замириса на ароматен тоалетен сапун, тя се почувства по-добре. Изтощен от писъците, той хленчеше, но очите му бързо и уплашено стрелкаха хората в стаята. Нямаше доверие в тях. След къпането ясно се откри мършавото му голо тяло.

— Донесете нощница за детето! — отекна рязко гласът на госпожица Фелоус.

Исканата дреха се появи на мига. Сякаш всичко бе приготвено, но все пак нищо не се виждаше наяве преди тя да се разпореди; сякаш съзнателно оставяха всичко това в нейни ръце, не ѝ помагаха, за да я изпитат.

Журналистът, Девъни, се приближи до нея и каза:

— Аз ще го държа, госпожице. Не бихте могли да се справите без помощ.

— Благодаря — обърна се към него Едит.

Разигра се истинска битка, но накрая двамата нахлузиха нощницата на малкия. А когато той се опита да я разкъса, жената го перна болезнено през ръцете.

Момчето почервения, но не се заплака. Вторачи се в Едит и полека плъзна разперените си пръсти по тъканта, по това чудато нещо.

„Така. Ами после какво?“ — мислеше отчаяно госпожица Фелоус.

Всички около нея изглеждаха като вцепенени, очакваха нейните нареждания... дори и грозният малчуган.

— Осигурили ли сте храна? Мляко? — запита рязко тя.

Имаше всичко. Веднага докараха подвижен кухненски комбайн с хладилно отделение, в което имаше три литра мляко; със затоплящ механизъм и изобилие от подсилващи средства под формата на витамини, плодови сиропи с медно-кобалтово-железни добавки, най-различни самозатоплящи се детски консерви и какво ли още не. Нямаше време да оглежда.

Като за начало Едит взе мляко, чисто мляко. Микровълновият нагревател го стопли до необходимата температура точно за десет секунди и се самоизключи. Тя наля малко в една чинийка, защото бе сигурна, че момчето е диво и няма да знае как се пие от чаша.

— Пий. Пий — подкани го жената. Направи и пантомима — как да вдигне млякото до устните си. Детето я проследи с поглед, но не помръдна.

Тогава сестрата пристъпи към директни действия. Хвана здраво с една ръка рамото на момчето и потопа другата в млякото. После прокара мократа си длан по устните му. Млякото започна да се стича по брадичката на детето. Едва тогава то нададе писък и прокара езиче по устните си.

Малкият се приближи до чинията, наведе се над нея, огледа се изпитателно, за да се увери, че не го дебне скрит враг, наведе се отново и жадно започна да лочи млякото, също като котка. Вдигаше доста шум. Но не посегна към чинийката.

Госпожица Фелоус не можа да прикрие отвращението си, за миг чувствата ѝ бяха изписани на лицето.

Девъни изглежда улови това мимолетното изражение и запита:

— Сестрата знае ли, доктор Хоскинс?

— Какво да зная? — обърна се към него решително жената.

Журналистът се поколеба, но докторът (по лицето му отново се появи онова едва забележимо насмешливо изражение) отвърна:

— Кажете ѝ де.

— Може би не подозирате, госпожице, но Вие сте първата цивилизована жена в нашата история, която се грижи за неандерталче.

— Можехте и да ми кажете, докторе — извърна се рязко тя към него, обуздава до голяма степен гнева си.

— Защо? Какво значение има?

— Нали ми говорихте за дете?

— А това не е ли дете? Някога имали ли сте кученце или коте, госпожице Фелоус? Те да не би да са по-близко до човека? Ами ако беше новородено шимпанзе, щяхте ли да се отвратите? Вие сте медицинска сестра, госпожице Фелоус. В документите Ви е отбелязано, че сте работили три години в родилно отделение. Някога да сте отказвали да се грижите за новородени с недъзи?

Едит усети безсилието си.

— Можехте да ми кажете — каза тя отново, но вече не така настървено.

— И щяхте ли да се откажете от тази работа? Сега отказвате ли се от нея? — докторът я изглежда хладно.

Девъни ги наблюдаваше от другия край на стаята, а неандерталчето, след като бе вече изгълтало млякото и облизало чинийката, вдигна изцапаното си лице и впери в нея широко отворените си очи.

Малкият посочи млякото и изведнъж взе да бълва серия от кратки, често повтарящи се звуци — гърлени викове и сложно цъкане с език.

— Виж ти, той приказва! — удиви се госпожица Фелоус.

— Така е — каза Хоскинс. — Хомо неандерталис не е обособен вид, по-скоро може да се каже, че е подвид на Хомо сапиенс. Защо да не говори? Сигурно иска още мляко.

Жената посегна машинално към шишето, но Хоскинс хвана бързо за китката:

— Чакайте, госпожице Фелоус. Кажете ми преди да продължим дали оставате на тази работа.

— А Вие няма ли да го нахраните, ако не остана? — освободи ръката си тя с досада. — Ще остана с него... за малко.

Едит наля отново мляко.

— Ще ви оставим при момчето, госпожице Фелоус — каза Хоскинс. — Това е единственият вход към Първо отделение на „Стаза“. Намира се под охрана и има сложен заключващ механизъм. Искам добре да го усвоите. Той, разбира се, ще различава отпечатъците от Вашите пръсти, както разпознава и моите. Пространство отгоре също е охранявано — докторът вдигна очи към мястото, където би

трябвало да са таваните на кукления дом — и ние ще бъдем известени, ако тук се случи нещо нежелателно.

— Заявявате ми, че ще бъда под наблюдение? — възмути се госпожица Фелоус, защото изведнъж си спомни как самата тя огледа вътрешността на стаите от балкона.

— Не, не — отвърна Хопкинс сериозно, — вашият личен живот ще бъде напълно неприкосновен. Наблюдението се изразява единствено в електронни изследвания, които ще бъдат анализирани от компютър. Тази нощ ще останете при малкия, госпожице Фелоус. И всяка нощ отсега нататък, докато не получите допълнителни указания. През деня ще сте свободна, имате право да определите свой собствен график, удобен за Вас.

— Но защо е всичко това, доктор Хоскинс? — Едит огледа кукления дом озадачена. — Опасно ли е момчето?

— Заради енергията, госпожице Фелоус. Той никога не бива да излиза от тези стаи. Никога. Нито за миг. По никаква причина. Дори и да става дума за живота му. Дори и ако *Вашият* живот зависи от това, госпожице Фелоус. Ясно ли е?

— Аз разбирам какво е заповед, доктор Хоскинс — жената вирна гордо брадичката си. — А и медицинските сестри са свикнали да поставят задълженията си над чувството за самосъхранение.

— Добре. Винаги можете да се свържете с нас, ако е необходимо. Двамата мъже напуснаха кукления дом.

Госпожица Фелоус се обърна към момчето. То наблюдаваше нея, гледаше я с широко отворени очи, макар че в чинийката му имаше още мляко.

Едит положи доста усилия, за да му покаже как да поеме чинийката и да я поднесе към устните си. Детето се дърпаше, но вече й позволяваше да го докосва, без да крещи.

Уплашените му очи не се откъсваха от нея нито за секунда. То я дебнеше, дебнеше да улови едно-единствено погрешно движение. В един миг тя осъзна, че се старее да го успокои. Опитваше се бавно, много бавно да го помилва по косата, като му даваше възможност да следи всеки сантиметър от движението на ръката ѝ, да види, че нищо не го заплашва.

И за миг успя да го погали. Започна и да му говори тихо, мило. Знаеше, че то няма да разбере думите, но се надяваше гальовният ѝ

тон да го успокои:

— Решила съм да ти покажа как да ползваш тоалетната, банята. Мислиш ли, че ще се научиш?

Детето отново започна да нарежда някаква фраза с много цъкания.

— Може ли да те хвана за ръка? — жената протегна своята, а малкият я изгледа и бавно посегна към нея. — Точно така.

Пръстите на момчето се доближиха на около два сантиметра от нейните и точно тогава то отдръпна рязко ръката си. Не посмя да я докосне.

— Така да е — реагира спокойно жената. — После ще опитаме отново. Искаш ли да седнеш тук? — тя потупа дюшека на леглото.

Занизаха се часове, а напредък в работата на медицинската сестра почти нямаше. Тя не успя да го научи за какво е банята, нито пък леглото. Когато му се приспа, то просто легна на голия под, а после с бързо движение се търкулна под леглото.

Едит се наведе да го види, а в очите на детето присветна някаква искра, то отново зацъка с език.

— Добре, щом там ти е по-сигурно, спи под леглото.

Затвори вратата на спалнята и се отправи към кушетката, сложена за нея в по-голямата стая. По нейно настояване над кушетката опънаха импровизиран балдахин. „Тези глупави мъже ще трябва да сложат в стаята едно огледало, един по-голям шкаф и отделна баня, щом искат да нощувам тук“ — помисли си тя.

Не можеше да заспи. Все се напрягаше да чуе евентуални звуци от съседната стая. То не би могло да излезе оттам, нали? Стените са отвесни и недостъпно високи, но ако то се катери като маймуна? Е, Хоскинс каза, че и най-отгоре има уреди за наблюдение.

Дали това същество не е опасно? Дали не би могло да я нарани?

Сигурно Хоскинс е имал предвид друго. Иначе нямаше да я остави тук сама, ако...

Опита се да се присмее сама на себе си. Та това е само едно тричетиригодишно дете. И все пак тя не бе успяла да му изреже ноктите. Ако я нападне със зъби и с нокти, докато тя спи...

Дишането ѝ се учести. О, глупости, но все пак...

Напрегна слух до болка и този път чу шум от спалнята.

Момчето плачеше.

Не крещеше от страх или ярост, не викаше, не пицеше. То тихо плачеше и това бяха сърцераздирателни хлипове на едно много, много самотно дете.

За пръв път госпожица Фелоус си помисли с болка: „Горкото създание!“

Та това бе едно малко дете. Какво значение имаше формата на главата му? Това бе едно дете, сиротно като никое друго дете. Не само че нямаше майка и баща, но не му бе останал и никой от себеподобните. Изтръгнато жестоко от времето си, то бе единственото създание от своя вид на света. Последното. Единственото.

Сърцето ѝ се сви още повече от жал по него и от срам заради собствената си жестокост. Едит придърпа нощницата си под коленете, а междувременно си помисли, че утре трябва да си донесе халат. Стана от леглото и влезе в спалнята.

— Момченце! — прошепна жената. — Момченце!

Понечи да пхне ръка под леглото, но се изплаши, че неандерталчето може да я ухапе и се отказа. Реши да запали лампата и да премести леглото.

Горкото създание се бе сгушило в ъгъла. Опряло плътно колене до брадичката си, то я гледаше със замъглени от сълзи и уплашени очи.

Слабата светлина не ѝ даваше възможност да види уродството му:

— Бедното момче, бедното момче — усети как първоначално се вцепени от ласкавия ѝ допир, но после се отпусна. — Горкото момче. Може ли да те прегърна?

Седна на пода до него и бавно започна да го гали по косата, по лицето, по ръцете. Тихо му запя бавна, спокойна песен.

Тогава то вдигна глава и се загледа в устните ѝ. Сигурно се чудеше на звуците.

Тя притегли детето по-близо до себе си, докато то я слушаше унесено. После бавно, внимателно притисна главата му до рамото си, сложи ръка под коленете му и го взе полека в скута си.

Продължи да пее все същия куплет, полюшвайки се напред-назад, напред-назад.

Детето престана да плаче и след малко по равномерното му дишане Едит разбра, че е заспало.

Жената бутна внимателно леглото отново до стената и сложи малкия в постелята. Зави го и се вгледа в лицето му: толкова бе кротко, този път тя видя в него само едно малко, заспало дете. Нямаше значение, че е страшно грозно. Наистина.

Отправи се към стаята си на пръсти, но изведнъж се помисли: „Ами ако се събуди?“

Върна се, въздъхна и успя да се пребори със самата себе си, за да легне до детето.

Леглото бе твърде малко и неудобно за нея. Но след миг детето мушна ръка в нейната и Едит най-после заспа.

На сутринта отвори очи и изведнъж се стресна: момчето я гледаше с широко отворени очи. Едит едва успя да удържи напирания в гърлото ѝ писък до гъгнив звук. Необходимо ѝ бе доста време, за да се събуди напълно и да си спомни, че вечерта легна при детето.

Бавно, без да откъсва очи от неговите, стъпи на пода с единия, а после и с другия крак. После хвърли бърз и неспокоен поглед нагоре, където би трябвало да е таванът и напрегна мускули, за да се махне оттук по-скоро. Но точно в този миг детето протегна късите си въздебелички пръсти и докосна устните ѝ. Дори заговори нещо.

Тя се отдръпна рязко от допира. На дневна светлина ужасната грозота на детето я шокира още по-силно.

Момчето произнесе отново някакви звуци и показа с ръка как сякаш от отворената му уста нещо излиза.

Госпожица Фелоус се досети какво може да означава жестът му: — Искаш да пея ли? — гласът ѝ потреперваше.

Малкият не каза нищо, продължаваше да гледа настойчиво устните ѝ. Нямаше как, Едит поде песента от миналата вечер. Гласът ѝ звучеше малко фалшиво от напрежението, но грозното момче се усмихваше. То се поклащаше тромаво, улавяше горе-долу ритъма и издаваше кратки гърлени звуци, които биха могли да минат и за наченки на смях.

Жената си отдъхна: оказа се, че музиката е способна да омае дори едно диво същество. Имаше вероятност да ѝ помогне...

— Почакай малко, докато се приготвя. Връщам се след минута. После ще ти направя закуска.

Бързаше, защото през цялото време съзнаваше, че над главата си няма таван. Момчето остана в леглото и продължи да я гледа, когато тя се показваше. Тогава тя се усмихваше и му махаше с ръка. Накрая то ѝ отвърна по същия начин, а тя остана много доволна от жеста му.

— Искаш ли овесени ядки с мляко? — пригответи закуската за миг и кимна на детето да дойде.

Госпожица Фелоус не разбра дали малкият осъзна жеста ѝ или тръгна, поведен от аромата на храната.

Опита се да му покаже как да борава с лъжицата, но детето се дръпна изплашено от нея. „Има още време“ — помисли си жената и реши засега да го накара единствено да вдигне купичката с две ръце. Макар и доста непохватно, то все пак се справи — по-голямата част от храната попадна в стомаха му. А с останалата се изцапа невъобразимо.

Този път му наля мляко в чаша. Малкият взе да скимти, когато не успя да си пъхне лицето през твърде тесния отвор. Жената хвана ръката му и склучи пръстите му около чашата. После го накара да я поднесе към устните си.

Отново стана голяма цапаница, но отново по-голямата част от млякото попадна където трябваше. Пък и госпожица Фелоус бе привикнала на цапаници.

Приучаването към банята, за нейно учудване и облекчение, не се оказа така отчайващо страшно. Малкият разбра какво се иска от него.

— Добро момче, умно момче — заговори му тя и осъзна как неочаквано за самата себе си започна да го гали по главата.

И за огромно удоволствие на госпожица Фелоус, детето се усмихна.

„Когато се усмихва, е напълно поносим — помисли си тя. — Наистина.“

По-късно пристигнаха господата от медиите.

Тя прегърна момчето, а то се вкопчи обезумяло в нея, докато пред отворената врата на кукления дом журналистите подготвяха камерите си за работа. Суматохата изплаши детето, то започна да плаче, но на госпожица Фелоус ѝ позволиха да го отведе в съседната стая едва след десет минути.

Тя се появи отново, пламнала от възмущение, излезе от апартамента (за пръв път от осемнайсет часа насам) и затвори вратата.

— Мисля, че толкова ви стига. Сега ще ми трябва известно време, за да го успокоя. Тръгвайте си.

— Добре, добре — обади се господинът от „Times Herald“. — Но все пак, това наистина ли е неандерталец или тук някой си прави шега?

— Уверявам ви — разнесе се изведнъж гласът на Хоскинс, — че няма никаква шега. Детето е истински Хомо неандерталис.

— Момче ли е или момиче?

— Момче — отвърна припряно госпожица Фелоус.

— Момче-маймуна — уточни журналистът от „News“. — Ето това имаме тук. Момче-маймуна. Какво прави то, сестра?

— Същите неща, каквито прави едно малко момче — сопна се госпожица Фелоус, подразнена от това, че трябва да се защитава — и не е момче-маймуна. Името му е... името му е Тимоти, Тими... и поведението му е съвсем нормално.

Избра случайно името. Просто им каза първото, което й хрумна.

— Тими, момчето-маймуна — повтори господинът от „News“ и, както се оказа по-късно, детето стана известно в цял свят с името „Тими, момчето-маймуна“.

— Докторе, какво смятате да правите с момчето-маймуна? — обърна се господинът от „Globe“ към Хоскинс.

— Целта на моя план бе осъществена, щом доказах, че е възможно да го доведе тук. Но предполагам, че антрополозите ще проявят към него огромен интерес, физиолозите също. В края на краищата имаме на разположение едно същество, чието развитие е стигнало едва до зората на очовечаването. От него ще трябва да научим още много за себе си и за нашите предци.

— Колко време ще го задържите?

— Докато мястото, което то сега заема, стане за нас по-ценно от самото него. Предполагам, че ще ни бъде необходимо доста време.

— Може ли да го изведете оттук, за да включим подходяща апаратура и да го заснемем на открито, да направим истинско шоу? — запита представителят на „News“.

— Съжалявам, но детето не бива да напуска „Стаза“.

— Какво всъщност е „Стаза“?

— А — Хоскинс си позволи една от своите едва уловими усмивки, — ще се наложи дълго да ви обяснявам, господа. В „Стаза“ времето, според нашите разбирания, не съществува. Тези помещения се намират в един невидим балон, за който не би могло да се каже, че е част от нашата Вселена. Ето защо бе възможно да измъкнем детето от времето такова, каквото си беше.

— Чакайте, чакайте — обади се недоволен господинът от „News“, — какви ги говорите? Нали сестрата влиза и излиза?

— Всеки един от вас също може да го направи — заяви сериозно Хоскинс. — Тогава Вие бихте се придвижвали успоредно на линиите в едно временно силово поле и не би имало нито струпване, нито загуба на огромна енергия. Докато детето е взето от далечното минало. То е пресякло линиите и е било заредено с голям времеви потенциал. За да го преместим в нашия свят, в нашето време, ще ни потрябва толкова енергия, която е в състояние да изпепели всеки електропровод тук и вероятно да изчерпи цялата енергия на град Вашингтон. Затова се наложи да приберем дори остатъците от жизнената среда на детето, които достигнаха до нас заедно с него. Ще трябва да се освободим от тях малко по малко.

Журналистите записваха всяка дума на Хоскинс. Не разбираха нищо от обяснението му и бяха сигурни, че читателите също няма да го разберат. Но важното бе всичко да звучи по научно.

— Ще можем ли да се свържем с вас довечера за едно интервю по всемирния ефир? — запита господинът от „Times Herald“.

— Да — отговори Хоскинс веднага и всички представили на медиите си тръгнаха.

Госпожица Фелоус ги проследи с поглед. Тя разбра от обясненията за „Стаза“ и за временното силово поле толкова, колкото и самите журналисти, но то ѝ бе достатъчно. Значи затворничеството на Тими (изведнъж си даде сметка, че мисли за момчето като за Тими) бе неизбежно, а не — наложено своеволно от Хоскинс. Очевидно не бе възможно да му позволят да напусне „Стаза“. Никога.

Горкото дете. Горкото дете.

В този миг до съзнанието ѝ достигна неговият плач и тя побърза да влезе, за да го утеши.

Госпожица Фелоус нямаше възможност да гледа предаването с участието на Хоскинс. Макар че интервюто бе излъчено във всички точки на света, видяха го дори на първия пост на Луната, то не достигна до апартамента, в който живееха госпожица Фелоус и малкото грозно момче.

Но на следващия ден ученият сам дойде при тях сияен, радостен.

— Добре ли мина интервюто? — запита го младата жена.

— Изключително беше. А как е... Тими?

— Доста умело се справя — госпожица Фелоус остана много доволна от това, че той нарече детето по име. — Хайде ела, Тими, господинът е добър, няма да ти направи нищо лошо.

Но Тими не мърдаше от другата стая. Иззад вратата се виждаше само една къдрица от рошавата му коса и от време на време по някое ъгълче на очите му.

— За отбелязване е, че свиква изумително бързо — продължи жената. — Той е доста схватлив.

— Учудена ли сте?

Тя се поколеба за миг, а после каза:

— Да, учудена съм. Изглежда съм го смятала за момче-маймуна.

— Момче-маймуна или не, той направи нещо изключително за нас. Прослави компанията „Стазис“. Дойде нашето време, госпожице Фелоус, дойде — ученият изглежда трябваше да излее пред някого възторжените си чувства, та било и пред нея.

— Наистина ли? — интересът ѝ го подтикна да продължи.

— От десет години едва свързваме двата края. Измъкваме средствата пени по пени, откъдето смогнем. И трябваше да хвърлим всички сили за един голям удар. Или всичко, или нищо. И когато казвам „всички сили“, наистина е така. Този опит да доведем един неандерталец глътна всичките ни пари до последния цент. И каквото бяхме взели назаем, и каквото бяхме откраднали. Част от средствата наистина бяха откраднати... средства за други проекти, които ние използвахме за последния опит без разрешение. Ако този експеримент не бе успял, с мен щеше да е свършено.

— Затова ли тук няма тавани? — запита неочаквано госпожица Фелоус.

— А? — Хоскинс погледна нагоре.

— Не стигнаха пари за тавани, така ли?

— О! Причината не е само в парите. Ние не знаехме предварително какъв ще е неандерталецът. Все още се ориентираме не особено точно във времето, а той можеше да се окаже едър и свиреп. Имаше вероятност да се наложи да го укротяваме от разстояние, като животно в клетка.

— Но тъй като не се оказа така, предполагам, че сега можете да достроите таваните.

— Вече — да. Сега имаме много пари. Отвсякъде ни обещават средства. Всичко е чудесно, госпожице Фелоус.

Широкото лице на учения сияеше от усмивка, която дълго не угасна дори след като той си тръгна — сякаш се усмихваше не само лицето, но и гърбът му.

„Колко приятен мъж е, когато не е напрегнат и забрави, че е учен“ — помисли си Едит.

И тогава ненадейно се запита дали е женен, но побърза да пропъди тази мисъл, засрамена от самата себе си.

— Тими — повика тя детето. — Ела при мен, Тими.

През следващите месеци у госпожица Фелоус нарасна усещането, че става неделима част от „Стаза“. Дадоха ѝ малък кабинет, на чиято врата бе изписано името ѝ. Кабинетът бе съвсем наблизо до куклената къща (Едит винаги наричаше така стаза-балона на Тими). Заплатата ѝ бе солидно увеличена. Кукленият дом най-после бе покрит, обзаведоха стаите с повече и по-красиви мебели, направиха втора баня... Независимо от всички подобрения, Едит получи отделен апартамент на територията на института и вече не оставаше всяка нощ при Тими. В куклената къща и нейния апартамент бе инсталиран интерком, с който момчето се научи да борави много бързо.

Госпожица Фелоус свикна с Тими. Дори престана да забелязва грозотата му. Докато един ден се улови, че наблюдава едно обикновено момче на улицата. Стори ѝ се, че високото му заоблено чело е отблъскващо. Вирната му брадичка също не ѝ хареса. Усети, че е като омагьосана от „чара“ на първоначално ужасяващата я неандерталска уродливост и едва успя да се отърси от него.

По-приятно ѝ бе да привикне към посещенията на Хоскинс. Той идваше от време на време — очевидно му се искаше понякога да бяга

от все по-тежките задължения на ръководител на компанията „Стаза“. А и проявяваше видимо емоционалния си интерес към детето, което стана причина нещата да тръгнат така добре. Но на госпожица Фелоус ѝ се струваше, че ученият също така изпитва удоволствие от разговорите с нея.

(Междувременно тя научи някои неща за Хоскинс. Изнамерил метод за анализ на отразения мезонен лъч, който прониква в миналото; изнамерил също така метод за създаване на стаза-пространство; колкото до студенината му, тя бе единствено в резултат на усилието му да прикрие добротата си; и, а-а-а, да, Хоскинс беше женен.)

Онова, към което госпожица Фелоус не можа да привикне, бе фактът, че участва в научен експеримент. Независимо от всичко, което правеше, Едит се чувстваше лично ангажирана до такава степен, че стигаше до кавги с физиолозите.

При едно от посещенията си Хоскинс я видя обзета от неистово желание да ги убие всичките наред: те нямали право, те нямали *никакво* право... нищо, че то било неандерталче, нали не било животно... Жената изпроводи физиолозите с поглед, изпълнен със заслепяваща ярост. Тя продължи да ги гледа така известно време през отворената врата и да се вслушва в хлипанията на Тими. Едва тогава забеляза, че пред нея стои Хоскинс. Възможно бе да е там от няколко минути.

— Може ли да вляза? — запита ученият.

Тя кимна рязко в знак на съгласие и се спусна към Тими. Детето се вкопчи в нея, малките му, криви, тънички, застрашително тънички крачета се обвиха около тялото ѝ.

Хоскинс го наблюдава известно време, след което каза мрачно:

— Изглежда доста нещастен.

— Вината не е негова — отвърна госпожица Фелоус. — Те всеки ден го мъчат с техните кръвни картини и сонди. Тъпчат го с някакви изкуствени храни, каквито аз не бих давала и на едно прасе.

— Както знаете, хората не могат да бъдат подлагани на такива изпитания.

— Но нямат право да ги прилагат и на Тими. Доктор Хоскинс, не може така, настоявам да го знаете. Казахте ми, че идването на Тими е прославило компанията „Стаза“. Ако сте му поне малко благодарен, то тогава ще държите онези настрана от бедното създание. Поне докато

порасне толкова, че да разбира малко повече. След поредните ужасни изпитания той сънува кошмари, не може да спи. И да знаете, предупреждавам Ви — яростта ѝ изведнъж избуя до връхната си точка, — повече няма да ги пусна тук.

Жената осъзна, че бе изкрещяла последните думи, но явно не можеше повече да се сдържа. После добави по-кратко:

— Зная, че е неандерталец, но има много неща от техния живот, които ние не оценяваме. Аз четох за тях. Разбрах, че са имали своя култура. Някои от най-великите човешки открития са станали през епохата на неандерталците. Например опитомяването и отглеждането на животните за стопански цели, колелото, различни начини за обработка на камък. Те са имали дори духовен живот. Погребвали са мъртвите и са слагали в гроба вещите на умрелия, така са изразявали вярата си в задгробния живот. Така се поражда мисълта, че те са създали религията. Това не означава ли, че Тими има право на човешко отношение?

Едит потупа ласкаво момчето по дупето и го отпрати в детската стая да си играе. Когато детето влезе, Хоскинс видя през отворената врата част от играчките и се усмихна леко.

— Горкото дете заслужава да си има играчки — взе да се оправдава госпожица Фелоус. Те са всичко, което има, освен че ги заслужава заради всичко, което трябва да изтърпи.

— О, аз нямам нищо против, уверявам ви. Само си помислих колко сте се променили Вие самата от онзи първи ден — тогава се разгневихте до възбог, че съм Ви натрапил едно неандерталче.

— Сигурно не съм го направила съзнателно — промълви госпожица Фелоус и притихна.

— На колко години смятате, че е то, госпожице Фелоус? — Хоскинс реши да промени темата.

— Не мога да кажа, защото не зная как се развиват неандерталците. Ако се съди по ръста му, би трябвало да е на не повече от три години, но неандерталците са по-дребни от нас. А и поради всички онези опити, на които го подлагат, той сигурно не расте. Ако се има предвид обаче как учи английски, бих казала, че отдавна е минал четирите.

— Какво говорите? Не съм забелязвал в докладите да пише нещо за обучение по английски.

— Той не разговаря с никого, освен с мен. Поне засега. От другите се страхува ужасно, нищо чудно. Но може да поиска определена храна, да се грижи изцяло сам за тоалета си. И разбира почти всичко, което му казвам. Сигурна съм в още нещо — жената впи проникателен поглед в него, опитвайки се да прецени дали сега му е времето, — неговото развитие може и да не продължи.

— Защо?

— Всяко дете има нужда от стимули, а това живее в пълна изолация. Правя каквото мога, но аз не съм с него през цялото време, а и не мога да му заменя целия останал свят. Искам да Ви кажа, доктор Хоскинс, че Тими има нужда от друго момче, с което да си играе.

— За беда той е съвсем сам — кимна разбиращо ученият. — Горкото дете.

При тези думи госпожица Фелоус изпита отведнъж топли чувства към учения:

— Тими Ви е наистина симпатичен, нали? — толкова ѝ бе хубаво, че още някой питае същите чувства към детето.

— О, да — Хоскинс бе свалил защитната си студена маска и тя видя колко са уморени очите му.

При това положение Едит се отказа от плана си.

— Изглеждате уморен, доктор Хоскинс — в гласа ѝ прозвуча загриженост.

— Така ли, госпожице Фелоус? В такъв случай ще трябва да се постарая да изглеждам по-бодър.

— Предполагам, че в компанията „Стаза“ сега кипи безспирен труд и Вие сте претрупан с работа.

— Права сте — Хоскинс не можеше да не се съгласи с нея и присви рамене примиренчески. — И животни, и растения, и минерали трябва да бъдат изследвани, без да подценяваме нито едно от тях. Госпожице Фелоус, според мен Вие не сте виждали още нашите колекции.

— Наистина не съм... Но не защото не се интересувам от тях, просто бях много заета.

— Е, сега не сте толкова заета. Утре в единайсет ще дойда да Ви взема и лично ще Ви ги покажа — реши изведнъж той. — Какво ще кажете?

— С удоволствие — усмихна се тя щастливо.

В отговор той също се усмихна, кимна за довиждане и излезе.

През останалата част от деня госпожица Фелоус си тананикаше радостно от време на време. Наистина... смешно е да си мисли така, но всъщност ѝ се стори, че двамата... почти си уговориха среща.

На следващия ден той дойде точно навреме, усмихнат и ласкав. Тя бе сменила сестринската си престилка с рокля. Естествено дрехата бе със строга кройка, но Едит от години не се бе чувствала така женствена.

Той направи сковано сдържан комплимент за тоалета ѝ, а тя го прие с премерена изисканост. „Наистина чудесно начало — помисли си тя, но после се размисли: — Всъщност начало на какво?“

Побърза да каже довиждане на Тими, да го успокои, че ще се върне скоро, за да потисне тези свои хрумвания. И не излезе, докато не се увери, че детето знае какво има за обяд и къде е храната.

Хоскинс я заведе в новото крило, където тя още не бе ходила. Там все още се носеше мирисът на нещо ново, чуваше се и приглушен шум от строителни работи — сигурен знак, че корпорацията разширява това крило от сградата.

— Животни, растения и минерали — Хоскинс повтори думите си от предишния ден. — Животните са ето там, те са нашата най-внушителна колекция.

Пространството бе разделено на много помещения, всяко от които бе самостоятелен стаза-балон. Хоскинс я заведе до един от тях и Едит погледна вътре през прозорчето. Пред очите ѝ изникна и я удиви някакво люспесто, опашато пиле. То се носеше на двата си тънки крака, тичаше от стена до стена и въртеше насам-натам малката си птича глава, върху която се мъдреше някакво костно образование като гребен на петел. Лапичките на малките му предни крайници постоянно се свиваха и отпускаха.

— Това е нашият динозавър — обясни Хоскинс. — Имаме го от няколко месеца. Не зная кога ще можем да се лишим от него.

— Динозавър ли?

— Да не би да очаквахте някой гигант?

— Ами, повечето хора така си мислят, а всъщност аз зная, че някои динозаври са дребни — жената се усмихна и на бузите ѝ се

появиха трапчинки.

— Ние искахме точно такъв дребосък, уверявам Ви. Той почти през цялото време е подложен на изследвания, но изглежда сега са му дали малка почивка. Има интересни разкрития. Например, оказа се, че нашият екземпляр не е съвсем студенокръвен. Той притежава макар и несъвършената способност да поддържа температурата на тялото си малко по-висока от тази на средата, в която живее. Но не случихме, защото динозавърът е мъжки. Откакто се сдобихме с него, все се опитваме да намерим и една женска, но засега не успяваме.

— А защо ви е женска?

— За да сме сигурни, че ще получим оплодени яйца и малки от динозавър — усмихна се лукаво Хоскинс.

— Да, разбира се.

После отидоха в отделението с трилобитите.

— Това е професор Дуейн от Университета Вашингтон. Специалист по ядрена химия. Доколкото си спомням, той определя коефициента на изотопите на кислорода във водата — показва й Хоскинс един от учените.

— А защо?

— Става дума за праисторическа вода, поне на около половин милион години. Нивото на изотопите на кислорода в нея показва температурата на океана по онова време. Самият професор Дуейн не се интересува от трилобитите, но други учени се занимават с тяхната дисекция. Те имат късмет, защото се нуждаят единствено от скалпел и микроскоп. А Дуейн е принуден да работи с огромен спектрограф. Всеки път, когато провежда експеримент, той го докарва, настройва...

— Защо е всичко това? Не може ли...

— Не, не може. Той няма право да изнася нищо от това помещение.

В отдела за трилобити бяха разположени също така образци от праисторически растителен свят и отломки от скални образувания. Имаше зеленчуци, минерали. Всеки екземпляр си имаше своя изследовател. Тук бе като в музей, но един оживял музей, който бе превърнат в център за активни научни изследвания.

— И Вие трябва да отговаряте за всичко това, доктор Хоскинс?

— Да, госпожице Фелоус, но — само като цяло. Благодаря на небесата, че си имам подчинени. Самият аз се интересувам изцяло от

теоретичните аспекти на работата: естеството на времето, процеса на мезонната интертемпорална ориентация и така нататък. Но бих заменил всичко това срещу една методика за откриване на обекти, които да не са по-стари от десет хиляди години. Ако можехме да проникнем в близките до нас времена...

Хоскинс изведнъж замълча — прекъсна го някакъв шум. Край едно от отдалечените помещения се разнесе тънък свадлив глас. Ученият се намръщи, промърмори едно „извинете ме“ и побърза да види какво става.

Госпожица Фелоус го последва, като се стараеше да не изостава.

— Необходимо е да довърша опитите по някои съществени аспекти на работата си — твърдеше нервно един възрастен мъж с оредяла брадичка и зачервено лице. — Не разбирате ли това?

Един от техниците, облечен в униформени дрехи с инициалите на компанията, се обърна към директора:

— Доктор Хоскинс, на професор Адемовски още в самото начало му бе обяснено, че обектът на проучване може да остане тук само две седмици.

— Тогава не знаех колко време ще ми е нужно за изследване. Аз не съм пророк — разпали се още повече Адемовски.

— Разбирате, професоре, че разполагаме с ограничена площ. А трябва да си набавяме най-различни образци. Необходимо е това парче халкопирит да бъде върнато обратно. Имаме други учени, които очакват следващите образци.

— Тогава защо да не си го взема? Позволете ми да го изнеса оттук.

— Вие знаете, че не можете да го вземете.

— Та това е само едно парче халкопирит, едно нищожно петкилограмово парче. Защо да не мога?

— Не можем да си позволим никакво пилеене на енергия — тонът на Хоскинс прорязва слуха им. — Знаете това.

— Работата е там, доктор Хоскинс — намеси се техникът, — че професорът се опита да изнесе камъка, пренебрегвайки разпоредбите. Аз за малко не пробих стаза-пространството, без да знам, че той е вътре.

Настъпи мълчание. След няколко мига доктор Хоскинс се извърна рязко към професора:

— Така ли е, професоре? — гласът му прозвуча ледено учтив.

— Не виждах нищо страшно... — закашля се Адемовски. Тогава Хоскинс посегна към един шнур, който висеше на една ръка разстояние извън помещението с халкопирита и го дръпна.

Госпожица Фелоус бе надникнала, за да разгледа парчето камък, което с нищо не привличаше прогледа, но бе станало причина за спора. Точно в този миг камъкът изчезна и тя ахна от изумление. Помещението бе празно.

— Професоре, вашето разрешително за изследователска работа в „Стаза“ ще бъде отнето завинаги. Съжалявам.

— Ама чакайте...

— Много съжалявам. Вие нарушихте едно от основните правила.

— Ще се оплача на Интернационалната Асоциация...

— Оплачете се. В случай като този ще се убедите, че никой не може да ми нарежда.

Без да се повлияе от протестите на професора, Хоскинс се обърна решително към Едит и с все още побеляло от гняв лице запита:

— Бихте ли обядвали с мен, госпожице Фелоус?

Мина доста време преди двамата да се срещнат отново. Виждаха се случайно, когато се разминаваха бързо по коридорите. Тя понякога съжаляваше, че стана така, друг път, щом Тими ставаше по-тъжен или с часове стоеше умълчан край прозореца, от който не се виждаше почти нищо, нейната ярост избуяваше: „Глупак!“

С всеки ден говорът на Тими ставаше все по-гладък и по-ясен. Госпожица Фелоус усещаше в произношението му известна мекота и заваляне на думите. Но тези дефекти не я дразнеха, те ѝ бяха мили. Когато се вълнуваше, детето отново започваше да цъка с език, но това се случваше все по-рядко. Навярно вече забравяше времето, от което бе дошъл... виденията за него сигурно се връщаха само в сънищата му.

Колкото по-голямо ставаше детето, толкова по-малко се интересуваха от него физиолозите, но нарастваше вниманието на психолозите. Едит не бе сигурна дали предпочита новата група учени. Нямаш ги вече иглите, инжекциите, изследването на всякакви секрети, специалните диети. Но сега Тими бе принуден да преодолява всевъзможни препятствия преди да се добере до храна и вода.

Трябваше да повдига някакви плоскости, да премества разни греди, да достига възженца. А слабите електрически шокове му причиняваха болка и детето започваше да плаче. В такива моменти госпожица Фелоус я обземаше лудост.

Тя не искаше да моли Хоскинс да се намеси, нито искаше да се чувства принудена да го търси, защото всеки път, когато си помислеше за него, виждаше пред себе си онова изражение на лицето му от последната им среща в ресторанта. Тогава очите ѝ се навлажняваха и тя започваше да си повтаря: „Ама че глупав, глупав човек!“

Един ден неочаквано чу гласа на Хоскинс пред вратата на кукления дом:

— Госпожице Фелоус!

Едит излезе, но от нея лъхаше студенина. Приглади сестринската си престилка и когато вдигна очи, видя пред себе си една слаба, не много висока жена. Русата ѝ коса и бялата ѝ кожа създаваха впечатление за крехкост. Зад гърба ѝ се криеше кръглолико дете на около четири години, с големи очи. То стоеше вкопчено в полата на жената.

— Скъпа, това е госпожица Фелоус, сестрата, която се грижи за момчето. Госпожице Фелоус, това е жена ми — представи ги една на друга Хоскинс.

Такава, значи, била жена му! Беше си я представяла съвсем друга. Но, какво пък, защо да не е такава? Мъж като Хоскинс би избрал, естествено, някакво хилаво създание, за да изпъква самият той. Щом като това си е пожелал...

— Добър ден, госпожо Хоскинс — Едит направи усилие да я посрещне делово. — Момченцето... да не би да е Ваше?

Ето ти изненада! Беше си представяла Хоскинс като съпруг, но не и като баща, освен ако... Внезапно улови тежкия поглед на Хоскинс и се изчерви.

— Да, това е моето момче, Джери — отговори ученият. — Хайде поздрави госпожица Фелоус, Джери.

Дали не наблегна малко на думата „това“? Дали не иска да ѝ внуши, че този е неговият син, а не...

Джери се дръпна, вкопчи се още по-силно в полата на майка си и измрънка нещо за поздрав. Очите на госпожа Хоскинс шареха да видят стаята зад госпожица Фелоус, търсеха нещо.

— Е, да влезем — подкани ги Хоскинс. — Хайде, скъпа. На прага се чувства леко неразположение, но после минава.

— Да не би да искате и Джери да влезе? — запита Едит.

— Разбира се. Той ще бъде другарче на Тими. Нали казахте, че Тими има нужда да си играе с някое дете. Или сте забравили?

— Но... — тя го изглежда слисана, стъписана до немай къде. — Вашето момче ли?

— А чие друго? — сопна ѝ се Хоскинс. — Нали това искахте. Хайде влизай, скъпа. Влизай.

Госпожа Хоскинс с видимо усилие взе Джери на ръце и прекрачи нерешително прага. Момчето за миг се сви, усещането при влизането в стаза-пространството му бе неприятно.

— Тук ли е съществото? — запита с тънък глас госпожа Хоскинс. — Не го виждам.

— Тими, излез — извика Едит.

Детето веднага се показва иззад вратата и се ококори, щом видя малкия гостенин. Мускулите по ръцете на госпожа Хоскинс видимо се напрегнаха.

— Джералд, сигурен ли си, че е безопасно?

— Ако имате предвид Тими — обади се веднага госпожица Хоскинс, — разбира се. Той е кротко малко момче.

— Но той е ди... дивак.

Ето ги пак приказките за момчето-маймуна от вестниците!

— Той не е дивак — убедителната интонация на Едит би трябвало да ѝ втълпи смисъла на тези думи. — Той е точно толкова спокоен и разсъдлив, колкото може да бъде едно дете на пет години и половина. Много великодушно от Ваша страна, госпожо Хоскинс, че сте съгласна вашето момче да си играе с Тими. Само, моля Ви, не се страхувайте.

— Не бих казала, че съм съгласна — в тона на госпожа Хоскинс се прокраднаха малко по-горещи нотки.

— Нали се разбрахме, скъпа — каза Хоскинс. — Хайде да не започваме пак спора. Пусни Джери.

Жената остави момчето на пода и то се притисна отново към нея, вперило поглед в очите, които го наблюдаваха съща така настойчиво от съседната стая.

— Ела, Тими — повика го Едит. — Не се страхувай.

Детето бавно направи няколко крачки. Хоскинс се наведе, за да откопчи пръстите на сина си от полата на майка му.

— Отдръпни се, скъпа, дай на децата възможност да се опознаят.

Малчуганите застанаха един срещу друг. Макар и по-малък, Джери бе с няколко сантиметра по-висок, на фона на неговата стройна фигура и високо вдигната овална глава грозотата на Тими изведнъж изпъкна със същата сила като през първия ден в „Стаза“.

Устните на госпожица Фелоус затрепериха.

Първо се чу тъничкото детско гласче на малкия неандерталец:

— Как се казваш?

После Тими неочаквано доближи глава до гостенчето, сякаш за да го огледа по-добре.

Джери се стресна и го блъсна силно, Тими се търкулна на пода, след което двамата заплакаха. Госпожа Хоскинс грабна детето си, а Едит пламна от гняв, но не даде воля на негодуванието си, а взе Тими на ръце и започна да го успокоява.

— Те просто инстинктивно не се харесват — заяви заключението си госпожа Хоскинс.

— Не по-инстинктивно от кои да са две деца — отвърна уморено мъжът ѝ. — А сега остави Джери и му дай възможност да свикне с обстановката. Най-добре е всички да излезем. Госпожица Фелоус ще дойде след малко в кабинета ми с Джери и аз ще наредя някой да го отведе вкъщи.

Двете деца прекараха следващия един час изплашени едно от друго. Джери плачеше за майка си, удряше госпожица Фелоус, но накрая се залъга с една близалка. Тими се залиса със своята близалка и когато мина един час, Едит успя да ги накара да си играят с еднакви кубчета, макар и в различни ъгли на стаята.

Тя бе готова да благодари на Хоскинс със сълзи на очи, когато отведе Джери при него.

Търсеше най-подходящите думи, но официалният му тон я скова. Вероятно не можеше да ѝ прости, че го накара да се почувства като жесток баща. Вероятно бе довел собственото си дете, с намерението да покаже какъв добър баща е на Тими и в същото време да подчертае, че тя не може току-така да го нарочи за негов баща.

— Благодаря Ви — едва успя да промълви Едит. — Много Ви благодаря.

— Няма защо — на свой ред събра сили той. — Не е нужно да ми благодарите.

Така Джери започна да идва два пъти в седмицата по един час, а след време увеличиха престоя му до два часа. Децата научиха имената си, свикнаха едно с друго и започнаха да си играят.

Но още след първия прилив на благодарност госпожица Фелоус усети неприязън към Джери. Той бе по-едър, по-тежък, все водеше играта и се стараеше винаги да подчини Тими на своите желания. Едит се успокояваше единствено с мисълта, че независимо от трудностите, Тими с все по-голяма радост очаква идването на другарчето си. „Та той си няма нищо друго“ — казваше си тя и сърцето ѝ се късаше от мъка.

Веднъж, докато ги наблюдаваше, си помисли: „Двете деца на Хоскинс. Едното е от жена му, а другото е от «Стаза».“

Ами тя самата...

„Господи, та аз ревнувам!“ — притисна тя засрамена слепоочията си с юмруци.

— Госпожице Фелоус — заговори ѝ тихо Тими (тя, съвсем разумно, не позволяваше на детето да я нарича по друг начин), — аз кога ще тръгна на училище?

Жената погледна в кафявите очи, изпълнени с копнеж и ласкаво прокара пръсти през гъстата му къдрава коса. От целия му вид прическата бе най-неугледна, защото Едит сама го подстригваше, докато той се въртеше неспокойно под ножицата. Не търсеше помощта на специалист — нейното неумело подстригване прикриваше уродството на главата му.

— Как така си чувал за училището?

— Джери ходи на училище. Детс-ка гра-ди-на — старателно произнесе думите той. — На много места ходи. Навън. Кога ще мога да излизам навън, госпожице Фелоус?

Сякаш едно малко детско нокътче зачопли душата ѝ. Тя съзнаваше, че няма как детето да не научава все повече и повече за света отвън, в който самото то никога нямаше да направи и крачка.

— Виж ти, а какво ще правиш в детската градина, Тими? — жената се стараеше гласът ѝ да звучи весел.

— Джери казва, че играят различни игри, имат си ленти с картинки. Казва, че там има много деца. Той казва... той казва... — детето се замисли, а после въодушевено вдигна и двете си ръце с разперени пръстчета. — Казва ей толкова много.

— Искаш ли да имаш ленти с картинки? Аз ще ти донеса. Много хубави. И ленти с мелодийки.

Така Тими временно се успокои.

Разглеждаше филмчета, докато Джери го нямаше, а госпожица Фелоус му четеше с часове обикновени книжки.

Дори и в най-леките приказки имаше толкова много неща за обясняване, толкова много неща, които се намираха извън неговите три стаи. Сега, когато научаваше повече за външния свят, Тими започна да сънува по-често.

Сънищата му бяха винаги едни и същи, все виждаше света отвън. На сутринта се опитваше, запъвайки се, да ги разказва на госпожица Фелоус. В сънищата си той се виждаше навън, едно кухо „навън“, в което обаче имаше много простор, деца и странни, неописуеми неща. Излезли от книгите, не особено добре разбрани, те все още не бяха усвоени от съзнанието му. Сред тях имаше и някои предмети от далечните, смътни неандерталски спомени.

Но децата и предметите не го допускаха до себе си и макар че всичките бяха в един и същи свят, той никога не бе част от него. Оставаше все така сам, в затворническата си стая... С това видение сънищата на детето свършваха и започваха истинските сълзи.

Госпожица Фелоус се стараеше да приема със смях тези сънища, но имаше нощи, през които и тя плачеше в своя апартамент.

Един ден, докато му четеше, Тими пхна ръка под брадичката ѝ и повдигна леко главата ѝ, за да откъсне очи от книгата.

— Откъде знаете какво да казвате, госпожице Фелоус?

— Виждаш ли тези знаци? Те ми казват. Тези знаци правят думите.

Той се вторачи в тях, оглежда ги дълго, с любопитство и накрая взе книгата от ръцете ѝ.

— Някои от тези знаци са еднакви — забеляза детето.
Неговата наблюдателност я зарадва. Жената се засмя доволно:
— Да, еднакви са. Искаш ли да ти покажа как се правят?
— Да. Тази игра ще е хубава.

Досега не се бе сетила, че той може да се научи да чете. Не го вярваше до мига, в който той започна да чете от една книжка.

Седмици по-късно необичайните резултати от тази непостижима в началото игра я поразиха. Тими седеше в скута ѝ и четеше дума по дума от една детска книжка. Той четеше!

— Знаеш ли какво, Тими — скочи Едит, изведнъж озарена от някаква идея, — аз ей сега ще се върна. Трябва да отида при доктор Хоскинс.

Развълнувана почти до умопомрачение, тя смяташе, че може да се опълчи срещу нещастieto на Тими. Щом той не може да излезе и да отиде при света, тогава нека светът бъде пренесен в тези стаи — целият свят в книги, филми, звуци. Той трябва да получи образование, достойно за неговите възможности. Светът му дължи поне това.

Настроението на Хоскинс по странно съвпадение напълно отговаряше на нейното — той тържествуваше, ликуваше. Кабинетът му бе необичайно оживен и тя първоначално реши, че няма да може да говори с него, застанала смутена в преддверието.

Но той я забеляза и лицето му се озари от усмивка:

— Госпожице Фелоус, влезте — ученият каза нещо набързо по интеркома и го изключи. — Чухте ли новината?... Не, разбира се, няма как да знаете. Успяхме. Наистина го направихме. Имаме интертемпорален обзор върху недалечен период.

— Искате да кажете — тя се помъчи за миг да се откъсне от своята собствена хубава новина, — че можете да пренесете в настоящето човек от историческо време?

— Точно така. В момента сме фиксирали човек от четиринайсти век. Представете си. *Представете си!* Да знаехте с каква радост ще се откажа от безкрайното проучване на мезозоя и ще заменя палеонтолозите с историци... Но Вие искате да ми кажете нещо, така ли? Давайете, давайете. Намирате ме в добро настроение. Ще имате всичко, каквото пожелаете.

— Радвам се — усмихна се госпожица Фелоус. — Защото си мисля дали не можем да организираме някаква система за обучение на Тими.

— Обучение ли? Какво обучение?

— Ами по всичко. Той трябва да ходи на училище, за да се научи.

— Ама той *способен* ли е да учи?

— Безспорно. Той *вече* учи. Може да чете. На това успях сама да го науча.

Хоскинс изведнъж помръкна:

— Не знам как да Ви кажа, госпожице Фелоус.

— Но Вие току-що ми обещахте всичко, каквото пожелае...

— Зная, а не биваше. Разбирате ли, госпожице Фелоус, сигурно си давате сметка, че не можем безкрайно да продължаваме експеримента с Тими.

Обзета от ужас, тя потърси очите му, но все още не осъзнаваше какво ѝ бе казал той. Как така „не можем да продължаваме“? И тогава един внезапен болезнен проблясък на паметта ѝ припомни не кого да е, а професор Адемевски, както и неговия минерал, който му бе отнет след двуседмични изследвания.

— Но Вие говорите за едно дете. Не за парче камък...

— Дори и на едно дете не бива да се отделя такова незаслужено внимание, госпожице Фелоус — каза смутен Хоскинс. — Сега, когато очакваме индивид от историческо време, ще ни трябва цялото стаза-пространство, което имаме.

Едит не можа веднага да разбере какво ѝ казва Хоскинс.

— Но Вие не можете... Тими... Тими...

— Госпожице Фелоус, моля Ви да не се вълнувате. Тими няма да изчезне веднага. Ще минат сигурно още месеци. Междувременно ще видим какво да направим.

Тя все още не откъсваше втренчения си поглед от него.

— Какво ще пиете, госпожице Фелоус?

— Нищо не искам — прошепна тя.

Не беше на себе си, но успя да се изправи като в някакъв кошмарен сън и излезе.

„Тими — мислеше си тя, — ти *няма* да умреш. Ти *няма* да умреш.“

Лесно ѝ бе да се улови за мисълта, че Тими не бива да умира, но не знаеше как да го постигне. През първите седмици се вкопчи единствено в надеждата, че опитът в настоящето да бъде пренесен човек от четиринайсти век ще се провали. Може пък теориите на Хоскинс да са погрешни. Тогава всичко ще продължи както преди.

Но останалият свят живееше с противоположната надежда и госпожица Фелоус безразсъдно го намрази поради тази причина. Проектът „Средновековие“ достигна върхната точка на разпалената до възбег рекламна кампания. Медиите и обществеността бяха стръвно огладнели за такова зрелище. Компанията „Стаза“ от дълго време не им бе предлагала никакви сензации. Парче камък или някаква древна риба изобщо не ги вълнуваха. Виж, това беше нещо друго.

Исторически човек, зрял човек, който да им говори на познат език, някой, който може да отвори нова страница в историята на науката.

Времето, определено за начало на опита, наближаваше и вече не ставаше и дума за трима наблюдатели на балкона. Този път щеше да се събере аудитория от целия свят. Този път учените на компанията „Стаза“ щяха да изиграят своята роля кажи-речи пред цялото човечество.

Самата госпожица Фелоус не приличаше на себе си от нетърпение. Когато Джери Хоскинс-младши се появи за поредната си среща с Тими, тя едва го позна, защото не очакваше него.

Секретарката, която го доведе, се обърна припряно и едва успя да ѝ кимне за поздрав. Бързаше да си намери хубаво място, за да гледа кулминацията на проекта „Средновековие“. Самата тя би трябвало да направи същото, тя все пак има много по-голямо основание, помисли си Едит огорчена. Само да дойде това глупаво момиче.

— Госпожице Фелоус? — Джери се приближи до нея притеснен.

— Да? Какво има, Джери?

— Тази снимка тук на Тими ли е?

Едит го изгледа, а после грабна изрезката от ръката му. Шумотевицата около проекта „Средновековие“ бе станала причина интересът на пресата към Тими да се породи отново.

— Тук пише, че Тими е момче-маймуна — погледна я Джери изпитателно. — Какво значи това?

Жената хвана малкия за ръката и едва се въздържа да не го разтърси здраво:

— Никога не казвай така, Джери. Никога, чуваш ли? Тази дума е лоша и ти не бива да я казваш.

Джери се измъкна от нея изплашен.

Едит накъса злостно статията на малки парченца.

— А сега иди да си играете с Тими. Той има нова книжка, ще ти я покаже.

Едва след това най-после онова момиче дойде. Госпожица Фелоус не го познаваше. Сега не бе свободна нито една от гледачките, до чиито услуги тя бе прибегвала преди. Нали бе кулминацията на проекта „Средновековие“. Но секретарката на Хоскинс обещава все пак да намери някого. Изглежда това бе момичето.

— Вас ли пращат в първо отделение на „Стаза“? — госпожица Фелоус се постара нервното ѝ състояние да не се отрази на тона ѝ.

— Да, аз съм Манди Терис. Вие сте госпожица Фелоус, нали?

— Точно така.

— Извинете ме, че закъснях. Навън е така напечено навсякъде...

— Зная, зная. Сега искам да...

— Вие сигурно отивате да гледате — по възслабото ѝ хубавичко, но глуповато лице се четеше завист.

— Не това е важното за Вас. Искам да влезете и да се запознаете с Тими и с Джери. През следващите два часа те ще си играят, така че няма да ви създават неприятности. Имат си мляко, имат си играчки. Най-добре е да ги оставите сами да си играят, доколкото е възможно. Сега ще ви покажа къде какво има и...

— Тими ли е маймуната-мо...

— Тими е обект на наблюденията на „Стаза“ — прекъсна я твърдо госпожица Фелоус.

— Искан да кажа, че той е момчето, което не бива да излиза, нали?

— Да. А сега влизайте. Нямаме много време.

Когато Едит най-после тръгна, Манди изписка след нея:

— И дано си намерите хубаво място. Боже, как се надявам всичко да мине добре.

Госпожица Фелоус не посмя да ѝ отговори, опасяваше се, че няма да е нещо в същия дух. Затова побърза да се отдалечи без да

поглежда назад.

Закъснението на момичето обаче означаваше, че тя няма да си намери добро място. Успя да се промъкне до стенния екран в залата за събрания. И много съжаляваше. Де да можеше да се озове на самото място, да се добере по някакъв начин до някое важно копче от апаратурата. Да можеше да провали този опит...

Все пак намери сили да потисне безумните си намерения. Едно нищо и никакво вмешателство няма да ѝ бъде от полза. Ще поправят отново апаратурата, ще я сглобят и ще повторят опита. А на нея никога няма да ѝ позволят да се върне при Тими.

Нищо не би ѝ помогнало. Нищо, освен ако експериментът не пропадне от самосебе си, ако не се провали безвъзвратно.

Налагаше се да изчака броенето, следеше напрегнато всяко движение върху огромния екран, взираше се подред в лицата на техниците, търсеше някой тревожен поглед и неуверен израз, които биха ѝ дали знак, че ненадейно е станало нещо не по плана. Не откъсваше трескавите си очи от тях...

Но очакваното от нея изражение все не се появяваше. Броенето стигна до нула и веднага след това тихо, кротко, някак си съвсем делнично експериментът успя!

В новото стаза-пространство стоеше един брадат, прегърбен селянин на неопределена възраст, облечен в дрипави, мръсни дрехи, обут в дървени обувки. Той се бе опулил тъпо, погледът му издаваше ужаса от внезапната, умопомрачителна промяна, която го бе връхлетяла.

И докато светът бе пощурял от радост, госпожица Фелоус стоеше смразена от мъка. Скупчените хора я понасяха в различни посоки, блъскаха я, за малко не я смачкаха. Заобиколена от ликуващата тълпа, тя усещаше собственото си поражение още по-болезнено.

Затова когато я извикаха пронизително по високоговорителя, едва на третия път до съзнанието ѝ достигна сигнал, че я търсят.

„Госпожице Фелоус. Госпожице Фелоус. Незабавно се явете в Първо отделение на «Стаза». Госпожице Фелоус. Госпожице Фел...”

— Дайте ми път! — викаше тя, останала вече без дъх, докато високоговорителят продължи да повтаря съобщението безспир.

Проправяше си път през тълпата с бясна енергия: удряше, блъскаше загубилите човешкия си облик от влудяващата радост същества, размахваше стиснати юмруци и най-накрая бавно като в кошмарен сън стигна до вратата.

— Не разбрах как стана — пицеше Манди Терис, обляна в сълзи. — Отидох само да погледам експеримента по един портативен преподавател в края на коридора. Само за минутка. И после преди да помръдна или да направя каквото и да е... — тя изведнъж започна да крещи и да обвинява Едит. — Казахте, че няма да ми създават неприятности, Вие *казахте* да ги оставя сами да си играят...

Госпожица Фелоус, разчорлена и разтреперана от ярост впи очи в нея:

— Къде е Тими?

Една сестра дезинфекцираше ръката на Джери, който виеше от яд и от болка, друга приготвяше инжекция против тетанус. По дрехите на момчето имаше кръв.

— Той ме ухапа, госпожице Фелоус — изкрещя ядосан Джери. — Той ме ухапа.

Но Едит не го забелязваше.

— Какво сте направили с Тими? — гласът ѝ надви врявата.

— Заклучих го в банята — отговори Манди. — Просто хвърлих вътре малкия звяр и го заклучих.

Госпожица Фелоус се спусна към кукления дом. Засуети се непохватно пред вратата на банята — трябваше ѝ цяла вечност, за да я отвори и да намери грозното малко момче, свито на кълбо в един ъгъл.

— Не ме налагайте с камшика, госпожице Фелоус — прошепна детето. Очите му бяха зачервени. Устните му трепереха. — Не исках така да направя.

— О, Тими, кой ти е говорил за камшици? — прегърна го тя неистово.

— Тя ми каза, с едно дълго въже — гласът му трепереше — Каза ще ме биете, ще ме биете с камшика.

— Няма да те бия. Тя е лоша, щом ти е наговорила такива неща. Но кажи ми какво стана. Какво стана?

— Той ме нарече момче-маймуна. Каза, че не съм истинско момче. Той каза, че съм животно — лицето на Тими се обля в сълзи. — Той каза, че няма да играе повече с маймуна. Аз казах, че не съм маймуна. Аз не съм маймуна. Той каза, че целият съм отвратителен. Той каза, че съм ужасно грозен. Все така говореше, говореше и аз го ухапах.

Сега и двамата плачеха. Госпожица Фелоус подсмърчаше:

— Но това не е вярно. Нали знаеш, Тими? Ти си истинско момче и си най-доброто момче на света. И никой, никой никога няма да те отдели от мен.

Вече ѝ беше лесно да вземе решение, знаеше какво да прави. Само трябваше да побърза. Хоскинс нямаше да чака повече, щом като неговият син бе пострадал...

Не, това трябва да стане тази нощ, тази нощ. Тогава четири пети от персонала ще спи, а една пета ще е удавена в интелектуално пиянство от успеха на проекта „Средновековие“.

Нощта не е обичайното време, в което тя се връща, но не е и нещо нечувано. Постовият я познава добре и през ум няма да му мине да я разпитва. Няма да се усъмни от това, че носи куфар. Едит изрепетира няколко пъти фразата „игри за момчето“, изречена с безразличие и съпроводена от спокойна усмивка.

Защо да не ѝ повярва?

Наистина ѝ повярва. Когато се върна в кукления дом, Тими бе все още буден. Тя се стараеше да се държи както обикновено, за да не го изплаши. Поговори си с него за сънищата му и го чуваше как тъжно пита за Джери.

Няма да я видят много хора, няма кой да я пита какъв е вързопът, който носи. Тими ще кротува, а после всичко ще е вече *fait accompli*. Ще ги постави пред свършен факт, безполезно ще е да се опитват да оправят каквото и да било. Така ще я оставят на мира. Ще оставят и двамата на мира.

Тя отвори куфара, извади палтото, вълнената шапка с наушниците и останалите неща.

— Защо ме обличате в тези дрехи, госпожице Фелоус? — Тими се разтревожи.

— Ще те взема със себе си навън, Тими. Там, където те отвеждат сънищата ти.

— Моите сънища? — лицето му изведнъж се преобрази от копнежа по онзи свят, но страхът все още не го напускаше.

— Не се плаши. Ти ще си с мен. Нали няма да те е страх, щом като си с мен, Тими?

— Не, госпожице Фелоус — той я прегърна силно и прислони малката си безформена главица към рамото ѝ, а тя усещаше неспокойните удари на мъничкото му сърце.

В среднощния час Едит взе детето на ръце, изключи алармата и отвори тихо вратата, но в същия миг извика силно. Срещу нея стоеше Хоскинс!

Хоскинс бе с още двама души. Той самият се изуми не по-малко от Едит.

Госпожица Фелоус се окопоти първа и се опита бързо да се промуши покрай него. Макар че реагира със секунда закъснение, той все пак имаше достатъчно време, за да я сграбчи грубо и да я блъсне върху един скрин. Жената успя да се извърти така, че предпази детето и вместо него удара пое рамото ѝ. Хоскинс даде знак на двамата да влязат и застана срещу Едит:

— Не очаквах такова нещо. Да не сте се побъркали?

— На кого ще навредя, ако го взема, доктор Хоскинс? — в думите ѝ имаше повече молба, отколкото въпрос. — Не можете да поставяте запазването на енергията пред грижата за човешкия живот.

— Енергийните загуби от такъв размер се равняват на милиони долари загуба за вложителите — Хоскинс измъкна решително Тими от ръцете ѝ. — Тогава компанията „Стаза“ я очакват огромни неприятности. А славата на една сантиментална сестра, която съсипва всичко заради някакво си маймунче, ще гръмне навсякъде.

— *Маймунче!* — промълви госпожица Фелоус в безсилна ярост.

— Така го наричат журналистите — каза Хоскинс.

Единият от другите двама мъже се раздвижи и се зае да прокарва найлоново въже през металическите капсули в горния край на стените.

Госпожица Фелоус си спомни онова въже, което Хоскинс бе дръпнал пред помещението с каменния образец на професор

Адемеровски преди много време.

— Не! — извика тя.

Но Хоскинс остави Тими на пода и внимателно свали палтото му.

— Стой тук, Тими. Нищо няма да ти се случи. Ние излизаме за малко. Разбра ли?

Тими, пребледнял и умълчан, едва успя да кимне в знак, че разбира.

Хоскинс побутна пред себе си госпожица Фелоус, за да излязат от кукления дом. Жената остана без сили и не можеше да се възпротиви. Сетивата ѝ сякаш бяха блокирали и тя гледаше с отсъстващ поглед как мъжете нагласят шнура пред кукления дом.

— Съжалявам, госпожице Фелоус — дочу тя като през мъгла гласа на Хоскинс. — Щях да Ви спестя тази гледка. Бях я запланувал за през нощта, така че Вие щяхте да разберете след като всичко приключи.

— Защото вашият син пострада — промълви тя уморено. — Защото той измъчи това дете и го предизвика да го нападне.

— Не. Повярвайте ми. Аз разбрах за случая едва днес и знаей, че Джери е виновният. Но случаят вече се е разчул. С всичките журналисти, които точно в този ден се бяха насъбрали, нямаше как да не стане така. А не мога да рискувам тази изопачена история, станала по причина на чиста небрежност, история за така наречените диваци-неандерталци, да съсипе успеха на проекта „Средновековие“. Тими бездруго трябва скоро да си отива. Най-добре е да си тръгне сега, за да не даваме повод за сплетни сред любителите на сензации.

— Но това не е като да върнеш обратно някакъв каменен блок. Вие убивате човешко същество.

— За убийство не може да става и дума. Той няма да изпита нищо. Толкова е просто: ще бъде отново едно неандерталско момче в своя неандерталски свят. Вече няма да е затворник и чужденец. Ще има възможност да живее свободно.

— Каква възможност? Той е едва на седем години, свикнал е да се грижат за него, да го хранят, да го обличат, да има подслон. Той ще бъде там съвсем сам. Неговото племе може и да не е там, откъдето сте го взели, минали са четири години. Дори и да са там, те няма да го познаят. Той ще трябва сам да се грижи за себе си. А няма да знае как.

— Господи, нима смятате, че не сме имали всичко това предвид, госпожице Фелоус? — поклати безпомощно глава Хоскинс. — Мислите ли, че щяхме да вземем едно дете, ако то не бе в обсега на първия ни сполучлив опит да локализираме едно човешко или получовешко същество. А и не смеехме да пренастройваме апаратурата и да потърсим друг обект, защото не се знаеше дали ще успеем. Защо според вас държахме толкова дълго Тими, ако не поради нежеланието ни да върнем едно дете обратно в миналото? Сега... — в гласа му прозвуча отчаяно припряна нотка — не можем да чакаме повече. Тими пречи на развитието ни. Тими може да стане причина за критични материали в пресата по наш адрес. Ние сме на прага на велики дела. Съжалявам, госпожице Фелоус, но не можем да позволим на Тими да ни пречи. Не можем. Не можем. Съжалявам, госпожице Фелоус.

— Ами тогава позволете ми да се сбогувам с него — каза тъжно Едит. — Дайте ми поне пет минути.

Хоскинс се поколеба, но после реши:

— Вървете.

Тими се спусна към нея. За последен път детето се затича към нея и за последен път госпожица Фелоус го прегърна силно.

Миг-два го прегръща безумно. Придърпа с крак един стол, побутна го до стената и седна.

— Не се страхувай, Тими.

— Не ме е страх, щом сте тук, госпожице Фелоус. Онзи мъж там ядосан ли ми е, оня човек отвънка?

— Не, не е ядосан. Той просто не ни разбира... Тими, знаеш ли какво е „майка“?

— Като майката на Джери?

— Той говорил ли ти е за своята майка?

— Понякога. Мисля, че „майка“ е някоя жена, която се грижи за теб и е много добра с теб. И която прави хубави неща.

— Точно така. Искате ли ти се да имаш майка, Тими?

Детето отдръпна глава от нейната, за да вижда лицето ѝ. После бавно погали лицето и косата ѝ. Погали я така, както тя самата го погали преди много, много време.

— Вие не сте ли моята майка?

— О, Тими.

— Сърдите ли ми се, че попитах?

— Не. В никакъв случай.

— Защото аз зная, че се казвате госпожица Фелоус, но... но понякога наум Ви казвам „мамо“. Може ли?

— Да. Да. Може. Аз никога вече няма да те оставя сам и никога няма да ти се случи нищо лошо. Ще бъда винаги с теб и винаги ще се грижа за теб. Кажи ми „мамо“. Така че да те чуя.

— Мамо — изрече Тими радостен и притисна лицето си към нейното.

Жената стана и все още с детето на ръце стъпи върху стола. Без да обръща внимание на внезапния вик отвън, Едит хвана здраво със свободната си ръка шнура и увисна на него с цялата си тежест.

Стаза-пространството бе разрушено, а помещението остана празно.

ПАДАНЕТО НА НОЩТА

„Ако звездите се появяваха само веднъж на хиляда години, как биха могли хората да вярват, да обожават и да пазят поколения наред мисълта за рая?“

Емерсън

Ътън 77, директор на Университета в Саро, издаде войнствено долната си устна напред и заби яростен поглед в младия вестникар.

Теримън 762 посрещна спокойно този яростен поглед. В началото на неговата кариера, когато рубриката му (сега вече широко разпространявана от агенцията по печата) бе само една налудничава идея на репортер-новак, той положи всички усилия, за да стане изкусен майстор на „невъзможни“ интервюта. Те му струваха натъртвания, насинени очи, изпочупени ребра, но в крайна сметка му дадоха необходимото хладнокръвие и самоувереност.

Затова сега младият вестникар отпусна невъзмутимо протегнатата си за поздрав ръка, която бе явно пренебрегната. Реши да изчака кротко, докато старият директор преодолее гнева си. Странни птици са тия астрономи, а ако реакциите на Ътън през последните два месеца означават нещо, тогава същият този Ътън е най-странната птица сред тях.

Директорът на Университета в Саро овладя гласа си, макар че той все още потреперваше от сдържан гняв. Неговата премерена, в известен смисъл дори педантична фразеология, която бе една от отличителните черти на известния астроном, не му изневери и този път:

— Сър, Вие демонстрирате чудовищна наглост, идвайки при мен с това ваше безсрамно предложение.

Широкоплещестият телефотограф на Обсерваторията, Бийни 25 облиза устните си и успя да вметне нервно няколко думи:

— Вижте, сър, в края на краищата...

— Не се намесвай, Бийни — директорът изстреля нагоре една от посивелите си вежди. — Вярвам, че единствено добрите намерения са те накарали да доведеш тука този човек, но сега вече аз няма да търпя неподчинение.

Теримън реши, че е време да се обади:

— Директор Ътън, ако ми позволите да довърша мисълта си...

— Аз не вярвам, млади човече — извиси глас язвително Ътън, — че нещо, което се каните да ми кажете сега, би струвало повече от вашите ежедневни статии през последните два месеца. Оттогава Вие водите мащабна вестникарска кампания срещу моите усилия и усилията на моите колеги да мобилизираме света за опасността. А вече е прекалено късно тази опасност да бъде предотвратена. С многобройните си нападки срещу всеки един от нас Вие направихте всичко възможно, за да превърнете екипа на тази Обсерватория в посмешище. — Директорът грабна от бюрото си екземпляр от вестник „Chronicle“ издаван в град Саро, и го размаха яростно пред лицето на журналиста. — Дори особа като Вас, известна със своята наглост, би трябвало да се поколебае преди да дойде при мен с молба да му позволя да отрази днешните ни резултати в своя вестник. От всичките новинари точно Вие!

Ътън захвърли вестника на пода, след което се отправи с широки крачки към прозореца и склочи ръце на гърба си.

— Можете да си вървите — сопна се той през рамо на журналиста, докато наблюдаваше в потиснато настроение линията на хоризонта, където Гама, най-яркото от шестте слънца на планетата, в този миг залязваше. Тя бе избледняла и вече започваше да пожълтява в мъглявината на хоризонта, а Ътън знаеше, че никога повече няма да я види в живота си на разумно човешко същество.

В следващия миг той рязко се обърна:

— Не, почакайте, елате тук! Аз ще Ви разкажа каквото искате — директорът потвърди с решителен жест намерението си.

Журналистът не бе и понечил да си тръгне. Сега той се отправи бавно към стареца.

— От всичките шест слънца — Ътън посочи залязващото светило — на небето е останала само Бета. Виждате ли я?

Нямаше нужда да пита. Бета почти беше стигнала зенита си, нейната яркочервена светлина заливаше земята, която плуваше в необикновен оранжев цвят, докато ярките лъчи на залязващата Гама умираха. Бета се намираше в афелий. Станала бе малка, по-малка, отколкото Теримън някога я бе виждал. Но сега това малко слънце имаше правата на безспорен властелин в небето на Лагош.

Собственото слънце на Лагош, Алфа, около което се въртеше планетата, бе в антипод, както и двете отдалечени съпътстващи го двойки. Червеното джудже Бета (непосредственият спътник на Алфа) остана само, съвсем само.

— За по-малко от някакви си четири часа — устременото нагоре лице на Ътън пламтеше от пурпурния залез — цивилизацията, която ние познаваме, ще си отиде. Така ще стане защото, както виждате, Бета е единственото слънце на небето — старецът се усмихна тъжно. — Отпечатайте това! Няма да има кой да го прочете.

— Но, ако се окаже, че след четири часа... и след още четири... не се случи нищо? — запита Теримън кротко.

— Не берете грижа. Ще стане каквото трябва.

— Несъмнено! Но *все пак*... ако не се случи нищо?

— Мисля, че трябва да го изслушате, сър — изговори на един дъх Бийни 25.

— Поискайте изявлението да бъде гласувано, директор Ътън — предложи Теримън.

Сред останалите пет членове от екипа на Обсерваторията настъпи оживление, до този миг те се стараеха да останат безучастни.

— Това не е необходимо — заяви категорично Ътън и извади джобния си часовник. — Но щом като вашият добър приятел Бийни настоява така ревностно, аз Ви давам пет минути. Говорете!

— Чудесно! И така, какво толкова ще стане, ако ми позволите да се уверя с очите си какви са резултатите? Ако Вашите предвиждания се окажат правдиви, моето присъствие няма да навреди по никакъв начин, защото в такъв случай аз няма да напиша и ред за тях. От друга страна, ако не стане нищо, ще Ви се наложи да преглътнете насмешките или дори нещо по-лошо. Най-мъдро ще е да оставите някой приятел да Ви се надсмее.

— Да не би да имате предвид себе си, говорейки за приятел? — изръмжа Ътън.

— Без съмнение! — Теримън седна и кръстоса крака. — Моите статии може и да са малко чепати, но аз давам на вас, хората, правото винаги да се съмнявате. В края на краищата не живеем в такова време, че да проповядваме: „Наближава краят на света!“ за Лагош. Трябва да проумеете, че хората вече не вярват в *Книгата на откровенията*. Те се тревожат от разбиранията на учените, щом взимат такъв обрат. Според последните изявления в крайна сметка ще се окаже, че Култистите имат право...

— Няма такова нещо, млади човече — прекъсна го Ътън. — Макар и голяма част от нашите данни да са получени благодарение на Култа, в резултатите ни няма и помен от Култовия мистицизъм. Фактите са си факти и така наречената Култова митология *има* своите безспорни факти. Ние сме ги изложили, оставяйки настрана мистериозното в тях. Уверявам Ви, че сега Култът ни мрази много повече, отколкото Вие.

— Аз не Ви мразя. Само се опитвам да Ви внуша, че обществото е настроено враждебно. Хората са разгневени.

— Нека да са разгневени — устните на Ътън се изкривиха в насмешлива гримаса.

— Добре, но какво ще стане утре?

— Утре няма да има!

— А ако има? Да кажем, че има... само за да си представим какво ще се случи. Този гняв може да прерасне в нещо много сериозно. В края на краищата Вие знаете, че през последните два месеца обстановката се изостри. Инвеститорите не вярват особено на новината, че идва краят на света, но в същото време са предпазливи и изчакват всичко да се успокои, не влагат никъде парите си. Простосмъртните също не Ви вярват, така че пролетното обновление може и да почака няколко месеца... за да сме сигурни.

Разберете ме! Веднага щом всичко това приключи, богатшите ще поискат главата Ви. Ще кажат, че щом като дървените глави (моля да ме извините) могат да попречат на благоденствието на планетата с някакво побъркано предвиждане винаги, когато си поискат... от планетата зависи да ги постави на мястото им. Ще се разхвърчат искри, сър.

— И какво точно предлагате, за да предотвратите появата им? — директорът изглежда намръщен журналиста.

— Ами... — позасмя се Теримън — аз предложих да се заема с разгласяването на новината. Като съм в състояние да подреда така нещата, че най-вече да излезе само смехотворната страна. Трудно се издържа такова нещо, признавам си, защото ще се наложи да Ви изтипосам всички тук като купчина идиоти, които бръщолевят някакви глупости. Но, ако успея да накарам хората да Ви се присмиват, те могат и да забравят гнева си. В замяна моят издател иска всичко на всичко една изключителна история.

Бийни кимна в знак на съгласие и заговори неудържимо:

— Сър, всички ние мислим, че той е прав. През последните два месеца ние обмислихме всичко, но има вероятност, една на един милион, някъде в нашата теория или в изчисленията ни да е допусната грешка. Длъжни сме да вземем предпазни мерки.

Мъжете, насядали около масата, нададоха сдържани, одобрителни възгласи. А лицето на Ътън доби изражение на човек, който е лапнал нещо горчиво, но няма как да го изплюе:

— В такъв случай можете да останете, ако желаете. Но моля да бъдете сдържан и да не ни пречите да си изпълняваме задълженията. Не забравяйте също така, че аз съм отговорен за дейността на Обсерваторията и независимо от мненията, на които давате воля във Вашите статии, очаквам от Вас непрекословно съдействие и истинско уважение...

Директорът бе застанал със склучени на гърба ръце, изпъчил решително глава. Вероятно щеше да продължи да говори, но един нов глас го прекъсна остро:

— Здравейте, здравейте, здравейте! — приветства ги нечий тенор и почти веднага изникна пълното лице на новодошлия, за да се разлее в доволна усмивка. — Каква е тук тази атмосфера като в моргата? Надявам се всички овладявате нервите си.

Ътън се сепна и го изгледа втренчено:

— Ама какво по дяволите правиш тук, Шийрън — в гласа му прозвучаха нотки на раздражение. — Мислех, че възнамеряваш да останеш в Скривалището.

Шийрън се разсмя и тръшна ниското си, набито туловище върху един стол:

— Мътните да го вземат Скривалището! Отегчава ме. Искам да съм тук, където ври и кипи. Не смятате ли, че и аз съм малко нещо

любопитен? Искам да видя онези Звезди, за които Култистите говорят непрекъснато — потърка той ръце и добави по-сериозно — Навън стана страшно мразовито. Такъв вятър духа, че като нищо може да превърне носа ти в ледена висулка. Изглежда Бета изобщо не топли вече от това положение.

Раздразнен до немай къде, изведнъж беловласият директор изскърца със зъби:

— Защо не си вършиш работата, ами се занимаваш с щуротии, Шийрън? Каква е ползата като си тук?

— Каква е ползата като съм там? — Ширън разпери ръце в комично смирение. — Работата на психолога в Скривалището не струва дори колкото солта, която изяждам там. Те имат нужда от енергични, силни мъже, от здрави жени, които могат да раждат деца. А аз?! Аз съм с около петдесет килограма по-тежък, за да се присламча към активните мъже, а и в раждането на деца никак не ме бива. Та защо да ги обременявам с още едно гладно гърло? Тук се чувствам по-добре.

— Какво всъщност е Скривалището, сър? — запита веднага Теримън.

Шийрън изглежда едва сега забеляза журналиста, огледа го присвил вежди и издул дебелиите си бузи:

— А кой всъщност сте Вие, червенокосият?

Ътън стисна устни, а после процеди мрачно:

— Това е Теримън 762, вестникар. Предполагам, че си чувал за него.

Журналистът протегна ръка:

— А Вие сте, разбира се, Шийрън 501 от Университета в Саро. Чувал съм за Вас — след което повтори въпроса си. — Какво всъщност е Скривалището, сър?

— Ами — поде Шийрън, — ние успяхме да убедим немалко хора в правотата на нашите предвиждания за... ъ-ъ-ъ... да го кажа по-ефектно... за приближаването на гибелния ден. Та тези хора взеха някои необходими мерки. Сред тях са предимно семействата на някои членове от персонала на Обсерваторията, от факултета към Университета в Саро. Има и немалко семейства отвън. Наброяват всичко около триста човека, но три четвърти от тях са жени и деца.

— Разбирам! Те ще трябва да се крият там, където Тъмната и ъ-ъ-ъ... Звездите няма да могат да им причинят нищо лошо. А после да излязат, след като останалата част от света... бум и я няма.

— Ако могат. Няма да е лесно. С цялото обезумяло човечество, с обхванатите от пожарища големи градове... обстановката няма да благоприятства оцеляването им. Но те имат храна, вода, укритие и оръжия...

— Те имат много повече — обади се Ътън. — Те имат всичките ни записки, с изключение на данните, които ще съберем днес. Тези записки ще означават всичко за следващия цикъл, точно *те* трябва да оцелеят. Останалото може и да се опропасти.

Теримън изумен подсвирна тихо и продължително. После седна и остана замислен няколко минути. Междувременно мъжете около масата бяха извадили мини-шах и започнаха партия за шестима. Играеха бързо, в пълна тишина. Очите на всички бяха приковани като хипнотизирани в дъската. Теримън ги наблюдава известно време съсредоточено, после се изправи и се приближи до Ътън, който седеше встрани от групата и разговаряше шепнешком с Шийрън.

— Чуйте ме — заговори им журналистът, — хайде да отидем някъде, където няма да пречим на момчетата. Искам да Ви попитам за някои неща.

Старият астроном се намръщи в отговор, но Шийрън изчурулика весело:

— Непременно. Приятно ще ми е да си поприказваме. Винаги ми е приятно. Ътън ми разказваше какви са Вашите представи за световната реакция в случай, че предвижданията ни се провалят... и аз съм съгласен с Вас. Между другото следя Вашата рубрика, не пропускам нито една. И общо взето харесвам възгледи Ви.

— Моля те, Шийрън — изръмжа Ътън.

— Какво? Добре де. Отиваме в съседната стая. Пък и там има по-меки столове.

В съседната стая наистина имаше по-меки столове. Имаше също така плътни, червени пердета на прозорците и килим в кафяво-червена разцветка. На фона на процеждащата се вътре червеникавооранжева светлина от Бета, в стаята натежаваше усещането за изсъхнала кръв навсякъде, където попадаха погледите им.

Теримън потръпна от гледката:

— Знаете ли, бих дал десет кредита за прилична доза бяла светлина само за една секунда. Де да бяха на небето Гама и Делта.

— Какви са вашите въпроси? — запита Ътън. — Моля да не забравяте, че времето ни е ограничено. След малко повече от час и петнайсет минути се качваме на горния етаж и после няма да има време за приказки.

— Ами добре, моля — Теримън се облегна и скръсти ръце на гърдите си. — Вие тук всичките изглеждате така сериозно запалени по „предстоящото събитие“, че започвам да Ви вярвам. Имате ли нещо против да ми обясните за какво е всичко това?

— Да не искате да ми кажете — избухна Ътън, — седейки ей така тук, че сипете по наш адрес подигравки вече толкова време и дори не сте разбрали какво се опитваме да Ви втълпим?

— Не съм чак толкова зле, сър — усмихна се добродушно журналистът. — Схванах основната идея: Вие твърдите, че след няколко часа целият свят ще потъне в мрак и, че цялото човечество ще полудее. Онова, което искам да чуя, е научното обяснение на процеса.

— Не, ти не искаш да го знаеш. Не искаш да го знаеш — намеси се Шийрън. — Ако питаш Ътън, да речем, че изобщо е в настроение да ти отговори, той ще ти извади сума ти книжа с цифри и томове с таблици. От тая бъркотия няма да проумееш нищо. А ако питаш мен, аз мога да ти представя случая простичко, с няколко думи.

— Добре. Питам теб.

— Тогава първо бих искал да пийна нещо — Шийрън потри ръце и погледна Ътън.

— Вода? — изсумтя старецът.

— Не се прави на глупак!

— Ти не се прави на глупак. Никакъв алкохол днес. Колко му е да напиеш хората ми. Не мога да позволя да ги изкушаваш.

Психологът изръмжа недоволен. После се обърна към Теримън, впи острия си поглед в него и заговори:

— Ти знаеш, разбира се, че историята на цивилизацията на Лагош има цикличен характер... подчертавам „цикличен“!

— Зная, че така е според сегашната археологическа теория — отговори предпазливо Теримън. — Приема ли се това за факт?

— Напълно. През този век теорията бе като цяло потвърдена. Този цикличен характер е... или по-скоро беше... една от най-големите

загадки. Ние имаме данни за редица цивилизации, девет от тях са безспорни, а изследванията сочат, че съществуват и други. Всички те са достигали в развитието до нашите висоти, но всички без изключение са били разрушавани от пожари в най-високата точка на своята култура.

Никой не може да каже защо е ставало така. Всички центрове на културата са били унищожавани от пожарите напълно, без да остане и следа от причините.

— При тях не е ли имало каменен век като при нас? — Теримън слушаше внимателно.

— Вероятно е имало, но досега на практика за него не се знае нищо, с изключение на това, че хората от тази ера са били малко по-интелигентни от човекоподобните маймуни. Така че не си струва да го имаме предвид.

— Разбирам. Продължавайте!

— Има разни обяснения за тези повтарящи се катастрофи, всичките малко или повече са от рода на фантастиката. Едни твърдят, че причината е в периодични огнени дъждове; според други тя е в прекалената близост на Лагош с някое слънце; някои пък разтягат още по-големи дивотии. Но има една теория, много по-различна от останалите, която преминава от един век в друг.

— Зная. Имаш предвид онзи мит за „Звездите“ от Култистката *Книга на откровенията*.

— Точно така — остана доволен Шийрън. — Култистите казват, че на всеки две хиляди и петдесет години Лагош навлиза в голяма кухня, затова всичките слънца изчезват и настъпва *пълен мрак над целия свят*! И тогава, според тях, се появяват така наречените Звезди, които лишават хората от душите им и ги оставят без разум, като зверове, за да разрушат после самите те собствената си цивилизация. Разбира се, те смесват всичко това с много религиозно-мистични представи, но основната идея е тази.

Шийрън замълча за малко и си пое дълбоко дъх:

— И сега стигаме до Теорията за Универсалната Гравитация.

Психологът наблегна на първите букви от термина, които отекнаха в стаята, за да стане ясно, че за него те дори звучат като главни букви... В този миг Ътън се извърна от прозореца, изсумтя шумно и напусна с тежки, бързи стъпки стаята.

Двамата го проследиха с поглед, а Теримън запита:

— Какво има?

— Нищо особено — отговори спокойно психологът. Двама от хората ни трябваше да дойдат още преди няколко часа, но никакви ги няма. Той е като с вързани ръце, защото всички специалисти, с изключение на най-необходимите хора, са в Скривалището.

— Нали не вярваш двамата да са дезертирали?

— Кой? Фаро и Иймът ли? В никакъв случай. Макар че ако не се върнат до един час, може и да стане доста неприятно — Шийрън скочи изведнъж и очите му светнаха. — Както и да е, след като Ътън го няма...

Психологът се приближи на пръсти до най-близкия прозорец, приклепна и извади от нишата под рамката бутилка с червена течност, която избълбука изкусително, когато мъжът я разклати.

— Мисля, че Ътън не знае за нея — отбеляза той, връщайки се чевръсто край масата. — Моля! Имаме само една чаша, така че ти като гост можеш да я вземеш. Аз ще пия от бутилката — след което напълни фината чаша изключително внимателно.

Теримън се понадигна, готов да протестира, но Шийрън го стрелна с очи:

— Уважавай по-старите от тебе, млади човече.

— Карай тогава, стари мошенико — журналистът седна отново, лицето му се изкриви от мъчителна гримаса.

Адамовата ябълка на психолога подскачаше, докато той надигаше все по-високо и по-високо бутилката. След малко изсумтя доволен, примлясна и вече можеше да подеме отново разказа си:

— Но какво знаеш ти за гравитацията?

— Нищо, освен че е съвсем скорошна разработка, която още не е завършена. Известно ми е също колко сложно е това понятие, дотолкова, че само дванайсет мъже на Лагош са в състояние да го проумеят.

— Ха! Глупости! Празни приказки! Аз мога да ти обясня смисъла му само в едно изречение. Законът за Универсалната Гравитация гласи, че между всички тела във Вселената съществуват сили на привличане и че величината на такава сила между които да са две тела е пропорционална на произведението от масите им, разделена на квадрата от разстоянието между тях.

— Това ли е всичко?

— Напълно достатъчно! Необходими са били четиристотин години, за да се стигне до това едничко изречение.

— Защо толкова много? По начина, по който ти го обясни, звучи доста лесно.

— Защото великите закони не се предугаждат от проблясъците на вдъхновението, каквото и да си мислиш. Обикновено са нужни съвместните усилия на цял един свят от учени векове наред. След като Дженови 41 открил, че Лагош се върти около слънцето Алфа, а не обратното — а това станало преди четиристотин години, — астрономите не са спирали да работят здравата. Всички движения на шестте слънца били регистрирани, анализирани и изследвани. Появявали се теория след теория, които били проверявани отново и отново, променяни и отхвърляни, съживявани отново и преобразявани. Дяволски била трудна тази работа.

Теримън кимна замислено и протегна чашата си за още малко от питието. Шийрън неохотно позволи на няколко рубинени капки да напуснат бутилката.

— Преди двайсет години — продължи психологът, след като накваси и собственото си гърло — най-после се доказа, че Законът за Универсалната Гравитация обяснява точно орбиталното движение на шестте слънца. Това беше огромен успех.

Шийрън стана и се отправи към прозореца, все още стискайки бутилката.

— И сега стигаме до същността на въпроса. През последните десет години движенията на Лагош около Алфа бяха изчислени в зависимост от гравитацията и се оказа, че *тя не съответства на наблюдаваната орбита*, дори и ако бъдат взети предвид всички смущения, предизвикани от останалите слънца. Или законът е невалиден, или действа някакъв друг, още неизвестен фактор.

Теримън застана до Шийрън край прозореца и погледът му се плъзна по гористите склонове към островърхите покриви на град Саро, които проблясваха кървавочервени на хоризонта. Журналистът усети как чувството на несигурност започна да набъбва в него след като отправи бърз поглед към Бета. Кръвнишки червеното ѝ око — дребно и зло — го гледаше злокобно от зенита си.

— Карайте нататък, сър — тихо каза Теримън.

— Астрономите се лутаха години наред, всяка поредна теория бе по-незащитима от предишната... докато Ътън не го осени идеята да се обърне към Култа. Главният в Култа, Сор 5, имаше достъп до някои данни, които опростяваха значително проблема. Ътън се залови за работа, тръгна по нова следа.

Ами ако има друго несветещо планетарно тяло като Лагош? Ако има, както ти е известно, то би трябвало да свети единствено с отразена светлина, а ако е изградено от синкави скали, каквито са в по-голямата си част скалите на Лагош, тогава в червения простор непрекъснатото сияние на слънцата би направило това тяло невидимо — би го затъмнило напълно.

— Каква нелепа идея! — Теримън чак подсвирна от удивление.

— Това ти звучи нелепо? Ами чуй тогава друго: да допуснем, че това тяло се върти около Лагош на такова разстояние, на такава орбита и има такава маса, че неговото привличане отговаря точно на отклонението на Лагош от собствената му орбита... знаеш ли какво ще стане?

Журналистът поклати глава в знак на отрицание.

— Ами понякога това невидимо тяло ще попада на пътя на някое слънце — Шийрън пресуши най-последе бутилката.

— Предполагам, че така става — реагира веднага Теримън.

— Да! Но в неговата плоскост на въртене се намира едно единствено слънце — психологът посочи енергично с палец смалилото се слънце — Бета! И както бе доказано, затъмнение има само тогава, когато подреждането на Слънцата е такова, че Бета остава сама в своето полукълбо, в най-отдалечената си точка. А междувременно Луната се намира на минимално разстояние от Лагош. Неизбежното затъмнение, предизвикано от луна с диаметър, който е приблизително седем пъти по-голям от диаметъра на Бета, ще обхване цялата ни планета и ще продължи повече от половин ден. И като резултат нито едно кътче от Лагош няма да избегне пагубните последствия. *Такова затъмнение се случва веднъж на две хиляди и четирист и девет години.*

— Значи това е моята история? — лицето на Теримън се бе удължило в безизразна маска.

— От началото до края — кимна в знак на потвърждение психологът. — Първо — затъмнението... което ще започне след

четиридесет и пет минути... после — пълен Мрак и, може би, онези мистериозни Звезди... след това — лудост и край на цикъла.

Шийрън се замисли за миг-два:

— Ние загубихме два месеца... ние от Обсерваторията... то не бе достатъчно, за да убедим Лагош в опасността. Вероятно и две столетия нямаше да ни стигнат. Но нашите записки са в Скривалището. Днес ще направим снимки на затъмнението. Следващият цикъл ще *поеме* пътя си с истината и когато дойде *следващото* затъмнение, човечеството най-после ще е готово за него. Помисли и за това, то също е част от твоята история.

Лек вятър надипли завесите на прозореца, когато Теримън го отвори и се наведе навън. Усети студените му повеи в косите си, докато наблюдаваше отблясъците на яркочервения залез по ръката си. И изведнъж възропта:

— Какво толкова има в Мрака, че ще подлуди *мен*?

Шийрън се усмихна сам на себе си, въртейки безцелно празната бутилка в ръка.

— Изпитвал ли си някога силата на Мрака, млади човече?

Журналистът се облегна на стената и се замисли:

— Не. Не съм. Но зная какво представлява. Просто... ъ-ъ-ъ... — той направи няколко неопределени движения с пръсти, после лицето му се оживи: — Просто няма светлина. Като в пещера.

— Някога влизал ли си в пещера?

— В *пещера*? Не, разбира се.

— Така си и мислех. Аз направих такъв опит миналата седмица... исках да разбера като как е на тъмно... но излязох бързо-бързо. Влизах навътре, докато отворът на пещерата се سماляваше до светеща точица, навсякъде другаде — тъмнина. Никога не съм допускал, че човек с моето туловище е способен да бяга толкова бързо.

— Ами колкото до това — присви устни журналистът, — смятам, че аз не бих избягал.

Психологът оглеждаше младия мъж с досада, изписана недвусмислено на лицето му.

— Ей, друже, не казвай голяма дума! Ха дръпни завесите докрай, де!

Онзи го изглежда изненадан и каза:

— Защо? Когато на небето имаше четири или пет слънца, може би щеше да ни се прииска да намалим малко притока на светлина, но сега тя дори не е достатъчна.

— Там е работата. Дръпни пердето, после ела и седни тук.

— Добре — Теримън посегна към пискюла и дръпна завесата. Червената материя се плъзна по целия прозорец, месинговите халкички изсвистяха по релсата и над стаята надвисна мъглявочервена сянка.

Стъпките на Теримън отекнаха глухо в тишината, когато той се отправи към масата, но заглъхнаха наскоро.

— Не Ви виждам, сър — прошепна журналистът.

— Ориентирай се пипнешком — нареди Шийрън.

— Но аз не Ви виждам, сър. Не виждам нищо — журналистът дишаше тежко, но получи в отговор само едно мрачно:

— А какво очакваше? Ела и седни!

Чуха се отново колебливи, бавно приближаващи се стъпки. Ръцете му опипаха шумно стола. Теримън бе останал без глас:

— Тук съм. Чувствам се... м-м-м... много добре.

— Хареса ти, нали?

— Н-не. Направо е кошмарно. Стените сякаш... — младият мъж замълча за миг, — сякаш се приближаваха и щяха да ме притиснат. Все ми се искаше да ги отблъсна. Но съвсем не *полудявам*! Всъщност усещането не е толкова лошо, колкото мислех.

— Добре. Дръпни пак пердето.

Прозвучаха отново колебливите стъпки в мрака, шумоленето на завесите, когато Теримън ги опипваше, за да открие пискюла и най-накрая триумфалното обратно плъзгане на пердетата. Червената светлина заля стаята и Теримън с радостен вик вдигна очи към слънцето.

Шийрън избърса потта от челото си с опакото на ръката и каза разтереперан:

— А това беше само една тъмна стая!

— Поносимо е — въздъхна с облекчение журналистът.

— Да. Една тъмна стая се понася. Но ти ходи ли преди две години на Централното изложение в Джонгълър?

— Не, така стана, че не успях да отида. Шест хиляди мили са прекалено дълъг път, дори за тази изложба.

— А аз взех, че отидох. Спомняш ли си приказките за „Тунела на Тайните“, който счупи всички рекорди за забавления... по време на първия месец?

— Да. Нямаше ли някаква врява по този повод?

— Малко нещо. Всичко бързо бе потулено. Знаеш ли, този „Тунел на Тайните“ беше дълъг цяла миля... без никакво осветление. Качваш се на една малка отворена кола и петнайсет минути се друсаш през Мрака. Много популярен беше... докато работеше.

— Популярен ли?

— Ами да. Много е възбуждащо да те плашат, *когато това е част от играта*. Бебетата имат вроден страх от три неща: от силен шум, от падане и от липса на светлина. Затова се смята за толкова забавно да връхлетиш изневиделица върху някого и да изкрещиш „У-у-у!“ Затова е така приятно да караш скейтборд. И точно затова този „Тунел на Тайните“ започна с огромни печалби. Хората излизаха от тази Тъма разтеперани, останали без дъх, полумъртви от страх, но продължаваха да си дават парите, за да влязат.

— Чакай, чакай, сега си спомних. Някои хора умряха там, нали. Слуховете се разнесоха след като го затвориха.

— Бум! Двама или трима мъртъвци — изсумтя тежко психологът. — Но това бе нищо! Платиха на семействата на мъртвите и убедиха градския съвет в Джонгълър да си затвори очите. В края на краищата, казаха те, щом като хора със слаби сърца искат да преминат през тунела, то си е за тяхна сметка... пък и грешката няма да се повтори. И така, сложиха един лекар в първото фоайе и изискваха всеки клиент да бъде прегледан преди да влезе в колата. Така продажбата на билети дори се *увеличи*.

— А после?

— Имаше и нещо друго. Някои хора излизаха от тунела, но по вида им не личеше да има нещо нередно, освен това, че те отказваха да влизат в сгради... каквито и да са сгради. Дворци, резиденции, апартаменти, жилищни домове, вили, хижи, колиби, навеси, палатки.

— Искаш да кажеш, че са отказвали да влизат в тях, за да останат на открито? — Теримън го гледаше смаян. — А къде спяха?

— Под небето.

— Трябвало е да ги *принудят* да влязат.

— О, принуждаваха ги, принуждаваха ги. Тогава тези хора изпадаха в ужасна хистерия и правеха всичко възможно, за да си разбият главите в най-близката стена. Вкарваха ли ги в някоя сграда, бе непосилно да ги задържат вътре без усмирителна риза или огромна доза успокоително.

— Трябва да са били луди.

— Точно такива бяха. На всеки десет човека един, който бе преминал през този тунел, излизаше с помрачен разсъдък. Поискаха помощ от психолозите и ние направихме единственото възможно нещо: затворихме изложението — разпери безпомощно ръце Шийрън.

— Какво им беше на тези хора? — запита накрая журналистът.

— В основни линии същото, каквото изпитваше ти, когато си мислеше, че стените на стаята се сгромолясват върху тебе в тъмнината. За инстинктивния страх на хората от липсата на светлина си има психологически термин. Ние го наричаме „клаустрофобия“, защото отсъствието на светлина е свързано винаги със затворени пространства, така страхът от едното е страх и от другото. Разбираш ли?

— Ами онези хора от тунела?

— Онези хора от тунела бяха нещастници, чиято психика не е била достатъчно гъвкава, за да преодолее обзелата ги клаустрофобия от Мрака. Петнайсет минути без светлина е много време. Ти остана така две-три минути, но съм сигурен, че се разстрои доста.

Хората от тунела получиха така наречената „клаустрофобна фиксация“. Техният подсъзнателен страх от Мрака и затворените пространства бе кристализирал и станал активен, а доколкото можахме да определим — дори постоянен. Ето какво са способни да причинят петнайсет минути престой на тъмно.

Настъпи продължително мълчание. По челото на Теримън започнаха бавно да се очертават все повече и повече бръчки:

— Не вярвам да е толкова страшно.

— Имаш предвид, че не ти се иска да вярваш — солна се Шийрън. — Страх те е да повярваш. Погледни през прозореца!

Теримън се подчини и психологът продължи веднага:

— Представи си Мрака... той е навсякъде. Докъдето стига погледът ти светлинка няма. Къщите, дърветата, полята, земята,

небето... всичко е черно! И като капак — Звезди — каквото и да са те. Можеш ли да си представиш тази картина?

— Да, мога — заяви Теримън рязко.

— Лъжеш! — психологът стовари юмрук по масата с неочаквана ярост. — Не можеш. Твоето съзнание не е пригодно за такава представа, както не е способно да си представи безкрая или вечността. Ти можеш само да говориш за тях. Една частичка от реалността те обърква, а какво ще стане когато започнат да се сипят истинските бедствия? Мозъкът ти ще се сблъска с феномен, който е извън обсега на неговите възможности за разбиране. Тогава ти ще полудееш напълно и безвъзвратно! Няма никакво съмнение!

Психологът помълча известно време и добави тъжно:

— Още няколко хилядолетия болезнена борба отиват на вятъра. Утре на цялата планета няма да остане и един непокътнат град.

— Този извод не става за следствие от казаното дотук — Теримън си възвърна до известна степен равновесието. — Аз все още не вярвам, че е възможно да полудея, защото на небето няма слънце... но дори и да полудея, както и всички останали хора, по какъв начин това ще унищожи градовете? Да не би ние да ги разрушим?

— Ако ти се намираше в Тъмнина, какво щеше да ти се иска най-много? — Шийрън бе ядосан. — Кое щеше да е онова нещо, за което щеше да крещи всеки твой инстинкт? Светлина, по дяволите, светлина!

— И какво?

— А как би получил светлина?

— Не знам — реагира без да мисли Теримън.

— Какъв е единственият начин за получаване на светлина при липсата на слънце?

— Откъде да зная?

Двамата стояха настръхнали един срещу друг, носовете им почти се опираха.

— Запалваш нещо, господине — изрече Шийрън. — Виждал ли си някога горски пожар? Бил ли си някога на лагер на открито, готвил ли си някога месо на огън от дърва? Знаеш, че горящите дървета не дават само топлина. Те дават и светлина, хората го знаят. А когато настъпи мрак, те искат светлина и се *сдобиват* с нея.

— Значи ще палят горите?

— Ще палят каквото докопат. Трябва да имат светлина. Затова ще трябва да запалят нещо, а дървата не са под път и над път... така че ще подпалват каквото имат подръка. Ще имат светлина... и всяко населено място ще бъде обхванато от пламъци!

Мъжете стояха, впили очи един в друг, сякаш всичко бе въпрос на надмощие на волята. След известно време Теримън се отдръпна безмълвно. Дишаше тежко, въздухът в гърлото му къркореше. До съзнанието му не достигаше внезапната суматоха, която се чуваше от съседната стая, иззад затворената врата.

Шийрън заговори с усилие, стараяше се да придаде на думите си значение:

— Мисля, че дочух гласа на Иймот. Вероятно той и Фаро са вече тук. Хайде да отидем да видим какво ги е забавило.

— Защо не! — измърмори Теримън, пое дълбоко въздух и явно се окопити. Напрежението спадна.

В стаята цареше невъобразим шум. Членовете на екипа на Обсерваторията се бяха скупчили около двама млади мъже, които сваляха космическите си костюми и парираха засипващите ги от всички страни въпроси.

Ътън си проправи път през скупчените хора и стрелна разгневен лицата на новодошлите:

— Съзнавате ли, че остава по-малко от половин час до фаталния срок? Къде бяхте?

Фаро 24 се настани на един стол и разтри ръцете си. Страните му бяха червени от студа.

— Иймот и аз току-що завършихме един наш замисъл, малко налудничав експеримент. Опитавме се да разберем дали бихме могли да създадем обстановка, чрез която да наподобим резултата от появата на Мрака и Звездите, за да имаме предварителна представа каква ще бъде обстановката.

Думите му предизвикаха объркан шепот сред почти всички мъже, а в очите на Ътън се появи внезапен интерес:

— Не е ставало дума за това преди. Как се решихте на този експеримент?

— Ами идеята ни хрумна отдавна. Разработвахме я в свободното си време. Иймот знаеше една малка едноетажна къща в града, с куполообразен покрив. Мисля, че някога е била използвана за музей. Както и да е, двамата я купихме...

— Откъде намерихте пари? — Тън го прекъсна безцеремонно.

— От банковите си сметки. Струва ни две хиляди кредита — измърмори Иймот 70 и веднага зае отбранителна позиция — Добре де, какво толкова? Утре две хиляди кредита ще бъдат две хиляди късчета хартия. Това е то.

— Ами да — подкрепи го Фаро. — Купихме къщата и я облицовахме отгоре до долу с черно кадифе, за да получим колкото може по-правдоподобен Мрак. После пробихме малки дупчици в тавана и покрива и ги покрихме с метални пластинки, които се отместват едновременно при натискането на едно копче. Не сме вършили всичко сами, наехме дърводелец, електротехник и някои други майстори... парите не бяха от значение. Въпросът бе да получаваме светлина през дупчиците, за да имаме ефект, подобен на ефекта при появата на звездите.

Настъпи тишина, в която никой не смееше и дъх да си поеме. Само Тън отсече начумерено:

— Нямахте право да се залавяте с частни...

— Зная, сър — Фаро изглеждаше засрамен, — но честно казано Иймот и аз мислехме, че експериментът е малко опасен. Ако той наистина успееше, почти бяхме сигурни, че ще полудеем... от всичко, което ни е говорил Шийрън, решихме че е доста вероятно да стане така. Искахме да рискуваме само ние. Осени ни идеята, че ако можем да запазим разума си, би било възможно да придобием имунитет за истинските събития и тогава да подготвим и вас, останалите, по същия начин. Но нищо не се получи...

— Защо? Какво стана?

Иймот се нагърби с отговора:

— Затворихме се вътре и изчакахме очите ни да се приспособят към тъмнината. Обзе ни ужасяващо чувство, защото пълният Мрак те кара да си представяш как стените се сгромолясат върху тебе. Но ние преодоляхме това усещане и натиснахме копчето. Пластинките се отместиха и целият покрив заблестя, осеян от малки, светещи точки.

— После?

— После... нищо. Това бе най-големият удар. Нищо не се случи. Беше просто покрив с дупчици по него и точно така изглеждаше. Опитвахме отново и отново... затова се забавихме... но нямаше никакъв ефект.

В настъпилата оглушителна тишина всички погледи се обърнаха към Шийрън. Той седеше неподвижен, с отворена уста.

Теримън заговори пръв:

— Знаеш какво означава това за цялата теория, която си изградил, Шийрън, нали? — журналистът захихика с облекчение.

Но Шийрън вдигна ръка:

— Чакайте малко. Оставете ме да обмисля случая — после щракна с пръсти и когато вдигна глава, в очите му вече нямаше нито учудване, нито несигурност. — Ами, да, разбира се...

Психологът не се доизказа, защото някъде над тях се чу силно издрънчаване. Бийни скочи и се спусна по стълбата с вик: „Какво става, по дяволите?“

Останалите го последваха.

Всичко стана много бързо.

Щом се озова на покрива, Бийни забеляза от пръв поглед разбитите фотографски плаки и мъжа, който се бе надвесил над тях. В следващия миг се хвърли вбесен върху него и го сграбчи за гърлото в мъртва хватка. Започна дива борба, а когато останалите от екипа се присъединиха, непознатият бе задушен и затрупан под тежестта на шестима разгневени мъже.

Ътън пристигна последен, дишаше тежко:

— Изправете го!

Служителите започнаха да се вдигат неохотно. Непознатият — задъхан, с разкъсани дрехи и насинено чело бе изправен на крака. Имаше къса, светла брада, накъдрена не без доста усилия според претенциозния стил на Култистите.

Ръцете на Бийни се преместиха от гърлото на яката му и здраво го разтърсиха.

— Хайде, плъх, казвай какво търсиш тук. Тези плаки...

— Не търсех *тях* — възрази хладно Култистът. — Случайно стана.

Бийни проследи фанатичния му поглед и изръмжа:

— Значи си търсил самите обективи. Тогава плаките за теб са били щастлива случайност. Ако беше докоснал Щракащата Берта или някой от другите, щеше да умреш в бавни мъки. Но сега... — той замахна с юмрук.

— Стига! Пусни го! — сграбчи го Ътън за ръкава.

Младият техник се поколеба, но отпусна неохотно ръка. Директорът го избута настрани и застана срещу Култиста:

— Ти си Латимър, нали?

Култистът се поклони високомерно и показа символа на бедрото си:

— Аз съм Латимър 25, адютант трети ранг на Негова Светлост Сор 5.

— И ти... — посивелите вежди на Ътън се стрелнаха нагоре — беше с Негова Светлост, когато ме посети миналата седмица, нали?

Латимър се поклони за втори път.

— И какво искаш?

— Нищо, което бихте ми дали по собствено желание.

— Сор 5 те е изпратил, предполагам... или идеята е лично твоя?

— Няма да отговоря на този въпрос.

— Ще има ли и други посетители?

— Няма да отговоря и на този въпрос.

Ътън погледна часовника си навъсен:

— Е, човече, какво е това нещо, което твоят господар иска от мен? Аз изпълних моята част от сделката.

Латимър се усмихна едва-едва, но не каза нищо.

— Аз го помолих — продължи ядосан Ътън — за някои данни, с които само Култът можеше да ме снабди. Бяха ми дадени. За тях благодаря. В замяна обещах да докажа истинността на вярата на Култа.

— Нямаше нужда от доказателство — гордо отвърна натрапникът. — Тя отдавна е доказана в „Книгата на откровенията“.

— За шепата членове на Култа няма нужда от доказателства. Не се преструвай, че не ме разбираш. Аз предложих да представя научно потвърждение на вашите вярвания. И го направих!

— Да, направи го... с лисича хитрост — Латимър присви ожесточено очи, — защото твоето мнимо обяснение подкрепи вярванията ни и в същото време отхвърли изцяло необходимостта от

тях. Ти направи от Мрака и Звездите природен феномен и така промени смисъла на тяхната значимост. Това е богохулство!

— Ако е така, грешката не е моя. Фактите съществуват. Какво можех да направя, освен да ги оповестя?

— Твоите „факти“ са измама и заблуда.

— Как би могъл ти да го знаеш?

— Зная! — отговорът носеше белега от сигурността на абсолютната вяра.

Лицето на директора пламтеше. Бийни зашепна нещо настойчиво, на Ътън му махна да замълчи.

— И какво иска Сор 5 от нас? Предполагам какво: той все още мисли, че като се опитваме да убедим света да вземе мерки срещу заплашващата го лудост, излагаме на риск безброй хора. Успехът не е на наша страна, ако това има значение за него.

— Самият опит причини достатъчна вреда и вашите греховни усилия да се доберете до информация посредством дяволските си инструменти трябва да бъдат спрени. Ние се подчиняваме на волята на Звездите и аз мога само да съжалявам, че моята несръчност ми попречи да разбия на парчета уредите ви.

— Това нямаше да ти бъде от особена полза — отвърна Ътън. — Всичките ни данни, с изключение на тези от преките ни наблюдения, които смятаме да направим сега, са вече на сигурно място, далеч от всякаква възможност да им се навреди — директорът се усмихна, но в усмивката му имаше горчивина. — Както и да е, настоящето ти положение на неуспял крадец и престъпник не се променя.

Ътън се обърна към мъжете зад себе си:

— Някой да се обади на полицията в Саро.

— По дяволите, Ътън, какво ти става — развика се Шийрън. — Няма време за такова нещо — той си проправяше път между мъжете. — Чакай, остави ме да оправя тази работа.

— Сега не е време за твоите маймунджульци, Шийрън — изгледа го навъсен директорът. — Ще бъдеш ли така добър да ме оставиш да се справя, както аз преценя? Точно в тази ситуация ти си съвсем чужд човек и недей да го забравяш.

— Но защо трябва да си създаваме излишни грижи и да викаме полицията — възпротиви се психологът, — затъмнението на Бета е

след минути... този млад човек е готов с удоволствие да даде честната си дума и да остане, без да ни причинява никакви неприятности.

— Нищо подобно няма да направя — отхвърли веднага предложението Култистът. — Имате право да правите с мен каквото пожелаете, но би било честно да ви предупредя, че веднага щом ми се удаде възможност, аз ще довърша онова, за което съм дошъл. Ако разчитате на честната ми дума, по-добре извикайте полиция.

— Ти си решителен човек — усмихна се приятелски Шийрън. — Ами тогава ще ти обясня нещо. Виждаш ли онзи млад мъж до прозореца? Той е силно, яко момче, цар е на юмруците, простоват на всичкото отгоре. Започне ли веднъж затъмнението, няма да има друга работа, освен да те държи под око. А край него ще бъде и аз... доста съм пълен за активен юмручен бой, но все още ме бива да помагам.

— И какво от това? — запита с ледена интонация Латимър.

— Слушай и ще ти кажа. Веднага щом започне затъмнението, Теримън и аз ще те хванем и ще те отведем в малък килер с една врата, на която има огромен катинар, но няма прозорци. Ти ще останеш там по време на цялото затъмнение.

— А после — Латимър си пое ожесточено дъх — няма да има кой да ме освободи. Знам не по-зле от теб какво означава идването на Звездите... знам дори доста по-добре. Като обезумеете всички, няма изгледи да ме освободите. Чака ме задушаване или бавна гладна смърт, нали? Точно това бих могъл да очаквам от група учени. Не ви обещавам нищо. Въпрос на принцип е и няма да го обсъждам повече.

Ътън изглеждаше неспокоен. Помътнелите му очи бяха тревожни:

— Наистина, Шийрън, дали да го...

— Моля те! — психологът нетърпеливо му махна да млъкне. — Не съм си помислял нито за миг, че нещата ще стигнат толкова далеч. Латимър току-що се опита да ни пробута един хитроумен малък блъф, но аз не съм психолог само защото харесвам звученето на тази дума — той се усмихна на Култиста. — Хайде-хайде, не мислиш наистина, че предлагам нещо толкова жестоко като бавна гладна смърт. Драги Латимър, ако те заключа в килера, ти няма да видиш Мрака, няма да видиш Звездите. Не са нужни особени познания за основното верую на Култа, за да проумея, че за теб да бъдеш скрит от Звездите, означава да загубиш безсмъртната си душа. Аз вярвам, че си почтен човек. Ако си

съгласен, ще приема честната ти дума да не правиш по-нататъшни опити за проваляне на работата ни.

Една вена пулсираше бясно на слепоочието на Латимър, а той изглеждаше вгълбен в себе си, когато хрипливо изрече:

— Имаш я! — после изведнъж избухна в гняв. — Но се утешавам при мисълта, че всички вие ще бъдете прокълнати за днешните си деяния — той се завъртя на токове и гордо се отправи с широки крачки към високия трикрак стол до вратата.

— Седни до него, Теримън — кимна Шийрън на журналиста. — Хей, Теримън.

Журналистът не помръдваше. Бе силно пребледнял, дори устните му се бяха обезкървили, но все пак прошепна:

— Гледайте! — пръстът, с който сочеше към небето, трепереше, а гласът му бе сух и дрезгав.

Всички спонтанно ахнаха, когато погледите им се насочиха нагоре и за миг застинаха по местата си без да дишат.

Бета беше нацърбена от едната страна!

Мъничкото късче тъмнина бе може би с големината на нокът, но за хората, приковали очи в него, то имаше силата на Страшния съд. Погледнаха към слънцето само за миг. Последва леко объркване, което продължи по-кратко и от смайването в началото на затъмнението, но веднага отстъпи място на дисциплинираните и бързи действия — всеки един от мъжете се зае с възложената му задача. В решителен момент няма време за емоции. Тези мъже бяха просто учени-изследователи по време на работа. Дори Ътън изчезна нанякъде по своите задължения.

— Първият контакт трябва да е бил преди петнайсет минути — каза прозаично Шийрън. — Малко рано, но почти навреме, като се имат предвид неточните изчисления.

Той се огледа и се приближи на пръсти до Теримън, който продължаваше да гледа през прозореца. Психологът внимателно го отдръпна оттам:

— Ътън е бесен — прошепна Шийрън, — така че стой настрана. Той изпусна първия контакт заради тази разправия с Латимър и ако се изпредиш на пътя му, ще нареди да те изхвърлят през прозореца.

Журналистът кимна набързо и седна. Шийрън се вторачи в него изненадано:

— По дяволите, човече! — възкликна той. — Ти трепериш.

— А? — другият облиза сухите си устни и направи опит да се усмихне. — Не се чувствам много добре, така е.

— Но се владееш, нали? — нещо в погледа на психолога се втвърди.

— Да! — викна Теримън в изблик на негодувание. — Дай ми само възможност, моля те. Наистина не вярвах в тези безсмислици... в подсъзнанието си... до този момент. Дай ми възможност да свикна с мисълта за тях. Ви сте се подготвяли повече от два месеца.

— Тук си прав — отговори замислено Шийрън. — Слушай! Имаш ли семейство — родители, жена, деца?

Теримън поклати глава в знак на отрицание:

— Имаш предвид Скривалището, предполагам. Не, не се безпокой. Имам сестра, но тя е на две хиляди мили оттук. Дори не знам точния ѝ адрес.

— Ами тогава какво ще кажеш за себе си? Разполагаш с достатъчно време, за да стигнеш до там, а те са с един по-малко, откакто ги напуснах. В края на краищата не си необходим тук, би бил чудесно попълнение за тях.

— Смяташ, че умирам от страх, нали? — Теримън го изгледа с досада. — Но разбери, господине, аз съм журналист и съм изпратен тук да направя репортаж. Така и ще направя.

— Разбирам — по лицето на психолога се появи бегла усмивка. — Професионална чест, така ли?

— Можеш и така да го наречеш. Но да знаеш, човече, бих дал дясната си ръка за още една бутилка с онзи огнен сок, дори да е половината от тази, която ти излочи. Ако някой някога е имал нужда от алкохол, то това съм аз.

Теримън замълча. Шийрън го буташе настойчиво:

— Чуваш ли? Слушай!

Младият мъж проследи с поглед движението на брадичката му и видя Култиста. Забравил всичко около себе си, Латимър стоеше с лице към прозореца и в див екстаз напевно си мърмореше нещо.

— Какво приказва? — запита тихо журналистът.

— Цитати от „*Книгата на откровенията*“, пета глава. Стой тихо и слушай, казвам ти! — настоя Шийрън.

Гласът на Култиста се извиси от внезапен изблик на страст:

„И стана така, че в онези дни Слънцето, Бета, оставаше в самотно бдение на небето за все по-дълги периоди след всяко завъртане. Докато настъпи време, когато вместо пълно, то правеше половин завъртане. И остана само — смалено и студено да свети над Лагош.

И хората се събираха по площадите и улиците да обсъждат и да се чудят на видяното, щото странен душевен смут ги бе завладял. Умовете им бяха тревожни, речта им — объркана. Щото душите на хората очакваха идването на Звездите.

И в града Тригон, късно по пладне дойде Вендрет 2 и каза на хората от Тригон: «О, грешници! Като презряхте пътищата на праведността, идва часът на разплатата. Кухината вече се приближава, за да погълне Лагош, да. И всичко, що е в нея!»

И още докато той говореше, отвърстието на Кухината от Мрак обхвана края на Бета, така щото за целия Лагош тя се скри от погледите. Силни бяха воплите на хората, когато тя изчезна и голям бе душевният им страх, дето ги обзе.

И стана тъй — Мракът на Кухината падна върху Лагош и нямаше никаква светлина по цялата повърхност на Лагош. Хората бяха съвсем като ослепели, щото никой не можеше да види съседа си, макар да усещаше дъха му върху лицето си.

И в тази тъма се появиха Звездите, безбройни и с такава смайваща красота, щото дори листата на дърветата ахнаха от учудване.

Тогава душите на хората се отделиха от тях и изоставените им тела се преобрази в същи зверове; да, толкова жестоки и диви; тъй бродеха с диви викове из почернелите улици в градовете на Лагош.

И после Звездите пратиха долу Небесния пламък, и щом паднеше той в градовете на Лагош, те биваха изпепелени докрай. Така щото от човека и от творенията на човека не остана нищо.

И тогава...

В тона на Латимър внезапно се прокраднаха нови нотки. Очите му не трепнаха, но той бе усетил внимателните погледи на другите двама върху себе си. Тогава с лекота, дори без да си поеме дъх, той промени тембъра на гласа си и речта му започна да се лее по-плавно.

Теримън се изуми. Думите сякаш му бяха познати, но смисълът им му убягваше. Неуловима промяна в произношението, незначителна

промяна за подчертаване на гласните — нищо повече, но разказът на Латимър стана напълно неразбираем.

— Премина на някакъв език от древен цикъл — усмихна се Шийрън лукаво. — Вероятно от традиционния им втори цикъл. Това е езикът, на който е написана „*Книгата на откровенията*“.

— Няма значение. Чух достатъчно — Теримън отдръпна стола и приглади косите си назад. Ръцете му вече не трепереха. — Чувствам се много по-добре сега.

— Наистина ли? — Шийрън бе малко изненадан.

— Мога да го кажа. Само допреди миг изпитвах ужасяващ страх. Твоите приказки за гравитацията, това, че видях с очите си началото на затъмнението ме довършиха. Но такова нещо — той посочи с палец презрително Култиста, — *това* е от онзи род неща, които ми разправяше някога моята бавачка. Надсмивах се на такива небивалици през целия си живот. Няма да им позволя да ме уплашат сега.

Журналистът си пое дълбоко дъх и продължи оживено:

— Но, ако искам да си запазя доброто състояние, ще трябва да седна с гръб към прозореца.

— Да, но не е зле да говориш по-тихо — предупреди го Шийрън. — Тъгн току-що измъкна глава от онази кутия, с която изследва нещо, и ти хвърли убийствен поглед.

— Бях забравил за стареца! — Теримън направи гримаса и старателно обърна стола си с облегалката към прозореца. После хвърли през рамо поглед, пълен с отвращение и каза. — Дойде ми наум, че би трябвало да има някакъв имунитет срещу тази звездна лудост.

Психологът не отговори веднага. Бета беше вече преминала зенита си. Квадратчето кървава слънчева светлина, което се очертаваше на пода от прозореца, се бе настанило върху коленете на Шийрън. Той се вгледа замислен в мътния му цвят, после се наведе и погледна косо към самото слънце.

Черното петно се бе увеличило, то покриваше една трета от Бета. Психологът потръпна и когато се изправи отново, румените му страни бяха загубили част от цвета си.

С почти извинителна усмивка той също обърна стола си:

— Навярно около два милиона души в Саро в този момент се опитват да се присъединят към Култа за грандиозното му

възраждане... — после иронично добави — За един час Култът ще се намира в невиджан подем. Вярвам, че ще се възползват максимално от него. А за какво говореше ти?

— Питам се нещо: как Култистите успяват да запазят „*Книгата на откровенията*“ от цикъл в цикъл и преди всичко как е била написана. Трябва да съществува някакъв имунитет, защото, ако всички полудяват, кой би оцелял, за да напише книгата?

— Ами ето какво, млади човече — Шийрън го изглежда печално, — отговор на очевидци няма. Но пък имаме някои доста добри предположения за онова, което се е случило. Разбираш ли, има три вида хора, които могат да останат относително незасегнати. Първо, малцината, които изобщо не са виждали Звездите: сериозно възпрепятстваните или онези, които се напиват до забрава в началото на затъмнението и така си остават до края. Тях ги изключваме... защото не са истински очевидци.

После има деца под шест години, за които светът като цяло е свършено нов и непознат, за да бъдат чак толкова наплашени от Звезди и Мрак. Такива феномени за тях са просто нещо ново в един удивителен свят. Допускаш го, нали?

— Предполагам, че е така — кимна колебливо другият.

— Накрая са онези, чийто разум е прекалено примитивно устроен, за да бъдат изцяло извадени от равновесие. Безчувствените трудно могат да бъдат впечатлени — такива хора като някои от нашите по-стари, съсипани от работа селяни. Е, децата биха имали смътни спомени, които в съчетание с обърканото, несвързано бръцоловене на малоумните, формират „*Книгата на откровенията*“.

Естествено, първоначално книгата се е основавала на твърденията на почти неграмотни хора, за да бъдат историци — децата и слабоумните — и вероятно е редактирана и прередактирана през циклите.

— Допускаш ли — прекъсна го Теримън, — че са я пренасяли през циклите по начина, по който ние смятаме да съхраним тайната на гравитацията?

— Може би — присви рамене равнодушно Шийрън, — но не е важен точно методът им. Правят го по някакъв начин. Това, което исках да кажа, е, че книгата не би могла да бъде друго, освен повествование за редица изопачени събития, дори и да се основава на

факти. Например спомняш ли си експеримента с дупките на покрива, който Фаро и Иймот са провели... този, дето не успя?

— Да.

— Знаеш ли защо не... — психологът млъкна изведнъж и се надигна разтревожен, защото Ътън се приближаваше с вкаменено от ужас лице. — *Какво се е случило?*

Директорът го дръпна настрана и Шийрън усети несъзнателното помръдване на пръстите му върху лакътя си.

— Не викай! — проговори тихо Ътън. Гласът му бе натежал от умора. — Току-що разговарях със Скривалището по нашата линия.

— В опасност ли са? — прекъсна го психологът нетърпеливо.

— Не *те* — директорът наблегна на местоимението. — Запечатали са се преди малко и имат намерение да останат така до други ден. Те са в безопасност. Но *градът*, Шийрън... там е касапница. Не можеш да си представиш... — нямаше сили да говори.

— Е? — изстреля Шийрън нетърпеливо. — Какво от това? Ще стане и по-лошо. Защо си се разтреперал? — но после запита подозрително. — Как си?

От очите на директора изхвърчаха гневни искри при този намек, но бързо угаснаха, надделя отново тревогата му:

— Ти не разбираш. Култистите са се надигнали. Подстрекават хората да щурмуват Обсерваторията... обещаваат им незабавно опрощаване на греховете, спасение, всичко им обещава! Какво да правим, Шийрън?

Другият сведе глава и известно време се взира във върховете на обувките си. Започна да потупва брадичката си с кокалчетата на пръстите си, накрая вдигна поглед и отсече твърдо:

— Да правим ли? Какво има толкова да правим? Съвсем нищо. Знаят ли хората за това?

— Не, в никакъв случай!

— Чудесно! Не им казвай. Колко остава до пълното затъмнение?

— По-малко от час.

— Няма какво да му мислим, трябва да рискуваме. Ще ни е нужно доста време, за да съберем една солидна група хора, а още повече време ще отиде, за да ги доведем тук. Ние сме на цели пет мили от града...

Погледът му се плъзна през прозореца към хълмовете, където парцелите обработваема земя отстъпваха пред редиците от бели къщи в предградията; спусна се към големия град с неясни очертания на хоризонта... едно мъгляво петно в намаляващото сияние на Бета.

— Това ще отнеме време — повтори Шийрън, без да откъсва очи от гледката. — Продължавайте да работите и се молете затъмнението да ни споходи преди Култистите.

Бета изглеждаше като разрязана наполовина. Линията на деление очертаваше слаба вдлъбнатина във все още ярката част на Слънцето. Приличаше на гигантски клепач, който се спуска над светлината на един свят.

За Шийрън слабите шумове в стаята изведнъж заглъхнаха и той съзнаваше единствено заглушаващата тишина на полята. Като че ли дори насекомите бяха онемели от страх. И всичко се носеше в мъгла.

След няколко мига психологът подскочи стреснат, защото Теримън извика почти в ухото му:

— Нещо нередно ли има?

— А? Ъ-ъ-ъ... не. Върни се на стола си. Пречим.

Двамата бързо и безшумно се настаниха отново в ъгъла, но психологът се умълча. След време разхлаби яката си, раздвижи гръбнака си напред-назад, но явно не усети облекчение. После изненадващо вдигна поглед към младия мъж:

— Имаш ли някакви затруднения с дишането?

Журналистът отвори широко очи и направи няколко дълбоки вдишвания.

— Не. Защо?

— Предполагам, че е от продължителното виране през прозореца. Здрачаването ми действа зле. Затрудненото дишане е един от първите признаци за пристъп на клаустрофобия.

Теримън отново си пое дълбоко въздух:

— А на мен ми няма нищо засега. Я виж, тук има още един от персонала.

Бийни бе разположил едрата си фигура между светлината и двойката в ъгъла. Шийрън го изгледа с тревога.

— Здравсти, Бийни!

Астрономът прехвърли тежестта на тялото си от единия на другия крак и стеснително се усмихна:

— Нали нямате нищо против, ако седна за малко и взема участие в разговора? Апаратите ми са заредени, нямам какво да правя до пълното затъмнение — той замълча и хвърли едно око на Култиста, който преди петнайсет минути бе извадил малка, подвързана с кожа книжка от ръкава си и оттогава съсредоточено се ровеше в нея. — Този плъх не причинява неприятности, нали?

Шийрън поклати глава в знак на отрицание. Бе изпънал раменете си назад и сега цялото му внимание се съсредоточаваше в усилията да диша равномерно.

— Имаш ли някакви затруднения с дишането, Бийни? — запита психологът.

Астрономът на свой ред пое въздух:

— Не ми се струва задушно.

— Пристъп на клаустрофобия — обясни извинително Шийрън.

— Ох! С мен е по-различно. Имам чувството, че очите ми са обърнати към вътрешностите ми. Всичко е като в мъгла... ами не се вижда ясно. А е и студено.

— О, студено е, да. Усещането ти не е илюзорно — чертите на Теримън се изкривиха от гримасата. — Сякаш съм транспортирал пръстите на краката си от единия до другия край на страната в хладилна камера.

— Онова, от което имаме нужда — намеси се Шийрън, — е да насочим вниманието си към други неща. Теримън, преди малко ти разказвах защо експериментът на Фар с дупките на покрива не е довел до нищо.

— Тъкмо беше започнал — журналистът прегърна едното си коляно с две ръце и подпря брадичката си на него.

— Ами тъкмо се канех да ти кажа, че тях ги е подвело буквалното възприемане на „*Книгата на откровенията*“. Навярно няма никакъв смисъл да приписваме на Звездите голямо значение от гледна точка на физиката. Възможно е при пълен Мрак съзнанието да изпитва абсолютната необходимост да създава светлина. Съществува вероятност Звездите да са всъщност само тази илюзия за светлина.

— С други думи — прекъсна го Теримън, — искаш да кажеш, че Звездите са резултат от лудостта, а не една от причините? Тогава за какво са необходими снимките на Бийни?

— За да потвърдят илюзията, може би; или да докажат обратното... Знам ли? И все пак...

Бийни бе придърпал стола си по-близко и лицето му издаваше внезапно обзелия го ентусиазъм:

— Слушайте, радвам се, че двамата засегнахте този въпрос — той присви очи и вдигна палец, за да прикове вниманието им — Мислил съм за тези Звезди и ми хрумна нещо наистина хубаво. Разбира се, то е само като пияната по гребените на вълните. Аз не се опитвам да го предложа сериозно, но смятам, че е интересно. Искате ли да чуете?

Като че ли още не беше готов за разказа си, но Шийрън се облегна на стола си и го окуражи:

— Давай! Слушам те.

— Ами да допуснем, че има и други слънца във Вселената — Бийни замълча за миг засрамен. — Имам предвид слънца, които са толкова далече, че са прекалено неясни, за да ги видим. Сигурно си мислите, че съм се нагълтал с разни научнофантастични измислици.

— Не е задължително. И все пак съществуването на тези слънца не се ли изключва от факта, че според Закона за Гравитацията те щяха да бъдат открити благодарение на силите им на привличане?

— Ако се намират достатъчно далече — не. Но наистина далече... на четири светлинни години например или дори повече. Тогава никога нямаше да можем да открием отклоненията, защото щяха да са твърде незначителни. Да кажем, че има много слънца на такава далечина... десет или, да допуснем, двайсет.

— Чудесна идея за една хубава статия в неделното приложение — подсвирна напевно Теримън. — Двайсет слънца в една Вселена с диаметър осем светлинни години. Уха! Нашият свят би изглеждал като песъчинка пред него. Читателите ще изгълтат статията като топъл хляб.

— Това е само една идея — усмихна се Бийни, — но ви е ясно какво имам предвид. По време на затъмнение тези двайсет слънца щяха да стават видими, защото нямаше да има *истинска* слънчева светлина, която да ги затъмнява. Заради голямото разстояние те биха изглеждали дребнички, подобни на множество малки топчета. Култистите говорят за милиони Звезди, но вероятно преувеличават.

Просто във Вселената няма толкова място, за да се съберат милиони слънца... освен ако не се допират едно до друго.

— Ти налучкваш нещо, Бийни — Шийрън го бе изслушал с постепенно нарастващ интерес. — Точно това би се случило, преувеличението би станало реалност. Нашият разум, както знаеш, не може да възприеме пряко нито едно число по-голямо от пет... след пет съществува само понятието „много“. Една дузина би се превърнала в милион точно по този начин. Дяволски сполучлива идея!

— Имам и още една хубава малка идея — поотпусна се Бийни. — Замисляли ли сте се каква проста работа щеше да е гравитацията, ако имавме една нищо и никаква система? Да разгледаме Вселена, която има планета само с едно слънце. Тази планета ще се движи по траектория от съвършена елипса и силата на привличане ще бъде толкова явно изразена, че ще може да се приеме за аксиома. Астрономите от такъв свят вероятно ще могат да открият гравитацията дори преди да са открили телескопа. Наблюденията с невъоръжено око ще са им достатъчни.

— Но ще бъде ли такава система динамично стабилна? — запита Шийрън със съмнение.

— Непременно! Този случай се нарича „Едно и едно“. Математически е разработен, но мен ме интересува философската страна.

— Приятно е да се мисли за нея — съгласи се психологът. — Като за една хубава абстракция... нещо подобно на идеалния газ или на абсолютната нула.

— Ами да — продължи Бийни, — съществува схващане, че животът на такава планета би бил невъзможен. Тя няма да получава достатъчно топлина и светлина, а ако се върти и около себе си, през половината от всеки ден тя ще тъне в абсолютен Мрак. Не можем при такива условия да очакваме развитие на живот... който зависи изцяло от светлината. От друга страна...

Столът на Шийрън се преобърна, когато той скочи и прекъсна грубо телефонотографа:

— Ътън е извадил светлините.

— Ха — обърна се Бийни да погледне, а после се ухили до ушите с нескрито облекчение.

Ътън държеше шест пръчки, дълги по около тридесет и дебели по около три сантиметра. Той стрелна с очи насъбралите се членове на колектива и нареди:

— Връщайте се обратно на работа, всички. Шийрън, ела да ми помогнеш!

Психологът се спусна към стареца. Двамата нагласиха в пълно мълчание една по една пръчките в пригодените за тях метални държачи по стените.

С вид на човек, понесъл най-свещения предмет при религиозен обред, Шийрън драсна голяма груба клечка кибрит, чиято лумнала светлина запращя, и я подаде на директора. Той поднесе пламъка към горния край на една от факлите.

Огънят затрептя несигурно около върха, докато едно внезапно, пукащо припламване не освети с жълтата си светлина изпъкналите части по набръчканото лице на Ътън. След като отдръпна клечката, от спонтанния радостен възглас на хората стъклата на прозорците зазвънтяха.

На върха на пръчката се полюшваше пламък от двацет сантиметра! Постепенно бяха запалени и останалите факли, докато шест малки огъна осветиха с жълтите си пламъци далечния край на стаята.

Светлината бе слаба, по-слаба дори и от оскъдната слънчева светлина. Пламъците се извиваха лудешки и даваха живот на пияни, полюшващи се сенки. От факлите се носеше невъобразим пушек и ужасна миризма на нещо прегоряло. Но нали излъчваха жълта светлина!

Имаше нещо неизразимо в тази жълта светлина след четири часа с мрачната, мъглява Бета. Дори Латимър вдигна глава от книжката си и гледаше удивен.

Шийрън топлеше ръцете си на най-близката факла, без да обръща внимание на саждите, които полепваха по тях във вид на фин сив прах. Психологът мърмореше въодушевено под носа си:

— Чудесно! Чудесно! Никога досега не съм си давал сметка какъв невероятен цвят е жълтият.

Теримън прие факлите с голяма доза подозрение:

— Какви са тези неща? — сбърчи той нос от миризмата им.

— От дърво — отговори кратко Шийрън.

— О, не. Те не горят. Горната им част е овъглена, а пламъкът продължава да извира от нищото.

— Това им е хубавото. Те са едни наистина ефикасни, изкуствено светещи механизми. Направихме няколко тин, но повечето са в Скривалището, естествено. Разбираш ли — той се обърна и избърса почернелите си ръце с носната си кърпа, — взима се пресована сърцевина от долнокачествена тръстика. Изсушава се добре и се напоява с животинска мазнина. Когато се запали, мазнината започва да изгаря малко по малко. Тези факли ще горят непрекъснато почти половин час. Гениално, нали? Разработката е на един от младите учени от Университета Саро.

След като отбеляза чудото, куполът притихна. Латимър пренесе стола си точно под една факла и продължи да чете, движейки устни в монотонно рецитиране на призови към Звездите. Бийни се върна отново при своите фотоапарати. Теримън използваше възможността да допълни бележките си за статията, която смяташе да напише за вестника на следващия ден. Той извършваше тази процедура през последните два часа доста добросъвестно, макар и да имаше опасения, че трудът му е безсмислен.

Както можеше да се разбере от насмешливия блясък в очите на Шийрън, съсредоточеното водене на бележки откъсваше съзнанието на журналиста от факта, че небето постепенно променя цвета си към страшно, наситено пурпурночервено, сякаш бе едно гигантско, прясно обелено цвекло. Така бележките наистина изпълняваха целта си.

Въздухът ставаше някак си по-плътен. Здрачът като осезаемо същество изпълни стаята и танцуващите кръгове жълта светлина около факлите започнаха да се очертават още по-ярко на фона на сгъстяващата се сивота във висините. Миришеше на пушек, чуваше се слабото прашене на горящите факли, тихите, предпазливи стъпки на един от мъжете около работната му маса, случайната въздишка на някой, опитал се да запази спокойствие в свят, който отстъпваше пред попълзновенията на Тъмнината.

Теримън пръв чу шума отвън. В началото бе смътното, неосъзнато усещане за шум, който би останал незабелязан, ако не бе мъртвешката тишина в купола.

Журналистът се надигна и остави бележника си. Затаи дъх и се заслуша. После с огромно нежелание се провря между солароскопа и

един от апаратите на Бийни, за да застане пред прозореца.

Тишината се разлетя на хиляди парченца от гръмогласния му вик:

— *Шийрън!*

Всички спряха работа. Психологът след миг се озова до него. Ътън се присъедини. Дори Иймот 70, седнал горе на малката си, наклонена назад седалка пред окуляра на гигантския солароскоп, спря да работи и погледна надолу.

Бета бе само една тлееща отломка, която хвърляше последен, отчаян поглед към Лагош. Източният хоризонт, в посока към града, бе изчезнал в Мрака, а пътят от град Саро към Обсерваторията представляваше линия в бледочервен цвят. Тя бе обрамчена от двете страни с гори, чиито дървета някакси бяха загубили своята индивидуалност и се сливаха в непрекъсната сенчеста маса.

Ътън извика с пресипнал глас:

— Лудите от града! Идват!

— Колко остава до пълното затъмнение? — запита Шийрън.

— Петнайсет минути, но... те ще бъдат тук след пет.

— Няма значение, нека хората продължават да работят. Ще ги задържим. Това място е построено като крепост. Ътън, не откъсвай очи от нашия млад Култист за всеки случай. Теримън, ела с мен.

Психологът излетя през вратата, журналистът го следваше по петите. Стълбите се спускаха с тесни, кръгообразни извивки около централния стълб и потъваха в усойния, потискащ полумрак.

Инерцията на порива им ги отведе петдесет стъпала надолу. Мъждукащото, трептящо жълто петно от отворената врата на залата изчезна, тогава една зловеща сянка ги притисна и отгоре, и отдолу.

Шийрън спря. Притисна с една ръка гърдите си, очите му изхвъркнаха и гласът му изхриптя:

— Не мога... да дишам... Слез най-долу... сам. Затвори всички врати...

Теримън се спусна още малко, после се обърна:

— Чакай! Можеш ли да издържиш поне една минута?

Той самият се задъхваше. Въздухът влизаше и излизаше от дробовете му като меласа. В съзнанието му бавно се появи зародишът на хистеричната паника при мисълта, че трябва сам да си пробива път през тайнствения Мрак.

Теримън в крайна сметка се изплаши от тъмнината!

— Стой тук — каза той. — Ще се върна след секунди — и хукна нагоре. Взимаше по две стъпала наведнъж, сърцето му щеше да се пръсне... не само от изтощение... втурна се в залата и сграбчи една факла. Тя миришеше отвратително, а пушекът почти го ослепяваше, но той я стискаше така, сякаш се канеше да я целуне от радост.

Шийрън отвори очи и изстена, когато Теримън се наведе над него и го разтърси силно:

— Хайде, стегни се. Имаме светлина.

Теримън държеше факлата на нивото на стъпалата. Обграден от защитния кръг светлина, той се спускаше все по-надолу, поддържайки за лакътя залитащия психолог.

Помещенията на приземния етаж бяха все още слабо осветени. Теримън почувства как ужасът малко се разсея.

— Дръж — нареди той безапелационно и подаде факлата на Шийрън. — Всеки миг можем да чуем нападателите.

Наистина щяха да ги чуят — откъслечните им, дрезгави, неразбираеми викове.

Шийрън имаше право: Обсерваторията бе построена като крепост. Вдигнаха я през последното столетие, тогава неогавотианският стил бе в разцвета на грозотата си. Обсерваторията бе проектирана да бъде преди всичко здрава и дълготрайна, а не красива.

Прозорците бяха защитени от дебели железни пръчки, вкарани дълбоко в бетона. Стените бяха солидно иззидани, така че земетресенията да не могат да ги разрушат, а вратата бе от дебели дъбови талпи, подсилени с желязо. Теримън дръпна резетата и те се затвориха с глухо дрънчене.

В другия край на коридора Шийрън тихо изруга. Той посочи разбитата ключалка на задната врата:

— Ето как е влязъл Латимър.

— Добре, не стой така — извика нетърпеливо Теримън. — Помогни ми да струпаме мебелите там... и дръж тази факла далеч от очите ми. Димът ме съсипва.

Още докато говореше, той затисна вратата с тежката маса. За две минути издигнаха барикада, която компенсираше липсата на красота и симетрия в нея с непоклатимия си, огромен обем.

Някъде отдалеч неясно се чуха удари от голи юмруци по вратата. А виковете и кръсците, които достигнаха до тях, сякаш идваха от друго измерение.

Тълпата бе тръгнала от град Саро, имайки предвид само две неща: да получи спасение с помощта на Култистите, като разруши Обсерваторията, и да се избави от влудяващия ги страх, който почти ги бе парализирал. Нямаха време да мислят за коли, оръжия или водач, нито пък за някаква организация. Тръгнаха към Обсерваторията пеша и я нападаха с голи ръце.

И сега, след като вече бяха тук, последният блясък на Бета, последната рубиненочервена капка пламък мъждукаше едва-едва над едно човечество, на което му бе останал единствено безумния, безграничен страх!

— Хайде да се връщаме в купола! — изпъшка Теримън.

Само Иймот бе на мястото си до солароскопа. Останалите се бяха насъбрали около апаратите, а Бийни им даваше наставления:

— Чуите ме добре, всички до един. Аз фотографирам Бета точно преди пълното затъмнение и сменям плаката — гласът му прозвуча дрезгав и издаваше обзелото го напрежение. — Така до всеки апарат ще има по един човек. Всички знаете какви са... какви са времената на експониране...

Мъжете отговориха утвърдително — кажи-речи без глас, със секнал дъх.

— Горят ли още факлите? — Бийни притисна с една ръка очите си. — Всичко е наред, виждам ги! — настани се той енергично на стола си. — А сега запомнете, недейте... не се опитвайте да избирате хубави пози. Не губете време в опити да заснемате по две звезди в един кадър. Една е достатъчна. И... усетите ли, че припадате, *махнете се от апарата!*

— Заведи ме при Ътън — прошепна Шийрън на Теримън, двамата бяха стигнали вече вратата на залата. — Не го виждам.

Журналистът не отговори веднага. Неясните силуети на астрономите се полюшваха като в мъгла, а и пламъците на факлите над тях съвсем се бяха смалили.

— Тъмно е — изхленчи той.

— Ътън! — протегна ръка Шийрън, препъна се и политна напред. — Ътън!

Теримън пристъпи бързо и го сграбчи за ръката:

— Недей. Аз ще те заведа — младият мъж успя все пак да прекоси стаята, затворил очите си за Мрака и съзнанието си за хаоса в него.

Но никой нито ги чуваше, нито ги забелязваше. Шийрън се блъсна в стената.

— Ътън!

Най-после психологът усети, че нечий разтреперани ръце го докоснаха и се отдръпнаха веднага.

— Ти ли си, Шийрън? — чу се и немощен глас.

— Ътън! — психологът се стараеше да диша равномерно. — Не се тревожи за тълпата. Сградата е солидна, няма да могат да проникнат в нея.

Латимър, Култистът, изведнъж скочи, а лицето му се изкриви от гримасата на отчаяние. Беше дал дума и нарушаването ѝ би означавало да подложи душата си на смъртна опасност. И все пак това обещание бе изтръгнато насила от него. А Звездите щяха да се появят скоро! Той не можеше да остане настрана и да допусне... Все пак бе дал дума.

Лицето на Бини се осветяваше от слабата червена светлина на Бета, когато поглеждаше, за да улови последния ѝ лъч. Латимър го наблюдава известно време как работи приведен над апарата и реши да действа. От напрежение ноктите се врязаха в дланите му.

Когато се втурна срещу телефотографа, Култистът залитна силно. Пред него нямаше нищо, освен сенки, дори подът под краката му бе загубил твърдината си. А после някой се хвърли отгоре му и той падна, защото този някой вкопчи здраво пръсти в гърлото му.

— Пусни ме да стана или ще те убия! — Латимър сви едното си коляно и го заби силно в своя нападател.

Теримън извика пронизително, съзнанието му се замъгли от болката.

— Ах ти, двуличен плъх! — процеди той през зъби.

Изглежда, че журналистът възприемаше едновременно всички движения в залата. Чу Бийни да се провиква дрезгаво: „Улових го! По апаратите, момчета!“, а после го обзе странното чувство, че последната нишка слънчева топлина изтъня и се стопи.

Чу в едно и също време последния смаян възглас на Бийни и изненадващия вик, който нададе Шийрън — истерично кикотене, завършило с хриптене... и внезапна тишина, странна, мъртвешка тишина отвън.

И Латимър се бе отпуснал, разхлабвайки хватката си. Теримън се взря в очите на Култиста, бяха отправени нагоре, а в пустотата им се отразяваше мъждукащата светлина на факлите. Видя и мехура от пяна върху устните на Латимър и чу от гърлото му да извира тихо животинско скимтене.

Тогава усети, че страхът бавно започва да го завладява. Облегна се на едната си ръка, надигна се и обърна очи към смразяващия кръвта му прозорец.

Там сияеха Звездите!

Но не земните, едва-едва премигващи три хиляди и шестстотин звезди, видими с просто око. Лагош се намираше в центъра на гигантско струпване от Звезди. Трийсет хиляди мощни слънца сияеха в пълното си великолепие и изгаряха душата му трийсет хиляди пъти. Величествената гледка бе по-заплашителна и смразяваща с ужасяващото си безразличие от острия вятър, който фучеше над студения, страховито мрачен свят.

Теримън се олюля, дъхът му секна в свитото гърло, всичките мускули на тялото му започнаха да се гърчат от завладяващия го ужас и непоносим страх. Той полудяваше и знаеше това със сигурност, но част от разума му крещеше и се мъчеше да пребори безнадеждния прилив на умопомрачаващия страх. Ужасно бе да полудява, съзнавайки, че полудява... да разбира, че след някаква си минутка ще го има физически и в същото време цялата му истинска същност ще бъде мъртва и удавена в черна лудост. Защото това бе Мракът... Мракът, Студът и Смъртта. Сияйните стени на Вселената бяха разрушени и от тях падаха ужасни черни отломъци, за да го смажат, да го затиснат, да го унищожат.

Блъсна се в някого, който пълзеше, но успя да го прескочи. Разтривайки измъченото си гърло, той закуцука към пламъците на факлите, които приковаха изцяло обезумелия му поглед.

— Светлина! — изкрещя Теримън.

Тъгн плачеше някъде, хлипайки ужасно като изплашено до смърт дете.

— Звезди... всичките Звезди... ние изобщо не знаехме. Нищо не знаехме. Мислехме шест звезди в една Вселена е нещо... Звездите не ни забелязваха... е Тъмнина завинаги и винаги и винаги и стените падат и... и ние не знаехме и ние не можехме да знаем и нищо...

Нечии нокти започнаха да драскат по стената към една от факлите, а тя падна и угасна. В същия миг ужасяващото великолепие на бездушните Звезди със скок се приближи до тях.

На хоризонта, по посока към град Саро, започна да нараства пурпурно сияние, то ставаше все по-ярко, но съвсем не бе слънчево сияние.

Настъпи отново дълга нощ.

ДОМАКИНЯ

Роуз Смолит бе щастлива, тя почти ликуваше. Свали ръкавиците, шапката си и обърна сияещ поглед към съпруга си:

— Дрейк, той ще дойде у нас.

— Ти пропусна вечерята — изглежда я съпругът ѝ раздразнен. — Мислех, че ще се върнеш преди седем.

— О, няма значение. Хапнах нещо на път за вкъщи. Ама, Дрейк, той ще дойде у нас.

— *Кой* ще дойде тук? За какво говориш?

— Докторът от планетата Хоукин! Не разбра ли за какво бе днешната конференция? Цял ден обсъждахме това. Пристигането му е най-вълнуващото нещо, което би могло да ни се случи!

Дрейк Смолит отдръпна по-далеч от лицето си лулата и се вторачи първо в нея, а после в жена си:

— Обясни ми нещо ясно и точно. Когато казваш „докторът от планетата Хоукин“, да не би да имаш предвид хоукинианеца, който пристигна във вашия институт?

— Ама, разбира се. Кого друго бих могла да имам предвид?

— И може ли да попитам какво по дяволите искаш да кажеш с това „той ще дойде у нас“?

— Дрейк, не разбираш ли?

— Какво има за разбиране? Твоят институт вероятно е заинтересуван от посещението, но аз не съм. За какво ни е то лично на нас? Това си е работа на института, нали?

— Но, скъпи — поде Роуз търпеливо, — хоукинианецът би искал да отседне в някоя къща. Някъде, където няма да го безпокоят с разни официални церемонии и където ще може да се настани удобно. Намирам желанието му за разбираемо.

— И защо в *нашия* дом?

— Защото къщата ни, според мен, е подходяща за целта. Запитаха ме дали съм съгласна да го приема и, честно казано — тя продължи малко сковано, — аз оцених жеста като привилегия.

— Виж какво — Дрейк зарови пръсти в кестенявата си коса и я разроши нервно, — имаме си удобно, малко жилище... така е! То не е от най-шикозните на света, но на нас ни върши чудесна работа. И като така аз не виждам къде имаме място за извънземни посетители.

По лицето на Роуз премина сянка на загриженост. Тя свали очилата си и ги сложи в калъфката им.

— Ще го настаним в гостната. Той сам ще я разтребва. Вече разговарях с него, остана много доволен от предложението. А ние ще трябва да покажем всичко на всичко гостоприемството си, да се нагодим малко към обстановката.

— Разбира се, само малко гостоприемство! Хоукинианците дишат цианид. Изглежда ще трябва просто да се нагодим към него, към цианида! — уточни саркастично Дрейк.

— Той държи цианида в малък цилиндър. Дори няма да го забележиш.

— И какво още няма да забележа?

— *Нищо* друго. Хоукинианците са напълно безобидни. Господи, та те дори са вегетарианци.

— И какво означава това? Ще му хвърляме по една бала сено за вечеря, така ли?

— Дрейк, вече ставаш съвсем непоносим — долната устна на Роуз се разтрепери. — И на Земята има много вегетарианци, но те не ядат сено.

— А с нас двамата какво ще стане? Ние ще ядем ли все още месо или не, защото ще му заприличаме на канибали? Няма да живея на едни салати, за да му се харесам. Предупреждавам те.

— Ставаш направо смешен.

Роуз се почувства безпомощна. Омъжи се сравнително късно, когато вече бе направила добра кариера и се чувстваше доста уверена в професията си. Работеше в областта на биологията в Института за природни науки — „Дженкинс“. Имаше над двајсет публикации зад гърба си. С една дума избрала си бе посока, пробила си бе път в живота, който и занапред се очертаваше все така ясен. Сякаш бе родена да прави кариера и да си остане стара мома. Затова сега, на трийсет и пет, се удивляваше сама на себе си как така от около година е вече младоженка.

Случваше се новото ѝ семейно положение да я обърква от време на време, защото тя понякога нямаше представа как да се отнася към мъжа си. Какво ли прави човек, когато мъжът в семейството започне да се държи като муле? В нито един от курсовете, които тя посещаваше, този въпрос не бе разглеждан. Като жена с независимо мислене и с кариера, тя не умееше да приласкава съпруга си. Затова го погледна открито в очите и му каза направо:

— Това означава твърде много за мен.

— Защо?

— Защото, Дрейк, ако той се настани у нас, независимо за колко време, аз ще имам възможност да го наблюдавам отблизо. Досега са известни много малко данни от областта на биологията и физиологията на индивидите от планетата Хоукин или за други разумни извънземни същества. Знаем, разбира се, някои неща за развитието на обществото, на историята им, но само толкова. Непременно трябва да използваме тази възможност. Той ще е тук, ние ще го наблюдаваме, ще разговаряме с него, ще събираме данни за навиците и реакциите му...

— Аз не се интересувам от тях.

— О, Дрейк, не те разбирам.

— Сигурно ще кажеш, че обикновено не съм такъв.

— Ами да, не си такъв.

Дрейк помълча известно време. Изглеждаше вгълбен в себе си, лицето му бе застинало в гримаса, която се появяваше, когато той бе дълбоко замислен. Най-накрая каза:

— Ами виж какво, поради естеството на работата си съм чувал малко неща за хоукинианците. Казваш, че за тях има някои проучвания по социология, но не и по биология. Естествено е. Защото те не обичат някой да ги подлага на проучвания като опитни животни. Точно както и ние не обичаме някой да го прави с нас. Разговарях с момчета, които отговаряха за охранителните отряди, те пазеха различни делегации от Хоукин. Гостите си стоят в стаите, отделени за тях, и ги напускат единствено по много важни служебни дела. Нямаат нищо общо със земните жители. Съвсем ясно е, че те се отвращават от нас толкова, колкото и самият аз от тях. Затова не разбирам защо този хоукинианец трябва да е по-различен от другите. Струва ми се, че неговото желание

да дойде тук е в разрез с всички правила... а желанието му и да се настани в дом на земяни направо слага капак на всичко.

— Сегашният случай е различен — възрази уморено Роуз. — Учудвам се, че не го проумяваш, Дрейк. Той е лекар. Идва тук във връзка с медицински проучвания и аз ти гарантирам, че той никак не иска да живее под един покрив с човешки същества, за него ние сме направо отвратителни. Но в същото време той трябва да остане! Мислиш ли, че нашите лекари обичат да ходят в тропиците или че изгарят от желание да се оставят на комарите, които разнасят зараза, да ги хапят?

— Какви са пък тези комари сега? — избухна Дрейк. — Какво общо имат те със случая?

— Бога ми, нищо общо нямат — отговори веднага Роуз учудена. — Примерът изведнъж възникна в съзнанието ми, това е то. Спомних си Рийд и неговите експерименти, свързани с жълтата треска.

— Прави каквото искаш — отказа се накрая Дрейк и сви рамене.

Роуз за миг се поколеба:

— Не се сърдиш, нали? — самата тя усети колко неприятно наивно прозвуча гласът ѝ.

— Не.

Роуз знаеше, че това „не“ всъщност показваше колко ядосан бе Дрейк.

Изпълнена със съмнения за външния си вид, Роуз се огледа от главата до петите в огледалото. Тя не бе красавица. Примири се с този факт, защото той вече нямаше значение. За създаване от планетата Хоукин земната красота безспорно нямаше значение. Притесняваше я *най-много* това, че ще бъде стопанка в много особена ситуация: трябваше в едно и също време да бъде гостоприемна с едно извънземно същество и да живее в мир и сговор със съпруга си. Не знаеше кое ще се окаже по-трудно.

Дрейк щеше да се върне късно в този ден. Роуз бе склонна да повярва, че нарочно е наредил така нещата, с едничкото желание да я остави насаме с проблема ѝ, от което тя малко се обиди.

Той ѝ се обади точно преди обяд в института и направо я запита:

— Кога ще го доведеш у дома?

— Към три часа — отговори тя също без заобикалки.

— Добре. Как се казва? Какво е хоукинианското му име?

— Защо искаш да знаеш? — в гласа ѝ прозвучаха ледени нотки, макар тя да се стараяше да ги тушира.

— Ами хайде да речем, че е заради едно мое лично разследване. В края на краищата всичко ще се разиграва под моя покрив.

— О, за бога, Дрейк, недей да пренасяш работата си в къщи!

— Защо не, Роуз? — гласът му долетя до нея тих и тъжен. — Нали ти правиш точно това?

Така беше, затова тя му каза името на гостенина.

За пръв път в техния семеен живот двамата преживяха нещо като кавга. И сега, застанала пред огледалото в пълен ръст, тя се питаше дали не трябва да направи опит да погледне нещата откъм неговата позиция. Нали се бе омъжила за полицаи? Наистина той бе повече от обикновен полицаи, след като бе член на Световния борд на охранителите.

Професията на нейния избраник изненада всичките ѝ приятели. Женитбата сама по себе си предизвика най-голямото удивление. Но щом като е решила да се омъжва, защо не е избрала някой биолог, питаха се те. А, ако не е искала някого от своята област, защо не се е спряла на антрополог, да речем, та дори и на някой химик. Защо от всички хора — точно полицаи? Никой, разбира се, не отвори и дума за това, но по време на нейната женитба тези въпроси се усещаха във въздуха.

Оттогава тя се обиди малко на приятелите си. Всеки може сам да реши кой ще е неговият избраник, но ако някоя жена, доктор на науките, реши да се омъжи за някого, който никога не е стигал до степен бакалавър, всички нейни близки и познати изпадат в шок. А защо да е така? Какво ги засяга това? Той не бе лишен нито от красота, нито от интелект. И тя бе напълно удовлетворена от своя избор.

Но все пак колко ли от онзи снобизъм се бе настанил в техния дом заедно с нея? Нямаше ли тя усещането, че нейната собствена работа, нейните изследвания по биология са единствено важни, докато неговата работа е най-добре да си остане между четирите стени на малкия му кабинет в сградата на някогашните Обединени нации на брега на Ийст ривър?

Роуз скочи нервно от стола си и пое дълбоко дъх, решавайки да се отърси от всичко това. Така отчаяно ѝ се искаше да не се карат. И наистина нямаше намерение да влиза в пререкания със съпруга си. Реши да приеме госта, а от друга страна да остави Дрейк на мира. Той бе направил вече достатъчно отстъпки.

Харг Толан стоеше кротко и мирно наред гостната, когато тя слезе по стълбището. Важно е да се знае, че той не седеше, защото строежът на тялото му бе такъв, че не можеше да седи. Чужденецът стоеше на две двойки крайници, разположени близо едни до други. Той имаше и друга една двойка крайници — съвсем различни от предишните. Те се намираха в онази част на тялото му, която при хората се нарича горната част на гръдния кош. Кожата му бе твърда, набраздена на ивици и лъскава, докато чертите на лицето му имаха далечна прилика с волски образ. Лицето му носеше смътния отпечатък на някакво чуждоземно безразличие. Но все пак не можеше да се каже, че е напълно отблъскващ. Дори беше си облякъл дреха, която закриваше долната част на тялото му, за да не би да обиди чувствата на земните си домакини.

— Госпожо Смолит, аз оценявам гостоприемството Ви много повече, отколкото бих могъл да Ви опиша на вашия език — посрещна я той и се наведе така, че горните му крайници за миг докоснаха пода.

Роуз знаеше значението на този жест, съществата от планетата Хоукин изразяваха така своята благодарност. Познанията на гостенина по английски я удовлетворяваха изцяло. Макар заради липсата на предни зъби и особеностите на говорния му апарат, шипящите звуци да се получаваха като подсвиркване. Освен това, ако се съдеше по правилно поставените ударения, имаше вероятност той да се е родил на Земята.

— Моят съпруг скоро ще се прибере и тогава ще вечеряме.

— Вашият съпруг? — Харг Толан за миг се замисли, но после добави. — Да, разбира се.

Роуз не продължи темата. Ако между петте интелигентни раси на добре известната Галактика имаше някакъв източник на многобройни недоразумения, то той трябваше да бъде потърсен в различията помежду им на базата на сексуалния им живот и на социалните

институции, породени от него. Формулата „съпруг и съпруга“, например, съществуваше единствено на Земята. Останалите раси можеха да разберат какво представлява тя като мисловна връзка, но не бяха в състояние да проумеят емоционалната ѝ същност.

— Посъветвах се със специалисти от института, за да приготвя храната Ви — Роуз искаше той да се чувства добре в дома им. — Надявам се, че в нея няма да има нищо вредно за Вас.

— Протеините са си протеини, скъпа моя госпожо Смолит. За онези основни елементи, от които имам нужда, а във вашата храна липсват, си нося концентрати.

Протеините наистина са си протеини. Роуз добре го знаеше. Грижата за подходяща храна на пришелеца бе преди всичко израз на внимание. При откриването на други форми на живот върху планетите от обсега на по-далечни звезди, едно от най-интересните заключения бе фактът, че единствените известни разумни същества имат протеинова природа. Макар да е възможно животът да се формира на базата на вещества, които са различни от протеина... дори на базата на елементи, различни от въглерода. Така всяка от петте форми на разумен живот можеше да се поддържа дълго време с храната от останалите четири цивилизации.

Чу изщракването на ключ и цялата се скова от тревога — Дрейк се прибираше.

Трябваше да признае, че той се държа много добре: влезе и без колебание протегна ръка на чужденеца за поздрав:

— Добър вечер, доктор Толан.

Хоукинсианецът протегна дългия си и доста неподвижен горен крайник, двамата се здрависаха, така да се каже. Роуз вече бе преминала през тази процедура и познаваше особеното усещане от съприкосновението с ръката на извънземното същество. Кожата му бе груба, гореща и суха. Допускаше, че за него кожата на земните жители е студена и хлъзгава.

Когато се здрависаха, тя имаше възможност да огледа ръката му — един чудесен пример за еволюция. Морфологичното развитие при нея бе протекло по съвсем различен начин от развитието на човешката ръка, но в крайна сметка сходството помежду им бе очевидно.

Хоукинианците имаха по четири пръста, но нямаха палци. На всеки пръст личаха по пет самостоятелни топчести образувания, които бяха свързани помежду си с ципа. Отсъствието на палци правеше ръцете им не особено гъвкави и те по-скоро приличаха на пипала. Още по-интересен за погледа на един биолог бе фактът, че пръстите на чужденеца завършваха със закърнели копита. Наистина те бяха много дребни, така че човек лаик едва ли би ги разпознал, но явно такива крайници някога са били отлично пригодени за тичане, както човешките ръце са пригодени за катерене.

— Добре ли се чувствате тук, сър? — поинтересува се дружелюбно Дрейк.

— Много. Вашата съпруга се е погрижила за всичко.

— Искате ли да пийнете нещо?

Гостенинът не отговори, а погледна към Роуз, но за съжаление тя не можа да разбере смисъла на гримасата, която изкриви лицето му.

— На Земята има обичай да се пият течности, обогатени с етилов алкохол — поясни тя нервно. — Ние ги намираме за стимулиращи.

— О, разбирам. Тогава се опасявам, че трябва да откажа. Етиловият алкохол ще действа особено неблагоприятно на моя метаболизъм.

— Виж ти! Същото е и с хората, но аз Ви разбирам, доктор Толан — каза Дрейк. — Ще възразите ли, ако аз си пийна?

— В никакъв случай.

На път към шкафа, Дрейк мина съвсем близко до Роуз и тя чу възклицанието „Господи!“, което той процеди едва-едва, но успя да го нагнети с огромен заряд.

Хоукинианецът *стоеше* край масата. Пръстите му боравеха изключително ловко с приборите. Роуз се стараше да не го гледа, докато яде. Широката му уста, която нямаше устни, разсичаше застрашително лицето му, когато той поглъщаше и дъвчеше храната; масивните му челюсти се движеха неравномерно насам-натам — още един белег за това, че някога в еволюционния си път той е бил копитно животно. Роуз изведнъж се запита дали след като остане сам в стаята си ще преживя храната, когато изведнъж я обзе паника да не би Дрейк

да си помисли същото и да стане отвратен от масата. Но той приемаше всичко много спокойно.

— Предполагам, доктор Толан, че цилиндърът до Вас съдържа цианид? — запита той вежливо.

Роуз се сепна. Тя не бе забелязала цилиндъра — метален предмет от рода на древните земни манерки за вода, който по цвят се сливаше изцяло с кожата на съществото и бе прикрит от дрехите му. Но не остана незабелязан от полицейските очи на Дрейк.

— Точно така — хоукинианецът съвсем не се притесни, а измъкна с пръстите си копитца гъвкаво маркуче, което по цвят съответстваше на жълтеникавата му кожа, и го пъхна в единия край на широката си уста.

На Роуз ѝ стана неудобно, сякаш видя част от интимното облекло на чужденеца.

— Чист цианид ли има в него? — продължи Дрейк невъзмутимо.

— Надявам се не смятате, че хората са застрашени от него — примигна насмешливо гостенинът. — Зная колко опасен е за Вас, а на мен не ми трябва много от него. Газът в цилиндъра съдържа пет процента циановодород, останалото е кислород. Сместа не може да се излее, освен ако не пия направо от цилиндъра, но това не е необходимо.

— Разбирам. А този газ Ви е жизнено необходим?

Роуз я побиха тръпки. Човек не бива да задава въпроси от подобно естество ей така — право куме, та в очи. Невъзможно е да се предвиди кои са чувствителните точки в психиката на един извънземен. А Дрейк *сто на сто* го правеше преднамерено, защото не можеше да не знае, че най-лесно е да научи отговорите на такива въпроси от самата нея. А може би той предпочиташе да не я пита?

— Вие не сте ли биолог, господин Смолит? — хоукианецът бе все така невъзмутим.

— Не, доктор Толан.

— Но вие сте в близка връзка с госпожа доктор Смолит?

— Да, аз се ожених за госпожа-доктор, но така и не успях да стана биолог — по лицето на Дрейк се появи тънка усмивка. — Останах си един дребен държавен чиновник. Приятелите на моята съпруга ме наричат полицаи.

Роуз прехапа нервно устни. Пришелецът на свой ред сложи пръст в раната на чуждата за него психика. На планетата Хоукин бе установена строго кастово разделение и междукастовите връзки бяха ограничени. Но Дрейк нямаше представа от това.

— Ще ми позволите ли, госпожо Смолит, да разясня на съпруга Ви някои неща за нашите биохимични процеси? — обърна се гостът към стопанката. — На вас няма да ви е интересно, защото съм сигурен, че ги познавате много добре.

— Не ще и питане, доктор Толан.

— Разбирате ли, господин Смолит, Вашата дихателна система, както и на всички земни същества, които се нуждаят от въздух, е под контрола на определени ензими, в чийто състав влизат метали. Така са ме учили. Обикновено металът е желязо, понякога е мед. И в двата случая малки количества цианид се съединяват с тези метали и парализират дихателната система. Хората могат да се спасят, ако вдишват кислород, в противен случай умират за няколко минути.

Животът на моята планета не е построен така. Основните дихателни съединения не съдържат нито желязо, нито мед. Всъщност в тях няма никакви метали. Поради тази причина моята кръв е безцветна. Нашите съединения съдържат определени органични вещества, които са жизненоважни. Тези вещества могат да бъдат поддържани при наличието на малки количества цианид. Характерните за нас протеини са се формирали в продължение на милиони години от развитието на един свят, в чиято атмосфера има по-малко от един процент циановодород. Осигурява ни го биологичният кръговрат на нашата планета — доста микроорганизми отделят газ.

— Изяснихте ми картината пределно ясно, доктор Толан. Много ми е интересно — каза Дрейк. — А какво става, ако не вдишвате цианид? Да не би тогава животът Ви да секва ей така? — той щракна леко с пръсти.

— Не съвсем. Липсата на цианид за нас не е фатална като при вас. Ако не вдишвам цианид, ще започна бавно да се задушавам. Случва се понякога в непроветрени помещения на моята планета количеството газ да падне под необходимия минимум. Последниците са много болезнени и трудно излечими.

Роуз бе длъжна пред самата себе си да признае колко добре се държа Дрейк. Той наистина бе заинтригуван. А и чужденецът, слава

богу, не се обиди от неуместния на места разпит.

Останалата част от вечерята премина без инциденти. Атмосферата бе почти приятна.

През цялата вечер Дрейк проявяваше голямо любопитство към живота на планетата Хоукин. Нещо повече — той бе погълнат от темата. Почти не даде възможност на жена си да се намеси в разговора, но тя бе доволна от така стеклите се обстоятелства. *Той*, а не *тя*, изпъкна този път. Значи единствено нейната работа, специалната ѝ подготовка отвличаха вниманието на хората от него. Роуз се вгледа в него замислена, натъжена: „*Защо ли се е оженил за мен?*“

Дрейк седеше, кръстосал крака, сключил ръце и наблюдаваше внимателно гостенина. Застинал в характерната си поза, хоукинианецът посрещаше спокойно погледа му.

— Трудно ми е да си мисля за Вас като за доктор — заяви в един миг Дрейк.

— Разбирам какво имате предвид — примигна насмешливо другият. — На мене ми е трудно да си мисля за Вас като за полицай. В моя свят полицаите са високо образовани и забележителни хора.

— Така ли? — този път гласът на Дрейк прозвуча сухо, а после той побърза да промени темата — Предполагам, че не сте тук на почивка.

— Не, изпратен съм по сериозна работа. Имам намерение да проуча тази странна планета, която Вие наричате Земя, защото никой от нас досега не е правил тук никакви изследвания.

— Странна ли казвате? В какъв смисъл?

— Той знае ли нещо за Забавянето на смъртта? — обърна се пришелецът към Роуз.

— Неговата работа е много сериозна — смути се жената. — За съжаление съпругът ми няма време да се задълбочава в моята работа. — Тя знаеше, че нещата не стоят точно така, затова се обърка още повече. А и хоукинианецът реагира отново по начин, който тя не можа да разбере.

— Винаги съм се чудил колко малко вие, хората, проумявате своите собствени необичайни характери — чужденецът насочи вниманието си отново към Дрейк. — Вижте, в Галактиката има пет разумни раси. Всички те са се развивали независимо една от друга. И все пак си приличат удивително. В края на краищата интелектът се

нуждае от определени физически подобрения, за да разцъфне. Оставям този въпрос на вниманието на философите. Но не е необходимо да ви говоря за него надълго и нашироко, защото Вие непременно сте мислили по него.

Сега, когато различията между отделните разумни същества са проучени по-отблизо, отново и отново се оказва, че вие, земляните, сте уникални, в много по-голяма степен от останалите. Например, единствено на Земята животът зависи от ензими, които съдържат метали, за да се осъществява процесът на дишане. Единствено за вас циановодородът е отровен. Единствено вие от всички интелигентни същества сте месоядни. Вие имате единствената форма на живот, която не е произлязла от тревопасни животни. И най-интересното от всичко е, че вие сте единствената разумна форма на живот, която спира да расте, щом достигне зрялост.

Дрейк се усмихна в отговор, а сърцето на Роуз изведнъж започна да бие ускорено. Най-хубавото в него бе точно тази усмивка — напълно естествена, в нея нямаше и капка неискреност, тя не бе нито на йота пресилена. Дрейк просто свикваше с присъствието на чуждото създание. Държеше се любезно... сигурно го правеше заради нея. Тази мисъл й хареса и жената започна да си я повтаря от време на време. Той го прави заради нея, той се отнася дружелюбно към хоукинианеца заради самата нея.

— Вие не изглеждате много едър, доктор Толан — каза Дрейк все така усмихнат. — А трябва да призная, че сте по-висок от мен с няколко сантиметра. Имате ръст около метър и седемдесет. Да не би да се дължи на младостта Ви или жителите на вашата планета са обикновено дребни?

— Не. Ние растем бавно. На моята възраст, за да порасна с още няколко сантиметра, ще са ми нужни петнайсет години, но... по-важното е друго... ние никога не спираме да растем. И, разбира се, вследствие на това ние никога не умираме напълно.

Дрейк зяпна от учудване. Дори и Роуз застина на мястото си. Това беше нещо ново. Няколкото експедиции до планетата Хоукин досега не бяха се връщали с такава информация. Биологът в нея щеше да се взриви от вълнение, но тя успя да потисне неволното възклицание, което за малко не се откъсна от устните й. Остави Дрейк да говори вместо нея:

— Виж ти, те не умирали изцяло! Да не би да искате да кажете, сър, че жителите на планетата Хоукин са безсмъртни?

— Нито един човек не е изцяло безсмъртен. Ако няма други причини за смърт, то все ще има някой нещастен случай. Ако и тях ги няма, наставка скука. Малко от нас живеят по няколко столетия, съизмерими с вашето време. И все пак неприятна е мисълта, че смъртта може да дойде нежелана. Това за нас е направо ужасяващо. Неприятно ми е дори да си помисля, че смъртта може да дойде *против моята воля и против моите усилия да живея*.

— Ние сме привикнали на такова нещо — отбеляза мрачно Дрейк.

— Вие, земляните, живеете с мисълта за смъртта, а ние — не. Затова сме разтревожени от откритието, че Забавянето на смъртта през последните години намалява.

— Вие все още не сте ми обяснили какво точно представлява Забавянето на смъртта, но позволете ми сам да се сетя. Да не би да става дума за патологично спиране на растежа?

— Точно така.

— И кога след спирането на растежа идва смъртта?

— В рамките на една година. Болестта е страшна, направо ни покосява. И за нея няма никакъв лек.

— Какви са причините за появата ѝ?

Хоукинианецът помълча известно време преди да отговори:

— Господин Смолит, ние не знаем нищо за причинителите на болестта — промълви с мъка пришелецът.

Дрейк кимна разбиращо и се замисли. Роуз следеше разговора им сякаш наблюдаваше турнир по тенис.

— А защо идвате на Земята, за да проучите страшната болест? — запита Дрейк.

— Защото и в този случай земляните са необичайни. Те са единствените интелигентни същества, които притежават имунитет срещу нея. Забавянето на смъртта поражда *всички* останали раси. Вашите биолози знаят ли го, госпожо Смолит? — запита той неочаквано.

— Не, не знаят — трепна Роуз.

— Не съм учуден. Информацията е в резултат на последните ни проучвания. При откриването на Забавянето на смъртта лесно се

допускат грешки. Разпространението на болестта на останалите планети не е масово явление. Всъщност странното е, че процентът на болелите е най-висок на моята планета, която е най-близо до Земята. С отдалечаването на планетите той става все по-нисък... така болестта се среща най-рядко на звездата Темпора, тя е най-далече от Земята. А на самата Земя няма никакви поражения. Вие притежавате имунитет. И тайната на имунитета се крие някъде в биохимията. Много интересно ще е да проуча точно нея.

— Но вижте, Вие не можете да твърдите, че Земята е защитена — противопостави се Дрейк. — Според мен ние всички сме поразени от болестта. Всички земни хора спират да растат и всички земни хора умират. Ние всички сме болни.

— Съвсем не е така. Земяните живеят до седемдесет години след прекъсването на растежа. За вас това явление не е смърт. Равностойно заболяване при вас е по-скоро така нареченият от вас рак... Но аз сигурно ви доскучах.

Роуз веднага се противопостави. Дрейк направи същото, дори още по-енергично, но хоукинианецът решително промени темата на разговора. Едва когато съпругът ѝ започна да мята предпазливо мрежата си от въпроси около Харг Толан, да го разпитва отново и отново, да бърбори повече, отколкото трябва с единствената цел да се добере до още някаква информация за болестта, Роуз за пръв път я парна съмнение. Не, че Дрейк действаше неумело, натрапчиво, но тя го познаваше добре и знаеше какво цели. И какво ли друго можеше да е то, освен нещо, свързано с професията му? Сякаш изразявайки нейните мисли на глас, гостенинът в този миг запита:

— Не ми ли споменахте в началото, че сте полицай?

— Да — пророни Дрейк.

— Тогава имам към Вас една молба. През цялата вечер, откакто ми казахте какво работите, все ми се искаше да Ви помоля, но се колебаех. Не искам да създавам грижи на своя домакин, на своята домакиня.

— Ще направим каквото можем.

— Безкрайно съм любопитен как живеят земните жители. Такова любопитство не е характерно за повечето мои сънародници. Възможно ли е да ми покажете едно полицейско отделение на вашата планета?

— Аз не работя в полицейско отделение, каквото Вие искате за разгледате — започна предпазливо Дрейк. — Но в полицейската служба на Ню Йорк ме познават добре. Не е проблем да се уговоря с колегите. Утре става ли?

— Утре ще е най-удобно за мен. Ще мога ли да посетя Бюрото за изчезнали хора?

— Какво бюро?

Хоукианецът събра плътно крайниците си, сякаш се напрегна:

— Това е моето хоби. Малко е странно, но винаги съм си бил такъв. Разбрах, че имате група полицейски служители, чието единствено задължение е да търсят изчезнали мъже.

— И жени, и деца — добави Дрейк. — Но защо се интересувате именно от тази служба?

— Защото и тук вие сте неповторими. На нашата планета няма такова понятие „изчезнал жител“. Аз не мога да ви обясня как става това, но хората от останалите светове винаги знаят кой къде се намира, особено ако помежду им има силна привързаност. Ние винаги знаем точното местонахождение на всеки един от нас, няма значение в коя точка на планетата се намира.

Роуз отново се развълнува. Научните експедиции към планетата Хоукин винаги имаха големи трудности при изследването на вътрешния, емоционалния свят на местните жители. И ето, че тук сега бе един от тях и говореше съвсем свободно. Той щеше да им обясни! Тя забрави тревогата си за Дрейк и се включи в разговора:

— А сега имате ли такива усещания? На Земята?

— Искате да кажете дали мога да усещам кой къде е, ако помежду ни има космическо пространство? Не, за съжаление не. Но вие разбирате важността на въпроса. Всичките особености, характерни единствено за Земята, трябва да са обвързани помежду си. Ако липсата на такова усещане може да бъде обяснено, навярно имунитетът към Забавянето на смъртта също има своето обяснение. Освен това ми е много странно как така се ражда каквато и да форма на разумен социален живот сред хора, които не притежават способността да се усещат едни други. Как може един земен жител да определи, че е създал благоприятна за себе си среда, че е създал семейство? Как можете вие двамата, например, да знаете, че връзката помежду ви е истинска?

Роуз неволно кимна в знак на съгласие с неговото изумление. Колко много ѝ липсваше това усещане!

— Имаме си наши начини — усмихна се Дрейк. — Трудно е да ви обясним какво наричаме „любов“, както и на вас Ви е трудно да ни обясните вашите усещания.

— Вероятно е така. Все пак кажете ми честно, господин Смолит... ако госпожа Смолит напусне тази стая и влезе в друга без Вие да я видите, наистина ли няма да знаете къде е тя?

— Няма да зная.

— Изумен съм — пришелецът се поколеба, но все пак добави. — Моля Ви да не се обиждате, но аз намирам този факт също така възмутителен.

След като угасиха осветлението в спалнята, Роуз три пъти отиваше до вратата, отваряше я и поглеждаше навън. Усещаше, че Дрейк я наблюдава.

— Какво има? — запита той накрая явно учуден.

— Искам да си поговорим.

— Да не би да се опасяваш, че нашият приятел ще ни чуе?

Роуз се мушна в леглото и положи глава на неговата възглавница, за да говори шепнешком:

— Защо разговаряше с доктор Толан за Забавянето на смъртта?

— Интересувам се от твоята работа, Роуз. Ти винаги си искала да проявявам интерес.

— Искане ми се да не ми говориш с този язвителен тон — настоя тя, доколкото настоятелно би могъл да прозвучи шепотът. — Зная, че тук са замесени твоите собствени интереси... вероятно *полицейски* интереси. Какви са те?

— Утре ще приказваме.

— Не, сега.

Той сложи ръка под главата ѝ и я повдигна. В един безумен миг тя си помисли, че той ще я целуне... ще я целуне инстинктивно, както понякога правят съпрузите или както тя си представяше, че те понякога правят. Но Дрейк не бе от тях. И този път той не я целуна.

Просто приближи главата ѝ до лицето си и прошепна:

— Защо се интересуваш толкова?

Ръката му стисна главата ѝ направо грубо. Тя се вледени от болка и обида:

— Престани, Дрейк — този път тя извиси глас и се опита да се отскубне.

— Не искам никакви въпроси и никакво вмешателство. Занимавай се със своята работа, а аз ще върша своята.

— Същността на моята работа е открита и ясна.

— Същността на моята работа — отвърна той — не е открита в истинския смисъл на думата. Но едно ще ти кажа. Нашият шестоног приятел е тук в този дом с определена цел. Теб не са те избрали по никакви случайни причини. Знаеш ли, че преди два дни той е разпитвал за мен в Комисията?

— Шегуваш се.

— И през ум да не ти минава. Нещата са толкова дълбоки, че ти дори не подозираш. Но тук вече навлизаме в обсега на моята работа и аз няма да я обсъждам повече с теб. Разбираш ли ме?

— Не. Но, щом не желаеш, няма да те питам нищо.

— Тогава заспивай.

Тя легеше вцепенена по гръб, а минутите се нижеха, след тях и часовете. Опитваше се да си припомни всички подробности и да ги събере. Дори след онова, което Дрейк ѝ каза, нищо не пасваше. Чудеше се какво би казал Дрейк, ако знаеше, че тя има запис на разговора между тримата от тази вечер!

Една от картините се бе запечатала особено ясно в съзнанието ѝ. Носеше се край нея подигравателно. В края на вечерта гостенинът се обърна към нея и каза тихо: „Лека нощ, госпожо Смолит. Вие сте най-очарователната домакиня.“

Тогава неудържимо ѝ се прииска да се изсмее. Как можа да я нарече „очарователна домакиня“? За него тя би могла да бъде единствено страшно отблъскваща, чудовище с прекалено малко крайници и прекалено тясно лице.

И тогава, когато хоукинианецът се захласваше по никому ненужни комплименти, Дрейк пребледня като платно! В очите му за миг припламна ужас.

Никога преди това тя не бе виждала съпруга си изплашен от нещо. Безпомощното изражение на лицето му се запечата в съзнанието ѝ и не изчезна, докато Роуз не се унесе в сън.

На следващия ден Роуз не можа да стигне до кабинета си преди обяд. Изчака Дрейк и гостенинът да излязат и едва тогава можа да вземе малката видеокамера, която се намираше зад креслото на Дрейк. Отначало нямаше намерение да крие записа от мъжа си, но той се върна много късно и тя не успя да го предупреди в присъствието на гостенина. А по-късно нещата се промениха...

Решението ѝ да направи запис на разговора бе съвсем естествено. Би трябвало да е така, за да могат после различни специалисти от института да го проучат най-подробно. Наложил се да скрие видеокамерата, за да не смуцава чужденеца, но сега вече записът не би могъл да бъде показан на членовете на института. Той щеше да послужи за нещо съвсем различно, при това доста неприятно.

Тя имаше намерение да огледа внимателно не пришецеца, а съпруга си.

Докосна малката кутия и се помъчи да си представи как ли се справя днес със задачата си Дрейк, но не успя. Връзките между представителите на отделните светове все още не бяха нещо обичайно. Появата на хоукинианеца по улиците на града щеше да предизвика интереса на тълпи от хора. Но тя знаеше, че Дрейк ще се справи с тях. Той винаги успяваше да се справи с всичко.

Прослуша още веднъж разговора от миналата вечер, като върна интересните места по няколко пъти. Доводите на Дрейк не бяха убедителни за нея. Защо един хоукинианец ще се интересува точно от тях двамата? От друга страна съпругът ѝ не би я излъгал. Искаше ѝ се да провери в Комисията по безопасност, но беше сигурна, че няма да го направи. Освен това самата мисъл да го проверява я караше да се чувства предателка. Дрейк със сигурност не би я излъгал.

В същото време защо Харг Толан да няма право да се поинтересува от тях? Със същия успех той можеше да поиска сведения за семействата на всички биолози от института. Какво по-естествено от това да има право да си избере дома, в който ще му е най-приятно, според неговите собствени разбирания, каквито и да са те?

И ако наистина... ако наистина се е интересувал само от семейство Смолит... защо този факт предизвиква такава промяна у Дрейк — от подчертана враждебност до подчертано любопитство? Без

съмнение Дрейк имаше информация, която не искаше да ѝ каже. И само Господ би могъл да знае каква е тя.

В главата ѝ се загнезди дори мисълта за вероятна междузвездна интрига. Засега от страна на петте интелигентни раси в Галактиката със сигурност нямаше проява на неприязън или недоброжелателство. Засега разстоянията помежду им бяха прекалено големи, за да породят вражда. Та дори и най-обикновените контакти бяха невъзможни. Икономическите и политическите им интереси нямаха допирни точки, за да предизвикат спорове.

Но това бяха само нейни мисли, Роуз все пак не бе член на Комисията по безопасност. Ако наистина имаше конфликт, ако наистина имаше опасност, ако наистина имаше причина да подозира, че мисията на хоукинианеца не е мирна... Дрейк щеше да знае.

Но дали той заемаше достатъчно отговорен пост в Комисията по безопасност, за да е сигурен, да заяви веднага какви опасности произтичат от посещението на физиолога от друг свят? Тя все си мислеше, че постът, който заема мъжът ѝ, е от най-низшите в Комисията, никога не си го бе представяла по върховете на служебната стълба. И въпреки това...

Възможно ли бе да заема отговорен пост?

Роуз я побиха тръпки от тази мисъл. Техният случай ѝ напомняше шпионските истории от двайстото столетие и обичайните трагедии от дните, в които е имало тайни проекти за атомни бомби.

Мисълта за обичайните драматични събития ѝ помогна да вземе решение. Не бе полицай като Дрейк, а и не знаеше как би действал един полицай, но знаеше какво се прави в такива случаи в старите драми.

Взе лист хартия и бързо драсна една вертикална линия към средата му. Озаглави първата колонка „Харг Толан“, а другата — „Дрейк“. В колонката на чужденеца написа „искрен“ и замислена добави три въпросителни знака. Дали онзи бе истински доктор или най-много му подходеше описанието на междузвезден агент? Какви доказателства имаше самият институт, освен неговите собствени твърдения? Затова ли Дрейк го разпита така настоятелно за Забавената смърт? Дали предварително си бе назубрил въпросите и се стараеше да хване някоя грешка на пришелеца?

Роуз за миг се разколеба, но после скочи, сгъна листа, мушна го в джоба на късото си сако и направо излетя от кабинета си. Не каза на никого нито дума, дори не остави съобщение на входа къде отива и кога ще се върне.

Щом се озова навън, тя се втурна към третото ниво на метрото и изчака да дойде празен вагон. Изминаха само две минути, но те ѝ се сториха непоносимо дълги. „Нюйоркската медицинска академия“ — изрече тя в микрофона над седалката и кабинката се затвори. От стремителното движение въздухът изсвистя остро и се разнесе като писък.

През последните двадесет години Нюйоркската медицинска академия се бе разраснала и на ширина, и на височина. Само лабораторията заемаше цяло едно крило от третия етаж. Без съмнение, ако всичките книги и периодичен печат, които се съхраняваха тук, бяха в оригиналния си вид, а не на микрофилми, зданието не би било достатъчно за тях. Роуз бе дочула вече приказки за ограничаването на съхраняваните тук печатни произведения до излезлите през последните пет години, а не както беше сега — през последните десет години.

Роуз, като член на Академията, имаше свободен достъп до библиотеката. Тя се отправи веднага към нишите, предназначени за литература за медицински изследвания на извънземни и си отдъхна като видя, че са свободни.

Може би щеше да е по-мъдро да помоли библиотекаря за съдействие, но реши да действа сама. Колкото по-незабелязано си вършеше работата, толкова по-малка бе вероятността Дрейк да я проследи.

Така, без ничии напътствия, тя тръгна между стелажите, ръководейки се от заглавията. Почти всички книги бяха на английски, макар да имаше и на немски, както и на руски. Като за беда няколко от тях бяха отпечатани с извънземни символи. Някъде имаше помещение за такива оригинали, но те бяха достъпни единствено за специално упълномощени преводачи.

Погледът ѝ изведнъж се закова на един рафт: тя намери, каквото търсеше.

Измъкна половин дузина книги от рафта и ги пръсна върху малката тъмна масичка. Намери опипом копчето за осветлението и отвори една от книгите. Тя бе озаглавена „Изследвания върху Забавянето“. След като я прелисти набързо, премина към друга. Там фигурираше името на Харг Толан. Прочете всички бележки и се върна към рафтовете с преводите на трудовете, които откри.

Роуз остана в Академията повече от два часа. Когато приключи работата си, знаеше само, че има един хоукиниански доктор на име Харг Толан, който е специалист по Забавянето на смъртта. Той бе свързан със своята изследователска организация, с която нейният институт поддържаше кореспонденция. Разбира се, съществуваше вероятност онзи Харг Толан, когото тя познаваше, да се представя за някой действителен доктор, за да бъде ролята му по-убедителна. Но защо би било необходимо това?

Роуз извади листа хартия от джоба си и там, където бе написала „искрен“ с три въпросителни, добави „ДА“.

В четири часа бе отново на бюрото си. Обади се на телефонния номератор да не я свързват с никого и заключи вратата.

В колонката „Харг Толан“ сега тя написа още два въпроса: „Защо Харг Толан идва на Земята сам?“ и „Какво иска да научи от Бюрото за изчезнали хора?“. Между двата въпроса остави свободно място за бележки.

Болестта на Забавянето на смъртта несъмнено бе такава, каквато я описа пришелецът. От прочетеното в Академията Роуз се убеди, че по-голямата част от медицинските изследвания на Толан са свързани с нея. Там тя бе по-страшна, отколкото ракът на Земята. Ако на планетата Хоукин смятаха, че средството за лечение на болестта се намира на Земята, те щяха да изпратят тук цяла армия специалисти. Дали от недоверие или поради някакви съмнения те бяха решили да изпратят само един?

Как го каза Харг Толан предишната вечер? Числото на смъртните случаи се оказало най-високо на неговата планета, която бе най-близо до Земята, и най-ниско на най-отдалечената от Земята планета. Имайки предвид и факта, че болестта взимаше все повече и повече жертви, откакто започнаха междוזвездните пътувания до Земята...

Постепенно и неохотно Роуз стигна до един единствен извод: жителите на планетата Хоукин бяха решили, че по някакъв начин Земята е открила кое причинява Забавянето на смъртта и се е заела решително да я разпространява сред останалите раси в Галактиката — вероятно с намерението да има първенство над останалите. Тя почти панически се опитваше да отхвърли тази мисъл. Не можеше да е така. Не бе възможно. Преди всичко Земята *не би извършила* такова ужасяващо деяние. А и *не би могла*.

Съдейки по научните изследвания, жителите на планетата Хоукин бяха равни в доста отношения на хората от Земята. Смъртта се бе разшета и там преди хиляди години, та медицинското им чудо се бе провалило. Естествено, Земята не би могла да постигне бърз напредък в заплануваните дългосрочни проучвания в областта на биохимията на пришълците. Доколкото тя знаеше, биолозите и физиолозите на Земята не бяха правили изследвания на патологичните случаи сред хоукинианците.

Но все пак по всичко личеше, че Харг Толан бе пристигнал изпълнен със съмнения, а и бе изпратен със съмнения. Под въпроса „Защо Харг Толан е пристигнал сам на Земята?“ Роуз бавно написа „Планетата Хоукин *вярва*, че Земята е причинила Забавената смърт.“

А какво означаваше тази работа с Бюрото за изчезнали хора? Като учен тя бе взискателна към теориите, които изграждаше. *Всички* факти трябваше да съвпадат.

Бюрото за изчезнали хора! Ако това бе фалшива следа, за да обърка Дрейк, то тя бе същата с бели конци, защото се появи едва час след дискусията за Забавената смърт.

Или целеше да изпита Дрейк? И ако е така, защо? Имаше ли вероятност точно това намерение да е *основното*? Пришелецът бе разпитвал за Дрейк преди да дойде у тях. Дали не беше пристигнал, защото знаеше, че той е полицаи и има достъп до Бюрото за изчезнали хора?

Но защо? Защо?

След известно време се отказа да си блъска главата над този въпрос и насочи вниманието си към колонката „Дрейк“.

И тук въпросът възникна изведнъж от само себе си. Без да ги има още черно на бяло, буквите се появиха първо в съзнанието ѝ: „*Защо той се ожени за мен?*“ Ярката им светлина сякаш жегна погледа ѝ, та тя посегна да прикрие очите си от тях.

Двамата се запознаха случайно преди около година. Той току-що се бе преместил в блока, в който тя живееше. След учтивите поздрави някак от само себе си дойдоха дружелюбните разговори, а след тях и вечерите в близкия ресторант. Отбиваха се там от време навреме. Всичко стана съвсем естествено, бяха приятелски настроени, новото преживяване им допадна и един ден тя осъзна, че е влюбена.

Когато той я помоли да се ожени за него, тя бе поласкана... и покорена още в същия миг. Реакцията ѝ бе напълно обяснима: той оцени нейния интелект и приятелство. Тя бе хубаво момиче, което несъмнено щеше да стане добра съпруга и незаменима компаньонка.

Опитваше се сама да убеди себе си, но все не можеше да си повярва.

И не че намираше никакви недостатъци у Дрейк като съпруг. Той винаги бе сериозен, внимателен, грижовен. Животът им не кипеше от страсти, но все пак носеше скромните белези на емоционалните изблици, характерни за хората, надхвърлили трийсетте години. Та тя не е на деветнайсет. Какво друго да очаква?

Там е работата, че не е на деветнайсет, не е красавица, не е чаровница, нито пък е сексапилна. Какво всъщност бе очаквала? Точно Дрейк ли — този красавец, здравеняк, чиито интелектуални интереси бяха доста повърхностни, който нито веднъж досега, месеци наред, не я попита за работата ѝ, който дори не пожела да обсъжда с нея своята работа? Тогава защо се бе оженил за нея?

Не намираше отговор на този въпрос, а и той сега нямаше нищо общо с онова, което Роуз се опитваше да направи. Тя се ядоса сама на себе си от това, че така по детски се отклонява от задачата, която си бе поставила. Уж се захвана с работа, а действията ѝ бяха като на деветнайсетгодишно момиче.

Забеляза, че връхчето на молива ѝ се е отчупило. Взе нов молив и в колонката „Дрейк“ написа: „Защо се съмнява в Харг Толан?“ След което насочи една стрелка от въпроса към съседната колонка.

Изписаните досега бележки очертаваха ясна картина. Ако Земята разпространяваше болестта или ако знаеше, че друга цивилизация я

подозира в такова деяние, тогава тя непременно щеше да се подготви за вероятно отмъщение от противниковата страна. Всъщност подготовката би се състояла в маневри, които биха предхождали първата междузвездна война в историята на човечеството. Така всички парченца от мозайката се събираха, но в ужасяваща картина.

Оставаше още един въпрос, на който Роуз не можеше да намери отговор. Изписа бавно и него: „Защо Дрейк реагира така, когато Толан я нарече «най-очарователната домакиня»?“

Опита се да си припомни отново онзи миг. Хоукинианецът изрече тези думи несъзнателно, от учтивост, а Дрейк изстина щом ги чу. Роуз прослушваше тази част от лентата за кой ли път. На излизане от поредния коктейл някой жител на Земята би могъл да произнесе такива думи със същата неангажираща интонация. Физиономията на Дрейк в този миг не бе уловена от камерата, но остана запечатана в съзнанието на Роуз. В очите на мъжа ѝ се сблъскаха страх и ярост, а Дрейк на практика не се страхуваше от нищо. Какво толкова страшно имаше в тази фраза: „Вие сте най-очарователната домакиня“, че той дори се разтревожи? Ревнуваше ли? Изключено. Дали не бе усетил сарказъм в интонацията на чужденеца? Може би, макар вероятността да бе твърде малка: тонът му прозвуча искрено. Отказа се и от този въпрос, но постави под него една голяма въпросителна. Сега въпросителните станаха две — една за Харг Толан и друга за Дрейк. Възможно ли бе да има връзка между интереса на Толан към изчезналите хора и реакцията на Дрейк след обичайния за случая комплимент? Роуз не успя да намери никаква връзка.

Здрачът потопи в сумрак кабинета и жената положи уморено глава върху ръцете си. Изглежда за миг-два се бе унесла и потънала в онази странна межда, която разделяше съня и бодрия тонус, когато мислите и думите се размътиха в съзнанието ѝ, а после започнаха да блуждаят като в някаква сюрреалистична картина из лабиринта в главата ѝ. Нямаше значение накъде се носят и подскачат, те все се връщаха към онази фраза: „Вие сте най-очарователната домакиня.“ Понякога я произнасяше равният, почти безжизнен глас на Харг Толан, а понякога я подемаше енергичният глас на Дрейк. Когато нейният съпруг изричаше тези думи, те бяха изпълнени с обич, обич, каквато тя не бе усетила у него никога досега. Нежният звук галеше душата ѝ.

Роуз изведнъж се сепна и отвори очи.

В кабинета бе вече тъмно. Запали настолната си лампа и примигна срещу светлината. Лицето ѝ леко помръкна: в онова полусънно състояние изглежда ѝ бе дошла наум нова мисъл. Имаше още една фраза, която бе разтревожила Дрейк. Жената сбърчи чело от напрежение. Тази фраза не бе от последната вечер. Нямаше я в записи, значи трябваше да я търси преди това. Зарови из съзнанието си, но не можа да открие нищо. Накрая я обзе безпокойство.

В един миг се сети да погледне часовника си и нададе изплашен вик. Наближаваше осем часа. Те щяха я чакат в къщи.

Но тя не искаше да си ходи. Не искаше да ги вижда. Посегна бавно към листа, на който бе записала тревожните си мисли и го скъса на дребни парченца. Пусна ги в малкия атомен пепелник върху бюрото си, където те лумнаха за части от секундата, а в следващия миг от тях не остана никаква следа.

Де да можеше да ги заличи без помен и в съзнанието си.

Но точно това бе невъзможно. Нямаше как, трябваше вече да се прибира.

Двамата не бяха се върнали. Видя ги да слизат от въздушната жирокола тъкмо когато и Роуз се появи на улицата. Дежурният превозвач се загледа учуден след тях за миг. После се издигна бързо във въздуха и изчезна. Роуз и мъжете се прибраха в пълно мълчание. Едва когато влязоха, тя каза вяло:

— Надявам се денят Ви да е преминал добре, доктор Толан.

— Много добре. Дори мисля, че бе чудесен и плодотворен.

— Успяхте ли да хапнете нещо? — Макар самата Роуз да не бе слагала залък в устата, тя не изпитваше изобщо глад.

— Да, успях.

— Поръчахме да ни изпратят обяд и вечеря — намеси се мъжът ѝ. — Сандвичи — в гласа му прозвуча умора.

— Здравей, Дрейк — обърна се тя към него за първи път през тази вечер.

— Здравей — той почти не я удостои с вниманието си.

— Вашите домати са изключителни растения — обади се гостът.
— Ние нямаме нищо на нашата планета, което да може да се сравни по

вкус с тях. Сигурно съм изял повече от десет домата, да не говорим, че се натъпках и с бутилка доматиен екстракт.

— Кетчуп — уточни Дрейк.

— А какво стана с Вашето посещение в Бюрото за изчезнали хора, доктор Толан? Казахте, че денят Ви е бил плодотворен.

— Трябва да си го призная. Така е.

Роуз остана с гръб към него. Потупа една от възглавничките на дивана и запита:

— Какво постигнахте?

— Стори ми се твърде интересно това, че повечето изчезнали хора са мъже. Най-често съпруги съобщават за изчезнали съпрузи, докато обратният случай почти не се среща.

— О, няма нищо чудно, доктор Толан. Вие просто не достигате до същността на икономическата подредба на Земята. Тук, разбирате ли, обикновено мъжът е онзи, който осигурява семейството финансово. Той е онзи, чийто труд се заплаща в пари. Ролята на жената е по правило да се грижи за дома и децата.

— Не вярвам явлението да е повсеместно!

— Малко или много е така — намеси се Дрейк. — Ако имате предвид моята жена, тя е пример за по-малката част от жените, които са способни да си пробиват сами пътя в живота.

Роуз го погледа крадешком: дали не го казваше със сарказъм?

— Вие загатвате, госпожо Смолит, че за жените, поради тяхната икономическа зависимост от мъжете, е по-малко вероятно да изчезнат.

— Меко казано — да.

— Тогава бихте ли нарекли Бюрото за изчезнали хора в Ню Йорк един ярък пример за такива случаи на планетата като цяло?

— Ами да, няма как да не си го мисля.

— В такъв случай — побърза да запита гостенинът, — има ли икономическа обосновка фактът, че откакто са установени междузвездните пътувания, процентът на изчезналите млади мъже е по-висок от всякога?

— Господи, та това е още по-малко странно — този път отговори Дрейк, тонът му бе припрян, нямаше търпение да се намеси в разговора. — В днешно време пред беглеца е целият Космос. Всеки, който реши да се махне от проблемите, трябва само да се метне на най-близкия космически транспорт. Винаги има нужда от екипажи, не ги

питат и една дума. После вече е невъзможно да им хванеш дирите, ако са решили да останат извън полезрението на някого.

— И като правило почти винаги това са млади мъже през първата година от семейния им живот.

Роуз изведнъж прихна:

— Виж ти, точно тогава мъжът изглежда има най-големи проблеми. Ако издържи първата година, после не е нужно да бяга нанякъде.

На Дрейк обаче явно не му бе до шеги. Роуз отново си помисли, че той изглежда уморен и нещастен. Защо той настоя сам да се заеме с цялата работа? После ѝ дойде наум, че сигурно му се е наложило да постъпи така.

— Ще ми се обидите ли, ако се изключа за малко? — запита изведнъж хоукинианецът.

— В никакъв случай — успокои го Роуз. — Надявам се да не сте се преуморили. Понеже идвате от планета, чиято гравитация е по-голяма от тази на Земята, опасявам се да не сме Ви претоварили неволно, очаквайки да покажете изключителна издръжливост.

— О, аз не се чувствам физически уморен — той се вгледа за миг-два в нейните крака и примигна бързо развеселен. — Знаете ли, все си представям как земните жители падат или по очи, или по гръб — заради крехките крайници, на които стоят. Извинете ме, ако приказките ми са твърде фамилиарни, но щом споменахте за по-малката гравитация, веднага ми хрумна такава мисъл. На моята планета два крака са съвсем недостатъчни. Но да не говорим сега за това. Струпаха ми се много нови неща, необичайни схващания. Искате ли да се изключа.

Роуз нямаше нищо против. Това умение бе все пак приемливо за останалите раси. Доколкото земните експедиции бяха разбрали, жителите на планетата Хоукин умееха да изключват съзнанието си от функциите на тялото. Така те го оставяха да изпадне в необезпокояван процес на медитация, който можеше да продължи няколко космически дни. Хоукинианците се наслаждаваха на тези периоди, смятаха ги дори за необходими, макар че нито един човек от Земята не можеше да каже каква роля играе изключването. Хората от своя страна не можеха да обяснят на някой пришелец какво представлява сънят. Онова, което за

човеците бе спане или сън, за чужденците бе тревожен сигнал за умствено разединяване.

„Ето още една необичайна черта на хората“ — помисли си Роуз.

Гостът се оттегли, но не преди да се наведе в знак на уважение — горните му крайници едва ли не пометеха пода за „довиждане“. Дрейк кимна рязко в отговор. Онзи отиде в стаята си и затвори вратата. Настъпи тишина.

След няколко минути, в които мълчанието помежду им нагнети обстановката още повече, столът под Дрейк заскърца нервно. Роуз малко се изплаши, когато видя по устните му кръв. „Нещо му се е случило — помисли си тя — Трябва да го заговоря. Не мога да оставя нещата така.“

— Дрейк!

— Какво има? — погледът му не успяваше дълго време да се фокусира върху нея, сякаш идваше от много, много далеч. — И ти ли си уморена?

— Не, готова съм да те слушам. Днес е денят, в който ти каза, че ще ми обясниш как стоят нещата. Няма ли да ми кажеш?

— Моля?

— Снощи ти каза: „... ще си поговорим утре“. Аз съм готова.

Дрейк се начумери, очите му потънаха под присвитите вежди. Роуз усети, че започна да се разколебава.

— Мислех, че сме се разбрали да не задаваш никакви въпроси за работата ми — сопна се той.

— Вече е твърде късно да стоя настрана. Знам изключително много за твоята работа досега.

— Какво значи това? — извика Дрейк и скочи от мястото си. Събра мислите си, приближи се бързо до нея и впи ръце в раменете ѝ. — Какво значи това? — повтори той приглушено.

Роуз не вдигна очи, продължаваше да гледа неподвижно отпуснатите си ръце. Тя изтърпя болезнената хватка и изрече бавно:

— Доктор Толан смята, че Земята разпространява умишлено болестта на Забавянето на смъртта. Така е, нали?

Жената очакваше отговор търпеливо. Той бавно разхлаби хватката си, докато остана неподвижен, с отпуснати ръце, объркан и отчаян.

— Откъде ти хрумна това?

— Така е, нали?

— Искам да зная защо смяташ така — проговори той, останал почти без глас. — Не си играй на глупави игри с мене, Роуз. Проумей го веднъж завинаги.

— Ако ти кажа, ще ми отговориш ли на един въпрос?

— Какъв въпрос?

— Земята умишлено ли разпространява болестта, Дрейк?

— О, господи! — вдигна безпомощно ръце той.

После коленичи до нея и пое ръцете ѝ в своите. Роуз усещаше трепета им. Той се насили да говори нежно, мило:

— Роуз, скъпа, слушай, ти си хванала дирята на някаква гореща следа и мислиш, че можеш да я използваш, за да ме дразниш в един малък съпругески разговор, пълен с остроумия. Не те моля за нещо голямо. Само ми кажи кое точно те накара да ми наговориш тези... тези неща? — Дрейк бе наистина сериозен.

— Днес следобед ходих в Медицинската академия. Прочетох там някои неща.

— Но защо? Кое те накара да го направиш?

— Ти изглеждаше така заинтригуван от болестта. А доктор Толан заяви, че тя се е разраснала неимоверно, откакто има междузвездни пътувания. Освен това заболялите са най-много на планетата, която е най-близо до Земята.

— А ти какво намери? — настоя да разбере той. — Ти какво откри, Роуз?

— Потвърждение на думите му. Едва успях да прегледам набързо насоката на изследванията им през последните няколко десетилетия. За мене е ясно, че някои хоукинианци допускат възможността болестта да води началото си от Земята.

— Казват ли го открито?

— Не. А, ако са го казали, то аз не попаднах на такива пасажи — тя го изгледа учудена. В случай като този правителството непременно би проучило изследванията на хоукинианците. — Не знаеш ли за изследванията им, Дрейк? — запита го тя тихо. — Правителството...

— Няма значение — Дрейк се бе отдръпнал от нея, но сега отново я погледна, очите му бяха спокойни и бистри. — Виж ти, какъв

специалист си по тези въпроси! — изрече той, сякаш правейки някакво невероятно откритие.

Специалист ли? Та той едва сега ли бе разбрал това, сега, когато имаше нужда от нея?

— Аз съм биолог — промълви тя, а нервите ѝ се изпънаха от напрежение.

— Да, зная. Но имам предвид твоята специалност. Не ми ли каза веднъж, че ти работиш върху проблемите на растежа?

— Може и така да се нарече. Имам двайсет научни публикации за взаимовръзката между нуклеиновата киселина и развитието на ембриона, субсидирани от Дружеството на болните от рак.

— Добре. Трябваше да се сетя — той бе поразен от нов пристъп на възбуда. — Кажи ми, Роуз... Слушай, извини ме, ако съм си изпуснал нервите преди малко. Ти, като всеки друг учен, ще разбереш ясно насоката на техните изследвания, щом прочетеш за тях, нали?

— Съвсем ясно.

— Тогава кажи ми как според тях се разпространява болестта. Искам да чуя в подробности всичко.

— О, ти искаш прекалено много. Аз прекарах няколко часа в Академията, това е всичко. Ще ми трябва много повече време, за да отговоря на въпроса ти.

— Поне правиш интелигентно предположение. Нямах представа колко е важно.

— Разбира се — продължи тя колебливо, — „Изследването на Забавянето“ е най-важната монография в тази област. Мога да сумирам всички съществуващи данни досега.

— Настина ли? А откога са последните?

— Намерих едно от периодичните издания. Последният том е отпреди година.

— Има ли в него някакви обяснения за неговата работа? — Дрейк насочи пръст към стаята на Толан.

— Повече, отколкото имат останалите. Той е изключителен изследовател в тази област. Аз прегледах предимно неговите трудове.

— И какви са неговите теории за произхода на болестта? Постарай се да си спомниш, Роуз.

— Мога да се закълна, че той обвинява Земята, но той също така отбелязва, че не знаят нищо за начините, по които се разпространява

болестта. В това също мога да се закълна.

Той стоеше вцепенен до нея. Силните му ръце бяха свити в юмруци.

— Може да надценява нещата. Кой знае — прошепна той едва-едва. — Ще разбере още сега, Роуз — обърна се той рязко и понечи да излезе. — Благодаря ти за помощта.

Жената се спусна след него:

— Какво си намислил?

— Ще го запitam това-онова — Дрейк затършува из чекмеджетата на бюрото си и накрая измъкна едно иглено оръжие.

— Не, Дрейк! — изкрещя тя.

Той я отблъсна грубо и се отправи бързо към дъното на коридора, към спалнята на хоукинианеца.

Дрейк отвори вратата и влезе. Роуз вървеше по петите му, стараяше се да сграбчи и задържи ръката му. Той изведнъж се спря и погледна пришецеца.

Харг Толан стоеше неподвижен, с немиждащ поглед, а четирите му крайника се простираха на четири страни, докдето могат да достигнат. Роуз се засрами от това, че нахълтаха в стаята му, сякаш прекъсваха някакъв интимен ритуал. Но на Дрейк и през ум не му минаваха такива мисли. Той се приближи до създаването и се изправи срещу него. Насочи оръжието към центъра на тялото му.

— Сега стой мирна — нареди той. — Той постепенно ще започне да усеща присъствието ми.

— Откъде знаеш?

— Зная. А сега се махай оттука.

Но тя не помръдваше, а Дрейк бе прекалено погълнат от решението си и не й обърна повече внимание.

Някои части от лицето на пришецеца започнаха да потреперват. Гледката отврати Роуз. По-добре беше да не гледа.

— Това е краят, доктор Толан — заговори неочаквано Дрейк. — Недейте да се свързвате с нито един от крайниците си. Осезателните Ви органи са ми напълно достатъчни, заедно с гласа Ви.

— Защо се вмъквате в моята стая? — изрече гостенинът първоначално неясно, а после по-уверено. — И защо сте въоръжен?

Главата на пришелеца потрепери леко, докато тялото му оставаше вцепенено. Той изпълни нареждането на Дрейк да не прави контакт с крайниците си. Роуз се чудеше как Дрейк е разбрал за тази частична изолация. Дори тя самата не знаеше нищо за нея.

— Какво искате? — заговори отново хоукинианецът.

— Отговор на някои въпроси.

— С оръжие в ръка ли ги търсите? Няма да отстъпя пред Вашето вероломство.

— Не става въпрос просто да отстъпите пред мен. По-скоро ще спасите своя собствен живот.

— При тези обстоятелства това няма никакво значение за мен. Жал ми е, господин Смолит, че вие на Земята разбирате по този начин гостоприемството.

— Вие не сте мой гост, доктор Толан. Вие се вмъкнахте в дома ми под фалшив претекст. Имате си причини, планирали сте да ме използвате за вашите по-нататъшни цели. Нямам никакви угризения на съвестта за този обрат на нещата.

— По-добре стреляйте. Да не губим време.

— Убеден сте, че няма да отговорите на нито един въпрос ли? Това само по себе си е подозрително. Изглежда за Вас някои отговори са по-важни и от живота Ви.

— За мен принципите на доброто поведение са много важни. Вие, като жител на Земята, може и да не ме разберете.

— Вероятно. Но аз, като жител на Земята, разбирам едно нещо — Дрейк скочи по-близо до пришелеца преди Роуз да успее да извика, преди хоукианецът да изпрати сигнал до крайниците си. Когато отскочи, гъвкавият шнур към цианидния цилиндър се оказа в ръцете му. Там, където шнурът бе прикрепен към устата му, се появи една безцветна капка, плъзна се по грубата му кожа и се сля с една кафява, подобна на желе топка.

Дрейк дръпна рязко шнура и другият му край се измъкна от цилиндъра. После натисна копчето, което задействаше игленото оръжие, към цилиндъра. Чу се свистене.

— Съмнявам се, че ще изтече голямо количество цианид, което да ни навреди. Но се надявам да разберете какво ви чака сега, ако не отговаряте на въпросите ми... и то така, че да ме убедите.

— Върнете ми цилиндъра — изрече бавно хоукианецът. — В противен случай ще ми се наложи да Ви напада, а на Вас ще Ви се наложи да се биете.

— Нищо подобно — отстъпи Дрейк. — Хайде, нападайте, аз ще прострелям краката Ви. Ще ги изгубите, ако трябва всичките четири крайници ще изгубите, но все още ще живеете, макар и да представлявате ужасна гледка. Ще умрете от липса на цианид. Тази смърт ще е най-страшната за Вас. Аз съм жител на Земята и не мога да оценя в пълна степен какви мъки ще изпитате, но Вие можете, нали?

Пришелецът отвори уста и от нея потече нещо жълто-зеленикаво. Вътрешностите на Роуз стигнаха до гърлото ѝ. Искаше ѝ се да изкрещи: „Дрейк, върни му цилиндъра!“, но не успя. Не можа дори да извърне глава.

— Имате още около час преди да настъпи непоправимото — каза Дрейк. — Говорете бързо, доктор Толан и ще получите обратно цилиндъра си.

— А после?

— После, какво Ви интересува? Дори и да Ви убия, Вие ще умрете, а от цианида няма да се излее и капка.

Силите на пришелеца като че ли започнаха да отслабват. Гласът му стана глух, думите излизаха неясни, гой сякаш нямаше необходимата енергия, за да говори добър английски.

— Какви са въпросите Ви? — докато говореше, очите му следяха цилиндъра в ръката на Дрейк.

Онзи го въртеше насам-натам, а очите на чуждоземното същество непрекъснато го следяха... следяха...

— Какви са Вашите теории относно Забавянето на смъртта? Защо всъщност дойдохте на Земята? Защо Ви интересува Бюрото за изчезнали хора?

Роуз най-после осъзна, че стои притаила дъх, разтревожена. Тя също искаше да узнае отговорите на някои въпроси. Не по този начин, разбира се, но в работата на съпруга ѝ добротата и човеколюбието нямаше как да не стоят на заден план по необходимост.

Тя си повтори това няколко пъти, насилвайки се да пренебрегне факта, че мрази Дрейк заради мъченията, които причинява на доктор Толан.

— За смислен отговор ще ни трябва повече от час, а на мен ми остава да живея само толкова. Вие горчиво ме наскърбявате като ме принуждавате да говоря при такива обстоятелства. Така е само тук, на тази противна планета, на която мога да бъда лишен от цианид.

— Вашият час тече, доктор Толан.

— Щях да ви кажа всичко накрая, господин Смолит. Трябваше ми вашата помощ. Затова дойдох.

— Вие все още не отговаряте на въпросите ми.

— Сега ще отговоря. От години, отделно от моята научна работа, аз изучавам клетките на моите пациенти, които страдат от Забавената смърт. Бях принуден да работя тайно, без ничия помощ, защото методите, които използвах, бяха неприемливи за моя народ. Вашето общество се отнася по същия начин към човешката вивисекция, например. Поради тази причина, аз не можех да представя резултатите, които получавах, на колегите си, докато не успеях да потвърдя теорията си на Земята.

— Какви са Вашите теории? — настоя Дрейк, очите му отново горяха трескаво.

— В течение на изследванията ми ставаше все по-ясно, че насоката на работа ми е изцяло погрешна. От физиологична гледна точка загадката не можеше да бъде разрешена. Забавената смърт е изцяло заболяване на мозъка.

— Разбира се, доктор Толан, тя не може да бъде психосоматична — прекъсна го Роуз.

Някакъв тънък, сив прозрачен филм покри очите на хоукинианеца. Той повече не ги поглеждаше.

— Не, госпожо Смолит, тя не е психосоматична. Става дума за истинско заболяване на мозъка. Заразяване на мозъка. Моите пациенти имаха двоен мозък. Под онзи, който им принадлежеше по рождение, имаше и друг мозък... чужд мозък. Аз наблюдавах развитието на болестта и при другите раси, при тях бе същото. Накратко, в Галактиката разумните същества не са пет, а — шест. Шестият вид мозък е паразитен.

— Това е лудост... невъзможно е! Вие сте сгрешили, доктор Толан — обади се Роуз.

— Не, не греша. Преди да дойда на Земята се съмнявах. Но тук в института и от разследванията, които направих в Бюрото за изчезнали

хора, се убедих, че съм на прав път. Какво толкова невъзможно има в теорията за съществуването на паразитен интелект? Интелект от този вид не би оставял отживели времето си руини, не би оставял дори никакъв продукт... ако единствената му функция е да извлича по някакъв начин храна от разумната дейност на другите създания. Възможно е да си представим такъв паразит след милиони години. Той вероятно ще загуби всякаква прилика с физическата си същност, освен онова, което му е необходимо, точно като тенията сред вашите земни паразити. Тя е загубила всичките си функции, освен тази да се размножава. В случая с паразитния интелект всички физически атрибути с времето ще изчезнат. Така че той ще остане чист интелект, който живее в някаква форма на разума, която ние не можем да отделим от останалите. Особено в мозъците на хората.

— Защо точно на хората? — запита Роуз.

Дрейк стоеше встрани, не задаваше повече въпроси. Видимо бе спокоен и остави хоукианеца да говори.

— Не сте ли забелязали, че шестият интелект е близък на земния? Човечеството от самата си поява живее с него, приспособило се е към него и не осъзнава, че притежава още един, паразитен интелект. Затова висшите видове земни животни, включително и човекът, не растат след като достигнат зрялост. Най-накрая те умират от така наречената естествена смърт. Това е в резултат на този универсален паразитен интелект. Затова вие спите и сънувате, защото тогава паразитният разум се храни. Затова единствено земният разум от всичките е най-неустойчив. Къде на друго място в Галактиката има толкова много личностни раздвоения и други подобни прояви? В края на краищата дори сега би трябвало да има тук-там по някой човешки разум, който е видимо увреден от наличието на паразитите.

По някакъв начин паразитният интелект се придвижва из пространството. Те нямат физически ограничения. Те могат да се движат между звездите в състояние, което отговаря на зимния сън при някои животни. Нямам отговор защо го правят. Навярно никой никога няма да разбере. Но след като те са открили съществуването на друг интелект на останалите планети в Галактиката, се е образувал малък, постоянен поток от разуми-паразити, които се движат из Космоса. Ние от останалите светове сигурно сме лакомство за тях, иначе те не биха

се стремили така към нас. Представям си колко много не са успели, но за останалите усилието си е струвало.

Но ние от останалите светове не сме живели с тези паразити милиони години, както човекът и неговите предци. Ние не сме се приспособили към тях. Нашата крехка сила не е била погубвана постепенно в продължение на стотици поколения, докато се запазят единствено най-устойчивите. Така там, където земният жител може да оцелее след нашествието, без да му бъде причинено почти нищо в продължение на десетки години, ние останалите умираме много бързо, в продължение на една година.

— Затова ли смъртните случаи се увеличиха, откакто започнаха междузвездните пътувания до Земята и другите планети?

— Да — за миг чужденецът замълча, но продължи по-енергично. — Върнете ми цилиндъра. Получихте отговор на въпросите си.

— Ами Бюрото за изчезнали хора? — запита хладно Дрейк и започна отново да върти в ръцете си цилиндъра, но сега другият не следеше движенията му. Сивата прозрачна пелена, която покриваше очите му, стана по-плътна. Роуз се чудеше дали тя не е само от умората или бе в резултат на липсата на цианид.

— Тъй като ние не сме пригодни да живеем с паразитния интелект, който поражда човека, той също не се приспособява към нас. Той може да живее в нас... вероятно е така... но не може да се възпроизвежда в нашите организми. Те не са му достатъчни. Забавената смърт не е заразна за нашия народ.

— Накъде биете, доктор Толан? — Роуз го погледна с нарастваща тревога.

— Човекът остава първият домакин за паразитите. Човекът е в състояние да зарази някого от нас, ако остане сред нас. Но паразитът, след като веднъж се установи в интелигентната среда на чуждия свят, трябва по някакъв начин да се връща при човека, за да може да се възпроизвежда. Преди междузвездните пътувания това е било възможно само благодарение на повторното преминаване през Космоса и затова болестта не се е разпространявала бързо. Сега ние се заразяваме многократно, защото паразитите се връщат на Земята, а после идват отново с разума на хората, които пътуват из Космоса.

— А липсващите хора... — изрече тихо Роуз.

— Те са междинните домакини. Как точно протича процесът аз, разбира се, не зная. Те предпочитат мъжкия земен разум. Ако си спомняте, в института ми казаха, че средната продължителност на живота сред мъжете е с три години по-кратка от живота сред жените. След като стане възпроизводството, заразеният мъж заминава с кораб за други светове. Той изчезва.

— Но това е невъзможно — настояваше Роуз. — Вие твърдите, че паразитният разум контролира действията на своя стопанин! Не е възможно. Ние бихме забелязали тяхното присъствие.

— Контролът, госпожо Смолит, може да е много фин и нещо повече — той може да се прояви в периода на активно размножаване. Обръщам Ви внимание на вашето Бюро за изчезнали хора. Защо изчезват младите мъже? Имате си икономически и психологични обяснения, но те не са достатъчни... Само че сега ми е много лошо и не мога да говоря дълго. Ще ви кажа само още едно нещо. Паразитният разум е враг и на моя народ, и на вашия. Хората също не биха умирали против волята си, освен ако не са заразени. Мислех си, че ако не успея да се върна на моята планета с информацията, която е възможно да се получи с обичайни средства, бих могъл да я предоставя на земните власти и да ги помоля да ми помогнат да унищожа тази напаст. Представете си моето удоволствие, когато разбрах, че съпругът на един от биолозите в института е член на едно от най-важните звена във веригата, звено, което трябва да ни помогне. Естествено направих всичко възможно, за да бъда гост в неговия дом и да разговарям с него насаме, да го убедя в жестоката истина, да използвам позицията му, да му помогна срещу атаката на паразитите.

Сега вече е невъзможно. Не мога да ви обвинявам. Като хора на Земята, аз не очаквам от вас да разберете психологията на моя народ. И все пак сте длъжни да разберете това. Аз не мога повече да се занимавам с никого от вас. Аз дори не мога да си позволя да остана още известно време на Земята.

— Тогава само Вие от вашия народ имате някаква представа за теорията, която ни представихте — каза Дрейк.

— Само аз.

— Заповядайте вашия цианид, доктор Толан — подаде му той цилиндъра.

Пришелецът го грабна нетърпеливо. Ловките му пръсти нагласиха шнура и премахнаха иглата внимателно. За десет секунди той сложи приспособлението си за дишане и започна да поема на едри глътки живителния за него цианид. А след още малко очите му се избистриха.

Дрейк изчака докато дишането на чужденеца се оправи, след което, без да му трепне окото, вдигна оръжието си и стреля в него. Роуз изкрещя. Хоукианецът остана прав. Не можеше да помръдне четирите си долни крайници, но наклони глава и маркучът се измъкна от внезапно разтворената му уста. Дрейк отново прибра оръжието си, захвърли цилиндъра надалеч и остана мрачен, загледан в мъртвото същество. Нямаше никакви външни белези, които да показват, че то е било убито. Острието на игленото оръжие бе по-тънко и от игла. То се забиваше в тялото безшумно и леко, а после експлодираше в коремната кухня, разрушавайки всички вътрешности.

Роуз избяга от стаята с писък. Дрейк се втурна след нея и я сграбчи за ръката. В съзнанието ѝ отекнаха тежките плесници по лицето ѝ, но тя не усещаше ударите. Стараеше се да потисне тихите си хлипания.

— Казах ти да не се бъркаш в тази работа. Сега какво си мислиш, че ще направя?

— Пусни ме. Искam да си вървя. Искam да се махна оттук.

— Заради нещо, което е моя работа ли? Ти чу какво каза чужденецът. Мислиш ли, че ще му прозвoля да се върне в своя свят, за да разпространява тези лъжи? Те ще му повярват. И тогава знаеш ли какво ще стане? Можеш ли да си представиш една междузвездна война? Те ще са сигурни, че трябва да ни избият, за да спрат болестта.

С огромно усилие, което бе за нея направо убийствено, Роуз си наложи да се успокои. Погледна твърдо Дрейк в очите и каза:

— Онова, което доктор Толан каза, не е лъжа и не е грешка, Дрейк.

— О, хайде, хайде, обзела те е истерията. Трябва да поспиш.

— Аз зная, че неговите думи са истина, защото Комисията по сигурността знае всичко за същата тази теория. Знае, че тя е истина.

— Защо говориш такива врели-некипели?

— Защото ти самият се издаде два пъти.

— Сядай — викна Дрейк. Тя го послуша, а той остана прав, загледан в нея с любопитство. — Значи съм се издал два пъти, така ли? Ти си имала много тежък ден в търсене на улики, скъпа. Имаш си камери, които добре си скрила. — Той седна и кръстоса крака.

Роуз си помисли, че наистина бе имала тежък ден. От мястото си виждаше електрическият часовник в кухнята. Минаваше два часа през нощта. Харг Толан бе пристигнал в техния дом преди трийсет и пет часа, а сега лежеше мъртъв в спалнята за гости.

— Е, няма ли да ми кажеш кога съм се издал?

— Когато Харг Толан ме нарече чаровна домакиня, ти пребледня. Думата „домакин“ има две значения, както знаеш, Дрейк. Домакин е и онзи, който приема паразити.

— Първата грешка. А втората?

— Това е нещо, което ти направи преди Харг Толан да прекрачи прага на дома ни. Часове наред се опитвах да си го спомня. А *ти* спомняш ли си, Дрейк? Ти говореше колко неприятно щяло да му бъде на хоукианеца да живее със земен жител. Аз ти казах, че Харг Толан е доктор и ще му се наложи да преглътне този факт. Попитах те дали лекарите-хора обичат да ходят в тропиците, дали им е приятно да ги хапят комарите. Спомняш ли си колко се ядоса?

— Нямах представа, че съм толкова прозрачен — засмя се Дрейк. — Комарите са домакини за маларията и паразитите на жълтата треска — въздъхна той. — Опитах се по всякакъв начин да те държа настрана от тази работа. Опитах се да държа настрана и чужденеца. Опитах се да те заплаша. Сега не ми остава нищо друго, освен да ти кажа истината. Длъжен съм, защото само истината... или смъртта ще те накарат да замлъкнеш. А аз не искам да те убивам.

Тя се отдръпа рязко с широко отворени очи.

— Комисията знае истината. Но тя не е в наша полза. Ние можем само да положим всички усилия, за да не позволим и другите светове да я научат.

— Но истината не може да остане скрита завинаги! Харг Толан я откри. Ти го уби, но на негово място ще пристигне друг извънземен и ще се добере до нея... и така непрекъснато. Не можеш да ги убиеш всичките.

— И това знаем — съгласи се Дрейк. — Но нямаме избор.

— Защо? — извика Роуз. — Харг Толан ти даде разрешението на проблема. Той не отпрати никакви заплахи за война между световите. Предложи да се съюзим с останалите разумни същества и да изкореним злото. Можем да го направим! Ако заедно с станалите положим всички усилия...

— Искаш да кажеш, че можем да му вярваме? Той от името на своето правителство ли говореше или от името на останалите светове?

— Можем ли да си позволим да не поемем риска?

— Ти не разбираш — Дрейк се пресегна и пое едната й покорна ръка между своите ръце. — Може и да ти изглеждам смешен в опитите си да те науча на някои неща от твоята специалност, но искам да ме чуеш. Харг Толан бе прав. Човекът и неговите праисторически предци са живели с този паразитен разум неизброими години, много повече, отколкото сме истински представители на хомо сапиенс. През този период ние не само, че сме се приспособили към него, но сме станали и зависими от него. Въпросът не опира вече само до заразяването с паразитите. Става дума за съвместен живот. Вие биолозите си имате съответен термин за този случай.

— За какво говориш? — измъкна ръката си тя. — За симбиозата ли?

— Точно така. Ние си имаме наша болест, знаеш я. Тя е точно противоположна на онази, болестта на неограничения растеж. Споменахме вече, че е в противовес на Забавянето на смъртта. Ами ракът? Колко време вече биолози, физиолози, биохимици и всякакви други специалисти работят върху него? И какво са постигнали? Защо е така? Не можеш ли да си отговориш сама сега?

— Не, не мога — промълви тя. — За какво говориш?

— Много хубаво звучи, когато казваме, че ако можем да премахнем паразитите, ще имаме вечен растеж и живот, ако го пожелаем. Или поне докато ни омръзне да растем прекалено дълго. Но колко милиони години човешкото тяло е имало възможност да расте на воля? Може ли да го направи още толкова? Ще се приспособи ли химията на тялото ни? Има ли то подходящи вещества?

— Ензими — прошепна Роуз.

— Да, ензими. За нас това е невъзможно. Ако поради някакви причини паразитният интелект, както го нарича Харг Толан, напусне тялото ни, ако взаимовръзката му с нашия мозък по някакъв начин се

накърни, ние ще започнем да растем, но безразборно. И за рака казваме, че расте. И ето ти сега. Няма начин да се отървем от паразитите. Ние сме свързани навеки. За да се освободят от своята болест, извънземните ще трябва да унищожат всичките гръбначни същества на Земята. За тях няма друг изход, затова ние не трябва да им позволяваме да се доберат до това откритие. Разбираш ли?

— Разбирам, Дрейк — едва успя да промълви тя, защото устата ѝ бе пресъхнала. Забеляза, че челото му е мокро и по лицето се стичат вадички пот. — Сега ще трябва да го изнесеш от къщата.

— Вече е дълбока нощ и ще мога да го изнеса.

— Разбирам, Дрейк — каза тя отново.

Харг Толан бе тежък. Дрейк трябваше да го влачи по пода, за да го измъкне. Роуз се обърна, повдигаше ѝ се. Зарови очи в шепите си, докато не чу входната врата да се затваря. Тогава прошепна: „Разбирам, Дрейк.“

Стана три часа. Измина почти един час, откакто чу звука от затварянето на входната врата след Дрейк и неговия товар. Тя не знаеше къде е отишъл, какво смята да прави...

Седеше застинала на мястото си. Не ѝ се спеше, не искаше дори да помръдне. Мислите ѝ се носеха в един и същи кръг, далеч от нещата, които знаеше и за които изобщо не искаше да чува.

Паразитен интелект! Това съвпадение ли беше или някаква странна расова памет, някаква тъничка нишка на традицията, която се проточваше през вековете и поддържаше жива чудатата легенда за човешкото начало? Тя си помисли, че на Земята като за начало има два разума. Хората в градината на Едем и змията, която „бе по-лукава, по-проницателна от всеки друг звяр“. Змията изкусила човека и в резултат на това загубила краката си. Тези физически атрибути повече не ѝ били нужни. Заради този грях човекът бил прогонен от Рая навеки. Появила се смъртта.

Но независимо от старанията ѝ, мислите ѝ кръжаха и се връщаха отново при Дрейк. Тя ги отблъскваше, но те се връщаха, броеше доколкото може, изреждаше вещите в полезрението си, викаше „не, не, не“, но мислите за Дрейк пак се приближаваха. Не я оставяха.

Дрейк я излъга. Историята бе правдоподобна на пръв поглед. В повечето случаи щеше да мине за истина. Но Дрейк не бе биолог. Ракът не би могъл да е, както той твърдеше, нещото, което е израз на изгубеното умение на човека да расте. Ракът поражда децата, докато те все още растат, той може да порази дори ембрион. И рибите, които като извънземните, никога не спират да растат, докато са живи и умират единствено от болест или нещастен случай. Той напада растенията, които нямат разум. Ракът няма никаква връзка с наличието или отсъствието на нормалния растеж, той е всеобща болест на живота, към който нито една тъкан и нито един многоклетъчен организъм не могат да се приспособят напълно.

Не трябваше да си прави труда да я лъже. Не трябваше да допуска някакво неясно сантиментално чувство да го откаже от намерението му да я убие по същия начин. Тя ще каже на колегите си в института. Паразитът *може* да бъде победен. Неговото отсъствие *не е способно* да причини рак. Но кой ще ѝ повярва?

Притисна длани до очите си. Младите мъже, които изчезваха, обикновено нямаха още пълна година съпружески живот. Какъвто и да е процесът на размножаването на паразитния интелект, той би трябвало да включва близко съжителство с други паразити... близко и непрестанно съжителство, което може да стане само ако техните съответни домакини са също в близки отношения. Както при новобрачните.

Мислите ѝ бавно започнаха да се объркват. Те ще идват при нея. Те ще я питат: „Къде е Харг Толан?“ А тя ще им отговаря: „С моя съпруг.“ А те пак ще питат: „А къде е той?“, защото него също няма да го има.

Те никога няма да го намерят, защото той ще е в открития Космос. Тогава тя ще обяви и двамата за изчезнали — Дрейк Смолит и Харг Толан. Ще съобщи за тях в Бюрото за изчезнали.

Искаше ѝ се да плаче, но не можеше. Очите ѝ бяха сухи и я боляха.

После Роуз започна да се смее и все не можеше да спре. Много беше смешно. Търсила бе отговорите на толкова много въпроси и бе намерила отговор за всичките. Отговори си дори на въпроса, който уж нямаше нищо общо с работата ѝ.

Тя най-накрая разбра защо Дрейк се бе оженил за нея.

РАЗВЪЖДАНЕ НА ХОРА...

Старши полицай Манкевич говореше по телефона, но за него разговорът не бе от приятните и наподобяваше по-скоро категоричното мнение на картечен откос, изстрелван на пресекулки:

— Точно така! Той дойде тук и каза: „Вкарай ме в затвора, защото ми се ще да се самоубия.“

— ... Не мога нищо да направя. Точно така го каза. И на мен ми прозвуча налудничаво.

— ... Слушайте, господине, това приятелче отговаря на описанието. Искате от мене информация, аз ви я давам.

— ... Има точно такъв белег на дясната си буза и твърди, че се казва Джон Смит. Не спомена да е лекар.

— ... Сто на сто си измисля. Никой не се представя ей така за Джон Смит. Не и в полицейския участък.

— ... Сега е в затвора.

— ... Да, уверявам Ви.

— ... Съпротива на полицейски служител, покушение и оскърбление, предумишлено увреждане на имущество. Това са трите точки от обвинителния акт.

— ... Изобщо не ми пука кой е.

— ... Добре. Ще изчакам на телефона.

Той погледна към полицай Браун и сложи плътно ръка върху долната част на слушалката. По-точно бе да се каже не „ръка“, а „ръчище“, под което се изгуби цялата слушалка.

Изражението на лицето му издаваше непреклонност. Сламенорусата му коса бе разрошена.

— Само ядове! Нищо друго, освен ядове няма в този полицейски участък — възропта той. — По-добре да бяхтам непрекъснато из улиците като патрул...

— Кой се обажда? — запита Браун, без да е истински заинтригуван. Той току-що влизаше и си помисли, че Манкевич наистина би изглеждал по-добре като патрулиращ полицай.

— Оук Ридж. Междуградски разговор. Някой си Грант. Шеф на не знам си какъв отдел. Сега се свързва с един друг... Ало! — Манкевич стисна отново слушалката и се насили да говори спокойно — Слушайте, нека ви обясня случая от самото начало. Искам добре да ме разберете, а после, ако не ви хареса, можете да изпратите някого тука на проверка. Тоя приятел не иска адвокат. Той се кълне, че иска всичко на всичко да остане в затвора. И това, братко, напълно ме устройва.

Е какво, ще ме изслушате ли? Тоя пристигна вчера, дойде право при мен и ми заяви: „Господин полицаи, искам да ме тикнете в затвора, защото ми се ще да се самоубия.“ Аз му казвам: „Господине, съжалявам, че Ви се иска да се самоубиете. Не го правете, защото иначе ще се разкайвате до края на живота си.“

— ... *Съвсем сериозно* Ви говоря. Да знаете какво му отговорих. Не казвам, че съм си правил остроумни шеги, защото си имам достатъчно грижи, ако разбирате какво имам предвид. Да не смятате, че работата ми тук е само да изслушвам разни перковци, които си влизат, когато си искат и...

— ... Моля Ви, оставете ме да Ви обясня. Казах му: „Не мога да те вкарам в затвора, заради това, че искаш да се самоубиеш. Това не е престъпление.“ А той ми отговори: „Но аз не искам да умра.“ А аз му казах: „Слушай, братле, изчезвай оттука.“ Така де, ако някой иска да се самоубие — добре, ако не иска — пак добре, но не искам да ми плаче на рамото.

— ... Ей *сега* приключвам. После той ме попита: „А ако извърша престъпление, ще ме вкарате ли в затвора?“ Казах му: „Ако те хванат и някой предяви обвинения, а ти нямаш алиби, ще те затворим. Но сега — чупката!“ Тогава той вдигна мастилницата от бюрото ми и преди да успее да го спра я обърна върху разтворения ми полицейски тефтер.

— ... Точно така! Иначе защо мислите, че сме му предявили обвинението „предумишлено увреждане на имущество“? Мастилото се стече отгоре надолу по панталоните ми.

— ... Да, също покушение и обида! Аз скочих, като се надявах да го вразумя, но той ме ритна по пиццала и ме фрасна по окото.

— ... Нищо не си измислям! Искате ли да дойдете и да видите лицето ми?

— ... Ще се яви пред съда в близките дни. Може би в четвъртък.

— ... Ще получи най-малко три месеца, освен ако психиатрите не се намесят. Според мен той си е направо за лудницата.

— ... Официално е записан Джон Смит. Само това име повтаря.

— ... Не, сър. По закон не можем да го освободим. Трябва да спазваме законната процедура.

— ... Добре, направи го щом така искаш, братле! Аз просто си върша работата.

Манкевич тресна слушалката и я изгледа кръвнишки. След миг-два я вдигна отново, за да набере нужния му номер:

— Джанети? Какво е това КАЕ? Говорих по телефона с някой си Джо, той каза...

— ... Не, не се шегувам, глупако. Ако се шегувах, щях да ти кажа. Та каква е тая мешавица от букви?

— ... Благодаря — каза той едва чуто и пребледня.

— Оня Джо бил шеф на Комисията по атомна енергия — обърна се той към Браун. — Изглежда от Оук Ридж са ме свързали с Вашингтон.

— Може би ФБР е по следите на тоя Джон Смит — скочи Браун. — Може да е някой от ония учени. Всичко беше наред, докато единствено генерал Гроув знаеше нещо за атомната бомба — той най-после се почувства задължен да поразмърда мозъка си. — Щом са ги включили тия...

— Затваряй си устата! — изръмжа Манкевич.

Доктор Осуалд Грант не откъсваше очи от бялата разделителна линия на магистралата и управляваше колата, сякаш тя бе най-големия му враг. Винаги така караше. Докторът бе висок и кокалест, затворен в себе си, лицето му не издаваше настроението му. Коленете му достигаха до кормилото, а кокалчетата на ръцете му побеляваха, когато взимаше завоите.

Инспектор Дарити седеше до него, кръстосал крака. Подметката на лявата му обувка се опираше във вратата и оставяше прашни следи по нея. Той подхвърляше от едната си ръка в другата малко ножче. Преди известно време чегърташе с него усърдно ноктите си, но при един остър завой тази игра едва не му коства някой и друг пръст, затова веднага се отказа от заниманието си.

— Какво знаете за този Ролсън? — запита инспекторът.

Доктор Грант откъсна за миг очи от осовата линия, после отново закова поглед в нея.

— Познавам го, откакто защити доктората си в Принстън — отговори той колебливо. — Блестящ учен.

— Така ли? Блестящ учен, значи? Защо вие учените се характеризирате един друг с израза „блестящ учен“? Нямате ли някои посредствени?

— Имаме много. Аз съм един от тях. Но не и Ролсън. Питайте когото искате. Питайте Опънхаймер. Питайте Буш. Ролсън беше най-младият наблюдател в Аламогордо.

— Добре! Блестящ е. Ами личният му живот?

Грант се забави с отговора си:

— Не бих могъл да зная.

— Нали го познавате от Принстън? Колко години са това?

Пътуваха вече два часа на север по магистралата от Вашингтон, но до този момент не бяха разменили повече от няколко думи. Сега ситуацията се промени и Грант изведнъж усети как ръката на закона започна да стяга гърлото му.

— Той защити докторат през 43-та.

— Значи го познавате от осем години.

— Така е.

— И не знаете нищо за личния му живот?

— Личният живот на човека си е личен, инспекторе. Ролсън не е много общителен. Неимоверно много учени са като него. Работата им е напрегната, затова когато си тръгнат, те нямат желание да поддържат връзки с колегите си извън лабораторията.

— Той членуваше ли в някоя организация?

— Не.

— Казвал ли е пред Вас някога нещо, по което да съдите, че е нелоялен към службата си?

— Не! — извика Грант, след което известно време и двамата не пророниха звук.

— Доколко важна е позицията на Ролсън в ядрените изследвания? — поде отново въпросите си Дарити.

— Толкова, колкото на всеки един от останалите — прегърби се над кормилото Грант. — Уверявам Ви, че никой не е незаменим, но

Ролсън е необикновен. Той има инженерно мислене.

— Какво означава това?

— Без да е кой знае какъв математик, той прави технически разработки на уредите, които са се зародили в нечия глава. Няма друг като него, щом стане дума за такъв вид работа. Много пъти, инспекторе, се сблъскваме с някакъв проблем, но нямаме време да го разрешим. Навсякъде край нас се въртят само празноглавци. Единствен той се сеца какво трябва да се направи и казва: „А защо не опитате еди-как си?“ И се оттегля. Дори не любопитства да разбере как ще работи приспособлението. Но то винаги работи безотказно. Винаги! Може би в крайна сметка ние сами бихме стигнали до решението на проблема, но след месеци изгубено време. Не зная как го постига, но го прави. Не си струва дори да го питаме. Тогава ни поглежда и казва едно „ами то е очевадно“ и отминава. Естествено, след като ни го покаже, то *вече е* очевадно.

Инспекторът слушаше внимателно. Когато ученият замълча, той зададе поредния си въпрос:

— Бихте ли казали, че Ролсън е странен, имам предвид психиката му? Нещо като отнесен.

— Щом някой е гений, не можете да очаквате от него да е нормален, нали?

— Може би. Но кое е особеното точно при този гений?

— Той почти не приказва. Виждал съм го понякога да не работи нищо.

— А какво, стои си в къщи или ходи за риба?

— Не. Доскоро идваше най-редовно в лабораторията. Сядаше на мястото си и не похващаше нищо. Случваше се да продължи така седмици наред. Не отговаряше на ничии въпроси, дори не поглеждаше никого, макар и да го заговаряхме.

— Някога напускал ли е лабораторията?

— Имате предвид до този случай? Никога!

— Някога да е заявявал, че иска да се самоубие? Да е казвал, че най-сигурното място за него е затворът?

— Не.

— Сигурен ли сте, че този така наречен Джон Смит е всъщност Ролсън?

— Почти. На дясната си буза колегата има белег от изгаряне с химическо съединение. Не е възможно да го объркам.

— Добре. Това беше. После ще разговарям с него самия.

Този път се възцари спокойна тишина. Доктор Грант следваше извивките на осовата линия, докато инспектор Дарити подхвърляше ножчето си от ръка в ръка.

Надзирателят изслуша разпореждането по уредбата и огледа посетителите:

— Можем да го доведем и тук, инспекторе.

— Не — тръсна глава доктор Грант. — Да отидем при него.

— Това нормално ли е за Ролсън, доктор Грант? — запита Дарити. — Да не би да очаквате да нападне охраната в опит да избяга от килията?

— Не мога да кажа.

— Ние не сме предприели още нищо към него заради онази телеграма от Вашингтон — разпери закоравяла длан надзирателят и сбърчи месестия си нос. — Но, честно казано, той не е за тук. Ще се радвам да ме освободят от него.

— Ще отидем да го видим в килията — каза Дарити.

Тръгнаха по мрачен коридор. От двете им страни се нижеха решетките на килиите. От тях ги наблюдаваха празни, безразлични очи.

— През цялото време ли е бил *тук*? — Доктор Грант го полазиха тръпки.

Дарити не отговори.

Надзирателят, който вървеше пред тях, спря пред една килия:

— Ето тук.

— Това ли е доктор Ролсън? — запита инспекторът.

Доктор Грант погледна умълчан фигурата върху койката. Мъжът лежеше, когато се приближиха до килията, но сега се надигна на един лакът и се отдръпна към стената. Имаше светла коса с тънък косъм, беше слаб, светлосините му очи ги гледаха безизразно. На дясната му буза личеше розов белег, колкото попова лъжичка.

— Това е Ролсън — потвърди Грант.

Надзирателят отвори вратата и влезе, но инспектор Дарити го отпрати с жест. Ролсън ги наблюдаваше безмълвен.

Междувременно той бе седнал на койката и се опитваше да се отдалечи от посетителите. Адамовата му ябълка подскачаше, когато преглъщаше.

— Доктор Елууд Ролсън — проговори полека Дарити.

— Какво искате? — отвърна неочакван баритон.

— Бихте ли дошли с нас? Имаме някои въпроси към Вас, ако не възразявате.

— Не! Оставете ме на мира!

— Доктор Ролсън — обади се Грант, — изпратиха ме да Ви помоля да се върнете на работа.

Ролсън изгледа колегата си и за миг в очите му проблясна още нещо, освен страх:

— Здравей, Грант — Ролсън стана от койката. — Слушай, опитам се да ги накарам да ме сложат в изолатор. Не можеш ли ти да ги убедиш? Ти ме познаваш, Грант, няма да моля за нещо, което не ми е нужно. Помогни ми. Не мога да понасям тези бетонни стени. Те ме карат да... разбия — той удари с длан сивия бетон зад койката.

Дарити го наблюдава известно време замислен. После извади джобното си ножче и започна да чегърта с бляскавото му острие нокътя на палеца си:

— Бихте ли искали да отидете на лекар?

Ролсън не отговори. Той не откъсваше поглед от острието на метала. Наблюдаваше го с отворена уста, устните му се навлажниха. Започна да диша учестено, трудно си поемаше дъх.

— Махнете това нещо! — промълви той.

— Махнете това нещо ли? — спря любимото си занимание Дарити.

— Ножа. Не го дръжте пред мен. Не мога да го гледам.

— Защо? — инспекторът протегна ръка с ножчето към него. — Какво му е? Хубаво ножче.

Тогава Ролсън скочи. Дарити отстъпи, с лявата ръка улови китката на учения и вдигна ножчето високо във въздуха:

— Какво има, Ролсън? Какво се опитвате да направите?

Грант се възпротиви шумно, но Дарити му даде знак да мълчи.

— Какво искате, Ролсън? — попита настоятелно инспекторът.

Ролсън се опитваше да стигне ножчето, но се огъваше под яката хватка на другия.

— Дайте ми ножа — изпъшка ученият.

— Защо, Ролсън? Какво искате да направите с него?

— Моля Ви. Аз трябва да... Аз трябва да сложа край на живота си.

— Вие искате да умрете?

— Не. Но съм длъжен.

Дарити блъсна Ролсън, а той залитна и падна върху койката си, която изскърца шумно. После инспекторът бавно прибра острието на ножчето на мястото му и го скри в джоба си. Ролсън закри лицето си с ръце. Раменете му потрепераха, но самият той не направи повече никакво движение.

В коридора се носеха виковете на останалите затворници в отговор на шума от килията на Ролсън. Надзирателят се спусна към тях да ги укроти:

— Тишина!

— Всичко е наред, пазачо — погледна го Дарити и се зае да бърше ръцете си с голяма бяла носна кърпа. — Мисля, че ще трябва да извикаме лекар за него.

Доктор Готфрид Блауцайн бе дребен, мургав и говореше с лек австрийски акцент. Малко му трябваше, за да бъде оприличен с образа на психиатър, излязъл от рисунъка на нечия неопитна ръка. Но затова пък бе гладко избръснат и спретнато облечен. Той наблюдаваше Грант изпитателно, като си отбелязваше някои неща. Правеше го автоматично, в последно време оглеждаше като лекар всеки, с когото се срещаше.

— Вие ми представяте една определена картина. Описвате ми човек с огромен талант, може би дори гений. Казвате ми, че той винаги се е чувствал не на мястото си сред хората, че никога не е могъл да свикне в лабораторията, макар там да е постигнал най-големите си успехи. Има ли друга среда, към която той да се е приспособил?

— Не ви разбирам — каза Грант.

— Не на всеки от нас е дадено щастието да си намери компания по сърце у дома или там, където ни се иска да живеем. Много често

хората компенсират неудобствата, като се захващат да свирят на някакъв инструмент, занимават се с туризъм или се записват в някакъв клуб. С други думи човек си създава нов тип общество след работно време, в което да се чувства по-добре. Не е необходимо то да има каквато и да е връзка с работата му. Това е бягство. Не е казано, че то непременно е нездравословно — усмихна се психиатърът. — Аз самият колекционирам марки. Много деен член съм на Американското дружество по филателия.

— Не зная какво е правил той извън работното си време — тръсна глава Грант. — Съмнявам се да е правил каквото и да е от рода на онези неща, които изброихте.

— М-м-м. Би било тъжно, ако е така. Почивката и забавленията са там, където човек ги вижда, но той все пак трябва да ги открие някъде. Не е ли така?

— Разговаряхте ли с доктор Ролсън?

— За проблемите му? Не.

— Нямате ли такива намерения?

— О, да. Но той е тук едва от една седмица. Трябва да му дадем възможност да се възстанови. Той бе крайно изнервен, когато дойде тук за пръв път. Почти в състояние на делириум. Нека го оставим малко на спокойствие, за да свикне с новата обстановка. После ще го разпитам.

— Ще можете ли да го върнете обратно на работа?

— Как бих могъл да зная? — усмихна се Блауцайн. — Аз дори не съм сигурен какво е заболяването му.

— Не бихте ли могли поне да го избавите от най-лошото, от тази мания за самоубийство. И да се погрижите за останалото му лечение, докато той работи?

— Възможно е. Но Вие можете да ми помогнете, доктор Грант.

— Как?

— Какво ще кажете да ме снабдите с определена информация, която има вероятност да е свръхсекретна?

— Каква информация?

— Искам да зная броя на самоубийствата от 1945-та година насам сред ядрените физици. Също така: колко от учените са напуснали работата си, за да се заемат с друга научна дейност или съвсем да се откажат от нея.

— Тази информация има ли нещо общо с Ролсън?

— Не смятате ли, че неговата болест е свързана с работата му?
Тази ужасна мъка, която го гнети...

— Ами... доста много учени напуснаха работата си, естествено.

— Защо да е естествено, доктор Грант?

— Вие би трябвало да знаете, доктор Блаущайн. Съвременните атомни изследвания подлагат хората на едно от най-страшните напрежения. Изискванията са непоносими. Работа под наблюдението на правителството, на военните. Нямаме право да говорим за нея, трябва непрекъснато да внимаваме какво приказваме. Естествено, ако някой от нас има късмета да му предложат работа в университет, където човек може да си направи своя собствена работна програма, да прави опити по своя собствена тема, да пише доклади, които не трябва задължително да бъдат съгласувани с КАЕ, той я приема без колебание.

— И изоставя завинаги своята специалност?

— Тя винаги може да бъде приложена в гражданските области. Имаше един колега, който напусна по съвсем други причини. Веднъж ми каза, че го мъчи безсъние. Каза ми, че щом загаси лампата, чува хиляди писъци на жертвите от Хирошима. Последното нещо, което зная за него, е че е станал служител в галантериен магазин.

— А Вие чувате ли писъци?

Грант кимна в знак на потвърждение:

— Не е приятно да знаеш, че макар и нищожна част от отговорността за атомните поражения може би лежи върху твоите плещи.

— Как се чувстваше Ролсън?

— Той никога не говореше нищо за това.

— С други думи, дори да е преживявал нещо, той никога не е използвал спасителния ефект на освободената от налягане пара върху Вас.

— Изглежда е така.

— И все пак ядрените изследвания трябва да бъдат проведени, нали?

— Така е.

— Какво бихте направили Вие, доктор Грант, ако почувствате, че *трябва* да предприемете нещо, което *не бива* да става?

— Не зная — присви рамене Грант.

— Някои хора се самоубиват.

— Искате да кажете, че това е причината за състоянието на Ролсън?

— Не зная. Не зная. Ще говоря с него тази вечер. Нищо не мога да обеща, разбира се. Но ще Ви кажа всичко, което разбера.

— Благодаря, докторе — изправи се Грант. — Ще се постарая да ви намеря информацията, която искате.

След една седмица престой в санаториума на доктор Блаущайн, Елууд Ролсън изглеждаше по-добре. Лицето му бе понапълняло и от тревогата, която го измъчваше, кажи-речи не бе останала следа. Не носеше вратовръзка и колан. Обувките му бяха без връзки.

— Как се чувствате, доктор Ролсън? — посрещна го Блаущайн.

— Отпочинал.

— Добре ли се отнасят с Вас?

— Не се оплаквам, докторе.

Блаущайн опипом потърси по бюрото си ножа за отваряне на писма, с който имаше навика да си играе, докато обмисляше някои неща, но не го намери. Трябва да го е прибрал, разбира се, с всички останали остри предмети. Върху бюрото му нямаше нищо, освен книжа.

— Седнете, доктор Ролсън. Как се развиват симптомите Ви?

— Искате да кажете дали изпитвам онова, което Вие наричате импулси за самоубийство? Да. Понякога се чувствам по-добре или по-зле, в зависимост от мислите ми, предполагам. Но подтикът си е все в мен. Вие не можете да го изкорените.

— Вероятно имате право. Има доста неща, с които не мога да се справя. Но бих желал да узная колкото може повече за Вас. Вие сте ценен човек...

Ролсън изсумтя в отговор.

— Вие не смятате ли така? — запита психиатърът.

— Не, не смятам. Нито един човек не е по-ценен от една едничка бактерия.

— Не ви разбирам.

— Не очаквам да ме разбирате.

— И все пак съм на мнение, че във Вашето твърдение се крие дълбока мисъл. Тези ваши размисли без съмнение ще предизвикат сериозен интерес в мен.

Ролсън се усмихна за първи път. Но в усмивката му нямаше задоволство. Ноздрите му побеляха от напрежение.

— Наблюдавам Ви и не преставам да се удивлявам, докторе. Пристъпвате към работата си така съвестно. Вие сте длъжен да ме изслушвате с вид на твърде заинтригуван човек, който на всичкото отгоре уж питае към мен и симпатия. Така ли е? Нито интересът, нито симпатията Ви са искрени. Аз мога да Ви разказвам най-невероятни неща и пак да съм сигурен, че ще ме слушате внимателно, нали?

— Не допускате ли интересът ми наистина да е искрен, та макар и да е професионален?

— Не, не допускам.

— А защо не?

— Нямам желание да обсъждам това сега.

— Искате ли да се върнете в стаята си?

— Ако не възразявате, ще остана! — гласът му прозвуча гневно. Ученият се изправи, но почти веднага седна отново — Защо пък да не се възползвам от Вас? Не обичам да разказвам нищо на хората. Те са глупави. Те не проумяват нещата. Гледат очевадните неща с часове, но те не означават нищо за тях. Ако ги заговоря, не ме разбират, губят търпение, надсмиват ми се. Докато Вие сте длъжен да ме слушате. Това е работата Ви. Вие не можете да ме прекъснете, за да ми заявите, че съм луд, дори и да си го мислите.

— Ще се радвам да Ви изслушам, каквото и да ми говорите.

Ролсън си пое дълбоко дъх преди да започне:

— От една година ми е известно нещо, което знаят много малко хора. Може да се каже, че нито един *жив* човек не го знае. Вие чували ли сте, че върховете на човешката култура се появяват циклично? В продължение на две поколения в един град с трийсет хиляди свободни хора, се пръкнали достатъчно литературни и артистични гении от първа величина, за да служат цял век на една нация от милиони, при най-обикновени обстоятелства. Имам предвид Атина на Перикъл.

Има и други примери: Флоренция на Медичите, Англия на Елизабет, Испания на кордовските Емири. Сред израилтяните през

осмото и седмото столетие преди Христа е настъпил подем в социалните преобразувания. Проумявате ли какво искам да кажа?

— Разбирам, че историята живо Ви интересува — кимна в знак на съгласие Блаущайн.

— А защо не? Никъде не е казано, че трябва да се ограничавам единствено в областта на ядрените изследвания и вълновата механика.

— Съвсем не. Моля продължавайте.

— В началото си мислех, че мога да науча повече за истинската същност на историческите цикли, като се консултирам с някой специалист. Имах няколко разговора с професионален историк. Чиста загуба на време!

— Как се казва този професионален историк?

— Има ли значение?

— Вероятно не, ако предпочитате да го запазите в тайна. Какво ви каза той?

— Каза, че греша, че историята само на пръв поглед се развива на тласъци. След задълбочени изследвания се оказало, че културите на Египет и Шумер не са възникнали случайно или от нищото, а въз основа на продължителното развитие на субцивилизация, която усъвършенствала своята култура. Каза ми, че Атина на Перикъл е построена върху предпериклова Атина, която е била на по-ниско стъпало, но без нея епохата на Перикъл не би могла да се зароди.

Запитах го защо няма постпериклова Атина на по-високо цивилизационно стъпало. Той ми отговори, че Атина е била опустошена от чума и от продължителна война със Спарта. Запитах го за появата и на други култури. Отговори ми, че всеки път някоя война ги е унищожавала или в немалко случаи дори ги е съпътствала. Този историк бе като всички останали. Истината бе под носа му, трябваше само да посегне и да я вземе, но той не го направи.

Ролсън се вторачи в пода и продължи уморено:

— Понякога те идват при мен в лабораторията, докторе. И започват да нареждат: „По дяволите, как да се отървем от такъв и такъв ефект, който съсипва всичките ни измервания?“ Показват ми инструментите и диаграмите си, а аз им отговарям: „Ами решението ще ви извади очите. Защо не направите еди-как си? Дори едно дете ще ви го каже.“ После се отдръпвам, защото не мога да гледам как по глупавите им лица бавно започва да пълзи изумление. По-късно те се

връщат и казват: „Ролсън, то работи! Как се досети?“ Не мога да им обясня, докторе. Все едно да им обяснявам, че водата е мокра. Така не можах да обясня нищо и на историка. Така не мога да обясня на Вас. Губене на време.

— Искате ли да се върнете в стаята си?

— Да.

Блаущайн остана замислен още няколко минути на мястото си след като Ролсън излезе, съпроводен от санитар. Като винаги в такива случаи, той посегна машинално към горното чекмедже на бюрото и извади ножчето за отваряне на писма: сигурен знак, че мозъкът му работи трескаво.

Решението се избистри в главата му и лекарят набра телефонния номер, който му бе нужен:

— Обажда се Блаущайн. Има някакъв историк, с когото доктор Ролсън е водил разговор преди време. Вероятно преди повече от година. Не зная името му, дори не зная дали е на работа в университет. Моля ви да го откриете, бих искал да се срещна с него.

Тадеуш Милтън, доктор на науките, запремига умислен срещу Блаущайн, прокара ръка през посивялата си коса и каза:

— Идваха при мен да ме питат дали познавам този човек. Аз наистина го познавам, но с него не ме свързва почти нищо. Всъщност нищо, защото проведохме само няколко разговора от професионално естество.

— Как се свърза с Вас?

— Написа ми писмо. Не знам защо точно на мен, а не на някой друг. В едно научнопопулярно списание излязоха редица мои статии за времето. Вероятно те са привлекли вниманието му.

— Разбирам. Каква е основната тема на статиите ви?

— Размисли за валидността на цикличния подход към историята. Тоест, дали можем да кажем, че отделна цивилизация следва непременно законите на развитието и упадъка подобно на отделните индивиди.

— Чел съм Тойнби, доктор Милтън.

— Ами тогава знаете какво имам предвид.

— А когато доктор Ролсън се обърна към Вас за консултация, тя имаше ли нещо общо с този цикличен подход към историята?

— В известен смисъл. Но той не е историк и някои от неговите схващания за насоките на развитие в областта на културата са доста... драматични бих казал... и... как да се изразя... опростени. Извинете ме, докторе, ако ви попитам нещо не в реда на нещата. Доктор Ролсън да не би да Ви е пациент?

— Доктор Ролсън не е добре и сега е под мое наблюдение. И това, и всичко, което си говорим тук, е поверително, разбира се.

— Напълно. Разбирам го добре. Сега си обяснявам едно нещо. Някои от неговите идеи са почти на границата на ирационалното. Той все се тревожеше за връзката между онова, което наричаше „културни тласъци“ и опустошенията от един или друг характер. Сега често се забелязват такива взаимовръзки. Времето, в което една нация се оказва най-жизнеспособна, може да съвпадне с времето на голяма национална нестабилност. Холандия е добър пример в случая. Нейните велики художници, политици и изследователи принадлежат към началото на седемнайсти век — време, в което тя е в смъртна схватка с най-могъщата европейска сила тогава, с Испания. В същото това време на разорение в страната, Холандия изгражда империя в Далечния Изток, установява се по северните брегове на Южна Америка, по южните брегове на Африка, в низината Хъдзън в Северна Америка. Нейните кораби воюват с Англия. А после, след като си осигурява политическа стабилност, тя се сгромолясва.

Но, както Ви казах, това не се възприема като нещо необичайно. Народите, както и индивидите, се издигат до невероятни висоти, водени от предизвикателството. Щом предизвикателството изчезне, те започват да вегетират. Безумието на доктор Ролсън се състои в упоритото му твърдение, че такава гледна точка води до объркани причина и следствие. Той ми заяви, че не военното време и опасностите стимулират „културните тласъци“, а по-скоро става точно обратното. Според него във всяка епоха щом група хора започнат да проявяват своя талант и жизнена енергия, войната се превръща в необходимост, за да унищожи възможността за тяхното по-нататъшно развитие.

— Разбирам — каза Блаущайн.

— Опасявам се, че доста съм осмял възгледите му. Може би затова той не дойде на последната ни среща. В края на последния ни разговор той ме запитва разпалено дали не намирам за странен факта, че един толкова неправдоподобен биологичен вид като човека доминира на Земята, след като притежава единствено разум. Тогава аз се разсмях на глас. Може би не трябваше да го правя. Горкият човек.

— Реакцията Ви е била напълно естествена — подкрепи го Блауцайн. — Но да не Ви отнемам повече време. Вие много ми помогнахте.

Двамата си стиснаха ръцете и Тадеуш Милтън си тръгна.

— И така, имате вече данните за самоубийствата сред учените — каза Дарити. — Да сте направили някакви изводи от тях?

— Би трябвало да попитам Вас — отвърна Блауцайн кротко. — ФБР сигурно е проучило всичко от край до край.

— Спокойно можете да заложите на това предположение целия национален капитал. Те наистина са самоубийци. Няма грешка. Цял отдел се занимава с проверката на тези данни. Нивото на самоубийствата се е повишило четири пъти над нормалното, имайки предвид възрастта, семейното положение, икономическото състояние.

— Как е сред британските учени?

— Същото.

— В Съветския съюз?

— Кой знае? — следователят се приближи към психиатъра. — Докторе, да не би да смятате, че Съветите имат някакви лъчи, които карат хората да се самоубиват? Подозрително е как само хората, свързани с ядрени изследвания, са засегнати.

— Така ли е? Вероятно не. Има вероятност ядрените физици да са подложени на необичайно въздействие. Трудно е да се каже без внимателно проучване.

— Мислите, че се проявяват комплексите им? — запитва Дарити предпазливо.

— Психиатрията става все по-популярна — лицето на Блауцайн се изкриви в гримаса. — Всеки говори за комплекси и неврози, за психоза и за какво ли още не. Комплексът за вина у един човек е

причина за здравия сън на друг. Ако можех да поприказвам с всеки, който се е самоубил, навярно щях да разбера нещо.

— Вие имате предвид Ролсън.

— Да, Ролсън.

— Той има ли комплекс за вина?

— Не точно комплекс за вина. Той има такова минало, че ако е бил обзет от болезнена заинтересованост от смъртта, няма да се изненадам. На дванайсетгодишна възраст е станал свидетел на смъртта на майка си. Попаднала е под колелата на автомобил. А баща му умрял бавно и мъчително от рак. И все пак ние не знаем как нещастieto е повлияло на сегашното му състояние.

— Ами пожелавам Ви успех, докторе — Дарити си взе шапката. — В тази работа има скрито нещо голямо, по-голямо и от водородната бомба. Не зная как нещо може да се окаже по-голямо от нея, но е така.

— Спах много лошо миналата нощ, докторе — Ролсън бе настоял за среща с Блаущайн.

— Надявам се тези разговори да не Ви тревожат — посрещна го Блаущайн.

— Ами може и те да са причината. Накараха ме да се замисля отново по темата. Стане ли така, нещата се влошават. Как мислите, че се чувства човек като част от някоя бактериална култура, докторе?

— Никога не съм се замислял. За бактериите усещането вероятно е съвсем нормално.

Но Ролсън не го слушаше.

— Култура, в която разумът е под наблюдение. Ние изучаваме всякакви неща, доколкото сме заинтригувани от генетичните им взаимоотношения. Взимаме дрозофили и кръстосваме червенооките екземпляри с онези, чиито очи нямат пигмент. После наблюдаваме какъв е резултатът. Изобщо не ни интересуват нито червените, нито белите очи, ние само се опитваме да разберем чрез тях някои основни генетични закони. Разбирате ли какво искам да кажа?

— Много добре.

— Дори и при хората можем да проследим най-различни физически характеристики. Например така наречените хабсбургски устни и хемофилията се зародили при кралица Виктория и се проявили

особено ярко сред нейните потомци от испанските и руските кралски семейства. Можем дори да проследим слабоумието у джукезите и каликаките. Това се учи в института по биология. Но не можем да развъждаме човешките същества така, както развъждаме дрозофилите. Хората живеят доста дълго. Ще ни трябват векове, за да достигнем заключителните резултати. Жалко, че нямаме такава порода хора, които да се възпроизвеждат ежеседмично, нали?

Ролсън изчака да чуе отговора на Блаущайн, но онзи само се усмихна.

— Сигурно точно това бихме представлявали за други същества, чийто живот продължава хиляди години. Според тях ние бихме се възпроизвеждали прекалено бързо, същества с кратък жизнен цикъл, които могат да предизвикат интереса им към изследвания на генетичното наследство на музиканти и учени. Не че тези неща биха ги интересували повече, отколкото нас ни интересуват непигментираните очи на дрозофилата.

— Това е много интересно предположение — реагира този път Блаущайн.

— Не е само предположение. Истина е. За мен тя е явна и не ме интересува как е според Вас. Огледайте се само. Помислете си какво е планетата Земя. Що за карикатурен вид животни сме ние, за да бъдем господари на света след измирането на динозаврите? Е да, интелигентни сме. Но какво е интелектът? Ние смятаме, че той е ценен, защото го притежаваме. Ако тиранозаврите можеха да си изберат качество, което според тях би им осигурило надмощие сред останалите видове, те биха си избрали големината и силата. Изборът им щеше да е много добър. Те щяха да живеят много по-дълго, отколкото ние.

Интелектът сам по себе си не е нещо особено, щом става дума за качества, необходими за оцеляването. Слонът не е преуспял кой знае колко в сравнение с лястовицата, макар че е много по-интелигентен. Кучетата се справят добре с помощта на човека, но не и колкото мухите, срещу които вдига ръка всяко човешко същество. Или да вземем например групата на приматите. Дребните се страхуват от враговете си, а едрите са почти винаги невероятно нескопосани, те едва успяват да оцелеят. Бабуините са най-добре и то заради кучешките си зъби, а не заради ума си.

Челото на Ролсън се покри със ситни капчици пот.

— И като се поогледа човек, може да проумее, че е скроен и направен според точно определените изисквания на онези, които ни изучават. Приматите като цяло имат кратък живот. Естествено е по-едрите видове да живеят по-дълго, това е правило в животинския свят. И все пак човекът живее два пъти по-дълго от всички останали едри представители на маймуните. Сравнително по-дълго от горилата, която е по-едра от него. Ние съзряваме по-късно. Сякаш сме били така грижливо развъждани, че да живеем малко по-дълго, за да бъде жизненият ни цикъл с подобаваща продължителност.

Ролсън изведнъж скочи и размаха юмруци над главата си:

— Изминали са хиляди години, а сякаш е било вчера...

Психиатърът натисна бързо едно копче.

Ролсън само миг-два се съпротивлява на санитарите, после им позволи да го изведат.

Блаущайн го изпроводи с поглед, поклати глава недоволен и посегна към телефона. Свърза се с Дарити:

— Инспекторе, Вие сигурно знаете, че ще ни трябва много време.

След като изслуша отговора, тръсна глава:

— Зная и съвсем не подценявам необходимостта от спешно разрешаване на случая.

Отсрещният глас достигаше до него слаб, но непреклонен:

— Докторе, Вие *наистина* не разбирате. Ще ви изпратя доктор Грант. Той ще Ви обясни ситуацията.

Доктор Грант попита как е Ролсън, след което запита малко натъжен дали може да го види. Блаущайн поклати леко глава в знак на отказ.

— Изпратиха ме да Ви обясня настоящата ситуация в ядрените изследвания.

— Но така, че да разбере, нали?

— Надявам се. Сега там всички сме напрегнати. Ще трябва да Ви припомня...

— Да не споменавам никъде и една дума. Зная. Това недоверие сред някои от Вашите хора е много лош признак. Трябва да знаете, че

такива неща не могат да останат скрити.

— И Вие живеете с тайни. Лошият пример е заразителен, както знаете.

— Точно така. Каква е ситуацията сега?

— Съществува... или е възможно да има защита срещу атомната бомба.

— И Вие държите тази новина в тайна?! По-добре ще е да я съобщите незабавно на всички хора по света.

— За бога, не бързайте. Изслушайте ме, доктор Блауцайн. Тя е все още на хартия. Всичко е още в теорията на вероятностите. Тази защита може да не е осъществима. Ще стане страшно, ако възбудим надежди, а после се наложи да ги попарим. От друга страна, ако знаем, че почти сме се сдобили със защита, у нас може да възникне желание да започнем и завършим успешно война преди защитното средство да е напълно завършено.

— Не ми се вярва. Но все пак да не прекъсвам мисълта Ви. Какво представлява тази защита? Или вече ми казахте толкова, колкото да не се укорявате, че сте издали тайната?

— Не, мога да говоря колкото си искам, щом е необходимо, за да Ви убедя, защото ние имаме нужда от Ролсън... много спешно!

— Ами тогава кажете ми, та и аз да зная тайните Ви. Ще се чувствам като член на кабинета.

— Вие ще знаете много повече. Слушайте, доктор Блауцайн. Да ви обясня на достъпен език. Досега военните разработки бяха осъществявани напълно равностойно и за нападателни, и за отбранителни оръжия. Изглежда някога в класификацията на военното дело е имало ясен и непоклатим уклон в насока нападение. Така е от изобретяването на барута. Но много бързо започнали да се появяват и защитните оръжия. Средновековният въоръжен конник, облечен в железни доспехи, се превръща в съвременен войн в самоходен танк. Каменните бойници стават бетонни бункери. Всичко е едно и също, както в древността, добре го разбирате, само с времето снаряжението става с няколко степени по-сложно.

— Много добре. Чудесно ми обяснявате. Когато се появява атомната бомба, идва ерата на още по-сложно снаряжение, нали? Бетонът и стоманата не стават за защита.

— Точно така. Ние не можем да правим все по-дебели и по-дебели стени. Не ни достигат здрави материали. Затова се налага да се откажем от тях изцяло. При ядрено нападение трябва да се ослянем на защитата на самия атом. Ние ще използваме енергията, силовото поле.

— И какво точно е това силов поле? — запита внимателно Блауцайн.

— Де да можех да Ви кажа. Сега то съществува единствено на хартия. Енергията трябва така да бъде канализирана, че да създава стена без никакви материали. Така е на теория. На практика, обаче, ние не знаем как да го направим.

— Става дума за стена, през която не може да се премине, нали? Дори атомите да не могат да проникнат през нея.

— Дори и атомните бомби. Тя ще бъде зависима единствено от количеството енергия, с която ще я захранваме. На теория тази стена е недосегаема дори от радиацията. Тя ще отразява гама лъчите. Мечтата ни е да създадем постоянен защитен екран около градовете. С минимална мощност. На практика той няма да черпи никаква енергия. После може да бъде включен на максимална мощност за части от милисекундата под въздействието на късовълновата радиация. Да кажем, че радиацията от разпадането на плутония е достатъчна, за да стане той определящ в една ядрена война. Всичко това е възможно на теория.

— А защо ви е Ролсън?

— Защото той е единственият, който може да превърне теорията в практика, ако този процес изобщо е осъществим. Всяка минута сега е равна на дни. Знаете каква е международната ситуация. Атомният щит *трябва* да се появи преди началото на атомната война.

— Толкова голяма вяра ли имате в Ролсън?

— Толкова, колкото не мога да имам в никой друг. Този мъж е невероятен, доктор Блауцайн. Той винаги е прав. Никой не знае как го постига.

— Навярно е интуиция — психиатърът изглеждаше неспокоен.
— Мислене, което надминава обикновените човешки възможности. Така ли е?

— Нямам претенции, че разбирам какво е това.

— Тогава нека да поговоря още веднъж с него. Ще Ви кажа какво съм разбрал.

— Добре — Грант се изправи с намерението да си тръгва, но изглежда го осени някаква мисъл. — Искях да знаете, докторе, че ако не направите нищо, Комисията възнамерява да вземе доктор Ролсън от Вас.

— И да опита лечение с друг психиатър ли? Ако пожелаят да го направят, аз няма да им преча, разбира се. Но според мен нито един уважаващ себе си лекар няма да твърди, че е възможно скорошно оздравяване.

— Навярно няма да има друго лечение. Той сигурно ще бъде върнат на работа.

— Ето това вече, доктор Грант, аз няма да допусна. Няма да постигнете нищо с него. Ако го направите, смъртта му е сигурна.

— Така и така нямаме никаква полза от него.

— Но в този случай има поне някакъв шанс, нали?

— Надявам се. И, между другото, не споменавайте, че съм Ви говорил нещо за отвеждането на доктор Ролсън оттук.

— Няма. Благодаря Ви за предупреждението. Довиждане, доктор Грант.

— Последния път се държах много глупаво, нали докторе? — запита Ролсън начумерен.

— Искате да кажете, че не вярвате в онова, което ми казахте?

— *Вярвам!* — Ролсън целият се разтрепери от горещото желание да потвърди възгледите си.

Не можеше да остане на мястото си и се втурна към прозореца. Блаущайн се завъртя на стола, за да не го изпуска от очи. Ролсън не би могъл да скочи, защото на прозореца имаше решетка. А стъклото бе непробиваемо.

Навън бе вече тъмно и започваха да изгряват звездите. Ролсън ги гледа известно време като омагьосан от чара им. После се извърна рязко към Блаущайн и посочи с пръст небето:

— Всяка една звезда е инкубатор. Те запазват желаната от тях температура. Различни експерименти — различна температура. А планетите, които ги обкръжават, са гигантски култури, които съдържат

различни хранителни смески и различни форми на живот. Експериментаторите са пестеливи... няма значение какви същества са. Те отглеждат различни форми на живот в тази особена тръба за изпитания. Динозаври сред влажен тропически климат, както и нас самите сред глетчери. Те обръщат Слънцето накъдето си поискат, а ние се опитваме да измислим някаква стройна система от физични закони. Физика! — устните му се разпънаха в нещо като усмивка. Зъбата усмивка.

— Разбира се, не е допустимо Слънцето да бъде обърнато по нечие желание — обади се Блаущайн.

— А защо не? То е като нагревателен елемент на печка. Вие мислите, че бактериите знаят кое поражда топлината, която стига до тях? Кой знае? Може би те също имат свои теории. Може би си имат своите обяснения за космическите катастрофи, как от сблъсъците между светещите кълба се образуват нишките на стъклениците на Петри. Може би те смятат, че съществува някакъв щедър създател, който им доставя храна, топлина и им казва: „Плодете се и се множете!“

И ние се размножаваме като тях, без да имаме представа защо. Подчиняваме се на така наречените закони на природата. А те не са нищо друго, освен нашата интерпретация за неразгаданите сили, които ни въздействат.

Сега те провеждат най-големия си експеримент. Той продължава вече двеста години. През седемнайсти век, доколкото си спомням, решили да развият механиката в Англия. Ние наричаме това Техническа революция. Тя започва с усвояването на парата, минава през електричеството, после идват атомите. Интересен експеримент, но доста е напреднал, а не може повече да продължава. Ето защо те ще трябва да предприемат драстични мерки, за да го прекратят.

— И как ще го направят? — запита Блаущайн. — Имате ли представа?

— Вие питате *мен* как те ще завършат експеримента. Вие наблюдавате днешния свят и можете все пак да ме питате кое ще унищожи нашия технически век. Цялата ни Земя се страхува от ядрена война и би направила всичко, за да я предотврати, но в същото време цялата Земя живее със страха, че ядрената война е неизбежна.

— С други думи експериментаторите подготвят ядрена война, независимо дали ние я искаме или не, за да разрушат техническите ни постижения и да започнат наново. Така е, нали?

— Да, това е логично. Когато стерилизираме някой инструмент, даваме ли на бактерията да разбере откъде идва убийствената горещина? Или за какво е предназначена тя? Съществува някакъв начин, по който експериментаторите могат да повишат температурата на нашите емоции, някакъв начин, по който те могат да ни направляват и който ние не можем да проумеем с нашите възможности.

— Кажете ми — прекъсна го Блауцейн, — затова ли искахте да умрете? Защото си мислите за унищожението на цивилизацията, което ни предстои и за това, че то не може да бъде предотвратено ли?

— *Не искам да умра* — каза Ролсън. — Не трябва да умра. — В неговите очи се таеше страдание. — Докторе, ако Вие имахте една култура от бактерии, които са много опасни и ако Вие трябваше да ги държите под абсолютен контрол, кажете, не бихте ли ги импрегнирали в една среда от агар-агар, пеницилин, не бихте ли ги държали на достопочтено разстояние, подредени в кръг, отстоящи от центъра на инокулацията? Всички бактерии, които са отдалечени много от центъра, ще умрат. Вие може би нямаше да имате нищо против особените бактерии, които ще бъдат убити, Вие може би дори не знаете, че някои бактерии са се разпространили надалече в пространството. Това нещо може би е станало напълно автоматично.

Докторе, съществува един пеницилинов кръг, който заобикаля нашите интелекти. Когато ние отстоим твърде далеч, когато проникнем в истинското значение на собствената ни екзистенция, ние ще сме проникнали в пеницилина и ще трябва да умрем. Това става бавно... но е трудно да останем живи.

Той се усмихна тъжно. След това добави:

— Мога ли сега да се върна в стаята си, докторе?

Доктор Блауцейн отиде до стаята на Ролсън около обяд на следващия ден. Стаята му се стори много малка и безлична. Стените бяха сиви от уплътнителния материал, с който бяха тапицирани. Пружината на леглото лежеше направо на изолирания с уплътнителен материал под. В стаята нямаше нищо метално, нищо, което можеше да

бъде използвано като острие, с което да се разкъса плътта на тялото. Дори ноктите на Ролсън бяха изрязани до живеца на пръстите.

— Здравейте — изправи се Ролсън.

— Здравейте, доктор Ролсън. Може ли да поговоря с Вас?

— Тук? Нямам нищо, което да Ви предложи за сядане.

— Всичко е наред. Ще остана прав. По време на работа винаги седя и за мен е по-добре понякога да постоя прав. Доктор Ролсън, мислих през цялата нощ за това, което ми казахте вчера.

— И сега ще ми препоръчате лечение, за да ме отървете от онова нещо, което Вие наричате заблуда.

— Не. Аз просто искам да Ви задам въпроси и по всяка вероятност да посоча някои последствия от Вашите теории, които... ще ме извините, нали... за които може би Вие не сте мислил...

— О?!

— Разбирате ли, доктор Ролсън, от мига, в който ми разяснихте вашите теории, аз също зная онова, което и Вие знаете. И все пак аз не съм обладан от чувство за самоубийство.

— Вярата е нещо повече от интелектуалност, докторе. Вие би трябвало да повярвате на всичко това с всичките си сетива, нещо, което не правите...

— Вие не мислите вероятно, че това е също едно явление, свързано с адаптацията?

— Какво имате предвид?

— Вие всъщност не сте биолог, доктор Ролсън. И въпреки, че сте много добър физик, Вие не мислите за всичките тези неща с уважение към бактериалните култури, които използвате като аналози. Вие знаете, че е възможно да се отгледат бактериални породи, които да са резистентни към пеницилина или към почти всяка бактериална отрова.

— Е...?!

— Експериментаторите, които ни отглеждат, са работили с човечеството от много поколения насам също, не е ли така?! И тази особена порода, която те са култивирали за два века, не показва признаци за спонтанна смърт. По-точно това е една издръжлива порода, една много заразна порода при това. По-старите породи от висша класа са ограничени в отдалечените самотни градчета или в малките райони и живеят едно или две поколения. Тази е разпространена из целия свят. Тя е много заразна порода. Не мислите

ли, че тя може би е развила имунитет към пеницилина? С други думи, методите, които експериментаторите използват, за да унищожат културата, могат да не са ефективни вече, не е ли така?!

Ролсън поклати глава:

— При мен те вършат работа.

— Вие вероятно не сте резистентен. Или сте се попаднал на една много висока пеницилинова концентрация наистина. Помислете за всички онези хора, които са се опитвали да попречат на ядрената война и да наложат някаква мирна форма на управление на света. Това усилие нараства през последните години без да е постигнало грандиозни резултати.

— Това, което ни предстои да преживеем, не е спирането на ядрената война.

— Не, но може би за това нещо се изисква само едно малко усилие. Застъпниците на мира не се самоубиват. Все повече и повече човешки същества изграждат в себе си имунитет срещу експериментите. Знаете ли какво правят те в лабораторията?

— Не зная.

— Вие *трябва* да знаете. Те се опитват да изобретят едно силово поле, което да възпре атомната бомба. Доктор Ролсън, ако аз култивирам една болестотворна, вирулентна и патологична бактерия, дори и да спазвам всички указания за предпазливост, може някога да ми се прииска да отворя капака на чумата. Ние може би сме бактерии за тях, ние сме опасни за тях, в противен случай те няма да ни унищожават толкова старателно след всеки експеримент.

— Те не са бързи, нали така? За тях хиляда години е като един ден, не е ли така? До този момент те са разбрали, че ние сме от културата, която превъзхожда пеницилина и че ще бъде прекалено късно за тях да ни спрат. Те са ни довели до атома и ако ние можем само да се опазим от намерението да го използваме срещу ближния си, може да се окаже твърде много дори за експериментаторите.

Ролсън се изправи на крака. Макар и да бе дребничък, той беше с пет сантиметра по-висок от Блаущейн:

— Те наистина работят върху силово поле, така ли?

— Опитват се да работят. Но се нуждаят от Вас.

— Не. Аз не мога.

— Те трябва да те победят според установения ред, така че да можете да видите онова, което е толкова очевидно за самия вас. Не забравяйте, че трябва да помогнете, в противен случай човекът ще бъде победен от експериментаторите.

Ролсън направи няколко бързи крачки встрани, вторачен в сляпата, тапицирана стена. След това измърмори:

— Но те трябва да претърпят това поражение. Ако изградят силово поле, то ще означава смърт за всички тях, преди да може да бъде завършено.

— Някои от тях или може би всички те са изградили имунитет, не е ли така? И във всеки случай то ще означава смърт за тях всъщност. Те се опитват...

— Ще се опитам да им помогна — каза Ролсън.

— Все още ли искате да се самоубиете?

— Да.

— Но не ще се опитате да го направите, нали няма да го направите?

— Ще се опитам да не го направя, докторе — устните му се разкривиха в гримаса. — Аз трябва да бъда наблюдаван.

Блаущейн изкачи стълбите и показва пропуска си на охраната във фойето. Вече беше проверен на външния портал, но самият той, както и неговият пропуск и дори подписа му бяха внимателно прегледани отново. След миг служителят от охраната отстъпи към своята малка кабинка и позвъни на някого по телефона. Отговорът го задоволи. Блаущейн седна за миг и след това отново скочи, за да разтърси ръцете на доктор Грант.

— И президентът на Съединените Щати ще си има неприятности, ако дойде тук, нали? — рече Блаущейн.

Върлинезият физик се усмихна:

— Прав сте, ако се яви тук без предупреждение...

Двамата взеха асансьора, който ги изкачи на дванайстия етаж. Офисът, към който Грант поведе спътника си, имаше три прозореца, които гледаха в три различни посоки. Той беше звукоизолиран и обзаведен с климатична инсталация. Ореховата му на цвят мебелировка лъщеше с висококачествената си полировка.

— Боже мой! — възкликна Блаущейн. — Тук прилича на офиса на някой председател на борд на директорите. Науката се превръща в голям бизнес.

Грант го огледа озадачен:

— Да, зная, но парите на правителството текат лесно и е трудно да убедиш някой конгресмен, че работата ти е важна, освен ако сам не се увери в това и не се докосне до лъскавата повърхност...

Блаущейн седна и почувства, че тапицираната седалка леко се огъна под тежестта му.

— Доктор Елууд Ролсън — каза той — се е съгласил да се върне на работа.

— Великолепно. Надявах се да кажете това. Надявах се, че точно затова искате да се срещнете с мен. — Вдъхновен от новината, Грант предложи на физика цигара, но онзи отказа да я приеме.

— Въпреки това — каза Блаущейн, — той си остава един много болен човек. Към него ще трябва да се отнасяме много внимателно и да го наблюдаваме внимателно.

— Разбира се. Естествено...

— Това не е толкова просто, колкото може би си мислите. Искам да ви кажа нещо за проблемите на Ролсън, така че наистина да разберете колко е деликатна ситуацията.

Той продължи да говори и Грант го слушаше, отначало с внимание, а след това с удивление:

— Но в такъв случай този човек се е шашнал, доктор Блаущейн. Той няма да ни е от никаква полза. Той е луд...

Блаущейн сви рамене:

— Зависи какво разбирате под „луд“. Това е лоша дума, не я използвайте изобщо. Той наистина се заблуждаваше. А дали някой ще хареса таланта му, това един бог може да каже...

— Но наистина... един луд човек може вероятно да...

— Моля ви. Моля ви. Хайде да не навлизаме в дълбоки дискусии по психиатричните дефиниции на тема разумност и така нататък. Човекът се заблуждаваше и аз, разбира се, трябваше да разпръсна заблудите му във всички посоки. Просто ми се удаде да проумея, че в неговия стил на разрешаване на който и да е проблем се съдържа някакъв вид особена способност, както личи по всичко, тоест използва необичайни средства. Не е ли така?

— Да, така е. *Трябва* да се приеме, че е така...

— Как можем Вие и аз да съдим в такъв случай за стойността на един от неговите изводи. Нека да ви запитам, имате ли напоследък някаква склонност към самоубийство?

— Не мисля, че имам такива склонности.

— А другите учени тук?

— Не, разбира се, че нямат такива склонности.

— Бих ви препоръчал обаче, докато изследването на силовото поле продължава, учените да бъдат под наблюдение. И тук, и в домовете им. Може би не е лоша идеята изобщо да не си ходят у дома. Офиси от този вид биха могли да се превърнат в едно малко общежитие...

— Да преспиват на местоработата си. Никога няма да се съгласят на това.

— О, ще ги накараме. Ако не им кажем истинската причина, а им разкажем, че е с цел да се обезпечи сигурността им, тогава ще се съгласят. „Да се обезпечи сигурността им“ е една хубава фраза в тези дни, не е ли така? Ролсън може да бъде наблюдаван повече от всички останали.

— Разбира се.

— Но всичко това не е достатъчно. Трябва да бъде направено още нещо, което да задоволи моята съвест, в случай че теориите на Ролсън се окажат точни. Всъщност аз не вярвам в тях. Те са заблуда, но след като веднъж са се родили, необходимо е да запитаме какви са причините, които са породили тези заблуди. Каква е причината — в ума на Ролсън, в неговия произход, в неговия живот; какви са причините, които го карат да изпитва необходимост от подобен род заблуди. Човек не може да отговори на този въпрос простичко. Може да изминат години на постоянна психоанализа, за да се открие отговорът. А когато отговорът бъде открит, Ролсън вече няма да може да бъде излекуван.

— Но междувременно ние бихме могли да направим някои разумни предположения. Той е имал нерадостно детство, което в един или друг случай го е срещнало лице в лице със смъртта по доста неприятен начин. В допълнение може да се каже, че той никога не е имал възможност да завързва приятелства с другите деца, а когато е пораснал — с другите мъже. Винаги се е дразнел от по-бавните им

реакции. Каквато и да е разликата между неговия мозък и мозъците на другите, тя е издигнала стена между самия него и обществото, и тази стена е толкова яка, колкото и силовото поле, което Вие се опитвате да изобретите. По същите причини той не е могъл да се радва на един нормален сексуален живот. Никога не е бил женен, никога не е имал любими жени...

Лесно е да се забележи, че с лекота е могъл да компенсира в себе си всички тези провали и е бил приет в своята обществена среда, благодарение на спасителната мисъл, че другите човешки същества са по-долна класа от самия него. Кое то всъщност е истина, що се отнася до умствените му възможности. Съществуват, разбира се, много, много ниши в човешката личност и не във всяка една от тях той превъзхожда останалите. Никой не може да превъзхожда всички във всичко. В такъв случай другите, които просто нямат възможност да видят онова, което му осигурява превъзходството в дадена област — нещо, което не може да се отрече, — не приемат неговата предвзета надутост в маниерите. Те навярно си мислят, че той е странен, дори смешен. Нещо, което дава основание на Ролсън да си мисли, че е важно още повече да доказва колко мизерни и долнопробни са човешките индивиди. Какво по-добро би могло да се направи от това да се покаже, че човечеството е просто една бактериална форма в сравнение с други висши създания, които всъщност експериментират с него. И след това... склонността му към самоубийство ще се превърне в един див копнеж да се откъсне напълно от човечеството, да спре тази идентификация, която го унифицира с мизерните породи, които той е създал в своя мозък. Разбирате ли?

— Бедното момче — кимна в знак на потвърждение Грант.

— Да, жалко е. Ако се бяха грижили повече за него по време на детството му... Всъщност, най-добре е доктор Ролсън да няма контакти с когото и да било от другите мъже тук. Той е прекалено болен, за да му се има доверие. Вие самият трябва да се подготвите да бъдете единственият човек, който ще го вижда и ще говори с него. Доктор Ролсън се е съгласил на това. Той очевидно си мисли, че Вие не сте толкова глупав, колкото всички останали.

Грант се усмихна уморено:

— Това е приятна новина за мене...

— Вие, разбира се, ще бъдете внимателен. На Ваше място не бих обсъждал каквото и да било с него, освен работата му. Ако той сам изяви желание да говори за теориите си, в което се съмнявам, ограничете се до нещо уклончиво в отговор и си излезте. И през цялото време дръжте настрана от него остри и режещи предмети. Не му позволявайте да стига до прозореца. Опитайте се ръцете му винаги да бъдат в полезрание Ви. Разбирате ме, нали? Оставям моят пациент на вашите грижи, доктор Грант.

— Ще направя каквото мога, доктор Блаущейн.

Два месеца Ролсън живя в един от ъглите в кабинета на Грант, а самият Грант живя край него. Пред прозорците бе монтирана мрежа, дървената мебелировка бе преместена и на нейно място бяха вкарани тапицирани дивани. Ролсън размишляваше, легнал на канапето, а изчисленията си правеше на една дъска, която слагаше върху възглавничка за коленичене.

Табелката „Не влизай!“ си стоеше постоянно пред вратата на кабинета. Яденето оставяха отвън в коридора. Съседната стая, в които живееха другите мъже, беше отделена и вратата между нея и офиса беше зазидана. Грант започна да се бръсне с електрическа самобръсначка. Той настоя Ролсън да взима сънотворни хапчета всяка нощ и чакаше докато заспи, след което си позволяваше и сам да легне.

И винаги донасяха докладите на Ролсън. Той ги четеше, докато Грант го наблюдаваше и се стараяше да се преструва, че не го наблюдава.

След това Ролсън пускаше листата и се заглеждале в тавана, засенчвайки очите си с длан.

— Има ли нещо ново? — запита го веднъж Грант.

Ролсън поклати глава.

— Виж какво — каза Грант, — аз ще прочистя сградата по време на една от смените. Важното е че ти виждаш някои от експерименталните белезници, с които ще сме свързани с тебе.

Те наистина ходеха винаги заедно, блуждаеха из осветената празна сграда като носещи се из пространството призраци, ръка за ръка. Винаги ръка за ръка. Хватката на Грант беше здрава. Но след

всяка разходка Ролсън дълго въртеше главата си от една страна на друга.

Много пъти той започваше да пише и всеки път се получаваха само няколко драскулки, след което блъскаше възглавничката и тя се преобръщаше.

Най-накрая веднъж се зае с писането отново и бързо изпълни половин страница с текст. Грант веднага се приближи до него. Ролсън вдигна поглед и покри листа с треперещата си ръка.

— Извикайте Блаущейн — каза той.

— Какво?

— Казах, извикайте Блаущейн. Да дойде тук. Сега!

Грант отиде до телефона.

Ролсън отново започна да пише бързо, спираше само за да избърше яростно челото си с опакото на ръката си. Ръката му плувна в пот.

След миг той отново вдигна поглед към Грант и изкрещя:

— Идва ли?

Грант го погледна разтревожен:

— Няма го в офиса му.

— Търсете го у дома. Намерете го където и да е. *Използвайте този телефон. Не си играйте с него.*

Грант вдигна телефона, а Ролсън притегли още един лист към себе си.

Пет минути по-късно Грант каза:

— Той пристига. Какво се е случило? Изглеждаш ми болен.

Гласът на Ролсън беше ужасно дрезгав:

— Няма време... не мога да... говоря...

Той пишеше, дращеше, чертаеше някаква диаграма. Ръцете му като че ли отлитаха от тялото, като че ли се сбиваха една с друга.

— Диктувай! — настоя Грант. — Аз ще пиша.

Ролсън го отблъсна. Думите му бяха напълно неразбираеми. Беше стиснал китката на едната си ръка с пръстите на другата, побутвайки я като парче дърво, а след това се сгромоляса върху листа хартия.

Грант измъкна листовите изпод тялото му и положи Ролсън на канапето. Засуети се около него, разтревожен и обезнадежден до мига, в който не пристигна Блаущейн.

Блаущейн хвърли поглед на обстановката:

— Какво се е случило?

— Мисля, че е жив — каза Грант. Но в този миг сам Блаущейн се бе уверил в същото и Грант му разказа какво се бе случило.

Блаущейн използва някакъв хиподермик и след това двамата зачакаха резултата. Очите на Ролсън не виждаха, когато отвори клепачи. Чуха го да простенва.

Блаущейн се наведе над него:

— Ролсън...

Ръцете на Ролсън се протегнаха напред слепешката и сграбчиха психиатъра:

— Докторе, върнете ме обратно.

— Ще го направя. Още сега. Ти си открил силовото поле, нали?

— На листа е. Грант, то е на листа...

Грант грабна листата и започна да ги разглежда колебливо.

— Не *всичко* е там. — Ролсън наруши мълчанието немощно. Това е всичко, което можах да напиша. Вие ще *трябва* да извадите главното от него. Върнете ме, докторе!

— Почакай — каза Грант и зашепна настоятелно на ухото на Блаущейн. — Не можете ли да го оставите тук, докато не проверим това нещо? Аз няма да мога да изтръгна най-главното от тези листа. Почеркът е нечетлив. Запитайте го какво го кара да мисли, че това ще свърши работа...

— Да го запитам? — вторачи поглед в него Блаущейн. — Не е ли той единственият, който винаги знае?

— За всеки случай ме попитай — обади се Ролсън, който бе дочул разговора им от канапето. Очите му изведнъж бяха се разширили и оживили.

Двамата се обърнаха към него.

— *Те* не искат силово поле — каза Ролсън. — *Те!* Експериментаторите! Ако не ми беше хрумнало, нещата щяха да си останат такива, каквито бяха. Но аз не бях схванал тази мисъл... тази мисъл, която е там, на хартията... Аз..., аз не я бях проумял цели трийсет секунди, а когато я проумях, почувствах... почувствах... докторе...

— Какво е това? — запита Блаущейн.

Ролсън отново зашепна:

— Аз съм проникнал по-дълбоко в пеницилина. Можех да почувствам как се гмуркам по-надълбоко и по-надълбоко, колкото по-надълбоко навлизах... никога не съм бил толкова надълбоко... И в същото време съзнавах, че съм на прав път. Изведи ме оттук.

Блаущейн се изправи:

— Ще трябва да го отведе оттук, Грант. Нямаме алтернатива. Ако можеш да разбереш какво е написал, добре. Ако не успееш да го проумееш, не мога да ти помогна с нищо. Този човек не може повече да работи в своята област защото ще умре, не разбираш ли?

— Но — възпротиви се Грант, — той умира от нещо въображаемо.

— Добре де и така да е, той ще бъде наистина мъртъв, както и ако не умираше от нещо въображаемо, нали?!

Ролсън отново беше изпаднал в безсъзнание и не чу нищо от този разговор. Грант погледна мрачно към него и след това каза:

— Ами, в такъв случай отведи го...

Десетина души от високопоставените мъже в Института наблюдаваха как кадрите се плъзгаха един след друг по екрана. Грант ги изгледа със сурово изражение на лицето.

— Мисля, че идеята е достатъчно проста — каза той. — Вие сте математици и инженери. Написаното може и да е нечетливо, но то все пак има някакво значение. Значението е регистрирано по някакъв начин в написаното, колкото и разкривен да е текстът. Първата страница е достатъчно ясна. Това може да бъде едно добро начало. Всеки един от Вас ще прегледа всяка страница по няколко пъти. Ще си записвате всяка хрумнала ви възможна версия. Ще работите независимо един от друг. Не искам да се консултирате помежду си.

Един от мъжете се обади:

— Откъде знаете, че написаното съдържа някакъв *смисъл*, Грант?

— Сигурен съм, защото това са бележките на Ролсън.

— Ролсън! Аз мислех, че той беше...

— Ти мислеше, че е болен — прекъсна го Грант. Наложил му се да усмири надигналия се шумен разговор. — Зная. Той наистина е болен. Написаното е дело на един човек, който беше на крачка от смъртта. Това е всичко, което изобщо можем да изтръгнем от Ролсън. Някъде из

тези дракулки е отговорът на проблема за силовото поле. Ако не успеем да го открием, може би ще са ни необходими още десет години в търсенето му някъде другаде...

Хората се заеха с работата си. Нощта измина. Измина и втората нощ. Измина и третата нощ...

Грант погледна резултатите. След това поклати глава:

— Ще приема, че според вас в написаното има последователност и логика. Не мога да кажа, че го разбирам, обаче...

Лоуи, който по времето, в което Ролсън отсъстваше, се смяташе за най-добрият ядрен инженер в Института, сви рамене:

— То не е напълно ясно и на мен. Ако наистина е открил нещо, то не е обяснил защо...

— Той нямаше време да изясни това. Можете ли да построите генератора, който е описал?

— Бих могъл да опитам.

— Би ли погледнал всички други версии по страниците?

— Другите определено не са последователни и логични...

— Би ли проверил повторно това?

— Разбира се.

— И би ли могъл да започнеш с конструкцията всъщност?

— Ще опитам. Но пак ти казвам честно, че съм песимист...

— Зная. Аз също съм песимист.

Заеха се с работа. Хал Рос, главният механик, беше назначен за шеф на реалната конструкция и се отърси от сънливостта си. През всеки час на деня или нощта той можеше да бъде открит край съоръжението да почесва плешивата си глава.

Този човек зададе въпрос само веднъж:

— Какво е това, доктор Лоуи? Никога не съм виждал нещо подобно. За какво е предназначено то?

— Ти знаеш къде се намиращ, Рос — каза му Лоуи. — Знаеш, че тук не задаваме въпроси. Повече не ме питай.

Рос не зададе нито един въпрос повече. Знаеше се, че той мрази конструкцията, която се изграждаше. Намираще я грозна и неестествена. Но продължаваше да стои край нея.

Блаущейн се обади един ден.

— Как е Ролсън? — запита Грант.

— Не е добре. Иска да участва в изпитанията на Полевия прожектор, който измисли.

Грант се поколеба:

— Мисля, че трябва да му позволим. В края на краищата той е негово дело.

— Би трябвало да дойда с него.

Грант изглеждаше нещастен:

— Това може да бъде опасно, знаеш. Дори по време на пилотното изпитание ние си играем с огромни енергии.

— Не е по-опасно за нас, отколкото е за теб — отговори Блаущейн.

— Много добре. Списъкът на наблюдателите ще трябва да бъде прегледан от Комисията и от ФБР, но аз ще те запиша в него.

Блаущейн се огледа. Полевият прожектор бе разположен в самия център на огромната изпитателна лаборатория, но всичко друго бе извадено от помещението. Съществуваше явна връзка между съоръжението и капсулата плутоний, който служеше за енергиен източник, но от онова, което психиатърът бе дочул, знаеше без да му се налага да задава въпроси на Ролсън, че връзката е под подовото покритие.

В началото наблюдателите бяха наобиколили машината, разговорите им бяха неразбираеми, но в един миг те се разпръснаха. Галерията беше препълнена от хора. Имаше най-малко трима мъже в генералски униформи от другата страна, както и истинска кавалкада от по-нисши военни чинове. Блаущейн избра една незаета част от пространството край парапета, направи го заради Ролсън във всеки случай.

— Все още ли мислиш, че искаш да останеш? — запита той.

В лабораторията беше достатъчно горещо, но Ролсън беше облякъл палтото си и бе вдигнал яката му. Това няма никакво значение, помисли си Блаущейн. Той се съмняваше, че някой от предишните познати на Ролсън би могъл да го разпознае.

— Ще остана — каза решително Ролсън.

Блаущейн беше доволен. Той искаше да наблюдава изпитанието. След миг се обърна по посока на нечий глас, който прозвуча близо до него.

— Здравейте, доктор Блаущейн.

В първия миг Блаущейн не позна мъжа, но след това възкликна:

— О, инспектор Дарити! Какво правите тук?

— Предполагам, че точно това, което и Вие — инспекторът посочи околните. — Няма начин да успеете да пресекете всички тук, за да сте сигурен, че няма да се случат някои грешки. Веднъж стоях близо до Клаус Фичс така, както сега стоя до Вас — инспекторът подхвърли джобното си ножче във въздуха и го прихвана сръчно.

— А, да. Къде ли човек може да открие свършена сигурност? Та човек не може да се довери дори на собствената си съвест. Ето и Вие стоите близо до мен, не е ли така?

— Точно така — усмихна се Дарити. — Вие бяхте много нетърпелив да дойдете тук, нали?

— Не заради самия себе си, инспекторе. И бихте ли махнали този нож, моля ви...

Дарити се обърна учуден в посоката, към която Блаущейн кимна леко с глава. След миг инспекторът прибра ножчето си и погледна към спътника на Блаущейн за втори път. След това изсвири леко с уста.

— Здравейте, доктор Ролсън — каза той.

— Здравейте — изръмжа Ролсън.

Блаущейн не остана изненадан от реакцията на Дарити. Ролсън беше свалил десетина килограма от теглото си след завръщането от санаториума. Лицето му беше прежълтяло и набръчкано, това бе лице на човек, който изведнъж бе станал на шейсет години.

— Скоро ли ще започне изпитанието? — запита Блаущейн.

— Изглежда, че започват — отговори Дарити.

Той се обърна и се облегна на парапета. Блаущейн хвана Ролсън за лакътя и го поведе настрана, но Дарити се обади кротко:

— Останете тук, докторе. Не ми се ще да се шляете насам-натам.

Блаущейн огледа лабораторията. Мъжете стояха вцепенени, като че ли бяха се превърнали в каменни статуи. Видя високия и мършав Грант, който раздвижи бавно ръка, за да запали цигара, след което размисли, и мушна запалката и цигарата в джоба си. Младите мъже от контролния сектор очакваха напрегнати началото.

След това някакво глухо жужене и слаб мирис на озон изпълниха въздуха.

— Погледни! — обади се дрезгаво Ролсън.

Блаущейн и Дарити погледнаха по посока на протегнатия пръст. Проекторът сякаш примигваше. Като че ли някаква горещина загреваше въздуха в пространството между него и тях. Една желязна топка се люлееше като махало и преминаваше през нагорещения въздух.

— Движението се забавя, нали? — обяви възторжено Блаущейн.

— Измерват височината на издигането от едната страна, за да изчислят загубата на движещата сила — кимна в знак на съгласие Ролсън. — Глупаци! *Казах* им, че ще проработи — той говореше с явно затруднение.

— Само наблюдавайте, доктор Ролсън — каза Блаущейн, — не бих си позволил ненужни възторзи.

Махалото беше спряло да се люлее и бе застинало във високата точка на траекторията си. Проблясъците в проектора бяха станали малко по-интензивни и желязната сфера описа още една дъга.

Отново и отново все същото движение, при това всеки път сферата се забавяше и леко се раздрусваше. Тя издаде един ясно доловим звук, сякаш се удари в проблясващия проектор. И след това *отскочи*. В първия момент глухо, като че ли се удари в маджун, а след това звънливо, като че ли се удари в стомана. Шумът изпълни цялото помещение.

Мъжете изтеглиха топката на махалото и повече не я използваха. Проекторът почти не се виждаше сред мъглата, която го бе обгърнала.

Грант издаде някаква заповед и мирисът на озон внезапно се изостри и залютя. Последва някакъв вик откъм насъбралите се наблюдатели, всеки един от тях изказваше възторга си на стоящия край него. Множество пръсти сочеха в една и съща посока.

Блаущейн се облегна на парапета, развълнуван не по-малко от останалите в залата. Там, където преди мигове се намираше проекторът, сега пред погледите се разкриваше едно полусферично огледало. То беше съвършено чисто и красиво. Блаущейн можеше да се огледа в него — един дребничък мъж, който стои на балкон, извит в двата края. Той можеше да види, че флуорисцентните светлини се

отразяваха в блестящата светла повърхност на огледалото. Това беше толкова хубаво.

— Погледни, Ролсън — извика Блаущейн. — То отразява енергията. То отразява светлинните вълни като огледало. Ролсън... — в следващия миг Блаущейн се обърна. — Ролсън! Инспекторе, къде е Ролсън?

— Какво? — Дарити се завъртя около оста си. — Не съм го виждал.

След това инспекторът се огледа ужасен:

— Е, ние няма да напуснем. В никакъв случай няма да излезем оттук сега. Ще отидем от другата страна — После той плясна с ръка бедрото си, забърника за миг в джоба си и каза. — Ножчето ми го няма...

Блаущейн го откри. Той беше в малкия кабинет на Хал Рос. Този кабинет имаше излаз към балкона, но при така стеклите се обстоятелства беше повече от ясно защо е празен. Самият Рос не беше дори сред наблюдателите. Главният механик не се нуждаеше от наблюдение. Но кабинетът му би могъл да свърши много добра работа за финала на дългата битка със самоубийството.

Блаущейн застана на прага за миг, след това се обърна. В полезрението му попадна погледът на Дарити, който се появи откъм един подобен кабинет на сто крачки разстояние от балкона. Той му махна с ръка и Дарити се приближи към него тичешком.

Доктор Грант трепереше от вълнение. Той беше дръпнал два пъти от всяка от двете цигари, които запали една след друга, а след, това стъпка с подметките си. В следващия момент бъркаше в джоба си за трета.

— Това е по-добре, отколкото всеки от нас може би се е надявал — обяви той. — Ще подложим на изпитание стрелбата утре. Вече съм сигурен в резултата, но все пак сме го планирали, ще трябва да го проведем. Ще прескочим малките оръжия и ще започнем от равнище базака. Или може би не. Може би ще е необходимо да конструираме една специална изпитателна конструкция, за да ликвидираме проблемите с рикошета.

Той размаза и третата си цигара.

— Ние, разбира се, би трябвало да опитахме една истинска атомна експлозия — обади се един от генералите.

— Естествено. Вече сме се подготвили да построим един псевдоград в Ениуитък. Можем да построим генератор на това място и да пуснем бомбата. Можем да населим града с животни.

— И Вие наистина мислите, че ако изградим силово поле, то ще удържи на удара на бомбата?

— Не е точно така, генерале. Там няма да се забелязва никакво поле изобщо до мига, в който бомбата не бъде пусната. Радиацията на плутония ще трябва да активира полето преди експлозията. Както направихме последния път. Това е същността на всичко.

— Вие знаете — обади се един професор от Принстън, — че аз виждам и някои недостатъци. Когато полето е в действие на пълни обороти, то защитава каквото и да е в пълна тъмнина. Освен това, хрумна ми и мисълта, че врагът може да се адаптира и да пуска безвредни радиоактивни ракети, за да изпразни полето на равни интервали. Това ще бъде доста неприятно и ще означава всъщност значително прехосване на енергийния ни източник.

— Неприятности — каза Грант — могат да ни бъдат сервирани. Тези трудности ще бъдат преодолені в края на краищата, сигурен съм, сега трябва да разрешим главния проблем.

Британският наблюдател беше се приближил до Грант и разтърсваше ръцете си.

— Вече съм по-сигурен за Лондон. Не мога да помогна, но желая вашето правителство да ми позволи да видя реализираните планове. Онова, което видях, ме поразява с остроумието си. Вече е очевидно, разбира се, но как е могло да хрумне в нечия глава това нещо?

Грант се усмихна:

— За изобретенията на доктор Ролсън и преди са задавани подобен род въпроси.

Той се обърна към ръката, която го докосна по рамото:

— Доктор Блаущейн! Почти бях забравил. Искам да говоря с Вас...

Грант отведе дребничкия физик встрани и просъска в ухото му:

— Слушайте, можете ли да убедите Ролсън в необходимостта да бъде представен на тези хора? Това е неговият триумф.

— Ролсън е мъртъв — каза Блаущейн.

— *Какво?*

— Можете ли да оставите тези хора за известно време?

— Да... да... Джентълмени, ще ме извините за няколко минути, нали?

Грант се отдалечи бързо, придружаван от Блаущейн.

Федералните вече бяха взели връх. Без да бият на очи, те бяха преградили пътеката към кабинета на Рос. Отвън една шумна тълпа обсъждаше отговора, предназначен за Аламогордо, на който се бяха оказали свидетели. Барьерата на контролния пункт „Г“ се вдигна, за да пропусне Грант и Блаущейн да влязат. След което отново се спусна.

Грант вдигна чаршафа, с който бе покрит трупът на Ролсън и каза:

— Изглежда спокоен.

— Бих казал... щастлив — добави Блаущейн.

Дарити се намеси с безцветна нотка в гласа:

— Оръжието на самоубийството беше собственото ми джобно ножче. Това беше мой пропуск, така и ще бъде написано в рапорта...

— Не, не — прекъсна го Блаущейн, — от това няма да има никаква полза. Той беше мой пациент и аз съм отговорен за случилото се. Във всеки случай той не би преживял още една седмица. След като изобрети прожектора, той вече бе започнал да умира.

— Колко от всичко това трябва да влезе във Федералните картотеки? Не можем ли всички да забравим за неговата лудост?

— Страхувам се, че няма да стане, доктор Грант — каза Дарити.

— Аз му разказах цялата история — добави Блаущейн тъжно.

Грант огледа последователно другите двама мъже:

— Ще говоря с директора. Ще отида до президента, ако е необходимо. Не виждам защо трябва да се споменава изобщо за някакво самоубийство, за някаква лудост. Той ще получи пълно обществено признание като изобретател на Полевия прожектор. Това поне можем да направим за него — зъбите на Грант изскърцаха зловещо.

— Той остави една бележка — каза Блаущейн.

— Бележка?

Дарити му подаде едно листче хартия и каза:

— Самоубийците почти винаги оставят бележка. Това е една от причините докторите да ми кажат какво наистина уби Ролсън.

Бележката беше адресирана до Блаущейн и гласеше следното:

„Прожекторът се осъществи, аз знаех, че ще се осъществи. Сделката е приключена. Вие го имате и вече не се нуждаете от мен. Така че, аз си отивам. Вие не трябва да се безпокоите за човешката раса, докторе. Излязохте прав. Те са ни отглеждали твърде дълго, те са се възползвали от случая много пъти. Ние сме извън културата сега и те няма да имат възможност да ни спрат. Зная това. Това е всичко, което мога да кажа. Зная, че е така.“

Беше изписал името си бързо, а под него имаше послепис:

„При условие, че достатъчно хора са резистентни към пеницилина.“

Грант понечи да смачка хартията, но Дарити задържа навреме ръката му.

— За доклада, докторе — каза той.

Грант му подаде листа и добави:

— Бедният Ролсън! Той умря, вярвайки във всичките тези глупости.

Блаущейн поклати глава:

— Той вярваше наистина. На Ролсън ще му устроят грандиозно погребение, предполагам и неговото изобретение ще бъде публикувано без вестта за самоубийството и лудостта. Но хората от правителството ще проявят интерес към налудничавите му теории. Тези теории може да не са толкова луди, нали, мистър Дарити?

— Това е глупаво, докторе — каза Грант. — Няма нито един учен, зает с този експеримент, който да е показал и най-малкото безпокойство за това всъщност.

— Кажете му, мистър Дарити — рече Блаущейн.

— Имаше още едно самоубийство — каза Дарити. — Не, не става дума за някой от учените. Не става дума за някой с научна

степен. Случи се тази сутрин и ние проучихме въпроса, защото си мислехме, че може би има някаква връзка с днешното изследване. Като че ли няма никаква връзка и ние го запазихме в тайна, докато изпитанието не завърши. Едва сега може би може да се направи някаква връзка.

Човекът, който умря, беше просто един женен тип с три деца. Нямаше причина да умре. Няма история на душевно заболяване. Той се хвърли под една кола. Имаме свидетели и няма съмнение, че го направи целенасочено. Той не умря веднага и беше отведен в болницата. Беше ужасно осакатен, но последните му думи бяха: „Сега се чувствам по-добре!“. И умря.

— Но кой беше той? — запита Грант.

— Хал Рос. Човекът, който всъщност построи Проектора. Човекът, в чийто офис се намираме.

Блаущейн отиде до прозореца. Вечерното небе притъмняваше и се покриваше със звезди.

— Този човек не знаеше нищо за възгледите на Ролсън — каза той. — Той никога не беше говорил с Ролсън, мистър Дарити ме уверява в това. Учените вероятно са резистентни като цяло. Те трябва да бъдат или вече са прогонени от професията. Ролсън беше едно изключение, един чувствителен към пеницилина тип, който настоя да остане. Вие разбирате какво се случи с него. Но какво да се каже за другите, онези, които останаха в пътеките на живота, където не съществува постоянно прочистване на чувствителните. Каква част от човечеството е резистентна на пеницилина?

— Вие *вярвате* на Ролсън? — запита ужасен Грант.

— Наистина не зная.

Блаущейн погледна към звездите.

Инкубатори ли бяха те?

УЛЕЙ „Н“

Всички пътници бяха събрани в салона. Полковник Антъни Уиндъм дори оттам долавяше хода на битката. Нямаше го вече онова друсане, настъпи за малко тишина, което означаваше, че космическите кораби продължават боя от астрономическо разстояние. Водеха дуел с енергийни заряди и мощни силови полета за защита.

Уиндъм знаеше, че може да има само един край. Техният земен кораб бе чисто и просто един въоръжен търговец. А вражеският кораб от Хлоро, доколкото успя да го зърне миг преди екипажът да го помете от палубата, явно бе лековъоръжен патрул.

След по-малко от половин час се появиха и онези силни, но краткотрайни сътресения. Той ги очакваше. Пътниците започваха да се люшкат напред-назад, когато корабът се издигаше и завърташе като океански лайнер по време на буря. Но космическото пространство си оставаше все така спокойно и тихо. Причинителят на сътресенията бе техният пилот, който предизвикваше изхвърлянето на отчаяни парни струи през парните дюзи. Надяваше се грохотът и страховитите превъртания да отпратят вражеския кораб. Тази негова реакция можеше да означава само, че се е случило непоправимото — защитният екран на земния кораб е бил пробит и отсега нататък пилотът няма да смее да влиза в директен бой.

Полковник Уиндъм въртеше в ръце алуминиевия си бастун с надеждата да се успокои. Мислеше си, че е вече старец, че животът му премина в запасната войска, а той така и не видя истинско сражение. И ето сега около него кипеше бой, но той бе стар, дебел, хромав и нямаше нито един войник.

Онези чудовища от Хлоро щяха много скоро да се качат на кораба. Такъв бе обичаят им по време на битка. Щеше да им бъде трудно в космическите костюми, щяха да жертват много от своите, но искаха непременно да завладеят земния кораб. Уиндъм огледа пътниците, преценявайки възможностите им. „Де да бяха въоръжени и

да можех да ги поведе...“ — споходи го за миг една лелеяна мисъл, която той веднага отхвърли.

Портър явно се бе паникьосал, а младото момче Лъоблан едва ли се чувстваше по-добре. Братята Полиоркитис — по дяволите, все не успяваше да ги различи един от друг — седяха свити в един ъгъл и си говореха тихо. Мулен бе нещо друго. Той седеше съвсем изправен, а по лицето му нямаше и следа от страх или от каквото и да е друго чувство. Но ръстът на този мъж не надвишаваше метър и петдесет, пък и без съмнение той през целия си живот не бе държал никакво оръжие. Нищо не би могъл да направи.

Ето го и Стюарт, с познатата полуусмихната физиономия, която сякаш бе замразена още от появата си за вечни времена. Освен това всяка негова дума бе пропита със сарказъм. Уиндъм го огледа хубаво. Онзи седеше спокоен и разресваше назад с мъртвешки бели пръсти русата си коса. Но с тези изкуствени ръце той така или иначе нямаше да свърши нищо.

Полковникът усети разтърсващите вибрации от скачването между двата кораба. След пет минути по коридорите се понесе шум от схватки. Единият от братята Полиоркитис закрепва и се втурна към вратата. Другият извика: „Аристидис! Спри!“ — и се спусна след него.

Но всичко стана невероятно бързо. Аристидис се озова в коридора и хукна обезумял от паника. Тогава един карбонизатор пламна светкавично и жертвата дори не успя да извика. Уиндъм се отдръпна от прага ужасен от вида на овъглената фигура. Останките на Аристидис. Странно... цял живот изкара в униформа, а никога досега не бе виждал насилствена смърт на човек.

Нужни бяха общите усилия на всички останали, за да отведат другия брат навътре в помещението, защото той се съпротивляваше с все сили.

Шумът от схватките заглъхна.

— Край — обади се Стюарт. — Сега ще доведат на борда професионален екипаж от двама хлороанци и ще ни откарат на някоя от техните планети. Ние без съмнение сме военнопленници.

— Само двама хлороанци ли ще има на борда? — удиви се Уиндъм.

— Такъв е обичаят им — каза Стюарт. — Защо питате, полковник? Мислите да оглавите смело нападение, за да си върнем

кораба?

— Просто искам да разбера, дяволите го взели — изчерви се полковникът. И не успя да добие гордия си вид, нито авторитетния си тон. Остана си в образа на един стар човек с недъгав крак: „Стюарт навярно е прав. Той е живял сред хлороанците и познава обичаите им.“

Джон Стюарт още от самото начало се кълнеше, че хлороанците са джентълмени. Изминаха двайсет и четири часа от затворничеството на земляните и той повтори думите си, като свиваше пръстите на ръцете си и наблюдаваше бръчиците по меката артиплазма.

Забавляваше го нарастващото неприятно усещане, което завладяваше останалите пътници, гледайки неговите движения. Всички хора са създадени по подобие на балоните — надути, надути, непременно някой трябва да ги бодне и да им изкара въздуха. При това си имат ръце от същия материал като на телата им.

Да вземем например Антъни Уиндъм. Полковник Уиндъм, както той сам се нарича и Стюарт бе склонен да му вярва. Полковник в оставка, който вероятно бе обучавал на някоя селска мера военни части за поддържане на вътрешния ред. Преди четирийсет години. Но явно е бил толкова невзрачен, че не са го призовали на никаква действителна служба дори и при избухването на първата за Земята междузвездна война.

— Дяволски неприятни неща говорите за врага, Стюарт. Не съм сигурен харесва ли ми вашето отношение. — Уиндъм сякаш насила избутваше думите през подрязаните си мустаци. Главата му бе обръсната според сегашните изисквания във войската, но около плешивото му теме отново бе набол посивял чим. Кожата на лицето му бе увиснала. Всичко това заедно с тъничките червени нишки по месестия нос му придаваше доста нескопосен вид. Сякаш го бяха събудили неочаквано рано-рано призори.

— Глупости — реагира Стюарт. — Представете си обратната ситуация. Да предположим, че земен кораб е завзел лайнер на Хлоро. Какво мислите, че ще се случи на цивилните хлороанци на борда?

— Сигурен съм, че земният екипаж ще се съобразява с всички междузвездни правила за военно положение — сопна му се Уиндъм.

— Само дето такива правила не съществуват. Ако ние сложим свой конвоиращ екипаж на някой техен кораб, смятате ли, че ще си направим труда да поддържаме в него хлорна атмосфера заради оцелелите? Или да им позволим да задържат неконтрабандното си имущество, да им позволим да останат в най-удобните помещения и така нататък, и така нататък?

— О, я млъквайте, за бога! — викна Бен Портър. — Ако чуя още веднъж вашето „и така нататък, и така нататък“, ще се побъркам.

— Съжалявам! — отзова се Стюарт, но съвсем не изпитваше такова чувство.

Портър бе напълно объркан. Слабото му лице с клюновиден нос блестеше от пот. Той продължи стръвно да гризе вътрешната страна на бузата си, докато сам не разбра как се ухапа силно и подскочи. После притисна с език ухапаното място, от което придоби още по-комичен вид.

На Стюарт взе да му омръзва играта на дразги. Уиндъм бе прекалено пихтиеста мишена, а Портър не умееше нищо друго, освен да се самоизмъчва. Останалите не отваряха уста. Деметриос Полиоркитис бе потънал в света на безмълвната душевна скръб. Той със сигурност не бе спал през изминалата нощ. Самият Стюарт бе твърде неспокоен. Събуждаше се често и винаги долавяше от съседната койка жалния шепот на Полиоркитис. Много неща изразяваше този шепот, но през стенанията и молитвения поток от думи се чуваше най-често мъчителното „О, братко мой!“

Сега той седеше вцепенен в койката си и погледът му обхождаше машинално останалите пленници. Очите му бяха зачервени, потънали в широкото, мургаво, небръснато лице. Когато стигнаха до Стюарт, той изведнъж захлупи лицето си в мазолестите длани и започна да се олюлява леко, но не издаде повече нито един звук. Вече всички бяха будни.

Клод Льоблан се опитваше безуспешно да чете писмо. Той бе най-младият от шестимата пътници, току-що завършил колеж. Връщаше се на Земята, за да се ожени. Стюарт го видя тази сутрин тихо да плаче. Розовобялото му лице бе станало на петна, приличаше на дете с разбито от мъка сърце. Имаше светлоруса коса, големи сини очи и пълни устни — почти момичешка хубост. И Стюарт се чудеше кое е това момиче, което му бе обещало да се омъжи за него. Веднъж я

видя на снимка. То кой ли на кораба не я видя? Безлично създание, чиято вяла, делнична хубост се размиваше сред образите на огромна армия годеници с едно и също лице. На Стюарт му се струваше, че ако той бе момиче, погледът му щеше да се спре на някого с по-ярко изразена мъжественост.

Така оставаше единствено Рандолф Мулен. Стюарт наистина нямаше ни най-малка представа какво да си мисли за него. Мулен единствен от всички тук бе прекарал най-дълго време в Арктурианските светове. Самият Стюарт, например, бе ходил там само за да изнесе серия от лекции по космическо инженерно строителство в провинциалния институт. Полковник Уиндъм бе ходил на кратка обиколка за опознаване на местните ястия. Портър бе купувал оттам концентрирани зеленчуци за консервното си предприятие на Земята. Братята Полиоркитис бяха направили опит да се заселят на Арктур и да развият там градинарство, но само след два сезона се бяха отказали. И веднага след изгодната разпродажба на имуществото си се бяха върнали на Земята.

Докато Рандолф Мулен бе живял в Арктурианската система седемнайсет години. Как стана така, че пътниците за кратко време научиха толкова много неща един за друг? Доколкото на Стюарт му бе известно, дребничкият мъж почти не говореше. Неизменно вежлив, той винаги даваше път на останалите и целият му речник като че ли се състоеше само от „благодаря“ и „извинявайте“. И все пак мълвата, че той се връща на Земята за пръв път от седемнайсет години, се бе разнесла на кораба.

Този дребен мъж бе много педантичен, направо отблъскващо педантичен. Със ставането тази сутрин опъна като по конец койката си, изкъпа се, избръсна се и се преоблече. Дългогодишните му навици не изглеждаха ни най-малко нарушени от факта, че сега бе пленник на хлороанците. Но Стюарт трябваше да отбележи, че дребният не натрапваше изрядните си навици и не изразяваше неодобрение към небрежния вид на останалите. Той просто си седеше, приел почти извинителна поза с преплетени пръсти, облечен в твърде старомодното си облекло. Тънката линия от косми по горната устна съвсем не придаваше характер на лицето му, а само още повече подчертаваше неговата праволинейност.

Имаше вид на нечия представа за карикатура на счетоводител. И най-странното според Стюарт бе, че той наистина се оказа счетоводител. Разбра го от регистъра: Рандолф Флуелен Мулен, занятие — счетоводител, месторабота — „Прайм Пейпър Бокс Къмпани“, Тобаяс авеню, Нью Уорсоу, Арктур II.

— Господин Стюарт?

Стюарт вдигна глава. До него стоеше Льоблан. Горната устна на момчето леко потреперваше. Стюарт се опита да си припомни правилата на добрия тон:

— Какво има, Льоблан?

— Кажете ми кога ще ни пуснат да се прибираме.

— Как бих могъл да зная?

— Всички говорят, че сте живели на планетата Хлоро, но Вие едва сега казахте, че те са джентълмени.

— Ами да. Но дори джентълмените водят война, за да спечелят. Вероятно до края на войната ще бъдем интернирани.

— Но тя може да продължи *години*! Маргарет ме чака. Ще си помисли, че съм *мъртъв*.

— Предполагам, че щом пристигнем на тяхната планета, ще ни позволят да изпратим съобщения.

Тук прозвуча нервно дрезгавият глас на Портър:

— Слушайте, след като знаете толкова много за тия дяволи, кажете ми какво ще правят с нас. С какво ще ни хранят? Ще ни доставят ли кислород? Те ще ни убият, казвам Ви. — Тирадата му секна, но след миг той се сети още нещо. — Аз също имам жена, която ме чака.

Но Стюарт го бе чувал да говори за жена си в дните преди нападението и не се впечатли. Тогава Портър започна да дърпа ръкава на Стюарт. Изгризаните му нокти драскаха плата. Но другият се отдръпна рязко, отвратен. Не можеше да понася тези грозни ръце. Вбесяваше го фактът, че съществува такова истинско уродство, докато неговите собствени бели и изящно оформени ръце бяха само имитация, изработена от чуждоземен латекс. Неговите ръце бяха обект на подигравка.

— Няма да ни убият — възрази Стюарт. — Ако имаха такива намерения, отдавна да са го направили. Както знаете, ние също пленяваме хлороанци. Въпрос на здрав разум е да се отнасяш към пленниците почитателно, както искаш да се отнася към твоите хора и противниковата страна. Те ще направят всичко, което е във възможностите им. Храната може и да не е много добра, но те са по-добри химици от нас. Там е тяхната сила. Те ще разберат точно от какви хранителни вещества имаме нужда и от колко калории. Ще сме живи и невредими. Те ще се погрижат за това.

— Вие започвате все повече да ми приличате на ревностен зелен симпатизант, Стюарт — прогърмя гласът на Уиндъм. — Стомахът ми се обръща наопаки като слушам един земен жител да ги говори такива едни за зелените типове. Съвземете се, човече. Къде е вашата преданост към Земята?

— Моята преданост е там, където трябва да бъде. С честните и почтените, без да се съобразявам с формата и с вида на съществата. Виждате ли ги? — Стюарт вдигна ръце. — Направиха ги хлороанците. Живеех на една от техните планети от шест месеца. Ръцете ми бяха премазани от регулатора на въздуха в моята квартира. Смятах, че кислородът, който ми подават, не е достатъчен... а съвсем не беше така, между другото... и аз се опитах да увелича притока на кислород. Сам си бях виновен. Никога не бива да се предоверявате на уменията си, когато боравите с машини, създадени от чужда култура. Ръцете ми не можеха да бъдат спасени още преди някой от хлороанците да успее да облече космически костюм и да се добере до мен.

Но те отгледаха тази артиплазма специално за мен и ми направиха операция. Разбирате ли какво означава това? Това означава, че те създадоха апаратура и хранителни разтвори, които са пригодени за кислородна среда. Това означава, че техните хирурзи направиха фина операция, облечени в скафандри. И сега аз отново имам ръце — засмя се той, но смехът му ги прониза. Стюарт сви ръце в юмруци, слаби, но все пак юмруци. — Ръце...

— И вие ще продадете своята преданост към Земята заради това? — прекъсна го рязко Уиндъм.

— Да продам моята преданост? Вие сте луд. Години наред след нещастния случай аз мразех хлороанците. Аз бях преди това пилот с майсторски клас в Трансгалактическите линии. А сега? Работа на

бюро. Или някоя лекция. Трябваше ми много време, за да проумея вината си, да осъзная, че хлороанците постъпиха по единствено приемливия начин — почтено. Те си имат свой кодекс по етика и той е изряден като нашия. Ако не беше глупостта на някои от техните хора... и, боже опази, нашата собствена глупост... ние нямаше да сме във война. И след като всичко това отмине...

Стюарт замълча, защото Полиоркитис изведнъж скочи. Дебелите му пръсти се бяха извили като нокти на хищник, тъмните му очи мятаха искри:

— Не ми харесват твоите приказки, господине.

— И защо?

— Защото приказваш прекалено хубави неща за тия проклети зелени копелета. Хлороанците били добри към тебе, а? Хубаво, но не бяха добри към моя брат. Те го убиха. Мисля, че аз пък ще убия тебе, проклет зелен шпионин.

Деметриос се хвърли върху Стюарт. Някогашният пилот едва успя да вдигне ръце, за да посрещне побеснелия фермер.

— Какво по дяволите... — извика той, хвана едната китка на нападателя си и се опита да го изблъска с рамо, за да попречи на другата му ръка да го хване за гърлото.

Но артиплазмените пръсти поддадоха. Полиоркитис се измъкна почти без никакво усилие.

Междувременно Уиндъм крещеше нещо неразбрано, а Лъоблан пищеше:

— Спрете! Спрете!

Единствено дребният Мулен стисна с две ръце откъм гърба фермера за врата. Дърпаше го с всички сили, но Полиоркитис като че ли не усещаше нищо. Мулен увисна на врата на Деметриос и краката му се мятаха ту надясно, ту наляво. Хватката му не отслабваше и от един миг нататък започна да затруднява Полиоркитис дотолкова, че Стюарт скоро се освободи и грабна алуминиевия бастун на Уиндъм.

— Стой настрана, Полиоркитис. — Стюарт едва си поемаше дъх.

Той се опасяваше от ново нападение. Кухият алуминиев бастун съвсем не бе достатъчно тежък, че да разчита на него, но все пак му осигуряваше по-надеждна защита в сравнение със слабите му ръце.

Мулен бе пуснал обезумелия нападател и сега обикаляше край него предпазливо. Дишаше учестено, сакото му бе измачкано.

След миг Деметриос застина на мястото си. Стоеше, навел рошавата си глава. После проговори:

— Няма смисъл. Трябва да убия някой хлороанец. Дръж си езика зад зъбите, Стюарт. Ако той продължи да лае прекалено много, непременно ще пострадаш. Искам да кажа, че наистина ще пострадаш.

Стюарт опря тежко чело о свивката на лакътя си и тикна бастуна в ръцете на Уиндъм. Полковникът го пое с лявата си ръка, а с дясната извади кърпата си и енергично избърса потта от плешивото си теме. След което реши да съобщи на всички мнението си за приключилата схватка:

— Джентълмени, трябва да предотвратяваме навреме такива ситуации. Те подронват авторитета ни. Не бива да забравяме общия си враг. Ние сме земляни и трябва да действаме по подобаващ начин — като господстваща раса на Галактиката. Никой да не е посмял да я унижава пред по-низшите от нас същества.

— Слушам, полковник — прекъсна го уморено Стюарт. — Издекламирайте ни останалата част от речта си утре — а после се обърна към Мулен. — Искам да ви изкажа своята благодарност.

Беше му неудобно да благодари, но трябваше да го направи. Дребничкият счетоводител го изуми до немай къде.

Суховатият глас на Мулен едва надвишаваше по сила шепота:

— Не ми благодарете, господин Стюарт. Логично беше да постъпя така. Ако ни интернират, навярно ще ни трябва преводач, някой, който разбира езика на хлороанците.

Сега вече Стюарт застина от изумление. Това бе прекалено счетоводителско мислене, прекалено логично, прекалено сухо. Изживян неочакван риск и пресметнат до последния цент, предстоящ полезен ход. Приходите и разходите в неговия тефтер бяха балансирани изрядно. Щеше му се Мулен да е скочил в негова защита от... добре де, от какво? От чиста, безкористна почтеност?

Стюарт мислено се изсмя над самия себе си. Той очакваше в хората да заговори идеализмът, отколкото добрите, праволинейни, себични подбуди.

Полиоркитис седеше без да помръдва. Мъката и яростта го разяждаха отвътре като киселина, но той не намираше думи, за да ги

излее. Ако беше Стюарт — голямата уста, белоръкия Стюарт, можеше да говори, да говори и навярно щеше да му олекне. Вместо това, трябваше да седи така полумъртъв. Половината от него бе мъртва — той нямаше вече брат, Аристидис го нямаше...

Нещастieto го сполетя толкова бързо. Ако можеше да върне времето назад, да предупреди брат си миг по-рано, да сграбчи Аристидис, да го задържи, да го спаси...

Най-много от всички мразеше хлороанците. Преди два месеца не бе и чувал за тях, а сега ги мразеше така силно, че би бил щастлив дори да умре, ако имаше възможност да убие неколцина от тях.

— Какво стана, че започна тази война, а? — запита той, без да вдига глава. Страхуваше се да не би да отговори Стюарт. Мразеше неговия глас. Но се обади Уиндъм, оня плешивия:

— Непосредствената причина, сър, бе спорът около концесиите за мините в системата Уайъндот. Хлороанците посегнаха върху собственост на Земята.

— Място — колкото щеш и за двете раси, полковник! — обади се Стюарт.

Полиоркитис този път вдигна глава и изръмжа. Този Стюарт не можеш да го накараш да мълчи дълго. Отново плямпа, безръкото му кречетало, философства хлоролюбецът.

— Струва ли си да се разпалва война за такова нещо, полковник? — продължи Стюарт. — Нито една от двете раси не е в състояние да използва планетата на другата. Тяхната планета, обвита с хлор, не ни върши работа, а нашата, с атмосферата си от кислород, е безполезна за тях. Хлорът е смъртоносен за нас, а кислородът е смъртоносен за тях. Не е възможно постоянно да сме във война. Нашите раси не са еднакви. Тогава има ли смисъл да се бием само защото и двете страни искат да черпят желязо от едни и същи астероиди без атмосфера? При условие, че в Галактиката има милиони такива места...

— Има го и въпросът за земната чест — не се предаваше Уиндъм.

— Земна тор, а не чест... Как може тази чест в случая да послужи като оправдание за такава абсурдна война? Тя можеше да бъде предотвратена още на ниво преден пост. Да задържим нападателите чрез редица действия, а по-късно да уредим спора с

помощта на преговори. Да не говорим, че те биха могли да дойдат и на първо място. Нито ние ще спечелим, нито хлороанците.

Полиоркитис си призна мислено без желание, че е съгласен със Стюарт. Той и Аристидис изобщо не се интересуваха къде копаят желязо Земята или Хлоро.

Струваше ли си Аристидис да умре за това?

Разнесе се звън от малкото предупредително устройство.

Деметриос вдигна буйно глава, после се изправи бавно. Устните му започнаха бавно да се разтеглят в нещо като усмивка, по-скоро злорадство: зад вратата можеше да има само едно нещо. Той зачака, свил напрегнато ръце в юмруци. Стюарт се отпрати предпазливо към него. Полиоркитис забеляза движението и се изсмя вътрешно. Нека оня хлороанец влезе и тогава нито Стюарт, нито всичките останали, взети заедно, няма да успеят да го спрат.

Потърпи, Аристидис, само още малко потърпи. Започва отмъщението.

Вратата се отвори и някой влезе. Фигурата бе обгърната в карикатурен, обемист космически костюм.

Някакъв странен, неестествен, но не изцяло неприятен глас заговори:

— Земни жители, моят придружител и аз...

Гласът изведнъж секна, когато Полиоркитис с рев се хвърли върху чужденеца, без да се замисли нито за секунда. Нападението му бе под напора на неуправляем инстинкт. Навел ниско глава, изпълнал косматите си ръце и пръсти така, че да удушат жертвата си на мига, той се хвърли напред. Пътном отхвърли Стюарт настрана и го просна на една от койките преди още другият да има възможност да го спре.

Хлороанецът можеше без излишни усилия да спре нападателя или да се отдръпне. Той не направи нито едното, нито другото, а извади с бързо движение оръжието си, което изстреля тънък розоват лъч и уцели тялото на землянина. Полиоркитис се спъна и се сгромоляса. Тялото му остана в позата, в която го настигна лъчът, сякаш бе поразено от светкавична парализа. Само се катурна на една страна, проснато неподвижно на пода. Но очите му бяха съвсем живни и подивели от ярост.

— Наранен е само временно — намери за необходимо да поясни хлороанецът. Чужденецът не изглеждаше обиден от насилието. —

Земни жители, моят придружител и аз разбрахме с немалка тревога, че тук има някакви безредици. Имате ли нужда от нещо, което можем да ви осигурим?

Стюарт ядосано масажираше коляното си, което се бе ударило в койката.

— Не, благодаря, хлороанецо — отговори той.

— А сега ме чуите мен — избълва Уиндъм, — това е дяволско оскърбление! Настояваме да уредите освобождаването ни.

Хлороанецът обърна малката си насекомоподобна глава към дебелия старец. Видът на чужденеца не представляваше приятна гледка за човек, който не е имал възможност да свикне с нея. Хлороанецът бе висок почти колкото земните жители, но горната част на тялото му се състоеше от тънък като стъбло врат и глава, която представляваше чисто и просто една подутина. Отпред по средата ѝ бе разположен тъп триъгълен хобот, а от двете му страни имаше по едно око. Това бе всичко. Нямаше мозъчна кутия, нямаше и мозък. Онова, което изпълняваше функциите на мозък, се намираше на мястото, на което се намира коремът при хората. Главата им служеше за сетивен орган. Скафандърът на чужденеца следваше почти плътно очертанията на главата. Двете очи се различаваха през две прозрачни полусфери от стъкло, които изглеждаха бледозелени от хлорната атмосфера в космическия костюм.

Едно от очите на хлороанеца се бе ококорило под ъгъл по посока на Уиндъм. Полковникът трепна неспокойно под този поглед, но не отстъпи от позицията си:

— Нямате право да ни държите затворени. Ние сме цивилни.

Гласът на хлороанеца идваше откъм малко устройство. То представляваше мрежичка от хром, разположена върху онова, което служеше на неземното създание за гръден кош. Затова гласът му звучеше метален. Колонката бе управлявана от сгъстен въздух под контрола на един или два от многото фини, разклонени ластари, които се проточваха от двата кръга в горната част на тялото му. Те поне бяха милостиво прикрити от човешките очи под космическия костюм.

— Сериозно ли говорите, землянино? — отекна металическият глас. — Вие непременно сте чували какво е война, какви са правилата по време на война и при размяна на военнопленници.

Чужденецът се огледа, като местеше погледа си с бързи завъртания на главата, поглеждайки отделните предмети първо с едното, а после и с другото око. Според разбиранията на Стюарт по този начин всяко око предаваше отделна информация до коремния мозък, който сумираше всички данни.

Уиндъм нямаше какво да отговори. Както и никой друг от земните жители на кораба. Хлороанецът имаше четири главни крайници, грубо казано ръце и крака по двойки. Ако човек не вдигаше погледа си по-високо от гръдния му кош, чужденецът наподобяваше бегло човек в космически костюм. Но нямаше начин да се разбере какво чувства това същество.

Шестимата го изгледаха как се обърна и излезе.

Портър се закашля и произнесе със сподавен глас:

— Господи, как се размириша на хлор. Ако не направят нещо, всички ще умрем. Дробовете ни ще се разложат.

— Замълчете — кипна Стюарт. — Количеството хлор тук не достига, за да накара и един комар да кихне. Той ще се разсее за две минути. Между другото малко хлор ще Ви подейства добре. Може да убие вируса, който е причинил хремата ви.

Уиндъм също се прокашля и каза:

— Стюарт, струва ми се, че Вие можете да кажете нещо на Вашия приятел хлороанец за освобождаването ни. Дяволите да го вземат, в тяхно присъствие съвсем не сте такъв смелчага, какъвто сте щом си тръгнат.

— Чухте какво Ви каза създанието, полковник. Ние сме военнопленници, а преговори за размяна на военнопленници водят единствено дипломатите. Ще се наложи да почакаме.

Льоблан, който при появата на хлороанеца стана смъртнобледен, стана бързо и се спусна към тоалетната. Стомахът му не можа да понесе вида на чужденеца.

Настъпи тягостна тишина. Стюарт се мъчеше да измисли нещо, за да отвлече вниманието им от неприятните звуци. Направи го Мулен. Той порови из малка кутийка, която измъкна изпод възглавницата си и предложи:

— Може би ще е добре господин Лъоблан да вземе успокоително преди да се оттегли за сън. Имам няколко таблетки. Ще се радвам да му дам една — счетоводителят незабавно се почувства задължен да обясни причината за щедростта си, — в противен случай има вероятност да държи всички ни будни, както разбирате.

— Съвсем логично е — отбеляза Стюарт сухо. — По-добре ще е да запазите една за сър Ланселот, по-скоро половин дузина — той се отправи към Полиоркитис, който все още лежеше на пода. — Удобно ли ти е така, бебчето ми? — коленичи Стюарт до него.

— Проявявате доста лош вкус, като говорите по този начин, Стюарт — обади се Уиндъм.

— Ами щом сте толкова загрижен за него, защо Вие и Портър не го отнесете на койката му?

Стюарт помогна на двамата. Ръцете на Полиоркитис потрепераха от време на време. От онова, което Стюарт знаеше за нервнопаралитичните оръжия на хлороанците, Деметриос би трябвало да се гърчи от убежденията на множество иглички.

— И не бъдете толкова внимателни към него — подхвърли Стюарт. — Проклетият глупак можеше да стане причина за смъртта на всички ни. И то за какво? — отмести той малко настрани безчувственото тяло на фермера и седна на единия край на койката. — Чуваш ли ме, Полиоркитис?

Очите на онзи блеснаха. После изведнъж едната му ръка се вдигна и почти веднага падна.

— Добре тогава, слушай ме. Не се опитвай още веднъж да правиш подобно нещо. Следващия път така можем да намерим смъртта си всички до един. Ако ти беше хлороанец, а той — землянин, сега щяхме да сме мъртви. Така че си набий в главата една мисъл. Ние съжаляваме за брат ти, страшно мъчително е, знам, но грешката си беше негова.

Полиоркитис се опита да стане, но Стюарт го бутна обратно.

— Не, слушай по-нататък. Може би сега ми се дава възможността да ти говоря, когато ти волю-неволю трябва да ме слушаш. Брат ти нямаше никакво право да напуска пътническия салон. Той нямаше къде да отиде и така, и така. Той просто попречи на своите. Ние дори не знаем със сигурност дали е убит с оръжие на хлороанци. Възможно е да е било някое от нашите.

— О, Стюарт, прекалявате! — протестира Уиндъм.

Стюарт се извърна към него:

— Имате ли доказателство, че не е така? Видяхте ли изстрела? Съдейки по останките от тялото му, можехте ли да прецените дали енергията е била хлороанска или земна?

Деметриос най-после си възвърна от малко гласа и принуди неповратливия си език да облече в думи ръмженето му:

— Проклето вонящо зелено копеле!

— Аз ли? — реагира Стюарт. — Зная какви ги мъти главата ти, Полиоркитис. Мислиш след като парализата ти отmine, да си излееш чувствата върху моя гръб. Ами да знаеш, че ако го направиш, слагаш край на живота ни — той се изправи и се облегна на стената. От този момент бившият пилот поведе битка с всичките наведнъж. — Никой от вас не познава хлороанците така, както аз ги познавам. Физическите различия, които се набиват на очи, не са важни. От значение са различията между нашите схващания. Например те не разбират нашето отношение към секса. За тях той е чисто и просто биологичен рефлекс като дишането. Те не му придават по-особено значение. Но *придават* особено голямо значение на социалните формирания. Не забравяйте, че техните еволюирали прадеди имат много общо с нашите насекоми. Те смятат, че всяка група от земни жители, на която се натъкнат, образува социална единица.

За тях тя е всичко. Аз не проумявам *точно какво* означава, както и никой от хората не разбира. Но въпросът е, че те никога не нарушават целостта на една група, както ние не разделяме майката от децата ѝ, ако е възможно. Една от причините, поради които те сега ни гаят с перце, е смъртта на един от нас. За тях всички ние сме покрусени от факта, че те са убили един човек от нашата група и се чувстват виновни за смъртта му.

Ето какво трябва да запомните: скоро ще бъдем интернирани вкупом и ще ни държат *заедно* през цялото време. На мен тази идея изобщо не ми харесва. Аз не бих избрал никого от вас за такова съжителство и съм напълно сигурен, че никой от вас не би избрал мен. Но сега няма как. Хлороанците никога няма да разберат, че сме се събрали на кораба съвсем случайно.

Но ние ще трябва някак си да се погаждаме. Не става дума да си гукаме в съгласие като птичета в малкото им уютно гнездо. Според вас

какво щеше да стане, ако хлороанците бяха заварили мен и Полиоркитис вкопчени един в друг, всеки изгарящ от желание да убие другия? Не знаете? Ами какво ще си мислите *вие*, ако уловите някоя майка в опит да убие децата си?

Ето това е. Те щяха да ни избият всичките като група изроди и чудовища. Разбирате ли? Полиоркитис, на *тебе* ясно ли ти е? Така, в крайна сметка щом се наложи, ще се ругаем, но нека да не размахваме юмруци. А сега, ако никой от вас не възразява, аз ще помасажирам отново ръцете си... тези мои ръце, които хлороанците веднъж ми възвърнаха и които един представител на собствения ми вид се опита да осакати отново.

За Клод Льоблан най-лошото отмина. Стига толкова му се е гадило — какво ли не преболедува, какво ли не преживя. Но най-болезнена от всичко бе раздялата със Земята. Голямо нещо му се струваше някога да постъпи в колеж на друга планета. Това си беше направо приключение, което освен за другите вълнения, най-после стана причина и за отделянето от майка му. След първия месец на страшни изпитания при настаняването, той дори тайно се радваше на бягството си.

На всичкото отгоре през летните ваканции той вече не беше Клод, срамежливият студент, той стана Льоблан, космическият пътешественик. И започна да се перчи наляво и надясно. Обучението извън Земята му помогна да се почувства друг човек, който вече можеше да разказва за звездите и преминаването от едно пространство в друго (казваха му Скок), за нравите и природата на други светове. То му даде кураж да спечели сърцето на Маргарет. Момичето го обикна заради опасностите в живота му...

Само дето тази беше първата, истинската опасност, но той не можа да се справи с нея кой знае как. Клод го знаеше и се срамуваше, а му се искаше да е като Стюарт.

Момчето използва за претекст вечерята и се приближи към кумира си:

— Господин Стюарт.

— Как се чувстваш? — вдигна очи към него другият.

— Много по-добре, благодаря — Лъоблан усети, че се изчерви. Много лесно си сменяше боята. А усилията му да запази мъжко хладнокръвие само влошаваха нещата. — Ние вечеряме. Реших да ви донеса вашата порция.

Стюарт пое консервата, стандартната космическа дажба, която бе изцяло синтетична, концентрирана, питателна и в крайна сметка незадоволителна. Храната се стопляше автоматически при отварянето на консервата, но при необходимост дори и студена им вършеше работа. Макар че към нея имаше и комбиниран прибор вилица-лъжица, храната бе така приготвена, че можеха да се хранят с ръце, без да се изцапат.

— Чу ли моята малка реч? — запита Стюарт.

— Да, сър. Искам да Ви кажа, че можете да разчитате на мен.

— Добре. Хайде върви да се нахраниш.

— А може ли тук?

— Настанявай се.

Известно време двамата се храниха мълчаливо, докато Лъоблан не реши да изрази възхищението си:

— Вие сте толкова уверен в себе си, господин Стюарт! Това усещане трябва да е направо изключително.

— Уверен в себе си ли? Благодаря ти, но твоят самоуверен типаж е ето там.

Лъоблан проследи учудено жеста с поглед:

— Господин Мулен? Този дребосък? О, не!

— Ти не смяташ, че е много сигурен в себе си?

Лъоблан поклати глава в знак на отрицание и огледа внимателно Стюарт, за да разбере по изражението на лицето му дали не се шегува.

— Онзи там е просто студенокръвен. Той не изпитва нищо. Като малка машина е. Направо ме отблъсква. Вие се различавате от него, господин Стюарт. Вие сте човек, който преживява нещата, но умеете да държите чувствата си под контрол. Искане ми се да съм като Вас.

Без да знае, че двамата го споменават, Мулен се приближи към тях — сякаш привлечен от магнетизма на разговора им. Неговата консерва бе едва докосната. От нея все още се вдигаше тънка струйка пара, когато се настани срещу тях.

— Колко време ще продължи според вас пътуването, господин Стюарт?

— Не мога да кажа, Мулен. Те несъмнено ще се опитват да отбягват познатите търговски трасета и ще правят повече Скокове през хиперпространството от обичайното, за да се освободят от възможни преследвачи. Няма да се учудя, ако се придвижваме около една седмица. Защо питате? Сигурен съм, че имате предвид някоя много практична и логична причина.

— Така си е. Задължително — той изглежда имаше биволска кожа и сарказмът никога не можеше да го докосне. — Дойде ми наум, че би било разумно да разпределим дажбите.

— Имаме достатъчно храна и вода за един месец. Проверих веднага запасите.

— Разбирам. В такъв случай, ще довърша консервата си. — Счетоводителят постъпи точно така, използвайки изцяло прибора за хранене. И допираше от време на време кърпичката си до свършено чистите си устни.

Полиоркитис се изправи на крака след около два часа, макар че малко се олюляваше и изглеждаше като Духа на обесения. Не се опита да се приближи до Стюарт, а заговори от мястото си:

— Ти, вонящ, зелен шпионино, пази се!

— Ти чу добре какво казах преди време, Полиоркитис.

— Чух. Но чух също какво каза за Аристидис. Няма да се занимавам с тебе, защото си въздух под налягане. Ще видиш ти, някой ден ще издохаш прекалено много от него в нечие лице и тогава ще ти го изкарат целия.

— Ще чакам този ден.

Уиндъм закуцука към тях, опирайки се тежко на бастуна си:

— Е, е, вие пък — заговори той шеговито, като се опитваше да прикрие тревогата си, но само я подчертаваше още повече. — Ние всички сме земляни, дявол да го вземе. Не го забравяйте. Нека този светъл лъч ни вдъхновява. Никога да не се подценяваме пред проклетите хлороанци. Трябва да забравим личните обиди и да помним единствено, че сме граждани на Земята, обединени срещу чуждите мерзавци.

Коментарът на Стюарт не би могъл да бъде изписан.

Портър стоеше непосредствено зад Уиндъм. Двамата бяха прекарали цял час в разговор, който явно даваше основание на помладия да възнегодува:

— Няма кой знае каква полза да се правиш на умник, Стюарт. Послушай полковника. Ние обмислихме сериозно някои неща.

Портър бе успял да отмие част от мазнината по лицето си, намокрил бе косата и я бе сресал към тила. Но не бе успял да премахне малкия тик, който се появяваше на лявата му буза там, където се събираха двете устни, нито пък да направи изгризаните нокти на ръцете си по-привлекателни.

— Добре, полковник — прие спокойно атаката Стюарт. — Какво предлагате?

— Предпочитам да го кажа пред всички.

— Чудесно, извикайте ги.

Льоблан побърза да събере останалите. Мулен се приближи много предпазливо.

— Искате ли го онзи там? — Стюарт посочи с глава Полиоркитис.

— Ами да. Господин Полиоркитис, може ли да се присъедините към нас, стари приятелю.

— А, я не ме закачайте.

— Започваме — викна Стюарт. — Оставете го. Не го искам.

— Не, не — настоя Уиндъм. — Работата засяга всички земни жители. Господин Полиоркитис, трябва да дойдете.

— Аз съм достатъчно близко, за да мога да ви чувам — претърколи се на една страна в койката си Дементиос.

— Дали те... — обърна се полковникът към Стюарт — имам предвид хлороанците... подслушват тази стая?

— Не — отговори Стюарт без колебание. — Защо да го правят?

— Сигурен ли сте?

— Напълно. Те не знаеха какво се е случило, когато Полиоркитис скочи върху мен. Те едва бяха доловили шума, след което започнаха вибрациите на корабите.

— Може би са се опитвали да ни подлъжат, че салонът не е подслушван.

— Слушайте, полковник, досега не ми е известно някой хлороанец да излъже съзнателно...

— Това плямпало просто *обича* хлороанците — прекъсна го Полиоркитис.

— Хайде да не започваме отново — обади се припряно Уиндъм. — Вижте, Стюарт, Портър и аз обсъждахме ситуацията и решихме, че Вие познавате хлороанците достатъчно добре, за да измислите как да ни върнете на Земята.

— Ами сгрешили сте. Не мога да измисля никакъв начин.

— Може би има все пак някакъв начин да си върнем кораба от проклетите зелени твари — упорстваше Уиндъм. — Тяхно слабо място. По дяволите, знаете какво имам предвид.

— Кажете ми, полковник, какво целите? Пазите собствената си кожа или имуществото на Земята?

— Не приемам такъв въпрос. Искам добре да ме разберете, че макар и да се грижа за собствения си живот, нали всеки има такова право, аз мисля предимно за Земята. Според мен такава е истината за всички ни.

— Дяволски сте прав — обади се веднага въодушевен Портър.

Лъоблан бе развълнуван, Полиоркитис гледаше сърдито, а Мулен си седеше невъзмутимо.

— Добре — отзова се Стюарт, — но аз мисля, че не можем да завземем кораба. Те са въоръжени, а ние не сме. Вие знаете, че хлороанците завладяха кораба, без да му навредят. Така е, защото имат нужда от кораби. Те може и да са по-добри химици от нас, но не са по-добри инженери. Ние имаме по-големи, по-добри и повече кораби. Ако нашият екипаж уважаваше военните закони, той щеше да взриви кораба веднага щом се разбра, че попада в ръцете на хлороанците.

— И да убият пътниците? — Лъоблан се ужаси.

— Защо не? Вие чухте какво каза добрият полковник. Всеки един от нас поставя своя малък, въшлив живот след интересите на Земята. Каква полза от нас има Земята сега? Никаква. А каква вреда ще причини този кораб под управлението на хлороанците? Със сигурност страшно голяма.

— А поради каква причина нашите са решили да не взривяват кораба? — запита Мулен. — Трябва да са имали причина.

— Имали са. Основно правило, към което се придържат военните от Земята, е съотношението на загубите да е в наша полза. Ако се бяхме самовзривили, двайсет бойци и седем цивилни хора щяха

да загинат. Докато сборът на вражеските загуби щеше да е равен на нула. А така ние ги пуснахме на борда, убихме двайсет и осем... сигурен съм, че сме убили най-малко толкова... и ги оставихме да завладеят кораба.

— Ла-ла-ла — надсмя му се Полиоркитис.

— Има си и поука за случая — продължи Стюарт. — Ние не можем да си възвърнем кораба от хлороанците. Но бихме *могли* да ги нападнем изненадващо и да ги задържим, докато един от нас предизвика късо съединение в двигателите.

— Какво? — реагира бурно Портър и Уиндъм изплашено побърза да го усмири.

— Да предизвика късо съединение в двигателите — повтори Стюарт. — Това ще предизвика гибелта на кораба, разбира се. Но нали целта ни е такава?

— Не мисля, че ще успеем — промълви Лъоблан с преbledнели устни.

— Не можем да сме сигурни, докато не опитаме. Но какво толкова ще загубим?

— Живота си, по дяволите! — кресна Портър. — Побъркан маниак, ти си луд!

— Ако аз съм маниак и побъркан, тогава естествено е да съм луд. Но не забравяйте, че ако загубим живота си, което е твърде вероятно, Земята няма да загуби нищо ценно. А унищожим ли кораба, което съвсем не е така сигурно, ще направим на Земята голяма услуга. Кой патриот би се поколебал? Кой тук би сложил себе си пред своя свят? — Стюарт огледа хората сред пълно мълчание. — Със сигурност не и Вие, полковник Уиндъм?

— Човече мили, работата не е там. — Уиндъм започна да кашля неудържимо. — Трябва да има някакъв начин да спасим кораба за благото на Земята, без да губим живота си, нали?

— Добре. Кажете го.

— Хайде всички да помислим. Сега на борда има само двама хлороанци. Ако един от нас се прокрадне до тях и...

— Как? Останалата част от кораба е изпълнена с хлор. Ще трябва да сме със скафандри. Гравитацията в помещенията, където се намират чужденците, е по-голяма, според нивото ѝ на планетата Хлоро. Така който и да се заеме с тази задача, ще вдига много шум, ще

се удрят метал с метал, придвижването ще е бавно и трудно. Той би могъл да се промъкне близо до тях, разбира се... но като скункс по посока на вятъра.

— Тогава зарязваме всички това — гласът на Портър трепереше. — Слушайте, Уиндъм. Да ги нямаме никакви такива разрушавания на кораба. Моят живот си ми е мил. Ако се решите да правите такива работи, ще извикам хлороанците. Говоря сериозно.

— И така — намеси се Стюарт, — ето го герой номер едно.

— Аз искам да се върна на Земята, но аз... — измънка Лъоблан, но не можа да довърши фразата си, защото Мулен го прекъсна:

— Не мисля, че изгледите да разрушим кораба са добри, освен ако... — но и неговата мисъл остана наполовина.

— Герои номер две и три. Ами ти, Полиоркитис? Ти ще имаш щастието да убиеш двама хлороанци.

— Аз искам да ги убия с голи ръце — изръмжа фермерът и сви ръце в тежки юмруци. — Като стигнем тяхната планета, ще ги убивам с дузини.

— Това е хубаво и засега безопасно обещание. Какво ще кажете Вие, полковник? Не искате ли да крачите с мен към смъртта и славата?

— Вашето поведение е крайно цинично и непристойно, Стюарт. Очевидно е, че щом останалите не желаят, планът Ви ще се провали.

— Освен ако не го осъществя сам.

— Няма да го правите, чувате ли ме? — прозвуча незабавно гласът на Портър.

— Дяволски сте прав, няма — съгласи се спокойно Стюарт. — Нямам претенциите да съм герой. Аз съм само един обикновен патриот. И неудържимо искам да се отправя към коя да е планета, на която ме откарат, за да изчакам там края на войната.

— Все пак *има* един начин да изненадаме хлороанците — изрече Мулен замислен.

Ако не беше Полиоркитис, думите му щяха да останат незабелязани. Но онзи насочи набития си показалец с почернял нокът към него и се изсмя грубо:

— Господин Счетоводител! Господин Счетоводител има също толкова голяма уста като на проклетия зелен шпионин, Стюарт. Добре, господин Счетоводител, продължавайте. И Вие умеете да държите големи речи. Хайде сега дайте воля на думите да се търкалят и да

дрънчат като празни варели — после се обърна към Стюарт и повтори злобно. — Празен варел! Безрък, празен варел. За нищо не го бива, освен да дрънка.

Тихият глас на Мулен не можеше да бъде чул от ревовете на Полиоркитис, затова той го изчака да млъкне и се обърна направо към Стюарт:

— Има възможност да съумеем да се доберем до тях отвън. Този салон има улей-н, сигурен съм.

— Какво е това „улей-н“? — запита Льоблан.

— Ами... — понечи да обясни Мулен, но замълча объркан.

— Това е евфемизъм, момчето ми — поясни насмешливо Стюарт. — Пълното название е „улей на мъртвите“. За него не се говори, но всички основни помещения на корабите имат по един такъв улей. Той представлява малка херметично затворена тръба, по която спускат трупове. Погребение в Космоса. Прочувствена церемония, наведени глави, капитанът реди цветисти слова от типа на онези, които Полиоркитис не обича.

— Да използваме *такова нещо*, за да излезем от кораба? — лицето на Льоблан се изкриви от неприятна гримаса.

— А защо не? Суеверен ли си?... Давайте нататък, Мулен.

Дребният мъж бе изчакал търпеливо и продължи:

— Озове ли се навън, човек може да се върне през парните дюзи. Осьществимо е... с малко повече късмет. А после да се окаже неочаквано в командната зала.

— Как се досетихте? — изгледа го Стюарт с любопитство. — Какво разбирате *Вие* от парни дюзи?

— Искате да кажете, след като съм в предприятие за картонени кутии. Ами... — Мулен прочисти гърлото си и по лицето му изби руменина. Затова той изчака миг-два и поде наново с равна, безцветна интонация. — Моята компания, която произвежда луксозни и обикновени картонени кутии, преди няколко години внедри линия за космически бонбониери, предназначени за юноши. Те бяха проектирани така, че вътре имаха малки резервоари, които се спукваха при издърпването на едно шнурче. После от нещо като дюзи започваха да излизат струйки въздух под налягане. А кутията се носеше из въздуха и пръскаше бонбони. Според тогавашните проучвания на пазара се смяташе, че тези бонбониери-космически кораби ще

допаднат на юношите, ще им бъде забавно да се боричкат за бонбоните.

Но на практика изделието се провали напълно. Корабът чупеше чинии и понякога удряше децата по очите. Дори още по-лошо ставаше — децата не се боричкаха, те се биеха за бонбоните. По-голям провал не сме имали. Загубихме хиляди.

Но докато специалистите проектираха кутиите, целият ни персонал бе изключително заинтригуван. Беше като игра, доста вредна за производителността на труда и за дисциплината. За кратко време всички станахме специалисти по парни дюзи. Аз прочетох огромен куп книги за конструирането на космическите кораби. Обаче през свободното си време, не по време на работа.

Стюарт бе заинтригуван:

— Знаете ли, идеята е като за видеофилм, но може и да свърши работа, ако си намерим някой герой за нея. Имаме ли такъв?

— А какво ще кажеш за себе си? — възмути се Портър. — Заливаш ни със своите евтини остроумия. Не забелязвам, обаче, ти да изявиш желание за нещо.

— Така е, защото не съм герой, Портър. Признавам си. Моята цел е да остана жив. А това няма да стане като се катеря по парните дюзи. Но вие останалите сте благородни патриоти. Полковникът така казва. Ами Вие, полковник? Вие сте старши героят тука.

— Ако бях по-млад, дяволите го взели, и ако Вие имахте истински ръце, щях да си направя удоволствие здравата да ви набия.

— Не се съмнявам, но това не е отговор.

— Знаете много добре, че на моята възраст и в такова състояние, кракът ми... — полковникът потърка с длан вдървеното си коляно — аз не съм годен за неща от този род, колкото и да ми се иска.

— А, да — възкликна Стюарт, — аз пък съм сакат в ръцете, както казва Полиоркитис. Това ни спасява. И какви злощастни деформации имат останалите от нас?

— Хей — изкрещя Портър, — искам да зная за какво е всичко това. Как може някой да се спусне по парните дюзи? Ами ако хлороанците решат да ги използват докато някой от нас е вътре?

— Какво пък, Портър, спортното щастие не е за пренебрегване. Толкова е вълнуващо.

— Но той ще се свари като рак в черупката си!

— Хубав образ, но не е точен. Парата преминава оттам за около две секунди. Изолацията на космическия костюм може да издържи такова натоварване. Освен това струята излиза със скорост няколкостотин километра в секунда, така че ще ви издуха доста надалеч от кораба преди да успеете дори да се стоплите. Всъщност тя ще ви избълва далеч в Космоса, на няколко мили от кораба. След това ще сте в пълна безопасност от хлороанците. Разбира се, няма да можете да се върнете на кораба.

— Няма да ме уплашиш нито за миг, Стюарт — от Портър се лееше пот.

— Така ли? Значи приемаш да отидеш? Сигурен ли си, че преценяваш добре какво е да те изстрелят в Космоса? Там си съвсем сам, както знаеш, наистина съвсем сам. Парната струя навярно ще те върти или ще те подмята доста бързичко. Но ти няма да усещаш. Ти ще си като вцепенен. Около теб отново и отново ще кръжат звезди. Никога няма да спрат. Няма и да забавят движението си. После твойт нагревател ще се повреди, кислородът ти ще свърши и ти бавно, бавно ще умреш. Ще имаш цяла безбрежност от време, за да си мислиш. А, ако бързаш, можеш да отвориш скафандъра си. Няма да е приятно. Виждал съм лицата на мъже, чиито костюми случайно са били увредени, ужасно е. Но така ще е по-бързо. После...

Портър се обърна и се отдалечи с несигурна походка.

— Още един провал — заяви безгрижно Стюарт. — Какъв акт на героизъм от този човек. Той все пак е готов да се подложи на ударите на онзи, който предлага най-висока цена. Но всъщност предложение още няма.

— Продължавай, продължавай да говориш, господин Голяма уста — извиси се дрезгавият глас на Полиоркитис. — Дрънкаш празния си варел. Скоро ще ти разбием зъбите с някой друг шут. Има едно момче, което с огромно желание ще го направи, а, господин Портър?

Погледът на Портър потвърждаваше подмятанията на Полиоркитис, но гласът му не се чу.

— Тогава какво ще кажеш за себе си, Полиоркитис? — Стюарт искаше да изреди всичките. — Ти си смелчага, можеш да се бориш само с две голи ръце. Искаш ли да ти помогна да си облечеш космическия костюм?

— Аз ще те помоля, ако ми трябва помощ.

— Ами ти, Лъоблан?
Младежът се отдръпна рязко.
— Не и за да се завърнеш при Маргарет ли?
— Мулен?
— Ами... аз ще опитам.
— Вие какво ще направите?
— Казах, че ще опитам. В края на краищата идеята е моя.
— Сериозно ли говорите? — Стюарт изглеждаше като
нокаутiran. — Защо?
— Защото никой друг няма да го направи.
— Но това не е основание. Особено за Вас.
Мулен присви безразлично рамене.
Зад гърба на Стюарт издрънча консерва и Уиндъм се спусна към
тях:
— Наистина ли имате намерение да отидете, Мулен?
— Да, полковник.
— В такъв случай, дяволите го взели, позволете ми да Ви стисна
ръката. Харесвате ми. Вие сте... за бога, Вие сте истински жител на
Земята. Направете го и независимо дали ще победите или ще загинете
геройски, аз ще разнасям славата Ви.
Мулен издърпа непохватно ръката си от здравата, разтърсваща
хватка на другия.
А Стюарт остана изумен на мястото си. Бе изпаднал в доста
необичайно за него състояние. Всъщност в онова състояние, което най-
малко би могло да споходи точно него.
Стюарт бе загубил ума и дума.

Сега напрежението доби друг характер. Мрачното, потиснато
настроение и разочарованието се бяха поразсеяли, за да отстъпят пред
възбудата от тайната операция. Дори Полиоркитис опипваше
космическите костюми и коментираше лаконично с дрезгавата си
интонация кой според него е за предпочитане.

Мулен се изправи пред куп проблеми. Космическият костюм му
бе доста хлабав, дори висеше, макар че го затегнаха до краен предел.
Оставаше само да му сложат шлема и той преви шия под него. Стюарт

го държеше с усилие. Артиплазмените му ръце не издържаха на тежестта.

— Добре е да си почешете носа, ако ви сърби, защото сега имате последна възможност да го направите, за известно време.

Не добави: „Може би завинаги“, но си го помисли.

— Мисля, че ще е добре да имам и резервна кислородна бутилка — предложи Мулен спокойно.

— Съвършено вярно.

— С контролен вентил.

— Зная какво имате предвид — кимна Стюарт разбиращо. — Ако струята Ви изстреля прекалено надалеч, можете да направите опит да се изстреляте обратно с помощта на резервната кислородна бутилка. Да я използвате като реактивен двигател.

Закрепиха шлема и закачиха резервната кислородна бутилка на кръста на Мулен. Полиоркитис и Лъоблан го повдигнаха до зеещия отвор на улей-н. Тъмната му паст зееше зловещо черна, металната обшивка от вътрешната страна бе боядисана в траурен цвят. На Стюарт му се струваше, че усеща отвътре мъртвешкия мирис на застоял въздух. Но знаеше, че си въобразява.

Когато Мулен потъна до кръста в улея, Стюарт го спря и почука по шлема на дребния човек:

— Чувате ли ме?

Мулен кимна в знак на потвърждение.

— Притокът на кислород добър ли е? Някакви неприятности?

Мулен вдигна ръка, за да го успокои.

— Тогава помнете, не използвайте радиопредавателя навън. Хлороанците могат да уловят сигнала.

Стюарт отстъпи неохотно. Мускулестите ръце на Полиоркитис спуснаха Мулен. Скоро се разнесе глух удар от стоманени подметки по външната клапа. А вътрешната се затвори с ужасяваща безвъзвратност. Скосените ѝ силиконови уплътнители издадоха тих съскащ звук. Мъжете закрепиха клапата на мястото ѝ.

Стюарт стоеше пред шалтера, който контролираше външната клапа. Той го дръпна и стрелката, която отбелязваше нивото на въздушното налягане в тръбата, падна до нула. Тогава една мъничка червена светлина ги предупреди, че външната клапа е отворена. После

светлината угасна, клапата се затвори и стрелката бавно се изкачи отново до предишното си деление от петнайсет единици.

Тогава отвориха вътрешната клапа за втори път и видяха, че улеят е празен.

Пръв заговори Полиоркитис:

— Виж го ти малкото снаряждане. Отишъл е! — учудено огледа той останалите. — Такъв дребосък, ама какъв е куражлия!

— Слушайте, добре ще е да се подготвим и ние — каза Стюарт. — Има някаква вероятност хлороанците да са разбрали за отварянето и затварянето на клапите. Ако се окаже така, ще дойдат на проверка. Трябва да прикрием отсъствието на Мулен.

— Как? — запита Уиндъм.

— Те няма да го открият тук и ние ще им кажем, че е в клозета. Хлороанците знаят, че земните жители си имат своите особености. Знаят за нежеланието ни някой да нарушава уединението ни в тоалетната. Дори няма да си направят труда да проверяват. Само да можем да ги задържим...

— Ами ако изчакат или проверят космическите костюми? — запита Портър.

— Да се надяваме, че няма да го направят — присви рамене Стюарт. — И слушай, Полиоркитис, не вдигай никакъв шум, когато чужденците влязат.

— Докато малкият ни приятел е там навън ли? — изсумтя Деметриос. — Ти за какъв ме взимаш? — погледна той незлобливо в очите на Стюарт и почеса енергично рошавата си глава. — Знаеш ли, аз му се присмивах. Смятах го за стара баба. Срамувам се.

Стюарт прочисти нервно гърлото си:

— Виж какво, като си помисля, аз наговорих някои неща, които може би в крайна сметка не бяха чак толкова смешни. Искам да кажа, че съжалявам, ако е така.

Той се обърна мрачно и се упъти към койката си. Зад гърба му прозвучаха стъпки. После някой го дръпна за ръкава. Обърна се. Беше Лъоблан.

— Аз все си мисля, че господин Мулен е стар човек — прошепна момчето.

— Е, не е хлапе. Мисля, че е на четиридесет и пет или петдесет.

— Смятате ли, господин Стюарт, че вместо него трябваше да отида аз? Аз съм най-младият тук. Не мога да понеса мисълта, че оставих един стар човек да отиде на мое място. Чувствам се по-черен и от дявола.

— Зная. Ако умре, ще бъде много лошо.

— Но той отиде по свое желание. Ние не го принуждавахме, нали?

— Не се опитвай да избягаш от отговорността, Льоблан. Няма да се почувстваш по-добре. Всеки от нас има много по-голямо основание от него да поеме такъв риск — Стюарт седна мълчаливо и се замисли.

Мулен усети, че опората под краката му изчезна. Стените около него започнаха да се плъзгат бързо, прекалено бързо. Знаеше, че силната струя въздух го отнася и като обезумял заби крака и ръце в стените на улея, за да намали скоростта. Телата на мъртъвците сигурно трябва да бъдат изхвърляни надалеч от корабите, но той не бе труп... засега.

Краката му се озоваха навън и се разтвориха. Чу звука от прилепването на едната от металните си боти към корпуса на кораба. При това точно в мига, когато останалата част от тялото му изхвъркна навън като коркова тапа под силно налягане. Олюля се опасно край ръба на дупката... изведнъж положението на тялото му се промени и сега тя бе под него... успя да отстъпи и капакът на улея се затвори автоматично, прилепна отново към корпуса.

Обзе го чувство за нереалност. Сигурно това не е той. Не е онзи, който стои отвън, в открития космос, опрян на корпуса на кораба. Не е Рандолф Ф. Мулен. Толкова малко хора могат да заявят, че са го правили, дори и онези, които кръстосват непрекъснато космическото пространство.

Едва сега до съзнанието му постепенно започнаха да пристигат все по-чести сигнали за болка. Мощното изстрелване, веднага след което единият му крак остана прилепнал към корпуса на кораба, го бяха превили почти на две. Опита се предпазливо да се раздвижи и установи, че движенията му са тромави, почти невъзможно му бе да ги контролира. Помисли си, че няма нищо счупено, макар мускулите от лявата му страна да бяха разтегнати много лошо.

После дойде на себе си и забеляза, че мъничките лампи на костюма върху китките му светят. Всъщност благодарение на тяхната светлина той можа да се вгледа в тъмната паст на улей-н. Изведнъж го стресна нервната мисъл, че отвътре хлороанците могат да видят движещите се светли точки край корпуса на кораба. Щракна ключето върху нагърдната плоча на костюма и светлините угаснаха.

Мулен не бе си представял, че макар и стъпил върху корпуса на кораба, няма да може да го вижда. Навред бе тъмно. Тъма и над него, и под него... Имаше и звезди, светеха като ярки точки. И нищо повече. Никъде нищо повече. Под краката му нямаше и звезди... *дори краката му ги нямаше.*

Вдигна глава, за да погледа звездите, но му се зави свят. Те се движеха бавно. По-скоро стояха неподвижни, а корабът се въртеше, но той не можеше да го каже на очите си. Според тях се движеха звездите. Очите му ги следваха... надолу и покрай кораба. А от другата страна се появяваха нови звезди. Корабът бе черният хоризонт, на който нямаше нито една звезда.

Нито една звезда ли? Не, имаше една, почти в краката му. За малко да я докосне, когато осъзна, че това е само светещо отражение върху огледалната повърхност на метала. Движеха се с хиляди мили в час. Звездите. Корабът. Той. Но скоростта тук не означаваше нищо. За неговите сетива имаше само тишина и тъмнина, както и онова бавно въртене на звездите. Погледът му следеше въртенето...

Шлемът му се удари в корпуса на кораба и звънна тихо като камбанка. Тогава Мулен започна панически да опипва наоколо с плътните си ръкавици, изплетени от силициеви нишки. Наистина краката му бяха все още здраво прилепени към корпуса, но останалата част от тялото му бе извита назад и сгънатите му колене образуваха прав ъгъл. Извън кораба гравитация нямаше. Когато се накланяше назад, нищо не притегляше горната половина на тялото му надолу и не казваше на ставите, че се огъват. Тялото му застиваше в такава поза, в каквата го оставяше.

Отблъсна се силно от корпуса, а тялото му се стрелна нагоре и отказа да се задържи. Тогава падна напред.

Опита втори път, по-бавно, като балансираше с двете си ръце по корпуса, докато успя да клекне без да се клати. После много бавно се изправи. Право нагоре, с разперени ръце, за да пази равновесие.

Изправи се, но усещаше, че му се повдига и му се вие свят.

Огледа се. Господи, къде ли са тези дюзи? Не можеше да ги види. Те бяха черно върху черно, нищо върху нищо.

Включи бързо светлините на китките си. В космическото пространство нямаше лъчи, виждаха се само елипсовидни, ярко изразени точки върху синя стомана, която отразяваше светлината.

Раздвижи ръцете си и тялото му леко се залюля в обратна посока — действие и противодействие. Пред него изникна видението на дюза с гладки овални стени.

Опита се да се придвижи към нея. Кракът му бе здраво прикрепен за корпуса. Дръпна го нагоре, а той сякаш се измъкна от някакви плаващи пясъци. Пет сантиметра нагоре и той бе почти свободен, десет сантиметра нагоре и кракът му за малко да отлети.

Мулен пъшкаташе от усилията. Всяка стъпка бе болезнена. Сухожилията на коленете му пукаха и от двете му страни сякаш се забиваха ножове.

Беше се изпотил и спря, за да може потта да изсъхне. Не биваше да допуска изпотяването и на шлема. Включи мъничките лампи на китките си. Парният цилиндър се намираше точно пред него.

Корабът имаше четири цилиндъра, на интервали от по деветдесет градуса. Те бяха „фината настройка“ за курса на кораба. Основния курс поддържаха мощни тласкачи отпред и отзад, които фиксираха крайната скорост чрез ускоряваща и забавяща се сила и хиператоми. На тях бе поверена грижата за Скоковете в пространството.

Но понякога посоката на полета трябваше леко да се коригира. Тогава започваха да действат парните дюзи. Поединично те движеха кораба нагоре, надолу, наляво и надясно. А по двойки, при подходящо ниво на налягането, можеха да го завъртят във всяка посока.

Устройството останало недокоснато през вековете, нямало нужда от усъвършенстване. Сега реакторът загряваше затворената в контейнер вода, докато се превърне в пара за по-малко от секунда. Загряваше я до температура, при която тя би трябвало да се разпадне на кислород и водород, а след това и на електрони и на йони. Може би наистина се разпаднаше. Никой никога не си бе направил труда да провери, защото устройството работеше.

В критичен момент един жигльор се отдръпваше и парата бясно изхвърчаше с краткотраен, но страховит взрив. Тогава корабът неизменно и величествено се насочваше в обратна посока, завъртайки се около центъра на тежестта си. Когато достигаше необходимия ъгъл, започваше да действа равностоен и противоположен взрив, в резултат на който въртенето се прекратяваше. Корабът продължаваше да се движи с първоначалната си скорост, но в нова посока.

Мулен се довлече до ръба на парния цилиндър. Представяше си каква картинка представлява той, Рандолф Ф. Мулен — мъничка точица, която се олюляваше на самия ръб на една установка. Тя от своя страна се показваше от един овоид, цепещ космическото пространство със скорост шестнадесет хиляди километра в час.

Но нямаше въздушна струя, а и магнитните подметки го държаха по-здраво, отколкото му се искаше.

Включи светлинките на китките си и се наведе към цилиндъра. Корабът изведнъж се втурна надолу, защото ориентацията му се промени. Посегна да се хване, а всъщност не падаше. В Космоса нямаше горе или долу, освен ако неговият объркан мозък не бе решил да си избере някаква посока за горе или долу.

Цилиндърът бе точно толкова широк, колкото вътре да мине един човек при необходимост от ремонт. Светлината попадна върху скобите, които служеха за стълбички и се намираха почти право срещу него. Въздъхна облекчено, издиша толкова въздух, колкото успя да събере в дробовете си. Някои кораби нямаха такива скоби. Отпрати се към тях, а корабът като че ли всеки момент щеше да му се изплъзне или да се изкриви под него. Вдигна ръка към ръба на цилиндъра, намери опипом първата скоба, отлепи краката си и се спусна вътре.

Възелът в стомаха му, който се появи още в самото начало, отново започна да се гърчи. Ако сега трябваше да предприемат някаква маневра, ако парата трябваше да изсвисти точно сега...

Той нямаше да я чуе, нямаше и да разбере. И ако в един миг се държеше за първата скоба, а с другата бавно търсеше следващата, в другия миг щеше да е вече в Космоса, сам. А корабът щеше да представлява за него само едно черно, черно нищо, загубено завинаги сред звездите. Навярно около него щяха да кръжат ледените кристали на краткотрайна слава, блестящи на светлината на мъничките лампи върху китките му. Те сигурно щяха да се въртят бавно около него,

привлечени от масата му, като безкрайно малки планети, около някакво абсурдно дребно слънце.

Започна отново да се поти, усещаше и жажда. Той я изхвърли от съзнанието си. Нямаше да има нищо за пиене, докато бе с този костюм. Виж като го свали... ако изобщо има това щастие.

Една скоба нагоре, още една и още една. Колко ли са? Ръката му се хлъзна и той се втренчи с невярващи очи в бляскавата повърхност.

Лед?

А защо не? Парата, която бе неописуемо гореща, попадеше върху метала, чиято температура се държеше около абсолютната нула. Металът не би могъл да се стопли за някакви части от секундата. Образувахе се чист лед. Скоростта, с която течаха процесите, предотвратяваше разтапянето на цилиндрите и на самия контейнер с вода.

Ръката му стигна до преградата. Включи отново светлинките на китките си. И заби поглед с нарастващ ужас в парния струйник с диаметър един сантиметър. Той изглеждаше напълно безвреден. И така щеше да е винаги до микросекундата, в която...

Около струйника се намираше външният парен шлюз. Той се въртеше около централна главина, прикрепена с пружини откъм космическото пространство и с винтове откъм кораба. Пружините даваха възможност на шлюза да отстъпва под първия силен тласък на парата, преди да преодолее мощната инерция на кораба. Парата проникваше във вътрешна камера и силата на удара ѝ отслабваше, без да се променя енергията като цяло. Но общата енергия след време се разпределяше равномерно, за да предпази корпуса от пробиване.

Мулен се опря здраво на една скоба и натисна външния шлюз, който леко помръдна. Заяждаше, не трябваше да действа с все сила, а само леко да натиска, колкото да захване винта. Усети, че захваща.

Натисна силно шлюза и го завъртя, в същото време усети, че тялото му се насочва в обратна посока. Нагласи внимателно малкото регулиращо ключе, което освобождаваше пружините. Колко добре си спомняше книгите, които бе чел!

Сега се намираше във вътрешната камера. Тя бе достатъчно широка, за да може и там да се работи при необходимост от ремонт. Вече не можеше да бъде издухан от кораба. Ако сега някой реши да

пусне парен заряд, той просто ще го запрати към вътрешния шлюз, така че да стане на пихтия. Бърза смърт, която няма изобщо да усети.

Бавно откачи резервната кислородна бутилка. Между него и контролната зала вече имаше само един вътрешен шлюз. Той се отваряше навън. Парният заряд само щеше да го притиска по-плътно. Той също прилепваше плътно. Нямаше абсолютно никакъв начин да бъде отворен ей така.

Мулен се издигна над шлюза и опря здраво гръб към вътрешната повърхност на камерата. Така му беше трудно да диша. Резервната кислородна бутилка увисна. Той хвана маркуча ѝ, изработен от свръхздрава гума и покрит с метална мрежа, и го залюля, за да го запрати към вътрешния шлюз. Маркучът издрънча от удара. После отново... и отново.

Този шум *би трябвало* да привлече вниманието на хлороанците. Те *би трябвало* да проверят какво става.

Не можеше да прецени кога ще стане това. Обикновено първоначално пускат въздух във вътрешната камера, за да се затвори външният шлюз. Но сега той се държеше само на централния си винт. Въздухът щеше да премине покрай него и да се изниже в Космоса.

Мулен продължаваше да удря. Дали хлороанците щяха да погледнат към уреда за измерване на въздуха и да забележат, че стрелката едва помръдва от нулата, или щяха да решат, че камерата се е напълнила със сигурност?

— Час и половина е навън — каза Портър.

— Зная — отвърна Стюарт.

Всичките бяха неспокойни, но напрежението помежду им бе изчезнало. Сякаш всяко трепване на сетивата им бе устремено към корпуса на кораба.

Портър бе притеснен. Неговата философия за живота бе открай време много проста: грижи се за себе си, защото никой друг няма да се погрижи за теб. Тревожеше се, защото виждаше, че тя става нестабилна.

— Допускате ли, че може да са го хванали? — запита той.

— Ако бяха, щяхме да чуем — отвърна Стюарт.

Портър усети, че останалите не проявяват голям интерес към разговора с него. Разбираше ги, не бе успял да спечели уважението им. За миг в съзнанието му бликна порой от самоизвинения. Останалите също бяха изплашени. Човек има право да се страхува. На никого не му се умира. Той поне не бе издивял като Аристидис Полиоркитис. И не плака като Лъоблан. Той...

Но имаше един Мулен, там навън върху корпуса.

— Слушайте — извика Портър, — защо го прави той? — Всички извърнаха глави към него, погледнаха го, но не го разбираха. На Портър не му пукаше. Интересуваше го дотолкова, доколкото да разбере. — Аз искам да зная защо Мулен рискува живота си.

— Човекът е патриот... — поде речта си Уиндъм.

— Не, нищо подобно! — Портър почти бе обзет от истерия. — Този приятел дребосък не изпитва никакви чувства. Той е натъпкан с доводи и аз искам да зная какви са тези доводи, защото... — мисълта му остана недовършена.

Можеше ли той да си признае, че щом тези доводи бяха от значение за един дребен на ръст счетоводител на средна възраст, те биха имали дори още по-голямо значение за самия него?

— Той е един храбър дребосък — нададе глас Полиоркитис.

Портър се изправи:

— Слушайте, Мулен може и да е закъсал там отвън. Каквото и да прави, може и да няма сили да го завърши сам. Аз... аз искам доброволно да отида да го потърся.

Портър трепереше, докато говореше и очакваше със страх Стюарт да го заклейми със саркастичния си език-камшик. Но онзи го наблюдаваше, навярно удивен, а Портър не смееше да погледне в очите му, за да бъде сигурен.

— Нека му дадем още половин час — проговори кротко Стюарт.

Портър вдигна глава изненадан. Лицето на Стюарт не излъчваше насмешка. То дори бе приятелски настроено. Те *всички* изглеждаха приятелски настроени.

— А след това?... — запита Портър.

— А след това всеки, който наистина желае, по своя воля ще участва в теглене на жребий със сламки или по някакъв друг, също толкова демократичен начин. Кой освен Портър е доброволец?

Всички вдигнаха ръце, заедно със Стюарт.

Но Портър бе щастлив. Той пръв пожела да отиде доброволец. Нямахше търпение този половин час да мине по-скоро.

Мулен бе неподготвен за такава гледка. Външният шлюз зееше и дългият, тънък, змиевиден врат на един хлороанец бе засмукан. Чужденецът нямаше сили да се пребори с мощната струя въздух.

Бутилката на Мулен отлетя и едва не се откъсна. Само след един безумен миг на вцепеняваща паника, той си я възвърна. Издърпа я над въздушния поток, изчака колкото можа, за да отмине първоначалната му ярост, докато въздухът в командната зала се прочистваше и силно запрати бутилката надолу.

Тя удари мускулестия врат на хлороанеца под прав ъгъл и го пречупи. Мулен се бе превил над шлюза и оставаше изцяло защитен от струята. Той изтегли бутилката и я запрати отново, този път към главата. Ококорените очи се превърнаха в пихтиеста маса. В почти безвъздушното пространство от останките на хлороанеца бликна зелена кръв.

Мулен не смееше да повърне, макар че му се гадеше.

Започна да отстъпва гърбом, извърнал очи, после хвана външния шлюз и го завъртя. Само няколко секунди, колкото пружините в края на винта автоматично да задействат и да захлопнат шлюза. Колкото и малко въздух да бе останал, той притисна шлюза и помпите можеха вече отново да пълнят с въздух командната зала.

Мулен пропълзя над смачкания хлороанец в залата. Тя бе празна.

Когато го разбра, краката му омекнаха и той падна на колене. Изправи се с усилие. Преходът от безтегловност към гравитация го свари напълно неподготвен. Дори и според хлороанската гравитация Мулен носеше върху дребната си фигура петдесет на сто свръхтовар. Но поне тежките метални боти не прилепваха така влудяващо към метала под тях. Подовете и стените в кораба бяха покрити с алуминиева сплав, върху която бе нанесен корк.

Обърна се бавно. Обезглавеният хлороанец лежеше на пода. Само по някоя случайна конвулсия се разбираше, че някога тази развалина е била живо същество. Прекрачи го с отвращение.

Осветлението в залата бе жълтозеленикаво, а причината, естествено, бе в хлорната атмосфера.

Мулен усети внезапен пристъп на удивление и дори неохотно възхищение. Явно хлороанците знаеха как да обработват материалите, за да бъдат неуязвими за окисляващото действие на хлора. Дори картата на Земята, прикрепена за стената, изглеждаше като нова, а лъскавата хартия с пластмасов герб бе сякаш недокосната. Приблужи се до нея, привлечен от познатите очертания на континентите...

Но след малко долови с крайчеца на окото си някакво движение. Обърна се толкова бързо, колкото му позволяваше космическият екип. Хлороанецът, когото той смяташе за мъртъв, се изправяше.

Вратът му висеше — някаква пихтиеста маса, но ръцете му шареха около него слепешката. Пипалата около гърдния му кош започнаха да трептят бързо-бързо като безброй змийски езици.

Зеленото същество бе сляпо. Разрушаването на врата го бе лишило от сетивата му. Но мозъкът бе непокътнат, останал на сигурно място в коремната кухня. Затова хлороанецът продължаваше да живее.

Мулен отстъпи, като доста тромаво и безуспешно се опита да стъпва на пръсти, макар и да знаеше, че полуживата твар не може да го чуе. Тя се движеше слепешката, блъсна се в една стена, опипа долната ѝ част и тръгна покрай нея.

Мулен се хвърли отчаяно да намери някакво оръжие, но не откри нищо. Погледна кобура на хлороанеца, но не посмя да посегне към него. Защо не го грабна още в самото начало? Глупак!

Вратата на командната зала се отвори почти безшумно. Мулен се обърна разтреперан.

Другият влезе цял-целеничък. Той застина за миг на прага. Пипалцата на гърдите му бяха неподвижни. Хлороанецът протегна шия напред, ужасните му очи примигнаха първо към човека, а след това и към мъртвия му другар.

После ръката му бързо се стрелна към хълбока.

Мулен реагира също така мълниеносно, без дори да го съзнава — чист рефлекс. Той насочи маркуча на резервната кислородна бутилка към нападателя си и с удар изби вентила ѝ. Не си направи труда да намали налягането. Остави струята да плисне без контрол. От мощния тласък той самият залитна.

Той *виждаше* кислородната струя, която се диплеше на бледи вълма и заливаше хлорнозеления цвят. Достигна и до хлороанеца,

който се държеше за кобура. Но след миг разпери ръце. Малката човка върху безформената му глава зина тревожно, без да издаде нито звук. Зелената твар се олюля и падна в гърчове. После притихна и повече не помръдна. Мулен се приближи и обля тялото му с кислородна струя, сякаш гасеше пожар. После вдигна тежкия си крак, стовари го върху врата на хлороанеца и го размаза.

Обърна се да види какво става с първия. Той лежеше вцепенен. Цялата стая бе побеляла от кислород, достатъчен да убие цяла армия от хлороанци. Бутилката бе вече празна.

Сега Мулен можеше да прекрачи мъртвото тяло и да се запъти към помещението на затворниците.

Реакцията бе започнала. Той хленчеше в безмълвен ужас.

Стюарт бе уморен. Макар и с изкуствени ръце, трябваше да поеме отново управлението на кораба. Два лековъоръжени патрулни кораба от Земята бяха на път към тях. Повече от двайсет и четири часа бе управлявал на практика сам. Премахна хлоропроизвеждащите съоръжения, прикачи отново кислородните, опита се да изчисли курса и изпрати засекретени сигнали — те бяха свършили работа.

Затова малко се подразни, когато вратата на командната зала се отвори. Прекалено уморен беше, за да играе на словесен хандбал. Обърна се и видя, че влиза Мулен.

— За бога, връщайте се обратно в леглото, Мулен! — възкликна той.

— Уморих се да спя, макар преди време да не ми се вярваше, че няма да спя дълго.

— Как сте?

— Целият съм схванат. Особено лявата ми страна — Мулен направи гримаса и неволно се огледа предпазливо.

— Не търсете хлороанци. Изхвърлихме горките дяволи — поклати Стюарт глава. — Жал ми беше за тях. За себе си *те са* човешки същества, както знаете, а *ние сме* чужденците. Не че бих предпочел да Ви убият, както разбирате.

— Разбирам.

Стюарт хвърли бърз поглед към дребния човек, който се бе загледал в картата на Земята, и продължи:

— Дълга Ви едно специално и лично извинение, Мулен. Мнението ми за Вас не бе особено добро.

— Това си е Ваше право — отговори Мулен със суховатия си глас. Той бе отново равен, без никаква следа от емоции.

— Не, не е така. Никой няма право да презира друг човек. Такова право се печели само с труд и огромен опит.

— Над това ли разсъждавахте?

— Да. През целия ден. Може би не мога да обяснявам. Всичко е заради тези ръце — той ги вдигна пред себе си и разпери пръсти. — Трудно е да съзнаваш, че другите хора имат свои собствени ръце. Мразех ги заради това. Винаги правех всичко по силите ми, за да откривам и омаловажавам техните мотиви, да посочвам недостатъците им, да излагам на показ глупостта им. Трябваше да правя нещо, което да им доказва, че не си струва да им завиждам.

На Мулен му стана неудобно:

— Не е необходимо да обяснявате всичко това.

— Необходимо е! Необходимо е! — Стюарт се напегна, за да сложи ред в мислите си и да ги изрази с думи: — От години бях изгубил надежда, че ще мога да открия нещо хубаво в човешките същества. Тогава Вие влязохте в улей-н.

— Най-добре ще е да разберете, че бях подтикван от съвсем практични и егоистични съображения. Не искам да ме възвеличавате като герой.

— И не мисля. Зная, че нищо не бихте направили без причина. Става дума за онова, което Вашата постъпка направи с нас, останалите. Тя превърна една пасмина от лицемери и глупаци в почтени хора. Не като с магия. Та те са били читави през цялото това време. Само че са имали нужда от пример. Вие им го дадохте. Е... и аз съм един от тях. Ще трябва и аз да следвам Вашия пример. През останалата част от живота си.

Мулен извърна глава притеснен. Започна да си оправя ръкавите, които не бяха ни най-малко смачкани, и постави пръст върху картата:

— Аз съм роден в Ричмънд, Вирджиния, знаете ли? Ето тук. Ще отида първо там. Вие откъде сте?

— От Торонто.

— Ето го, тук е. Не е много далеч по картата, нали?

— Бихте ли ми отговорили на един въпрос? — запита Стюарт.

— Стига да мога.

— *Защо всъщност* излязохте в Космоса?

Мулен присви устни и на свой ред запита:

— Няма ли моята доста прозаична причина да разруши вдъхновяващия ефект?

— Наречете го интелектуално любопитство, ако щете. Всички ние, останалите, имаме толкова явни мотиви. Портър се бе изплашил до смърт от интернирането, Лъоблан искаше да се завърне при своята любима, Полиоркитис гореше от нетърпение да убива хлороанци, а Уиндъм е патриот по убеждение. Колкото до мен, аз се смятах за благороден идеалист. И все пак при никого от нас подбудите не бяха достатъчно силни, за да го накарат да се пъкне в космическия костюм и в улей-н. Тогава кое ви накара *Вас* да го направите, *Вас* от всички останали хора?

— Защо използвате този израз „от всички хора“?

— Не се обиждайте, но вие изглеждате безчувствен.

— Така ли? — гласът на Мулен не се промени, остана все така равен и тих, но като че ли стана напрегнат. — Въпрос на тренинг, господин Стюарт. И на самодисциплина, а не на същност. Един дребен човек не може да си позволява да демонстрира внушаващи уважение чувства. Има ли нещо по-смешно от човек като мен, изпаднал в ярост? Аз съм висок един метър и петдесет и три сантиметра и половина, тежа петдесет и един килограма, ако ви интересуват точните ми данни. Държа на половината сантиметър и на единия килограм.

Е, според вас мога ли да изглеждам важен? Горд? Да се изпъча в цял ръст, без да предизвикам смях? Къде бих могъл да намеря жена, която да не ме отблъсква с постоянно кикотене? Естествено, наложи ми се да се справям без външни прояви на чувства.

Вие говорите за уродливост. Никой не би забелязал ръцете Ви и не би разбрал, че не са истински, ако не бяхте толкова нетърпелив да разкажете всичко за тях веднага. Смятате ли, че двайсет сантиметра, които не достигат на ръста ми, могат да се скрият? Но това не е първото и в повечето случаи единствено нещо, което хората забелязват в мен.

На Стюарт му се искаше да потъне в земята от срам. Бе нагазил в личния живот на един човек, а не биваше и да надниква там.

— Простете ми.

— За какво?

— Не трябваше да ви насилвам да ми отговорите. Трябваше сам да забележа, че Вие... Вие...

— Какво аз? Правя опит да се самоизтъкна ли? Опитвам се да покажа, че макар тялото ми да е дребно, то съдържа гигантско сърце?

— Не бих се подигравал с това.

— Защо? Тази идея е глупава, а моите разбирания за постъпката ми съвсем не са такива. Какво щях да постигна, ако тайната ми мисъл бе такава? Да ме заведат на Земята, да ме изтъпанчат пред телевизионните камери... като ги разположат ниско, разбира се, за да уловят лицето ми. Или да ме сложат върху стол... и да ме накичат с медали?

— Най-вероятно точно така ще постъпят.

— И каква ще е ползата? Всички ще си кажат: „Я-а-а, какъв е дребосък!“ И после какво? Да казвам на всеки срещнат: „Знаете ли, аз съм оня, когото наградах за извънредна доблест?“ Колко медала според Вас ще са достатъчни, за да ми добавят двацет сантиметра и трийсет килограма, господин Стюарт?

— От тази гледна точка разбирам становището Ви.

Мулен заговори малко по-бързо и в думите се усещаше сдържана разгорещеност, която ги затопляше точно до умерена стайна температура.

— Имаше време, в което си мислех, че ще им покажа аз на тях — тайнствените „тях“, които включваха целия свят. Щях да напусна Земята и да завладя световите. Щях да стана един нов и дори още по-дребен Наполеон. Така напуснах Земята и отидох на Арктур. А какво можех да правя на Арктур, което да не бих могъл да върша на Земята? Нищо. Занимавах се с баланси и счетоводни книги. Така че, господин Стюарт, аз отдавна съм приключил със суетата.

— Тогава защо *всъщност* го направихте?

— Напуснах Земята, когато бях на двацет и осем и се заселих в Арктурианската система. Оттогава съм там. Сегашното ми пътуване е първата ми отпуска. Смятах да остана шест месеца на Земята. Но хлороанците ни плениха и щяха да ни държат интернирани неизвестно колко време. Но аз не можех... не можех да им позволя да ми попречат да стигна до Земята. Рискът нямаше значение. Аз трябваше да

предотвратят тяхната намеса. Чувството ми не беше любов към жена, страх, омраза или някакъв идеализъм. То бе по-силно от всички тях.

Мулен замълча и протегна ръка, сякаш за да погали картата на Земята.

— Господин Стюарт, обземала ли Ви е някога носталгия?

ДОБРОНАМЕРЕНО

Пред Върховния съд, който стои като кръпка от ненарушимо спокойствие сред деветдесетте квадратни километра, отредени за небостъргачите, където се усеща пулсът на Обединените Светове на Галактиката, се издига статуя.

Тя стои там, откъдето може да гледа звездите нощем. Има и други статуи около съда, но тази е на централно място и е сама.

Това не е много хубава статуя. Лицето е прекалено благородно и липсват следите на живота. Челото е малко прекалено високо, носът е малко прекалено симетричен, дрехите са малко прекалено детайлизирани. Излъчването му е някак си твърде свято, за да е истинско. Предполага се, че в реалния живот човекът понякога се е ядосвал или кихал, но статуята като че ли настоява, че подобни ексцесии са били невъзможни.

Всичко това, разбира се, е разбираемо преекспониране. Човекът не е имал издигнати приживе статуи и следващите поколения, с предимството на възможността за преценка, са се почувствали виновни.

Името върху пиедестала гласи „Ричард Сейама Алтмайер“. Отдолу има кратка фраза, а след това три вертикално подредени дати. Фразата е: „Когато нещо е добронамерено, няма провал.“ Трите дати са 17 юни 2755 г.; 5 септември 2788 г.; 32 декември 2800 г.; — годините са съобразени с обичайното летоброене, което започва с първата атомна експлозия през 1945 г. от старата ера.

Никоя от тези дати не е свързана с неговото рождение или смърт. Те не отбелязват и дата, свързана с женитбата му или нещо велико, което той е извършил, а още по-малко нещо, което жителите на Обединените светове могат да си спомнят с удоволствие и гордост. Нещо повече, те са крайна проява на чувството за вина.

Много просто и ясно, те са трите дати, на които Ричард Сейама Алтмайер е вкарван в затвора заради разбиранията си.

1. 17 ЮНИ 2755 Г.

На 22 годишна възраст, естествено, Дик Алтмайер беше абсолютно способен да изпитва гняв. Неговата коса все още беше тъмнокафява и той все още не беше пуснал мустаците, които по-късно щяха да бъдат толкова характерни за него. Неговият нос си беше, разбира се, гърбав и месест, но чертите на лицето му бяха младежки. По-късно, с отпускането на бузите от годините, неговият нос щеше да превърне лицето му в запомнящо се и характерно изражение, запечатано в паметта на трилиони ученици.

Джефри Стокс стоеше в антрето и гледаше резултатите от гнева на приятеля си. Неговото кръгло лице и студените, внимателни очи си бяха там, но той тепърва щеше да облече военната униформа, в която щеше да прекара остатъка от живота си.

— Велика галактико! — каза той.

Алтмайер вдигна поглед:

— Здравей, Джеф.

— Какво е станало, Дик? Мислех си, че твоите принципи, приятелю, изключват разрушенията от какъвто и да е характер. Ето, тук виждам една електронна книга, която ми изглежда напълно разрушена — и той повдигна парчетата.

— Държах я в ръце, когато се включи вълновият ми приемник и изкара спешно съобщение. И ти знаеш кое, нали? — каза Алтмайер.

— Знам. И на мен ми се случи. Къде е то?

— На пода. Откъснах го веднага щом апаратът го уригна пред мен. Я чакай, дай да го набутаме в атомния кош за боклук.

— Ей, я задръж малко. Не можеш.

— Защо не?

— Защото няма да приключиш нищо. Трябва да докладваш.

— И защо, по-точно?

— Не се прави на задник, Дик.

— Това е въпрос на принципи. О, Велико пространство.

— О, ненормалнико! Не можеш да се бориш срещу цялата планета.

— Нямам намерение да се боря срещу цялата планета; само срещу някои хора, които ни вкарват в разни войни.

Сток сви рамене:

— Това означава цялата планета. Твоето надсмиване над лидерите, подтикващо бедните неразбиращи хорица да се борят, е

точно толкова безсмислено. Мислиш ли, че ако се подложи на всенародно гласуване, преобладаващата част от хората ще се противопоставят на войната?

— Това не значи нищо, Джеф. Правителството контролира.

— Органите за пропаганда. Да, знам. Доста често съм те слушал. Но защо да не докладваш, все пак?

Алтмайер се извърна.

— Преди всичко, ти може и да не преминеш физическия преглед — каза Сток.

— Ще го мина. Бил съм в Космоса.

— Това не значи нищо. Фактът, че докторите са ти позволили да се качиш на лайнер, означава само, че нямаш порок на сърцето или аневризъм. За военна служба, на борда на кораб в Космоса, се изисква много повече от това. Откъде знаеш, че си годен?

— Това са други неща, Джеф, и то по-важни. Не че ме е страх да се бия.

— Мислиш ли, че по този начин можеш да спреш войната?

— Бих искал да мога — гласът на Алтмайер затрепери. — Дойде ми тази идея, че цялото човечество трябва да бъде едно цяло. Не трябва да има войни или космически кораби, въоръжени само за разрушения. Галактиката очаква да бъде завладяна от обединените усилия на човешката раса. Вместо това ние сме разделени, вече близо две хиляди години, и сме разхвърляни из цялата Галактика.

Сток се засмя:

— Добре сме си. Има повече от осемдесет независими планетарни системи.

— И ние сме единствените разумни същества в Галактиката?

— О, Дяболите, твоите необикновени дяволи — и Сток сложи юмруци до слепоочията си и изправи напред показалците, помръдвайки ги.

— И твоите, и на всеки. Те имат едно правителство, което контролира повече планети, от тези които са окупирани от нашите претенциозни осемдесет независими.

— Разбира се, и тяхната най-близка планета е само на 1500 светлинни години от Земята, и те не могат да живеят на кислородни планети, така или иначе.

Сток забрави за приятелския тон. Той каза остро:

— Виж, наминах да ти кажа, че рапортувах за прегледите, през другата седмица. Идваш ли с мен?

— Не.

— А бе, ти си съвсем пропаднал.

— Да, аз съм съвсем пропаднал.

— Знаеш, че нищо няма да направиш. Няма да има огромни пламъци, обхванали Земята. Няма да има милиони младежи, ентусиазирани от твоя пример за антивоенни протести. Просто ще те тикнат в затвора.

— Е, тогава ще е затвор.

И беше затвор. На 17 юни 2755 г. от атомната ера, след кратък процес, на който Ричард Алтмайер отказа защита, той беше осъден на срок от три години или до края на войната, ако продължи по-дълго. Той излежа малко повече от четири години и два месеца, в което време войната свърши, независимо че съпротивата на сантанианците продължи. Земята получи пълен контрол над няколко спорни астероида, някои търговски преференции и ограничаване на сантанианския флот.

Общите загуби на човечеството във войната се изчисляваха на малко над две хиляди кораба, естествено, с по-голямата част от екипажите им, и в добавка няколко милиона убити в бомбардировките на повърхността на планетата от Космоса. Флотите на двете противостоящи сили бяха достатъчно силни, за да ограничават през повечето време тези бомбардировки до районите на пряк контакт, така че двете планети, Земя и Сантани, бяха засегнати малко.

Войната определено наложи Земята като най-силната във военно отношение, отделна човешка планета.

Джефри Сток се сражава през цялата война, остана жив и здрав и с още по-твърди убеждения. В края на войната стигна до чин майор. Той получи назначение в първата дипломатическа мисия, изпратена от Земята в световите на Дяболите, и това бе първата му стъпка към дейно участие в политическия и военен живот на Земята.

2. 5 СЕПТЕМВРИ 2788 Г.

Това бяха първите дяболи, които въобще се бяха появявали на Земята. Огромните светлинни плакати и новинарските предавания на Федералистката партия правеха всичко пределно ясно за всеки, който

се интересувахе от това. Още и още, те повтаряха хронологията на събитията.

Беше в началото на века, когато хората-откриватели засякоха за първи път дяболиците. Те бяха интелигентни и бяха открили междувездните пътувания, независимо и малко по-рано от човечеството. Техните доминиони в Галактиката вече бяха повече от завоеванията на човешката раса.

Нормалните дипломатически отношения между дяболиците и основните човешки сили бяха започнали някъде преди двадесет години, веднага след войната между Сантани и Земята. По това време предните постове на дяболиците бяха на някакви си двадесет светлинни години от най-отдалечените човешки центрове. Техните делегации бяха навсякъде, предлагайки търговски споразумения и стараяйки се да получат концесии над незаетите астероиди.

А сега те вече бяха на самата Земя. Те се третираха като равни, даже като повече от равни, от управниците на най-големия център на човешката раса в Галактиката. Най-странната от всички статистически данни беше и най-шумно пропагандираната от Федералистите. Тя беше тази: въпреки че расата на дяболиците бе малко по-малка от човешката, хората бяха открили за колонизация пет нови свята в последните петдесет години, докато дяболиците бяха започнали вече окупацията на почти петстотин.

— Сто към едно в тяхна полза — крещяха Федералистите. — И то само защото те имат една политическа организация, а ние имаме сто.

Но малцина на Земята, а още по-малко в Галактиката, обръщаха някакво внимание на Федералистите и техните лозунги за Галактически съюз.

Тълпите, изпълнили улиците, по които почти всеки ден пътуваха петимата дяболи от делегацията, от най-добрия хотел в града до Комитета по отбраната, стояха многолюдни и враждебни. Повечето хора бяха и любопитни, но и сериозно разтревожени.

Дяболиците не бяха същества, приятни за гледане. Те бяха големи и определено по-масивни от земяните. Те имаха четири крака, приличащи на диреци, събрани отдолу, и две ръце с огъващи се на всички страни пръсти, отгоре. Кожата им бе на странни петна като раета и те не носеха дрехи. Техните широки, плоски лица бяха

неспособни да изразят емоция, разбираема за земяните и отгоре на всичко от малко по-високо място над очите с огромни черни зеници излизаха къси рога. Това беше причината за името, с което наричаха съществата. В началото ги наричаха просто „дяволи“, но по-късно приеха по-благозвучното латинско наименование.

Всеки от тях носеше на гърба си два цилиндъра, от които излизаха две меки тръбички, свързани с ноздрите; там те бяха здраво прикрепени. Тръбичките бяха пълни с натриева основа, която абсорбираше отровния за тях въглероден двуокис от въздуха. Техният метаболизъм включваше отделянето на сяра и понякога по-предните редици от тълпите усещаха миризмата на водородния сулфат, издишван от дяболите.

Водачът на Федералистите беше в тълпата. Той стоеше доста назад, където беше далеч от вниманието на полицията, която бе заградила с въжета улиците и осигуряваше видим ред от малките си скачащи машинки, с които се маневрира бързо и в най-гъстата тълпа. Лидерът на федералистите беше с изпито лице, голям гърбав нос и права, посивяла коса. Той каза на спътника си:

— Не издържам да ги гледам.

Спътникът му беше настроен по-философски.

— Не са с по-грозни души от някои от нашите хубавци — управници. Най-малкото, тези същества изглеждат такива, каквито са си — каза той.

— За съжаление си прав. Напълно ли сме готови?

— Напълно. Няма да има нито един от тях оживял, за да се върне в своя свят.

— Чудесно! Ще остана тук да подам сигнала.

Дяболите дори си говореха. Този факт не бе очевиден за никой човек, без значение колко е близо до тях. Със сигурност те можеха да си общуват с помощта на звуци, но не това бе техният избор. Кожата между рогата им можеше, чрез движения на мускулите, които бяха различни от всички познати на хората, да вибрира бързо. Леките трептения, предавани по този начин на въздуха, бяха твърде бързи, за да бъдат доловени от човешкия слух и твърде слаби, за да бъдат

уловени от друго, освен най-чувствителната човешка техника. По това време, и това е факт, хората не знаеха нищо за този начин на общуване.

— Знаете ли, че това е рождената планета на двукраките? — предаде чрез вибрации един от дяболиците.

— Не — беше хор от такива не-та, а след това една отделна вибрация попита:

— Схвана това от комуникациите на двукраките, които ти изучаваше, от тази гадост?

— Защото съм изучавал комуникациите ли? Повече от нашите трябва да направят това, вместо да се ровят в пълната безполезна културата на двукраките. Най-малкото, ще бъдем в по-добра позиция за преговорите с двукраките, ако знаем нещо за тях. Тяхната история е интересна по някакъв ужасяващ начин. Доволен съм, че накарах себе си да поразуча техните намотки.

— И все пак — долетя друга вибрация — от предишните ни контакти с двукраките можеш да си сигурен, че те не знаят рождената си планета. Със сигурност няма особено уважение към тази планета, Земя, или пък някакви мемориални ритуали, свързани с нея. Сигурен ли си, че информацията ни е вярна?

— Абсолютно. Липсата на ритуали, фактът че тази планета не е по никакъв начин врата към световите, е перфектно разбираем в светлината на историята на двукраките. Двукраките от други светове трудно ще приемат първенството. То би намалило собственото достойнство на техните светове.

— Не ми е съвсем ясно.

— И на мен, но след няколко дни четене нещичко ми просветна. Изглежда, когато двукраките са откривали междузвездните пътувания, те са живяли в единен политически съюз.

— Естествено.

— Не и за тези двукраки. Това било необикновено състояние в тяхната история, и естествено, било прекратено. След като колонии по различни светове пораснали и добили обяснима самостоятелност, тяхна първа цел станало откъсването от света-майка. Първата от поредицата междузвездни войни между двукраките започнала именно тогава.

— Ужасно. Като канибали.

— Да, нали? Храносмилането ми се разстрои за дни наред. Храната, която преживях, ми беше горчива. Във всеки случай, някои от колониите се сдобили с независимост и така се е достигнало до сегашната ситуация, с която сме добре запознати. Всички колонии на двукраките, всички техни царства, републики, аристокрации и т.н., са просто парченца от светове, всяко зависещо от доминиращ свят и доминиращо над няколко други, които от своя страна се борят за независимост или се прехвърлят от една метрополия към друга. Тази Земя е най-силната измежду тях, а все още по-малко от дузина светове ѝ принадлежат.

— Невероятно е, как тези същества могат да са толкова слепи за собствените си интереси. Не им ли е останала традиция за управление от едно правителство, от времето когато са били само един свят?

— Както казах, това е било необичайно за тях. Единното правителство е просъществувало само няколко десетилетия. В резултат на това, тази планета, сама по себе си, е участвала в няколко интерпланетарни политически съюза.

— Никога не съм чувал подобно нещо.

За известно време вибрациите на различните дяболои се смесиха една с друга.

— Това е факт. Това е просто природата на звяра.

И така, те бяха вече пред Комитета по отбрана.

Петимата дяболои стояха един до друг пред масата. Стояха, защото тяхната анатомия не им позволяваше да заемат каквото и да е положение, близко до понятието „седнал“.

От другата страна на масата, също така стояха петима земяни. Щеше да бъде по-удобно да седнат, но нямаха намерение да усложняват и най-малко и без друго сложната ситуация. Масата бе доста голяма; най-голямата, която можеше да се намери. Това бе продиктувано от уважение към човешкия нос, заради дяболите, по-малко заради дишането им, отколкото заради говоренето им, при което се носеше дъх на водороден сулфат. Това беше трудност, доста безпрецедентна в дипломатическите връзки.

Обикновено такива срещи не продължаваха повече от половин час и в края на този срок дяболите прекратиха разговорите безцеремонно и се обърнаха да си тръгват. Този път, обаче, тръгването бе осуетено. Влезе човек и петимата представители на човечеството му

направиха път. Той беше висок, по-висок от всички тях и носеше униформа с белезите на дълга употреба. Лицето му бе кръгло, а очите му бяха студени и втренчени. Черната му коса бе оредяла, но все още недокосната от побеляване. Имаше необикновен белег от рана, започващ от мястото, където се събират челюстите и скриващ се под кафявата му кожена яка. Може би беше резултат от насочено в него ръчно лъчево оръжие, използвано от някой забравен враг в някоя от петте войни, в които мъжът бе активен участник.

— Господа — каза земянинът, който до този момент бе главен представител, — мога ли да ви представя Секретаря по отбраната?

Диаболите някак си се стреснаха, и въпреки че израженията им бяха все така застинали и неразгадаеми, челата им завибрираха бързо. Тяхното точно чувство за йерархия бе смутено. Секретарят бе двукрак, но според стандартите на двукраките, той ги превъзхождаше. Диаболите не можеха точно да определят официалното си отношение към него.

Секретарят знаеше за чувствата им, но нямаше избор в ситуацията. Тяхното тръгване трябваше да бъде отложено най-малко за десет минути и нямаше друг вариант диаболите да бъдат спрени.

— Господа — каза той, — трябва да ви помоля да останете по-дълго този път.

Диаболът в средата отговори на най-близкото до оригинала звучене на английския, на което бе способен който и да е диавол. Всъщност, може да се каже, че един диавол има две усти. Едната бе скрита под целия ръб на челюстта и се използваше изключително за хранене. С тази си особеност въпросната уста почти не бе виждана от човешко същество, защото диаболите предпочитаха при хранене компания, съставена изключително от представители на собствения им вид. По-малката уста, която се отваряше около шест сантиметра, можеше да се използва за говорене. Тя се отваряше, разкривайки приличащо на гумено отворстие, където би трябвало да са резците на диавола. Устата оставаше отворена, докато се чуваше говор, като необходимите паузи се правеха от блокирането на небцето със задната част на езика. Резултатът беше подобен на мучене и неясен, но разбираем.

Диаболът каза:

— Извинете ни, но ние вече не издържаме — а с челото си предаде нечутото: — Те смятат да ни задушат в атмосферата си. Трябва да поискаме по-големи цилиндри с антиотрова.

— Разбирам вашите чувства, но все пак това е моята единствена възможност да поговоря с вас. Надявам се да ни окажете честта да похапнете с нас — каза Секретарят по отбраната.

Землянинът до него не можа да прикрие бърза, нервна тръпка. Той надраска бързо нещо на парче хартия и го подаде на Секретаря, който го прочете моментално.

— Не. Те се хранят със сулфатиран овес. Смърди невероятно — пишеше на бележката. Секретарят я нахъса и я пусна на пода.

Диаболът каза:

— Честта е за нас. Ще приемем с благодарност, на място, на което бихме имали физически възможности да издържим достатъчно дълго вашата странна атмосфера.

А чрез челото си каза на останалите дяволи с желание да ги убеди:

— Не могат да очакват от нас да седим с тях и да ги гледаме как консумират трупове на умрели животни. Храната, която преживям, никога повече няма да ми е сладка.

— Ние уважаваме причините за отказа ви — каза Секретарят. — Нека тогава да продължим с работата. На срещите, които са протекли до сега, ние не получихме от вашето правителство, чиито представители сте вие, каквато и да е ясна представа къде са границите на сферата на вашето влияние според вас. Ние направихме няколко предложения по въпроса.

— Дотолкова, доколкото териториите на Земята са обособени, господин Секретар, ви бе дадена дефиниция.

— Със сигурност и на вас това ви изглежда незадоволително. Граничните райони на Земята и вашите територии понастоящем са в контакт. Така че вие не направихте нищо повече от това да установите този факт. Истината е, че настоящето положение не е задоволително.

— Не разбираме напълно. Трябва ли да обсъждаме граничните райони между нас и такива независими човешки кралства като това на Вега?

— Да, защо не?

— Това не може да стане, господине. Със сигурност си давате сметка, че всички отношения между нас и суверенното управление на Вега по никакъв начин не засягат Земята. Те могат да бъдат обсъждани единствено с Вега.

— Това значи ли, че вие ще се срещате стотици пъти със стотиците човешки колонии?

— Това е необходимо. Искане ми се обаче да отбележа, че това се налага не заради нас, а поради природата на човешката организация.

— Тогава, това стеснява нашите разговори драстично.

Секретарят изглеждаше разсеян. Той слушаше не толкова мнението на дяболите, а по-скоро нещо в далечината.

Сега вече се чуваше приглушен шум на множество хора, който би бил чут много по-добре извън Секретариата. Боботенето на далечни гласове, трясъците на бластерите, мутирала от разстоянието почти в тишина и забързаното трак-трак на полицейските скачащи машини.

Дяболите не показваха че чуват шума, или просто това беше проява на такт от тяхна страна. Въпреки, че техните способности да улавят ултракъсите звукови вълни бяха далеч по-големи от тези, на която и да е човешка техника, те бяха доста глухи за обикновените звукови вълни.

Дяболът тъкмо казваше:

— Моля да предадете нашето недоумение на правителството. Ние смятахме, че всичко това ви е известно.

Мъж в полицейска униформа се появи на вратата. Секретарят се обърна към него и, след като кимна кратко, полицаят излезе.

Внезапно и припряно Секретарят каза:

— Абсолютно. Бих желал още веднъж да се убедя в същината на случая. Вярвам, че ще бъдете готови с резюме на срещите ни утре?

— Разбира се, господине.

Един по един, с достойнство, присъщо на наследниците на Вселената, дяболите излязоха. Един от земяните каза:

— Радвам се, че отказаха да се хранят с нас.

— Знам, че не можеха да приемат — каза замислен Секретарят. — Те са вегетарианци. Започват да повръщат само при мисълта за ядене на месо. Бил съм в бизнеса с храненето. Те изгълтват храната си, след което застават молитвено в кръг и започват да я преживят, радостни от това, че са заедно. Може би си кореспондират по някакъв

начин, за който ние не знаем. Огромната долна челюст се движи въртеливо в бавни смилащи движения.

Полицаят се появи отново на вратата.

Секретарят спря на средата на изречението и попита:

— Хванахте ли всички?

— Да, господине.

— Хванахте ли Алтмайер?

— Да, господине.

— Добре.

Тълпата се събра отново, когато петимата дяболи излязоха забързани от Комитета. Програмата бе стриктна. Всеки ден, в 15:00 часа, те напускаха апартамента си и отиваха пеша, за пет минути, до Комитета. В 15:35 часа те бързаха обратно по същия път, разчистен от полицията, и се връщаха в апартамента. Те вървяха спокойно, почти механично покрай широкия булевард.

По средата на пътя им се чува виковете на тълпата. Виковете не бяха ясни, но отчетливо се чуваше трясъкът на бластерите и се виждаха светлосините отблясъци от изстрелите във въздуха, над главите на хората. Полицаяте се суетяха с извадени бластери, скачащите им машини ту се извисяваха два метра над тълпата, ту се приземяваха сред групите от хора внимателно, без да докоснат никого, излитайки почти веднага. Хората се пръскаха и събираха отново, а гласовете им се вляха в невъобразимия общ рев.

През всичко това, дяболите, с недобрия си слух или с прекаленото си самочувствие, продължиха да вървят механично, както винаги.

В другия край на сборището, почти диаметрално противоположно на мястото, където беше най-шумно, Ричард Сайама Алтмайер подръпваше носа си със задоволство. Стриктното разписание на дяболите бе направило втория извънреден план възможен. Първите сблъсъци бяха предвидени само да привлекат вниманието на полицията. Сега беше моментът.

И той изстреля безвреден звуков заряд във въздуха.

Изведнъж, от четирите посоки, ударни заряди разцепиха въздуха. От покривите на сградите, по протежение на улицата снайперисти

откриха огън.

Всеки от дяболите, улучен от изстрелите, потръпваше и туловището му експлодираше, когато зарядите се взривяваха в него. Един по един те рухнаха.

Отнякъде полицаите се появиха от страната на Алтмайер. Той ги гледаше с някаква изненада.

Спокойно, през последните двадесет години беше загубил яростта си и беше станал спокоен, той каза:

— Появихте се бързо, но въпреки това дойдохте твърде късно — той вдигна ръка по посока на падналите дяболои.

Тълпата беше просто в паника. Резервните взводове полиция, пристигащи за рекордно време, не можеха да направят нищо повече от това, да разгонват тълпата в неопределени посоки.

Полицаят, който държеше в прегръдките си Алтмайер, отнемайки му звуковия пистолет и претърсвайки го за друго оръжие едновременно, беше капитан по чин. Той каза надменно:

— Мисля, че направихте грешка, господин Алтмайер. Ще забележите, че няма кръв — и посочи на свой ред към мястото, където неподвижни лежаха дяболите.

Алтмайер се обърна слисан. Съществата лежаха на страните си, някои на части, парчета кожа се търкаляха наоколо, телата им бяха усукани и потрошени, но полицейския капитан бе прав. Нямаше нито кръв, нито разкъсана плът. Устните на Алтмайер, бледи и стиснати, помръдваха безмълвно.

Полицейският капитан разтълкува тези движения достатъчно вярно:

— Прав сте, сър, те са роботи — каза той.

И от големите врати на Секретариата по отбрана излязоха забързани истинските дяболои. Полицаи с палки разчистиха път, но друг път, за да не се налага да минат покрай разпръснатите останки от пластмаса и алуминий, които до преди три минути играеха роля на живи същества.

— Ще Ви помоля да тръгнете без неприятности, г-н Алтмайер. Секретарят по отбраната би искал да Ви види — каза капитанът.

— Идвам, сър — зашеметяващо чувство на безсилие започваше да го завладява.

Джефри Сток и Ричард Алтмайер се срещнаха лице в лице за първи път от почти четвърт век, тук, в частния кабинет на Секретаря по отбраната. Това беше доста пуритански кабинет: бюро, кресло и два допълнителни стола. Всичко бе в тъмнокафяв цвят, столовете бяха покрити с кафяв пенопласт, който се огъваше по тялото, достатъчно за удобство и недостатъчно за лукс. На бюрото имаше микровизьор и малък класьор, достатъчно голям, за да побере няколко дузини оптични ролки.

На стената срещу бюрото имаше триизмерна картина, изобразяваща „Неустрашимият“, първия командван от Секретаря военен космически кораб.

Сток каза:

— Малко е смешно да се срещнем така след толкова години. Изглежда, съжалявам.

— Съжаляваш за какво, Джеф? — Алтмайер се опита да се усмихне. — Не съжалявам за нищо, освен че ме изигра с тези работи.

— Не бяхте трудни за изиграване — каза Сток. — И това беше чудесна възможност да разбием партията ви. Сигурен съм, че след този случай тя ще се дискредитира доста. Пацифистите се опитват да разпалят война; апостолите на разбирателството правят опит за убийство.

— Война срещу истинският враг — каза тъжно Алтмайер. — Но ти си прав. Това бе акт на отчаяние, който ми беше наложен. — И след това: — Как разкри плановете ми?

— Ти все още надценяваш човечността, Дик. Във всяка конспирация най-слабите звена са хората, която я изграждат. Ти имаше двадесет и пет съконспиратори. Не ти ли е ясно, че в края на краищата поне един от тях може да е информатор или дори мой подчинен?

Тъмна червенина заля бавно високите скули на Алтмайер. Той попита:

— Кой?

— Съжалявам, може да ни потрябва отново.

Алтмайер седна тежко обратно в креслото си:

— Какво спечели?

— Какво спечели ти? Ти и сега си все така непрактичен, както и в деня, когато те видях за последен път; денят, в който реши, че е по-

добре да отидеш в затвора, отколкото да подадеш рапорт за назначение. Не си се променил.

— Истината не се променя — поклати глава Алтмайер.

Сток нетърпеливо каза:

— Ако това е истина, защо винаги се проваляш? Лежа в затвора и не постигна нищо. Войната продължи. Нито един живот не бе спасен. По това време ти създаде политическа партия и всяка цел, която тя преследваше, се провали. Вашата конспирация се провали. Ти си вече почти на петдесет, Дик, и какво си постигнал? Нищо.

— А ти отиде на война, израсна до командир на кораб, след това получи място в правителството. Казват, че ти си следващият Координатор. Ти си постигнал голямо нещо. Все още успехът и провалът не съществуват сами за себе си. Успех в какво? Успех в разрушаването на човечността. Провал в какво? В спасяването ѝ. Не бих заменил мястото си с твоето. Запомни това, Джеф. Когато действаш добронамерено, няма провали; има само отложени успехи.

— Дори и да те екзекутират за това?

— Дори и да ме екзекутират. Ще се намери някой, който да продължи, и неговият успех ще бъде и мой успех.

— Как си представяш този успех? Наистина ли виждаш съюз на световите, Галактическа федерация? Искаш сантаните да се занимават с нашите работи? Искаш веганите да ни казват какво да правим? Искаш ли Земята да решава собственото си бъдеще, или искаш да бъде оставена на милостта на някакъв безсмислен съюз от сили?

— Ние ще сме оставени на милостта им не повече, отколкото те на нашата.

— Само че ние сме най-богатите. И ще се наложи да си платим, заради нещастниците от сектора на Сириус.

— Ще си платим за сметка на това, че вече няма да е необходимо да водим войни.

— Имаш отговори за всички въпроси, нали Дик?

— За двадесет години сме отговорили на всички въпроси, Джеф.

— Тогава ми отговори на този. Как ще накараш нежелаещото човечество да приеме този твой съюз?

— Точно затова исках да убия дяболите — в гласа на Алтмайер, за първи път, прозвуча опит да убеждава. — Това щеше да означава война с тях, но човечеството щеше да се обедини срещу настоящия

враг. Нашите собствени политически и идеологически различия щяха да избледнеят пред това.

— Наистина ли вярваш в това? Дори при положение, че дяболите никога и с нищо не са ни навредили? Те не могат да живеят на нашите светове. Те трябва да си останат на техните светове със сярна атмосфера и океани от разтвор на серен двуокис.

— Човечеството знае по-добре, Джеф. Те се разпръскват от планета на планета, като атомна експлозия. Блокират междוזвездните пътувания в районите, където има неокупирани кислородни светове, такива, каквито *ние* можем да използваме. Правят си сметка за бъдещето; освобождават пространство за бъдещите поколения дябולי, докато ние сме свряни в ъгъла на Галактиката и се бием помежду си на живот и смърт. След хиляда години ние ще бъдем техни роби; след десет хиляди години ще бъдем само спомен. О да, те са настоящият враг. Човекът знае това. Може би ще откриеш това по-рано, отколкото си мислиш.

Секретарят каза:

— Членовете на вашата партия говорят много за Древна Гърция отпреди Атомната ера. Казват, че гърците били чудесни хора, най-напредналите в културата за тяхното време, а може би и за всички времена. Те са извели човечеството на пътя, по който то върви и до днес. Имали са само един проблем. Не са могли да се обединят. Имали са врагове и са измрели. Та и ние вървим по техните стъпки сега, а?

— Научил си си добре урока, Джеф.

— А ти, Дик?

— Какво искаш да кажеш?

— Гърците не са ли имали общ враг, срещу когото да се обединят?

Алтмайер мълчеше.

— Гърците са се били срещу Персия, техният велик общ враг. Не е ли факт, че някои от гръцките държави са се били на страната на Персия? — каза Сток.

Алтмайер най-после каза:

— Да. Защото са мислели, че персийската победа е неизбежна и са искали да са на страната на победителя.

— Хората не са се променили, Дик. Защо си мислиш, че дяболите са тук? Какво обсъждаме с тях?

— Не съм член на правителството.

— Не — каза каза яростно Сток, — но аз съм. Лигата на Вега се е съюзила с дяболите.

— Не ти вярвам. Не може да бъде.

— Може, и е. Дяболите са се съгласили да ги подкрепят с пет хиляди бойни кораба, когато и да започнат война със Земята. В замяна, предателите от Вега са получили Нигелианската звездна система. Така че ако ти беше убил дяболите, щеше да има война, но война, в която може би половината човечество щеше да се бие на страната на така наречения от теб общ враг. Ние се опитваме да предотвратим това.

— Готов съм за процеса. Или ще ме екзекутирате без такъв? — каза бавно Алтмайер.

— Все още си глупак. Ако те застреляме, ще те направим мъченик. Ако те оставим жив, а застреляме само помагачите ти, ще бъдеш заподозрян, че си помагал на правителството. Като евентуален предател ще бъдеш доста безвреден за години напред.

И така, на пети септември 2788 г., Ричард Сайама Алтмайер след най-краткия таен процес бе осъден на пет години затвор. В годината, в която той бе освободен, Джефри Сток беше избран за Координатор на планетата Земя.

3. 21 ДЕКЕМВРИ 2800 Г.

Саймън Девоар не беше спокоен. Беше нисък, с пепелява коса и сипаничаво, грубо лице. Той каза:

— Съжалявам, че се съгласих да се срещнем, Алтмайер. Няма да ти помогне. Само ще навреди на мен.

— Аз съм стар човек. Няма да те нараня.

И наистина, Алтмайер изглеждаше някак особено много остарял. Новият век го завари на възраст две трети от века, но той изглеждаше по-стар по душа и по-стар на вид. Дрехите му бяха твърде големи за него, като че ли случайно бе попаднал в тях. Само носът му не беше остарял, той си беше аристократичния, гърбав нос на Алтмайер.

— Не си ти този, от когото се страхувам — каза Девоар.

— Защо не? Може би си мислиш, че аз предадох хората през 2788 г.

— Не, разбира се, че не. Никой разумен човек не мисли, че си ти. Но дните на Федералистите свършиха, Алтмайер.

Алтмайер се опита да се усмихне. Той беше малко гладен; не беше ял през този ден. Нямаше време. Бяха ли свършили дните на Федералистите? На другите би могло да им се струва и така. Движението беше умряло под присмеха и подигравките. Конспирация, която се е провалила, често оставя романтични спомени. Тя се запомня и предизвиква умиление в поколения наред, ако поне загубата е била посрещната с достойнство. Но да стреляш по живи същества, а да откриеш, че са роботи; да бъдеш изигран и надхитрен; да те направят смешен — това вече е смъртоносно. Това е по-смъртоносно от предателство към отечеството, по-лошо и грях. Не бяха много тези, които мислеха, че Алтмайер се е пазарил за живота си в замяна на предателство на неговите съратници, но смехът на вселената уби Федерализма толкова успешно, колкото нищо друго.

Но Алтмайер беше оцелял след всичко това. Той рече:

— Дните на Федералистите няма да свършат, докато човечеството живее.

— Думи — каза нетърпеливо Девоар. — Те значеха повече за мен, когато бях по-млад. Сега вече се поуморих.

— Саймън, имам нужда от достъп до субетеричната система.

Лицето на Девоар се вкамени. Той каза:

— И ти се сети за мен. Съжалявам, Алтмайер, но не мога да ти позволя да използваш моите предавания за свои цели.

— Ти някога беше Федералист.

— Не разчитай на това — каза Девоар. — Това беше в миналото. Сега не съм никакъв. Предполагам, че съм Девоарист. Искам да живея.

— Дори в краката на дяболите? Искаш ли да живееш, когато те пожелаят; да умреш, когато те са готови?

— Думи!

— Одобряваш ли Общогалактическата конференция?

Девоар почервения повече от обичайният си розов оттенък. Той имаше вида на човек с твърде много кръв за тялото си. Каза начумерен:

— А защо не? Какво значение има, какво правим ние за създаването на Федерация на хората? Ако все още си Федералист, как ще възразиш на влизането в обединеното общество?

— Обединено от дяболите?

— Каква е разликата? Човечеството не може да се обедини от само себе си. Нека да бъдем принудени, докато това стане факт. Писна

ми от всичко това, Алтмайер, писна ми от цялата наша тъпа история. Уморих се да правя опити да бъда идеалист, когато няма нищо за идеализиране. Човешките същества са си човешки същества и това е най-гадното. Може би трябва да бъдем поизтребени до някакви граници. Ако това е така, аз съм напълно съгласен да го сторят дяболиците.

Алтмайер тихичко каза:

— Много си тъп, Девоар. Това няма да бъде истински съюз и ти го знаеш. Дяболиците свикват тази конференция, за да могат да действат като арбитри във всички вътрешни човешки спорове и да извличат полза за себе си, оставайки върховен съд над нас завинаги. Знаеш, че те нямат полза от създаването на истинско, централно, човешко правителство. Те искат да създадат нещо като вътрешен директорат; всяко човешко правителство ще урежда собствените си проблеми, както преди, и всички ще дърпат на различни посоки, както преди. Просто ще трябва да свикнем да тичаме с дребните си проблеми при дяболиците.

— Откъде знаеш, че резултатът ще е такъв?

— Сериозно ли мислиш, че може да има и някакъв друг резултат. Девоар подъвка долната си устна:

— Май не.

— Тогава виж картинката, Саймън. Всяка истинска независимост, която имаме сега, ще бъде загубена.

— Много добро сме видели от тази независимост, няма що. Освен това, каква е ползата? Не можем да спрем това. Координатор Сток едва ли е по-запален за конференцията от теб, но това не му помага. Ако Земята не се присъедини, съюзът ще се сформира без нас и тогава ще се изправим пред война с останалото човечество и дяболиците. И това важи за всяко едно правителство, което иска да се разграничи.

— Ами ако всяко правителство се разграничи? Няма ли да се провали конференцията?

— Знаеш ли нещо, дето всички човешки правителства да са направили заедно? Няма да ти дойде акъла, Алтмайер.

— Има и нови факти около това.

— И какви? Знаем, че е тъпо да питам, но давай.

— През последните двадесет години по-голямата част от Галактиката беше затворена за човешките кораби. Знаеш това. Никой от нас няма и най-малка представа какво става в сферата на влияние на дяболите. И все пак, няколко човешки колонии съществуват в тази сфера на влияние — каза Алтмайер.

— Така че?

— Така че очевидно човешките същества бягат в малката част от Галактиката, която остава човешка и свободна. Правителството на Земята получава информация; информация, която не желае да направи обществено достояние. Но не всички от правителството могат да понесат отговорността да бъдат замесени в такова нещо завинаги. Един от тях дойде да се видим. Не мога да ти кажа кой, разбира се, но аз имам документи, Девоар: официални, използвани и истински.

Девоар изръмжа:

— За какво?

Той обърна настолния часовник, доста показно, за да може Алтмайер да вижда блестящата му метална повърхност с ярко открояващите се червени цифри. Те сочеха 22:31 и докато Девоар обръщаше часовника, единицата избледня и се смени с ярка двойка.

Алтмайер каза:

— Има една планета, наричана от колонизаторите си Чу Хей. Населението ѝ не е голямо, може би е два милиона. Преди петнайсет години дяболите окупираха световите около нея; и през всичките тези петнайсет години нито един човешки кораб не е кацал на планетата. Миналата година самите дяболи кацнали там. Те дошли с огромни хладилни кораби пълни със серен двуокис и бактериални култури, обичайни за техните светове.

— Какво? Не можеш да ме накараш да повярвам в това.

— Опитай се — иронично каза Алтмайер. — Не е трудно. Серният двуокис ще се разтвори в океаните на който и да е свят. В океан, пълен със серен двуокис, техните бактерии ще растат, ще се мултиплицират и ще произвеждат водороден сулфат в огромни количества, докато изпълни океаните и атмосферата. Тогава те ще домъкнат растения и животни, а може би и самите себе си. Още една планета ще бъде подходяща за живот на дяболите, и неподходяща за какъвто и да е човек. Със сигурност това ще отнеме време, но дяболите имат достатъчно. Те са обединен народ.

— Виж сега — Девоар недоволно размаха ръка. — Това просто не издържа. Дяболите имат повече светове, отколкото могат да знаят какво да правят с тях.

— За сегашните си нужди, да, но дяболите са същества, които гледат в бъдещето. Тяхната раждаемост е висока и евентуално те ще изпълнят Галактиката. И колко по-добре ще им бъде, ако са единствените разумни същества във Вселената?

— Но това е невъзможно на чисто физическа основа. Имаш ли представа колко милиона тона серен двуокис е необходим за да се запълни капацитетът на океаните?

— Очевидно цялата наличност на дадена планета.

— Добре тогава, мислиш ли, че те ще опоскат някой от световите си, за да създадат нов? Къде е смисълът?

— Саймън, Саймън, има милиони планети в Галактиката, които са непригодни за живот поради атмосферни условия, температура или гравитация, както за нас, така и за дяболите. Много от тях са, съответно, доста богати на сяр.

— И какво става с човешките същества на планетата?

— На Чу Хей? Евтаназия — освен за тези, които са избягали навреме. Безболезнена, предполагам. Дяболите не са безмислено жестоки, те просто са ефикасни.

Алтмайер чакаше. Юмруците на Девоар се свиваха и разпускаха.

— Публикувай тези новини. Разпространи ги по междузвездната субетерична мрежа. Излъчи документите до Приемателните станции на различните светове. Можеш да го направиш, и когато това стане, Общогалактическата конференция ще се саморазпадне.

Столтът на Девоар изскърца напред. Той стана.

— Къде ти е доказателството?

— Ще го направиш ли?

— Искам да видя твоето доказателство.

Алтмайер се усмихна.

— Ела с мен.

Те го чакаха, когато се прибра в мебелираната стая, в която живееше. Първоначално той не ги забеляза. Беше в абсолютно неведение относно малкото превозно средство, което го следваше с

бавна скорост и от известно разстояние. Той вървеше с наведена глава, пресмятайки времето, което ще е необходимо на Девоар, за да изпрати информацията през дълбините на Космоса; колко време ще трябва на приемателните станции на Вега, Сантани и Центурий, за да излъчат новините; колко време ще отнеме разпространението им по цялата Галактика. И по този начин той премина по пътя си, незабелязващо, между двама парцаливи мъже, които стояха от двете страни на входа към жилищната сграда.

Чак когато отвори вратата на стаята си, спря и се обърна да си тръгне, но парцаливите мъже вече бяха зад него. Не направи опит за бягство. Вместо това влезе в стаята и седна, чувствайки се толкова стар. Помисли си трескаво: „Трябва да ги задържа само час и десет минути“.

Мъжът, който обитаваше тъмнината, се протегна и щракна ключа, което позволи на стенното осветление да се задейства. В меката светлина от стените кръглото лице и оплешивялата, обрамчена с посивяла коса глава на мъжа се виждаха отчетливо.

Алтмайер каза тихо:

— Чувствам се поласкан от посещението на самия Координатор.

И Сток каза:

— Ние сме стари приятели, ти и аз, Дик. Срещаме се от време навреме.

Алтмайер не отговори.

— Имаш известни правителствени документи на разположение, Дик — каза Сток.

— Щом мислиш така, Джеф, ще трябва да ги намериш.

Сток се изправи мъчително на крака:

— Без героизъм, Дик. Нека да ти кажа какво съдържат тези документи. Това са обстоятелствени доклади за доставките на серни производи на планетата Чу Хей. Не е ли така?

Алтмайер погледна часовника.

Сток рече:

— Ако си мислиш да ни забавиш, да ни хванеш на въдицата като шарани, ще се разочароваш. Знаем къде си бил, знаем, че документите са у Девоар, знаем какво точно смята да направи той с тях.

Алтмайер се вцепени. Тънка жилка затрептя на бузата му. Той каза:

— От кога знаеш?

— От когато и ти, Дик. Ти си много предсказуем човек. Това е причината да решим да те използваме. Предполагаш ли, че Деловодителят щеше да те посети, както и направи, без ние да знаем?

— Не разбирам.

Сток заяви:

— Правителството на Земята, Дик, не желае Общогалактическата конференция да продължи. Но както и да е, ние не сме Федералисти; познаваме човечеството такова, каквото е. Как мислиш, какво ще стане, ако останалата част от Галактиката разбере, че дяболите са в процес на промяна на един кислороден свят в серен такъв? Не, не ми отговаряй. Ти си Дик Алтмайер и съм сигурен, че ще ми кажеш, че с един ожесточен порив на собствено достойнство те ще отхвърлят конференцията, ще се съединят в обичен и братски съюз, ще се хвърлят срещу дяболите и ще надделеят над тях.

Сток направи толкова дълга пауза, че за момент изглеждаше, че няма да каже нищо повече. След това продължи с полушепот:

— Глупости. Другите светове ще си кажат, че Правителството на Земята заради свои лични сметки е иницирирало паника, пробутвайки тези документи в опит да прекрати конференцията. Дяболите ще отрекат всичко, повечето от човешките светове ще намерят, че е в техен интерес да приемат отричането. Те ще се концентрират върху земните производи и ще забравят за нарушенията на дяболите. Та както виждаш, ние не можем да позволим подобно разкритие.

Алтмайер се почувства изхабен и безполезен.

— Тогава вие ще спрете Девоар. Винаги сте толкова сигурни в провала предварително; вярвате, че и най-лошият от вашите хора...

— Чакай! Не съм казал нищо за спиране на Девоар. Казах само, че не можем да си позволим одобрението на подобни разкрития, и няма да си го позволим. Но разкритието ще се състои, както си го замислил ти, с тази разлика, че после ще арестуваме Девоар и теб и ще обявим цялата работа толкова бързо, колкото и дяболите. Тогава всичко ще е различно. Правителството на Земята ще се разграничи от обвиненията. Тогава за останалите човешки правителства ще изглежда, че по свои егоистични подбуди се опитваме да прикрием дейността на дяболите и че ние имаме с тях специално споразумение. Те ще се страхуват от това споразумение и ще се обединят срещу нас. Но *в този*

случай, обединени срещу нас, означава обединени и срещу дяболите. Обединени, те ще продължат да вярват, че съобщението е вярно и че документите са истински, така че конференцията ще се развали.

— Това пак означава война — каза безнадеждно Алтмайер — и то не срещу истинския враг. Това означава битка между човешки същества и победа за дяболите, когато всичко свърши.

— Няма да има война — каза Сток. — Нито едно правителство няма да нападне Земята при положение, че дяболите са на наша страна. Другите правителства ще се отдръпнат от нас и ще зложат на антидяболските настроения в пропагандата си. По-късно, ако има война между нас и дяболите, другите правителства най-малкото ще останат неутрални.

Изглежда много стар, помисли си Алтмайер. Ние сме стари, умиращи хора. А гласно рече:

— Защо очакваш дяболите да подкрепят Земята? Можеш да изиграеш останалото човечество, преструвайки се, че се опитваш да прикриеш фактите, засягащи планетата Чу Хей, но не можеш да изиграеш дяболите. Те няма и за момент да повярват, че Земята е искрена в твърдението си, че вярва в историята за подправените документи.

— А, ще повярват — Джефри Сток стана на крака. — Документите наистина са подправени. Дяболите може би наистина планират сулфатиране на планети в бъдеще, но, доколкото знаем, все още не са го опитали.

На 21 декември 2800 г., Ричард Сайама Алтмайер влезе в затвора за трети и последен път. Нямаше процес, нямаше присъда и отразяване на такива в световният печат. Всичко около Алтмайер беше засекретено и само няколко служители можеха да контактуват с него, но пък иначе почти нищо не му липсваше. Разбира се, нямаше достъп до новините, така че не знаеше, че на втората година от неговото трето пребиваване в затвора войната между Земята и Дяболи започна с внезапна атака, близо до Сириус, на земен патрул срещу няколко кораба от флотата на дяболите.

През 2802 г., Джефри Сток дойде да посети Алтмайер в усамотението му. Алтмайер стана изненадано, за да го посрещне.

— Изглеждаш добре, Дик — каза Сток.

Самият той не изглеждаше добре. Видът му беше зле. Все още носеше униформата на флотски космически капитан, но тялото му в нея беше се смалило. Щеше да умре до една година, факт, който не му беше неизвестен. Това не го тревожеше прекалено. Мислено често си повтаряше: „Преживял съм годините, които е трябвало да преживея“.

На Алтмайер, който изглеждаше по-възрастния от двамата, все още му оставаха повече от девет години живот. Той каза:

— Неочаквано удоволствие, Джеф, но този път не можеш да ме вкараш в затвора. Аз съм си в затвора.

— Дошъл съм да те освободя, ако нямаш нищо против.

— С каква цел, Джеф? Сигурно имаш цел? Хитър начин да ме използваш, а?

Усмивката на Сток беше почти моментно трепване. Той рече:

— Начин да те използвам. Да, но този път ти ще го одобриш... Във война сме.

— С кого? — Алтмайер беше потресен.

— С Дяболи. Шест месеца сме във война.

Алтмайер събра дланите си, пръстите му нервно потрепваха:

— Не съм чул нищо за това.

— Знам.

Координаторът преплете ръце зад гърба си и беше изненадан да установи, че те леко треперят. Той продължи:

— Беше дълъг път и за двама ни, Дик. С един и същ резултат и за теб, и за мен. Не, остави ме, нека да говоря. Често съм искал да ти обясня своята гледна точка, но ти никога не си я разбирал. Ти не си такъв човек, че да я разбереш преди да съм ти дал резултатите. Бях на двадесет и пет, когато за първи път посетих свят на дяболите, Дик. Още тогава знаех, че нещата стоят така: или ние тях, или те нас.

— Това казвах и аз — каза Алтмайер — от самото начало.

— Да казваш това съвсем не е достатъчно. Ти искаше да накараш човешките правителства да се обединят, но това желание беше политически нереалистично и свършено невъзможно. То беше дори нежелано. Хората не са дяболи. Нашето е почти слабост от сила. Те нямат такова нещо като политика; ние почти нямаме друго. Те никога

нямат разногласия, не могат да имат нищо друго освен едно централно правителство. Ние пък никога не сме съгласни помежду си; ако имаме един-едничък остров, за да живеем на него, ще го разделим минимум на три... *Но нашите противоречия са нашата сила.* Вашата Федералистка партия говореше за древните гърци като за нещо голямо. Помниш ли? Но вашите хора изпускаха най-главното. Със сигурност Гърция никога не е била обединена и затова винаги е имала голяма конкуренция. Но дори и в нейното състояние на разединение тя е победила гигантската Персийска империя. Защо?... Бих искал да посоча, че гръцките градове-държави са се сражавали помежду си векове наред. Те са били принудени да се специализират във военните дела далеч преди да се появят персийците. Дори персийците са разбрали това и в последния век от съществуването на империята им именно гръцките наемници са представлявали най-ценената и боеспособната част от армията им... Същото може да се каже за малките нации-държави в предатомна Европа, които в продължение на векове така са развили военното си изкуство, че са могли да удържат около двеста години заплашващите ги гигантски азиатски империи... Същото беше и с нас. Дяболите с тяхната власт над големи галактически пространства никога не са водили война. Тяхната военна машина е огромна, но не е изпробвана. За петдесет години те напреднаха само толкова, че да могат да копират от корабите на различните човешки флоти. Човечеството, от друга страна, беше проверило силите си в жестоки войни. Всяко правителство се стремеше да изпревари съседите си във военната наука. Това им се налагаше! Именно нашите противоречия правеха ужасната надпревара за оцеляване необходима, така че в края на краищата всеки един от нашите светове сам по себе си беше достатъчен за дяболите, при положение че никой от нас не застане на тяхна страна... Това, към което беше насочена цялата дипломатическа енергия на Земята, беше предотвратяването именно на този развой на нещата. Докато не бяхме сигурни, че при евентуална война между Дяболи и Земята другите ще бъдат поне неутрални, не можеше да има война и не можеше да има съюз между нас, хората, защото надпреварата за военно съвършенство трябваше да продължи. След като бяхме сигурни за неутралитета чрез илюзията, която прекрати конференцията, преди две години ние пожелахме война и сега сме в нея.

През цялото това време Алтмайер сякаш беше замръзнал. Мина дълго време преди да може да каже нещо:

— Какво ще стане ако все пак дяболите победят?

— Няма. Преди две седмици основните флоти се включиха в битката и тяхната беше унищожена от нашата, без особени загуби, въпреки тяхното числено надмощие. Сякаш се бихме с невъоръжени кораби. Нашите имаха по-далекобойни и по-мощни оръжия, с по-съвършени системи за прицел. Ние имаме три пъти по-висока ефективна скорост от тяхната, откакто имаме антиакселерационното силов поле, което те нямат. След битката десетина от останалите човешки правителства решиха да се присъединят към печелившата страна и обявиха война на Дяболи. Вчера дяболите ни уведомиха, че са готови да започнат консултации за примирие. Войната практически свърши; от тук нататък дяболите ще се ограничат с планетите, от които произхождат, и ще завладяват нови с изрично наше разрешение.

Алтмайер промърмори нещо, което не се разбра.

— И сега съюзът е необходим. След победата над Персия, гръцките градове-държави са били разрушени заради продължилите войни между тях, които позволили първо на македонците, а после и на Рим да ги завладеят. След като Европа колонизира Америките, отрязва Африка и покорява Азия, поредица европейски войни водят до разрушаване на Европа. Разединение до победата; след това съюз! Сега обединението е лесно. Ако една съставна част победи сама и останалите части ще се присламчат към успеха ѝ. Древният писател Тойнби посочва пръв разликата между „доминиращо малцинство“ и „съзидаващо малцинство“... Сега ние сме съзидаващо малцинство. В една спонтанна изява някои от правителствата на останалите човешки светове предложиха създаването на Организация на обединените светове. Над седемдесет правителства желаят да присъстват на първата сесия, за да участват в написването на Хартата на федерацията. Другите ще се присъединят по-късно, сигурен съм в това. Ние бихме желали ти да си един от делегатите, представляващи Земята, Дик.

Алтмайер усети, че очите му се навлажняват:

— Аз... аз не разбирам целта ти. Всичко това вярно ли е?

— Всичко е така, както го казвам. Ти беше глас в пустинята, Дик, крещейки за съюз. Твоите слова носеха много в себе си. Какво каза ти някога: „Когато действаш добронамерено, не можеш да се провалиш“.

— Не! — каза Алтмайер с внезапен изблик на енергия. — Изглежда ти си бил по-добронамерен от мен.

Лицето на Сток беше с твърдо и лишено от емоции изражение, когато каза:

— Ти никога не си разбирал човешката природа, Дик. Когато Обединените светове станат реалност и когато поколения мъже и жени се обърнат назад във времето, през вековете ненарушим мир, към тази война, те ще са забравили целта на моите методи. За тях те ще представляват войната и смъртта. *Твоите* призови за съюз, *твоят* идеализъм, те ще се запомнят завинаги.

Той се обърна и Алтмайер едва долови последните му думи:

— И когато те строят своите паметници, няма да построят мой.

Пред Върховният съд, който стои като кръпка от ненарушимо спокойствие сред деветдесетте квадратни километра, отредени за небостъргачите, където се усеща пулса на Обединените светове на Галактиката, се издига статуя.

АМИ АКО...?

Норман и Ливи бяха позакъснали, естествено, тъй като хващането на влак винаги е под въпрос поради суетене в последната минута. Така че те трябваше да заемат последната празна седалка във вагона. Тя беше с лице по посока на движението; нямаше нищо пред нея освен седалката, която гледаше обратно на движението и бе опряна в стената на вагона. Докато Норман поставяше куфара върху багажника, Ливи малко се притесни.

Ако някоя двойка заемеше обратната седалка срещу тяхната, те щяха да зяпат отегчени лицата си през всичките часове на пътуването до Ню Йорк; или друго, което би било по-добре, щяха да издигнат по между си изкуствената бариера на вестниците. Въпреки това беше безсмислено да си пробват късмета и да потърсят друга свободна двойна седалка някъде из влака.

На Норман това не му пречеше и Ливи мъничко се разочарова. Обикновено настроенията им съвпадаха. Това, както казваше Норман, беше едно от нещата, които го караха да остава убеден, че се е оженил за когото трябва.

Той казваше:

— Ние се допълваме, Ливи, и това е ключов факт. Когато редиш пъзел и една част съвпадне с друга, това е то. Няма други възможности и няма други момичета.

А тя се изсмиваше и казваше:

— Ами ако ти не беше в автобуса точно в този ден, сигурно никога нямаше да ме срещнеш. Какво щеше да правиш тогава?

— Щях да си остана ерген. Естествено. Освен това, щях да те срещна покрай Джорджет някой друг ден.

— Нямаше да бъде същото.

— Разбира се, че щеше да бъде.

— Не, нямаше. Освен това, Джорджет никога нямаше да ме представи. Тя си падаше по теб и не е от този тип, дето ще позволи покрай нея да се създаде нова връзка.

— Какви безсмислици.

— Норман, ами ако ти беше дошъл една минута по-късно и беше хванал следващия автобус? Какво мислиш, че щеше да стане?

— Ами ако рибите имаха криле и вкупом отлетяха на върховете на планините, какво щяхме да ядем в петъците?

Но те бяха хванали автобуса, а рибите нямаха криле, така че бяха женени вече пет години и в петъците ядяха риба. И защото бяха женени от пет години, щяха да го отпразнуват, като прекарат една седмица в Ню Йорк.

Тогава тя си спомни сегашния проблем:

— Бих искала да си намерим някоя друга седалка.

— Естествено. И аз бих искал. Но седалката отсреща още не е заета, така че ще бъдем почти насаме поне до Провидънс, така или иначе.

Ливи беше неспокойна и се почувства като пророк, когато един дебел нисък човек се зададе по централната пътека на вагона. Добре, но откъде идваше? Влакът беше на средата на пътя си между Бостън и Провидънс и ако човекът имаше място, то защо не си стоеше на него? Тя измъкна несесера си и огледа отражението си в огледалцето. Имаше си теория, че ако не обърне внимание на ниския човек, то той ще ги отмине. Така че тя се съсредоточи върху кестенявите си коси, които в бързината да хванат влака се бяха поразрошили мъничко; върху сините си очи и върху малката си уста с пълни устни, които според Норман изглеждат сякаш са в непрекъсната целувка.

Помисли си, че не е зле.

Тогава вдигна очи и видя, че ниският човек е на отсрещната седалка. Той срещна очите ѝ и се усмихна широко. Безброй бръчици се появиха в крайчетата на усмивката му. Той учтиво вдигна шапката си и я постави до себе си, върху черната кутия, която носеше. Кръг от бяла коса опасваше голямата плешивина на главата му, която изглеждаше като пустиня. Ливи не можа да не отвърне малко на усмивката му, но тогава прочете надписа на кутията и усмивката ѝ помръкна. Тя се притисна до лакътя на Норман.

Норман погледна иззад вестника си. Той имаше забележително тъмни вежди, които почти се събираха над носа му, и му придаваха впечатляващо присъствие. Но те и тъмните очи под тях сега изразяваха

само обичайното доволно и някак си удивено внимание към нея. Той каза:

— Какво става?

Дори не погледна към дебеланкото на отсрещната седалка.

Ливи направи каквото можа, за да отбележи какво вижда с недотам премерени жестове на ръката и главата си. Но ниският човек я гледаше и тя се почувства като глупачка, докато Норман я наблюдаваше с празен поглед.

Накрая тя го придърпа към себе си и прошепна:

— Не виждаш ли какво пише на неговата кутия?

Тя погледна пак и го прочете пак и нямаше грешка. Не беше много ясно, но в променливата светлина беше малко по-блестящо от чернотата на кутията. С разлят шрифт пишеше: „АМИ АКО“.

Ниският човек се усмихваше отново. Той кимна с глава и посочи към надписа и после към себе си няколко пъти.

— Трябва да е името му — каза Норман настрани.

— О, как би могло да бъде име на когото и да е? — отвърна Ливи.

Норман остави вестника.

— Ще ти покажа.

Той се поизправи и каза:

— Господин Ами?

Ниският човек го погледна с интерес.

— Имате ли малко време, г-н Ами?

Ниският човек извади от вътрешния си джоб голям часовник и кимна одобрително.

— Благодаря Ви, г-н Ами — каза Норман и отново прошепна:

— Видя ли, Ливи?

Норман щеше да се върне към вестника си, но ниският човек отваряше кутията си и същевременно периодично вдигаше пръст, за да привлече вниманието им. Това което извади, беше къс армирано стъкло, може би двацет на трийсет сантиметра, и дебел около три сантиметра. Ръбовете му бяха загладени, ъглите заоблени и беше абсолютно невъзможно да видиш през него каквото и да е. След това извади метална рамка, в която стъклото си пасна удобно. Той постави съоръжението на коленете си и ги погледна гордо.

— За бога, Норман, това е някакво изображение — каза Ливи с внезапен интерес.

Норман погледна по-внимателно. След това погледна ниският дебеланко.

— Какво е това? Нов вид телевизия?

Ниският човек поклати глава и Ливи каза:

— Не, Норман, това сме ние.

— Какво?

— Не виждаш ли? Това е автобусът в който се срещнахме. Това си ти на задната седалка, с онова борсалино, дето го изхвърлих преди три години. А това сме Джорджет и аз, качваме се. Дебелата жена ни пречи. Ето! Не ни ли виждаш?

— Това е някаква илюзия — промърмори Норман.

— Но ти също го виждаш, нали? Ето защо той го нарича „Ами ако“. То ще ни покаже, какво би станало ако... Ами ако автобусът не беше се наклонил...

Тя беше сигурна в това нещо. Тя беше много възбудена и много сигурна в него. Когато погледна в къса стъкло, следобедното слънце притъмня, бърбенето на пътниците около тях затихна.

Сега тя си спомни този ден. Норман познаваше Джорджет и беше готов да ѝ отстъпи мястото си, когато автобусът рязко зави и се наклони, при което хвърли Ливи в прегръдките му. Това беше смешно тъпа ситуация, но свърши работа. Тя беше толкова смутена, че първо е попаднала в прегръдките му, а после в разговор. Дори не се наложи Джорджет да ги представя един на друг. Когато слизаха от автобуса, той знаеше, че нещата вървят.

Тя все още можеше да си спомни как я наблюдаваше Джорджет, опитвайки се да изобрази усмивка, докато се разделяха. Приятелката ѝ каза:

— Май че... Норман те хареса.

— О, не бъди глупава! Той просто беше възпитан. Но си го бива, нали?

Само шест месеца след това те се ожениха.

И сега отново се виждаше същият автобус с нея, Норман и Джорджет. Когато си помисли това, тихите шумове на влака, бързото трака-трак на колелетата напълно изчезнаха. Вместо тях тя усети горещата теснота на автобуса. Тъкмо се бяха качили с Джорджет на

предишната спирка. Ливи се поклащаше леко, точно като останалите четиридесет пътника, всички в един монотонен и смешен ритъм. Тя каза:

— Някакъв човек те гледа, Джорджет, познаваш ли го?

— Мен ли? — Джорджет хвърли любопитен поглед през рамото си. Дългите ѝ изкуствени мигли затрепкаха. — Познавам го малко. Какво мислиш, че иска?

— Нека да видим — каза Ливи. Тя се чувстваше доволна и малко лоша.

Джорджет имаше добре известен навик да пази своите познати мъже за себе си и беше голямо удоволствие да я подразниш по този начин. А освен това този изглеждаше доста... интересен. Ливи се промуши през купчината правостоящи и Джорджет я последва без особен ентусиазъм. Точно когато Ливи се намери пред седалката на младия мъж, автобусът се люшна тежко, влизайки в остър завой. Тя се протегна отчаяно към висящите дръжки. Пръстите ѝ се впиха в една и я задържаха. Мина време, докато си поеме дъх. Просто изглеждаше, че няма достатъчно близка дръжка, за която да се хване. Някак си тя почувства, че по всички закони на природата би трябвало да падне.

Младият мъж не я погледна. Той се усмихваше на Джорджет, ставайки от мястото си. Имаше изумителни вежди, които му придаваха доста компетентен и самоуверен вид. Ливи реши, че определено го харесва.

Джорджет каза:

— О не, не се притеснявай. Слизаме след две спирки.

Слязоха. Ливи рече:

— Мислех че отиваме в „Сачс“.

— Да. Само че се сетих за нещо, което трябва да свърша тук. Няма да отнеме повече от минута.

— Следваща спирка, Провидънс! — прогърмя високоговорителят. Влакът намаляваше и светът на миналото потъна пак в парчето стъкло. Мъжът насреща все още им се усмихваше.

Ливи се обърна към Норман. Тя беше малко уплашена.

— Как ти се струва, а?

— Какво става с времето? Не би могло да сме вече в Провидънс, нали? — каза той и погледна часовника си. — Предполагам че сме —

след това се обърна към Ливи. — Ти усети ли времето?

— Значи ти си го видял? — тя се смръщи. — Е, това е типично за Джорджет. Сигурна съм, че нямаше друга причина да слезем, освен тази да предотврати моята среща с теб. От колко време познаваше тогава Джорджет, Норман?

— Не много отдавна. Просто достатъчно, че да мога да я различа и да знам, че трябва да ѝ отстъпя мястото си.

Ливи нацупи устните си.

Норман се захили:

— Не трябва да ревнуваш от „ами ако“ хлапе. Пък и каква е разликата? Аз бях достатъчно заинтригуван от теб, за да си намеря начин да се срещнем.

— Ти дори не ме погледна.

— Не бих и могъл.

— Тогава как щеше да ме срещнеш?

— Някак си. Не знам как. Но надявам се забелязваш, че спорът, който водим, е доста тъп.

Влакът вече излизаше от Провидънс. Ливи усещаше тревога в себе си. Ниският човек беше следил шепота им и свали усмивката от лицето си, за да им покаже че разбира. Тя му каза:

— Можете ли да ни покажете още?

Норман я прекъсна:

— Чакай сега, Ливи. Какво си мислиш, че искаш да направиш?

— Искam да видя деня на сватбата ни. Какъв щеше да е той ако бях успяла да се хвана за дръжката?

Норман беше видимо ядосан.

— Виж, това не е честно. Бихме могли да не се оженим точно в този ден, нали?

Но тя каза:

— Бихте ли ми го показали, г-н Ами? — и дебеланкото кимна утвърдително.

Парчето стъкло оживя отново, просветлявайки малко. След това светлината се събра и кондензира във фигури. В ушите на Ливи звучеше тихичко музика от орган.

Норман рече с облекчение:

— Е, ето ме и мен. Това е нашата сватба. Доволна ли си?

Звуките на влака изчезнаха отново и последното нещо, което чу Ливи, беше собственият ѝ глас:

— Да, ти си там. Но къде съм аз?

Ливи беше доста назад в черквата. За момент даже се изненада, че е сред поканените. През последните месеци тя се беше отделяла все повече и повече от Джорджет, без дори да знае защо. Беше чула за годеща с Норман, от обща позната. Тя си спомняше много ясно този ден, преди шест месеца, когато за първи път го срещна в трамвая. Това беше точно времето, в което Джорджет умело я скри от неговия поглед. След това тя го бе срещала няколко пъти, при различни обстоятелства, но винаги с Джорджет, която беше между тях.

Е, нямаше причини за разочарование; този мъж със сигурност не беше за нея. Джорджет, помисли си тя, изглеждаше по-красива отколкото беше в действителност. А *той* наистина беше много готин.

Тя се почувства тъжна и доста опустошена, мислеше си, че нещо беше станало погрешно — нещо, което не можеше точно да дефинира в главата си. Джорджет беше преминала по пътеката между пейките без да даде вид че я забелязва, но преди това Ливи беше срещнала неговите очи и бе му се усмихнала. Ливи си мислеше, че той се бе усмихнал в отговор. Отдалеч тя чу думите, които достигнаха глухо до нея: „Провъзгласявам ви за...“

Шумът на влака се появи отново. Една жена се движеше криволичейки по пътеката, мъкнейки малко момченце към местата им. От време на време се чуваше момичешки смях, който идваше от средата на вагона, където имаше компания от четири тинейджърки. Кондукторът бързаше нанякъде, зает с някакви тайни дреболии.

Ливи се беше сковала след всичко, което видя. Тя седеше там, гледаше право пред себе си, докато дърветата отвън преминаваха като непрекъснатата зелена линия и телеграфните стълбове препускаха назад. Тя каза:

— Тази, за която ти се ожени, беше *тя*.

Той я погледна втренчено за миг, след това ъгълчето на устните му трепна. Норман каза внимателно:

— Това не беше наистина, Оливия. Ти все още си моя жена, нали знаеш. Просто помисли няколко минути и за това.

Тя се обърна към него.

— Да, ти се ожени за мен — защото паднах в прегръдките ти. Ако не бях, ти щеше да се ожениш за Джорджет. Ако тя не беше те поискала, ти щеше да се ожениш за някоя друга. Ти щеше да се ожениш за която и да е. Толкова по въпроса за твоите части от пъзел.

— Е, проклет да съм! — каза Норман много бавно. Той сложи и двете ръце на главата си, опъвайки косата над ушите, където тя имаше навика да се къдри. За момент това го правеше да изглежда притеснен.

— Виж сега, Ливи, правиш тъп скандал заради някакви глупави магьоснически номера. Не можеш да ме обвиняваш в нещо, което не съм направил.

— Щеше да го направиш.

— Откъде знаеш?

— Ами, видях го.

— А аз видях някакви смешни опити за хипноза, предполагам.

Изведнъж гласът му се усили от гняв. Той се обърна към ниския човек:

— Писна ми от теб, г-н Ако, или както там ти е името. Разкарай се оттук. Не ни трябваш. Разкарай се оттук, преди да съм изхвърлил твоето малко чудо през прозореца, а след него и теб.

Ливи го смушка с лакът:

— Престани! *Престани!* Намираме се във влак, пълен с хора.

Ниският човек се притисна в ъгъла на своята седалка, колкото можеше по-далеч от тях и скри кутията зад гърба си. Норман го погледна, след това погледна Ливи, а след това възрастната госпожа от другата страна на пътеката, която го наблюдаваше с мълчаливо неодобрение.

Той стана розов от притеснение и ѝ отвърна с рязко кимване. Сред ледена тишина влакът премина през Ню Лондон.

Петнайсет минути след като минаха през Ню Лондон Норман каза:

— Ливи!

Тя си мълчеше. Гледаше през прозореца, но не виждаше друго освен стъклото.

Той пак каза:

— Ливи! Отговори ми, Ливи!

— Какво искаш? — каза заядливо тя.

— Виж, това са глупости. Не знам как го прави този приятел, но дори да е истински, ти не беше честна. Защо спря дотам? Да предположим, че аз се бях оженил за Джорджет, мислиш ли, че ти щеше да останеш стара мома? От всичко, което знам, следва, че ти си била вече омъжена, когато аз, наужким, се женя. Може би, точно заради това и аз се ожених за Джорджет — каза Норман.

— Не съм била омъжена.

— Откъде знаеш?

— Не знам със сигурност. Но го чувствах докато гледах.

— Тогава си щяла да се омъжиш следващата година.

Ливи се ядоса. Фактът, че осъзнаваше, че вината да се ядоса е само в нея, никак не я успокои. Напротив, тя се ядоса още повече.

— Дори да го бях направила, това не би било твоя работа — каза тя.

— Не би било, разбира се. Но доказва идеята ми, че в реалния свят не би трябвало да си търсим отговорност за разни „ами ако...“.

Ноздрите на Ливи се разшириха. Тя не каза нищо.

— Виж! Помниш ли голямото празнуване на Нова година у Уини, по-миналата година?

— Естествено, че го помня. Ти разля цяла чаша алкохол върху мен.

— Това няма нищо общо, и освен това беше съдържанието на един шейкър за коктейли. Това, което се опитвам да кажа е, че тази Уини беше почти най-добрата ти приятелка и беше такава много преди да се омъжиш за мен.

— И какво от това?

— И Джорджет беше нейна приятелка, нали?

— Да.

— Добре тогава. Ти и Джорджет щяхте да бъдете на това парти независимо за коя от вас се бях омъжил. Нека той ни покаже празненството, когато съм вече женен за Джорджет, и обзалагам се, ти ще бъдеш на него или с гадже или вече омъжена.

Ливи се притесни. Тя просто се уплаши от това.

— Страх ли те е да опиташ? — каза той.

И това, разбира се, я накара да се реши. Тя се обърна вбесена към него:

— Не, не ме е страх. И се надявам да съм вече омъжена! Няма причина да съжалявам за теб. Още повече ми се ще да видя как разливаш шейкъра върху Джорджет. Ще ти извади душата и то пред всички. Познавам я. Може би тогава ще видиш някаква разлика в частите от пъзела, а? — Тя се обърна напред и ядосано преплете ръце пред гърдите си.

Норман погледна към ниския човек, но нямаше нужда да казва нищо. Стъкленият къс вече беше в рамката си. Слънцето блестеше от запад и кичурите бяла коса, ограждащи темето на дебеланкото, бяха порозовели по краищата си.

Норман каза напрегнат:

— Готови ли сме?

Ливи потръпна и шумът на влака изчезна отново.

Ливи стоеше още потръпвайки от студа в антрето. Тъкмо си бе свалила палтото, обсипано със снежинки, и голите ѝ ръце още бяха настръхнали от допира с хладния въздух.

Тя отговори на виковете за поздрав към нея с едно нейно „Честита Нова година!“, повишавайки глас, за да надвика воя на радиото. Острият глас на Джорджет беше почти първото нещо, което чу като влизаше и сега се запъти към нея. Не беше виждала Джорджет или Норман седмици наред.

Джорджет повдигна вежда, маниер, който бе усвоила явно отскоро, и каза:

— Няма ли никой с теб, Оливия? — нейните очи обиколиха всички и пак се върнаха на Ливи.

— Мисля, че Дик ще наmine по-късно. Имаше нещо, което трябва да свърши точно сега — каза Ливи без грам интерес. И се почувства точно както го каза.

Джорджет се усмихна хитро:

— Е, Норман е тук. Това трябва да те спаси от самотата, скъпа. Поне едно време беше така.

И като каза това, Норман се появи от кухнята. Държеше шейкър за коктейли в ръка и гласът му прозвуча на фона на тракането на

кубчетата лед в него:

— Стройте се, вие тълпа радващи се, и получите сместа, която ще ви накара да се радвате на тълпи. О, Ливи!

Той тръгна към нея, усмихвайки се за поздрав:

— Къде се беше скрила? Не съм те виждал едно двайсет години, като нищо. Какво става? Да не би Дик да не дава никой друг да те вижда?

— Напълни ми чашата, Норман — остро каза Джорджет.

— Ей сега — каза той, без да я погледне. — Искаш ли и ти, Ливи? Ще ти донеса чаша — той се обърна и всичко стана изведнъж.

— Внимавай! — изкрещя Ливи. Тя видя какво ще стане и усети остро, че това се е случвало преди, но малко по-различно. Петата му се закачи в ръба на килима; той се заклати, стараейки се да запази равновесие и изпусна шейкър. Той сякаш изскочи от ръцете му и половин литър леденостудено питие заля Ливи отгоре додолу, чак до подгъва на роклята ѝ.

Тя стоеше там, дишайки шумно. Ушите ѝ заглъхнаха, за няколко неловки мига тя се опита да изтръска роклята си с непохватни жестове, докато Норман повтаряше с възходяща интонация:

— Проклятие! Проклятие!

Джорджет каза студено:

— Много лошо, Ливи. Случва се. Предполагам, че роклята не е много скъпа.

Ливи се обърна и избяга. Отиде в спалнята, която поне беше празна и приятно тиха. На светлината от лампата в дрешника тя порови в палтата на леглото, търсейки своето.

Норман влезе след нея.

— Виж, Ливи, не обръщай внимание на това, което каза тя. Дяволски съжалявам. Аз ще платя...

— Няма нищо. Не беше твоя вината — тя примигна да скрие сълзите без да се обръща към него. — Просто ще отида в къщи и ще се преоблека.

— Ще се върнеш ли?

— Не знам. Не мисля.

— Виж, Ливи... — топлите му пръсти бяха на раменете ѝ. Ливи почувства неприятно, сълзливо усещане някъде дълбоко в себе си, сякаш се опитваше да се отскубне от лепкава паяжина и...

... шумът на влака пак се появи.

Нещо беше станало с времето докато тя беше там, в къса непрозрачно стъкло. Беше вече дълбок сумрак. Светлините на влака бяха включени. Но това нямаше значение. Тя сякаш се възстановяваше от раната в себе си.

Норман търкаше очите си с палец и показалец.

— Какво стана? — попита той.

— Просто свърши. Изведнъж — отговори му тя.

— Май скоро ще сме в Ню Хейвън. — Той погледна часовника си и поклати глава.

Ливи каза с учудване:

— Ти го разля върху мен.

— Е, така направих и в истинския живот.

— Но в истинския живот аз бях жена ти. Сега трябваше да го разлееш върху Джорджет. Не е ли това неприятна изненада? — но тя си мислеше за докосването на Норман; ръцете му върху раменете й...

Тя погледна към него с топло задоволство:

— Не бях омъжена.

— Не, не беше. Но това не беше ли този Дик Рейнхарт, с когото се мотаеше наоколо?

— Да.

— Не си мислила да се омъжваш за него, нали Ливи?

— Ревнуваш ли, Норман?

Норман изглеждаше смутен:

— От това? От този къс стъкло? Разбира се, че не!

— Не мисля, че бих се омъжила за него.

— Знаеш ли, бих искал да бяхме продължили. Мисля, че нещо щеше да се случи. — Той спря, след това продължи бавно. — По-добре, мисля, да бях направил това на някой друг в стаята.

— На Джорджет ли?

— Не давах и пет пари за Джорджет. Но ти не ми вярваш, предполагам.

— Може би ти вярвам — тя погледна нагоре към него: — Бях глупачка, Норман. Нека... нека си живеем нашия истински живот. Нека не си играем с всичко, което би станало „ако“.

Но той стисна ръцете й:

— Не, Ливи. Само още веднъж. Нека да видим какво бихме правили точно сега, Ливи. Точно в този момент! Ако се бях оженил за Джорджет.

Ливи беше малко уплашена.

— Недей, Норман.

Тя си мислеше за неговите очи, усмихващи се жадно към нея, докато държеше шейкъра, и докато Джорджет стоеше зад нея незабелязвана и ненужна. Тя не искаше да знае какво става след това. Тя искаше просто този живот сега, този *добър* живот.

Минаха и отминаха Ню Хейвън.

— Искам да опитам — каза Норман.

— Щом искаш... — Тя си помисли: „Нищо няма значение“. Нейните ръце се протегнаха и обвиха неговата. Тя я стисна здраво и докато я стискаше си помисли пак: „Нищо измислено не може да ми го отнеме“.

— Я го нагласи пак — каза Норман на ниския човек.

В жълтата светлина на вагона изглежда нещата ставаха по-бавно. Сякаш облаци се разкъсаха от слаб ветреца и стъкленият къс бавно се просветли.

— Има нещо нередно. Това сме пак ние двамата, точно както сме в момента — каза Норман.

Той беше прав. Две малки фигурки седяха на първата, по посока на движението, седалка във вагона. Сега образът се разширяваше — те се смалваха в него.

— Това е същият влак — каза той — прозорецът отзад е точно същият, като...

Ливи беше заслепена от щастие. Тя каза:

— Бих искала да сме в Ню Йорк.

— Ще отнеме по-малко от час, скъпа — каза той, а след това: — Смятам да те целуна.

Направи движение като че ли ще започне да я целува.

— Не тук, Норман. Хората ни гледат.

Норман се отдръпна и каза:

— Трябваше да си вземем такси.

— От Бостън до Ню Йорк?

— А защо не? Спокойствието би си струвало.

— Много си смешен, когато играеш маниак — засмя се Ливи.

— Това не е просто игра. — Изведнъж гласът му стана по-дрезгав. — Не става дума за един час, скъпа, имам чувството, че съм чакал пет години.

— Аз също.

— Защо не те срещнах първо теб? Беше такава загуба на време.

— Горката Джорджет — отбеляза Ливи.

Норман се размърда нетърпеливо:

— Не я съжалявай, Ливи. Ние не сме избягали. Тя се зарадва да се отърве от мен.

— Знам. Точно затова казах: „горката Джорджет“. Аз просто я съжалявам за това, че не е могла да оцени какво има.

— Е, нали ти можеш — рече той, — както и колкото обаче да оценяваш какво имаш, не си и наполовината толкова доволна като мен от това, което аз имам.

— И ако споря, ще се разведеш ли?

— Само през трупата ми — засмя се Норман.

— Всичко това е толкова странно. Продължавам да си мисля: „Ами ако не беше разлял коктейла върху мен, в онзи момент, на онова парти?“ Нямах да ме придружиш навън; нямаше нищо да ми кажеш; нямаше нищо да знам; всичко щеше да е толкова различно... всичко — каза Ливи.

— Глупости. Щеше да стане съвсем същото. Всичко това щеше да се случи някой друг път.

— Не знам — каза меко Ливи.

Шумовете на влака се промениха пак в шумове на влак. Навън вече проблясваха светлините на големия град и атмосферата на Ню Йорк се усещаше все по-осезателно. Вагонът се изпълни с пътници, които си разпределяха багажа.

Ливи стоеше като остров във бъркотията наоколо, докато Норман не я докосна.

Тя погледна към него и каза:

— Все пак частите на пъзела се наместиха най-сетне.

— Да — каза той.

Тя сложи ръката си върху неговата:

— Но това, което направих, не беше хубаво. Сгреших много. Мислех си, че като се имаме един друг, трябва да имаме всяка възможна разновидност на другия. Но тези възможни разновидности не са наша работа. Реалното е достатъчно. Разбираш ли какво искам да кажа?

Той кимна.

— Има милиони други „ами ако“, но не искам да знам какво се случва при който и да е от тях. Никога повече няма да кажа „ами ако“ — каза Ливи.

— Успокой се скъпа. Ето ти палтото — каза Норман и се пресегна за куфарите.

С внезапна острота в гласа Ливи попита:

— Къде е г-н Ако?

Норман бавно се обърна към празната седалка отсреща. Те огледаха заедно останалата част от вагона.

— Може би — рече Норман — той е отишъл в следващия вагон.

— Но защо? Освен това, не би оставил шапката си тук — и Ливи се наведе да я вдигне. Норман каза:

— Каква шапка?

Ливи сви пръсти в нищото, след това каза тихо:

— Тя беше тук... аз почти я докоснах. О, Норман, ами ако...

Норман сложи пръст на устните й:

— Скъпа...

— Съжалявам. Е, нека ти помогна с куфарите — каза тя.

Влакът се гмурна в тунела под Парк авеню и шумът на колелетата прерасна в грохот.

Издание:

Айзък Азимов. Събрани разкази (том втори)

„Абхаддон“ ЕООД, София, 1998

ISBN: 954-951-207-X (т.2)

Isaac Asimov. The Complete Stories. Volume 1

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.